

T.C.
KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ EĞİTİMİ
ANA BİLİM DALI

**2010-2012 YILLARINDA OKUNAN HUTBELERİN
TAHLİLİ
(KİLİS İLİ ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AHMET VURAL

KİLİS
ŞUBAT 2015

T.C.
KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ EĞİTİMİ
ANA BİLİM DALI

**2010-2012 YILLARINDA OKUNAN HUTBELERİN
TAHLİLİ
(KİLİS İLİ ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AHMET VURAL

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Halil ALDEMİR

KİLİS

ŞUBAT 2015

T.C.
KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ ÖĞRETMENLİĞİ
ANA BİLİM DALI

**2010-2012 YILLARINDA OKUNAN HUTBELERİN
TAHLİLİ
(KİLİS İLİ ÖRNEĞİ)**

Ahmet VURAL

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmzası

Prof. Dr. Doğan KARACOŞKUN (Jüri Başkanı)

_____

Doç. Dr. Halil ALDEMİR (Danışman)

_____

Yrd. Doç. Dr. Mustafa CİNOĞLU (Üye)

_____

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

SBE Müdürü

Doç. Dr. Halil ALDEMİR

T.C.
KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu ve bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan ederim. (06.02.2015)

Ahmet VURAL

İMZA

ÖZET

2010-2012 YILLARINDA OKUNAN HUTBELERİN TAHLİLİ (KİLİS İLİ ÖRNEĞİ)

VURAL, Ahmet

Yüksek Lisans Tezi, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi ABD

Tez Danışmanı, Doç. Dr. Halil ALDEMİR

Şubat 2015, 192 Sayfa

Hutbe, her hafta cami ve mescitlerde Cuma namazının farzından önce, Ramazan ve Kurban bayramlarında da namazdan sonra dinleyenlere nasihat etmek, cemaati bilgilendirmek ve ikna etmek amacıyla sunulan dini bir hitabettir. Hutbede atıf kaynağı olarak daha çok Kur'an ve hadis kullanılmaktadır. Hz. Peygamber (s.a.v) hutbeye çok önem vermiş, toplumun ihtiyaçları doğrultusunda hutbe okumuştur. Günümüzde dini tebliğ açısından önemli bir yere sahip olan hutbelerin Hz. Peygamber'in (s.a.v) hutbelerine uygun bir şekilde hazırlanması ve okunması önemlidir. Türkiye'de Diyanet İşleri Başkanlığı hutbe hazırlama ve okuma konusunda yetkili tek resmi kurumdur. Başkanlık bu konu ile ilgili bir kılavuz yayınlamıştır. Bu kılavuzda hutbenin hazırlanışından sunumuna kadar her şey belirtilmiştir. Hutbeyi irad eden din görevlilerinin bu kriterlere uygun hutbe hazırlamaları veya gelen hutbeyi bu kılavuza uygun bir şekilde okumaları hutbenin hedefine ulaşması açısından önemlidir. Çalışmamızın Giriş bölümünde araştırmanın sınırları, yöntem ve amacı konusunda bilgiler verdik. Birinci Bölümü'nde hutbenin sözlük ve terim anlamı, konusu, amacı, İslam'dan önce ve sonra hutbe, Hz. Muhammed'in (s.a.v) ve sahabenin hutbe metodu, hutbenin dindeki yeri ve Cumhuriyet döneminde hutbe konuları üzerinde durduk. İkinci Bölüm'de Kilis'te 2010, 2011 ve 2012 yıllarında okunan hutbeleri tahlil ettik. Bu bölümde hutbeleri konu bakımından inceledikten sonra hutbelere okunan âyet ve hadislerin konuya uygunluğunu araştırdık. Daha sonra hutbelere verilen atıf kaynaklarının doğruluğunu, hutbelerin dînî, resmî, özel gün ve haftalarla uyumunu, dil bilgisi, üslup ve anlatımını tetkik ettik. Çalışmanın bu aşamasında hutbelerin hazırlanışından sunumuna kadar geçen safhalardaki eksiklikleri ortaya koyduk ve bununla ilgili birtakım değerlendirmelerde bulunduk. Tespit ettiğimiz eksikliklerin giderilmesi, din görevlilerinin hutbe hazırlama ve sunma konusunda daha etkin ve verimli bir hale getirilmesi, hutbelerin cemaatin ihtiyacı göz önüne alınarak hazırlanması, konu ve içeriğinin birbiri ile uyumlu olması gibi konularla ilgili gerekli önerilerde bulunduk. Araştırmayı ulaştığımız sonuçlara yer verdiğimiz sonuç bölümü ile nihayete erdirdik.

Anahtar Kelimeler: Hutbe, Cuma Hutbeleri, Cami, Din Görevlileri.

ABSTRACT**ANALYSIS OF KHUTBAS THAT ARE READ BETWEEN
2010-2012
(EXAMPLE KİLİS CITY)**

Vural, Ahmet

Master Thesis, Department of Primary Religion and Ethics in Education

Supervisor, Associate Professor Halil ALDEMİR

February 2015, 192 Pages

Khutba is a religious rhetoric that is read in mosques and masjids before the obligatory weekly Friday prayers, after in Ramadan and Eid prayers. Khutba is presented to advice, inform and persuade the community. Mostly Qur'an and the hadith is used as the referring source. The Prophet (Peace Be Upon Him) has given much attention to the khutba and read in accordance with the needs of society. Nowadays, having an important place in terms of religious notification of khutbas are important to properly prepared and read as The Prophet's (PBUH) Khutba. The only authorized official institutions about khutba preparation and reading is Presidency of Religious Affairs in Turkey. Presidency has published a guide on this subject. Everything is presented in these guidelines about khutba preparation. It is important to prepare Khutbas suited to these criteria and read in accordance with these guidelines by religious commissary in terms of achieving the goal of the khutba. We gave information about the border of research, methods and goals in the introduction part of our study. In the first part, we put emphasis on dictionary meaning and term meaning of the khutba, subject, purpose, khutba before and after Islam, The Prophet's (PBUH) and the Companions khutba reading method Khutba's place in religion and topic of Khutbas in Republican period. In the second chapter we have analyzed that is read in 2010, 2011 and 2012 years in Kilis. In this section, after reviewing the khutbas in terms of issues we investigated the relevance to the topic that is read the ayah and hadiths in the khutbas. Then we have examined the accuracy of the citations given in the khutba source of religious khutbas, official, special days and weeks to comply with, grammar, the stylistic and narrative. At this stage of the study, we found deficiencies from the beginning of preparation up to the presentation stage of khutbas and we have demonstrated in a number of reviews about it. We make the necessary recommendations to correct the deficiencies we identified more effectively and to make efficient in preparing and delivering khutbas of the clergy, preparation considering the needs of the congregation of the khutba, regarding issues such as the subject and content compatible with each other. We have finally over the research giving place to the results we have achieved.

Keywords: Khutba, Friday Khutbas, Mosque, By Religious Commissary.

ÖNSÖZ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın (c.c) adıyla.

Bizi yoktan var eden, varlığından haberdar etmekle şerefliendiren Allah'a (c.c.) sonsuz hamd-ü sena, O'nun sevgili Rasûlüne salât-u selam olsun. Allah'ın rahmeti Hz. Peygamber'in (s.a.v) ashabı ve onun yolunda gidenlerin üzerine olsun.

İslam dinine, iyi ve doğru olana davet kişinin kendisinden, ailesinden başlayarak en yakın akraba, komşu ve sonra da bütün insanlığı kapsayacak şekilde devam eden önemli bir görevdir. Bu, her Müslümanın üzerinde taşıması gereken manevi bir sorumluluktur. Yüce Rabbimiz Kur'an-ı Kerim'de "İçinizden hayra çağıran, iyiliği emreden, kötülükten men eden bir topluluk bulunsun." Buyurmaktadır.

Hutbe; günümüzde insanları doğru yola teşvik etmenin, dini-dünyevi konularda eğitmenin, bilinçli bir toplum oluşturmanın araçlarındandır. Hz. Peygamber'den (s.a.v) bu yana hutbe, İslam'ın büyümesinde ve ilerlemesinde çok büyük bir rol oynamıştır. Tezimizde Kilis'te 2010-2012 yılları arası okunan hutbelerin içerik açısından tahlili yapılmaya çalışılacaktır. Çalışmamız; bir giriş, iki bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın giriş bölümünde araştırmanın konusu, amacı, önemi ve yöntemi belirtilecektir. Birinci bölümde hutbe, hutbenin konusu, amacı, önemi, rüknü, şartları, Hz. Muhammed'in (s.a.v) hutbe metodu ve benzeri konularla birlikte Cumhuriyet döneminde hutbe konuları incelenecektir. İkinci bölümde 2010-2012 yılları arasında Kilis'te okunan hutbeler genel olarak bilimsel açıdan değerlendirilecektir. Ayrıca çalışmamıza konu olan hutbelerdeki eksikliklerin giderilmesi, iyi bir hutbenin hazırlanması için neler yapılabilir sorusuna cevaplar aranacak ve bu konuda önerilerde bulunulacaktır. Hutbelerin değerlendirilmesi genel olarak Hz. Muhammed' in (s.a.v) hutbe metodu ve Diyanet İşleri Başkanlığı "Hutbe Hazırlama ve Değerlendirme Kılavuzu" kriterlerine göre yapılacaktır.

Tez çalışmamın ortaya çıkmasında gerek ders dönemi gerekse tez in oluşturulma ve yazım aşamasında her konuda bana rehberlik eden ve yardımlarını esirgemeyen kıymetli danışman hocam Sayın **Doç. Dr. Halil ALDEMİR** Bey'e çok teşekkür ederim. Ders dönemim boyunca düşünce ve görüşlerinden istifade ettiğim Kilis 7 Aralık Üniversitesi Rektör Yardımcısı ve İlahiyat Fakültesi Dekanı **Prof. Dr. Osman TÜNER** Beye ve İlahiyat Fakültesi Dekan Yardımcısı **Yrd. Doç. Dr. Muammer BAYRAKTUTAR** Beye teşekkürü borç bilirim. Ayrıca tez dönemim boyunca düşüncelerinden faydalandığım Vaiz **M. Emin ÇİFTÇİ** ve Uzman Vaiz **Habip ÖZKAN** hocama teşekkürlerimi belirtmek isterim.

Çalışmam boyunca her zaman yanımda olan, çalışmalarımın dolaylı kendilerini ihmal ettiğim halde sabreden ve bana destek veren ailemin bütün bireylerine, özellikle eşime sonsuz teşekkür ederim.

KİLİS

ŞUBAT 2015

Ahmet VURAL

**2010-2012 YILLARINDA OKUNAN HUTBELERİN TAHLİLİ
(KİLİS İLİ ÖRNEĞİ)**

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv-v
TABLolar LİSTESİ	vi
KISALTMALAR LİSTESİ	vii-viii
GİRİŞ	1
ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI, ÖNEMİ VE YÖNTEMİ	1
ARAŞTIRMANIN KONUSU	1-2
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	2-3
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	3-6

I.BÖLÜM

1. HUTBE	7
1.1. HUTBENİN SÖZLÜK VE TERİM ANLAMI	7
1.1.1. Sözlük Anlamı	7-8
1.1.2. Terim Anlamı.....	8-9
1.2. HUTBENİN KONUSU, AMACI	9
1.2.1. Konusu	9-11
1.2.2. Amacı	11-12
1.3. İSLAM'DAN ÖNCE VE SONRA HUTBE	13
1.3.1. İslam'dan Önce Hutbe	13
1.3.1.1. Araplarda Hitabetin Önemi	13-17
1.3.1.2. Araplarda Hitabeti Hazırlayan Nedenler	17-18
1.3.1.3. Hz. Peygamber' in (s.a.v) Yaşadığı Çevrede Belagat	18-20
1.3.2. İslam'dan Sonra Hutbe	20-21
1.3.3. Kur'an'da Hutbe	22-23
1.3.4. Hadis'te Hutbe	23-24
1.4. HZ. PEYGAMBER' İN (S.A.V) HUTBE METODU	24-27
1.4.1. Hutbelerinin Anlaşılır Öz ve Yapmacılıktan Uzak Olması.....	27-28
1.4.2. Hutbe Esnasında Dış Görünüşü	29-30

1.4.3. Hutbelerinde Ses Tonu Ahenk ve Mimikler	30-33
1.4.4. Hutbelerinde Samimiyet	33-34
1.5. SAHABE DÖNEMİNDE HUTBE	34
1.5.1. Sahabenin Hutbe Metodu	34-38
1.6. HUTBENİN DİNDEKİ YERİ	38-39
1.6.1. Ruknü	39-40
1.6.2. Şartları	40-43
1.6.3. Değerlendirme	44-45
1.7. CUMHURİYET DÖNEMİNDE HUTBE	45-47
1.8. DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI HUTBE HAZIRLAMA VE DEĞERLENDİRME KILAVUZU	47
1.8.1. Hutbenin Hazırlanması ve Değerlendirilmesi	47
1.8.1.1. Hazırlanması	47-48
1.8.1.2. Değerlendirilmesi	48-50

İKİNCİ BÖLÜM

2. 2010-2012 YILLARI ARASINDA OKUNAN HUTBELERİN TAHLİLİ	51
2.1. Konu Bakımından Tahlili	51-55
2.2. Okunan Âyetlerin Tahlili	55-58
2.3. Okunan Hadislerin Tahlili	58-64
2.4. Kullanılan Atıfların Kaynak Durumu	64-69
2.5. Dînî, Resmi Gün ve Gecelerle İlişkisi	70-72
2.6. Önemli Gün ve Haftalarla İlişkisi	72-78
2.7. Konu Başlığı ile Metni Arasındaki Uyumu	78
2.8. Hutbe Metinlerinde Dil Bilgisi, Üslup ve Anlatım	79-80
2.9. Okunan Ayetlerin Hutbenin Konusu İle Uyumu	80-83
2.10. Tespit ve Öneri	83-93
SONUÇ	94-97
KAYNAKLAR	98-103
SANAL KAYNAKLAR	104
EK A.1. 2010-2012 YILLARI ARASINDA OKUNAN HUTBELER	105
EK A.2. HUTBELERDE OKUNAN ÂYET VE HADİSLER	112
EK A.2.1. 2010 Yılında Okunan Ayet ve Hadisler	112-146
EK A.2.2. 2011 Yılında Okunan Ayet ve Hadisler	146-171
EK A.2.3. 2012 Yılında Okunan Âyet ve Hadisler	172-191
ÖZGEÇMİŞ	192
VİTAE	192

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Hutbelerde Sürekli Okunan Âyetler ve Âyetlerin Okunduğu Konular... 55-57	
Tablo 2. Hadis Okunmayan Hutbeler 62	
Tablo 3. 2010-2012 Yılları Resmi Gün ve Bayramlar..... 70	
Tablo 4. Ülkemizde Kutlanan Önemli Gün ve Haftalar 72-74	
Tablo 5. Birim Sınıflaması ve Kadrolarına göre Personel Sayısı 83-84	
Tablo 6. Yıllara Göre Okunan Hutbeler..... 105-111	
Tablo 7. Konularına Göre Tekrar Eden Hutbeler..... 111-112	

KISALTMALAR LİSTESİ

A.Ü.İ.F.D.	: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.d.	: Adı Geçen Dergi
a.g.t.	: Adı Geçen Tez
a.s.	: Aleyhisselam
b.	: Bin
bk.	: Bakınız
c.	: Cilt
c.c.	: Celle Celeleluhu
çev.	: Çeviren
D.A.D.	: Diyanet Aylık Dergi
DİA.	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
DİB.	: Diyanet İşleri Başkanlığı
DİB.	: Diyanet İşleri Başkanı
İ.H.L.	: İmam Hatip Lisesi
KİM.	: Kilis İl Müftülüğü
md.	: Maddesi
no.	: Numara
r.a.	: Radıyallahu Anh- Anhe
s./ss	: Sayfa/Sayfalar
s.a.v.	: Sallallahu Aleyhi ve Sellem
T.D.V.	: Türkiye Diyanet Vakfı
Vb.	: Ve Benzeri

Vd. : Ve Diğerleri

Yay. : Yayınları

GİRİŞ

ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI VE YÖNTEMİ

1. Araştırmanın Konusu

İslam dininin benimsendiği coğrafyalarda halkı eğitmek ve bilgilendirmek amacıyla belirli zaman ve mekânlarda yetkili kimseler tarafından okunan hutbeler ülkemizde cami ve mescitlerde din görevlileri tarafından okunmaktadır. Dini anlatma yöntemlerinden olan hutbe, İslam dininde Cuma namazından önce, bayram namazlarından sonra camilerde minber denilen yerde irad edilen, kendine has rükünleri, şartları, sünnetleri olan dînî içerikli bir hitabet çeşididir. Hz. Peygamber (s.a.v) dînî tebliğde sık sık hutbeyi kullanmıştır. Dinimizde toplumu dînî-dünyevî konularda bilgilendirme, ikna etme hususunda hutbenin önemli bir rolü vardır. Biz de araştırmamızda yaygın din öğretiminde önemli bir yeri olan hutbenin Kilis özelinde nasıl, ne şekilde okunduğunu, okunan hutbelerin Hz. Peygamber'in (s.a.v) hutbe metodu ve Diyanet İşleri Başkanlığı "Hutbe Hazırlama ve Değerlendirme Kılavuzu"na uygun olup olmadığını irdeleyeceğiz.

Kilis ilinde İslam'ın bölgede yayılmasından itibaren hutbe geleneği sürmektedir. Cumhuriyet döneminde de hutbe iradı devam etmektedir. Bu kadar geniş bir döneme yayılan bir uygulamanın bir araştırmaya konu olmasının zorluğu âşikardır. Hal böyle olunca tahlili yapılacak hutbeler zaman olarak 2010-2012 yılları ile sınırlandırılmıştır.

Kilis ilinde okunan hutbelerin tahlilinin yapılması için hutbe ile ilgili genel bilgilere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle de araştırmada öncelikli olarak hutbenin kavramsal çerçevesi, İslam öncesinde ve sonrasında hutbenin durumu ele alınacaktır. Ardından Cumhuriyet döneminde hutbe ve Diyanet İşleri Başkanlığı'nın hutbeyle ilgili düzenlemelerine yer verilecektir.

Bu araştırmada 2010, 2011 ve 2012 yıllarında Kilis ilinde Cuma namazı öncesinde ve bayram namazları sonrasında okunan hutbeler tahlil edilecektir. Bu bağlamda hutbelerde referans olarak gösterilen ayet ve hadisler ele alınacak, bunların konu ile irtibatları araştırılacaktır. Hutbelerin konusu, resmi, özel, dînî gün ve gecelerle ilgisi, dil ve üslubu, konu başlığı ve metin uyumu incelenecektir.

2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Her hafta ve bayramlarda kalabalık bir cemaatin huzurunda okunan ve önemli bir dînî hizmeti ifa eden ve aynı zamanda din öğretimini mühim araçlarından biri olan hutbelerin araştırılması birçok açıdan önem taşımaktadır. Araştırmamızın amacı hutbenin dindeki yerini ve rolünü belirttikten sonra Kilis özelinde 2010-2012 yıllarında camilerde okunmuş olan hutbelerin, Diyanet İşleri Başkanlığı'na belirlenen kriterlere ne derece uyduğunu tespit etmek ve günümüzde hutbelerin daha etkin ve verimli olabilmesi için gerekli önerilerde bulunmaktır.

Hutbelerin kaynak, içerik, üslup, yerel ve genel sosyal sorunlar bakımından ele alınıp incelenmesinin en önemli yararı mevcut tablonun ortaya çıkmasına katkı sağlamasıdır. Araştırmanın Kilis özelinde hutbelerin bu açılardan durumunu tespit etmeye katkı sağlayacağı umulur. Çalışma ile hedeflenen bir sonraki amaç ise hutbelerin içerik bakımından zenginleştirilmesine ve yerel sorunlara çözüm üretecek kıvama ulaştırılmasına yardımcı olmaktır.

Kur'ân'ı Kerim ve Hz. Peygamber'in (s.a.v) hadisleri hutbeler için geniş bir kaynak yelpazesi sunmaktadır. Dolayısıyla hutbelerde referans olarak kullanılan veya doğrudan zikredilen ayet ve hadislerin konuya uygunluğunu tespit ederek, yanlış ilinti kurmaların ve kaynak göstermelerin önüne geçmek, referans çeşitliliğine dikkat çekmek ve hutbelerde sürekli aynı ayet ve hadislerin kullanılmasının hutbelerin anlaşılmasında doğuracağı sıkıntılardan uzaklaşmaya yardımcı olmak da amaçlarımız arasındadır.

Ülkemizde belirli tarihler resmî ve dînî günler olarak kutlanmaktadır. Ayrıca dünya genelinde kabul edilen bazı önemli günler ve haftalar da ülkemizde dikkate alınmaktadır. Her yıl hutbelerde bu önemli günlerin bir kısmına yer verilmektedir. Hutbelerde yer verilen bu konuların il ile olan ilişkisi, sıklığı, ele alınış biçimi ve

üslubunun ortaya konmasında son derece yarar vardır. Araştırmamızda bu açılardan belirli tarihlerde o konularla ilgili hutbeler okunması önemli bir yer tutmaktadır.

Hz. Peygamber (s.a.v) hutbelerini toplumun ihtiyaçlarını göz önüne alarak irat etmiştir. Çalışmamızın önemli aşamalarından birini teşkil eden bu konu, toplumun dini eğitiminde önemli bir yer tutmaktadır. Kanaatimizce hutbeler her yerde aynı konuyu ihtiva edecek şekilde okunmayıp, o yörede yaşayan insanların durum ve ihtiyaçları göz önüne alınarak hazırlanmalıdır.

Hutbelerde verilen mesajlar ibadet boyutunda olduğu için toplumu bilinçlendirme ve yönlendirmede topluma önemli katkılar sağlamaktadır. Toplumda öneme sahip olan hutbenin günümüz şartları ve ihtiyaçlarına uygun bir şekilde hazırlanıp sunulması, konu seçimi, dil ve üslubu, atıf kaynakları, sunumuna kadar her aşamasının özenle hazırlanması gerekmektedir. Bu çerçevede hutbenin planlı ve programlı bir şekilde hazırlanması önem arz etmektedir. Çalışmamızın Kilis ili özelinde hutbelerin konu seçimine, başlık-konu uyumuna, dil ve üslubuna, referans zenginliğine ve etkileyici biçimde sunulmasına katkı sağlamasını umarız.

1. Araştırmanın Yöntemi

Günümüzde ülkemizde yürürlükte olan 1982 Anayasasının 136. Maddesi Diyanet İşleri Başkanlığının amaç ve görev tavsifini yapmıştır. İlgili maddede şu şekildedir:

“Genel idare içinde yer alan Diyanet İşleri Başkanlığı, laiklik ilkesi doğrultusunda, bütün siyasi görüş ve düşüncülerin dışında kalarak ve milletçe dayanışma ve bütünleşmeyi amaç edinerek, özel kanununda gösterilen görevleri yerine getirir.”¹

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Kuruluş ve Görevleri Hakkında 22 Haziran 1965 yılında çıkarılan 633 sayılı kanunun 1. Maddesinde başkanlığın hizmetlerindeki amaç ve çerçeve şu şekilde çizilmiştir:

¹- Son Değişiklikleriyle Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Savaş yay, Ankara, 2014, s, 78.

“İslam dînînin inançları, ibadet ve ahlak esasları ile ilgili işleri yürütmek, din konusunda toplumu aydınlatmak ve ibadet yerlerini yönetmek üzere; Başbakanlığa bağlı Diyanet İşleri Başkanlığı kurulmuştur.”²

Genel olarak ülkemizde okunan hutbeler bu şekilde anayasal ve yasal zemine oturmaktadır.

Anayasal ve yasal yetkilerle ülkemizde cami ve mescitlerde hutbe okuma yetkisi Diyanet İşleri Başkanlığı'na aittir. Diyanet İşleri Başkanlığı 2006 yılına kadar hutbeleri aylık olarak merkezde hazırlar, il ve ilçe müftülüklerine bağlı cami ve mescitlerde okunması için şehir merkezlerine ve taşraya gönderirdi. Başkanlıkça verilen talimat gereği Türkiye genelinde bu hutbeler okunurdu. Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından Şubat 2006 tarihinde İl müftülüklerine gönderilen yazıyla hutbe ile ilgili daha önceki talimatlar geçersiz kılınmıştır. İlgili yazıda 2006 Mayıs sonu itibarıyla Başkanlığın hutbe hazırlamayacağı, Diyanet aylık dergi ve web sitesinde hutbe yayınlanmayacağı belirtilmiştir. Bu tarihten sonra hutbelerin il müftülüklerinde kurulan komisyon tarafından belirlenmesi ve hazırlanması uygulamasına geçilmiştir.³

Bu bilgilerden de anlaşılacağı üzere, anayasal ve yasal dayanağı bulunan hutbeler, diğer bütün illerde olduğu gibi Kilis ilinde de Diyanet İşleri Başkanlığı'nın kararı ile İl müftülüklerinde hazırlanmaktadır. Araştırmamız da Kilis ilinde 2010-2012 yıllarında okunan hutbeleri kapsadığı için öncelikli olarak bu ilde hazırlanıp okunan hutbelere dayanmaktadır.

Bu tarihler arasında okunan hutbelerin tahlili için hutbenin tanımına, dindeki yerine, amaç ve önemine, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) hutbe metoduna, Cumhuriyet döneminde hutbe vb, konuların ele alınmasına ihtiyaç duyulduğu, doğal olarak fıkıh kitapları başta olmak üzere temel İslâmî kaynaklar, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın internet sayfası, ilgili kanun, yönetmelik, yönerge ve talimatlar ile Kilis İl Müftülüğünün resmi web sitesi kaynaklarımız arasında yer almaktadır.

²- T.C. Resmi Gazete, 02 Temmuz, 1965, 12038.

³- Yaygın Din Eğitimi Sempozyumu, (Hasan Kamil Yılmaz, Ali Erbaş, Ulvi Ata vd.)DİB, Yay, Ankara, 2012, s, 130. [Diyanet İşleri Başkanlığı, 17.02.2006 tarihli ve B.02.1.DİB.0.12.00.01/203-02-230 sayılı yazı].

Özellikle de ayetlerin tespiti, yerindeliği vb, konularında İbrahim Paçacı, Harun Özdemirci, Ekrem Keleş vd, tarafından hazırlanan Diyanet İşleri Başkanlığı yayınları arasında bulunan mealden, Ömer Nasuhi Bilmen tarafından hazırlanan Bilmen yayınları arasında yer alan *Kur'ân'ı Kerîm'in Türkçe Meal-i Âlisi ve Tefsiri*'nden, Muhammed Hamdi Yazır'a ait İşaret yayınları arasında bulunan *Kur'ân'ı Kerim ve Meâl-i Şerifi*'nden faydalanılmış, hadisler konusunda da temel hadis kitaplarından istifade edilmiş ve bunlar araştırmanın ana kaynakları olmuştur.

Kilis İl Müftülüğü'nde 2010, 2011 ve 2012 yıllarında okunan hutbelerin temini konusunda il müftülüğünün resmi internet sayfasının (www.kilismuftulugu.gov.tr) "*hutbeler*" linkinden yararlanılmıştır. Ayrıca hutbe temini konusunda başvuru kaynaklarından biri de şahısmdır. O dönemde adı geçen ilde din görevlisi olarak görev yaptığım için⁴ şahsi arşivimde Müftülükçe hazırlanan çok sayıda hutbe yer almaktadır.

Verilerin analiz edilmesinde, içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, başkaları tarafından ortaya konulan iletişim materyalinin içerdikleri mesajlar, karakterler, simgeler, kimlikler, bilgiler, sloganlar vb. gibi açılardan incelenmesi ve sayısallaştırılmasıdır. Aynı zamanda birbirine benzeyen kavramlar ve temalar çerçevesinde verileri düzenlemek ve yorumlamaktır.⁵

Toplanan hutbeler tek tek okunduktan sonra hutbelerdeki âyetlerin numaraları ve içinde geçtikleri sureler tespit edilmiştir. Aynı şekilde hadisler ele alınarak bunların konulara uygunluğu, kaynak durumu vb, konular araştırılmıştır. Daha sonra hutbelerdeki alıntılarının kaynağının sağlamlığı, konu başlığı-metin uyumu, konuların çeşitliliği, dil-üslup, hutbelerin mübarek gün ve geceler, resmi gün ve haftalarla uyumu gibi konular üzerinde durulmuştur. Bütün bunlar Hz. Muhammed'in (s.a.v) hutbe metodu ve Diyanet İşleri Başkanlığı "Hutbe Hazırlama ve Değerlendirme Kılavuzu"na uygun olarak değerlendirilmiştir. Hutbelerde tespit edilen eksikliklerin giderilmesi hususunda neler yapılabilir, daha etkili bir hutbe nasıl hazırlanabilir gibi konular da ikinci bölümün sonunda ele alınmıştır.

⁴ https://ikys.diyaret.gov.tr/dosya/cami_gorevlileri/hizmet_cetveli.

⁵ Rauf Arıkan, Araştırma Teknikleri ve Rapor Hazırlama, Asil yayın dağıtım, Ankara, 2004, ss, 88, 89.

Araştırmanın doğası gereği tablo ve eklere ihtiyaç duyulmuştur. Hazırlanan tablolar ve ekler araştırmanın ilgili bölümlerine yerleştirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. HUTBE

1.1. HUTBENİN SÖZLÜK VE TERİM ANLAMI

Bu başlık altında sırasıyla hutbenin sözlük ve terim anlamı ele alınacaktır.

1.1.1. Sözlük Anlamı

Lügat âlimleri tarafından “H-t-b” kökünden türediği belirtilen hutbe sözlükte çeşitli anlamlara gelmektedir. Bu kökten türeyen kelimelerin masterlarına ve harf-i cer ile kullanılıp kullanılmamasına göre farklı anlamlar ifade ettiği görülmektedir. Mesela bu kelime **حُطْبَةٌ** mastarı ile ve harfî cersiz olarak kullanılırsa evlilik teklifinde bulunmak, bir kadını istemek, evlenme teklifini hissettirmek gibi anlamlara gelir.⁶Nitekim Kur’an-ı Kerim’de de bu kökten bu anlamda bir kelime geçmektedir:

وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا عَرَّضْتُمْ بِهِ مِنْ حِطْبَةِ النَّسَاءِ أَوْ أَكُنْتُمْ فِي أَنْفُسِكُمْ عَلِيمَ اللَّهِ أَنَّكُمْ سَأَدُّكُرُونَهُنَّ
وَلَكِنْ لَا تُوعِدُوهُنَّ سِرًّا إِلَّا أَنْ تَقُولُوا قَوْلًا مَعْرُوفًا وَلَا تَعْرِمُوا عُقْدَةَ النَّكَاحِ حَتَّى يَبْلُغَ الْكِتَابُ أَجَلَهُ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ
يَعْلَمُ مَا فِي أَنْفُسِكُمْ فَاحْذَرُوهُ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ

“(Vefat iddeti beklemekte olan) kadınlara kendileri ile evlenmek istediğinizi üstü kapalı olarak anlatmanızda veya bu isteğinizi içinizde saklamanızda sizin için bir günah yoktur. Allah biliyor ki, siz onlara (bunu er geç mutlaka) söyleyeceksiniz. Meşru sözler söylemeniz dışında sakın onlarla gizliden gizliye buluşma yönünde sözleşmeyin. Bekleme müddeti bitinceye kadar da nikâh yapmaya kalkışmayın. Şunu da bilin ki, Allah içinizden geçeni hakkıyla bilir. Onun için Allah’a karşı gelmekten

⁶ - Ebu Nasr İsmail İbn Hammâd el-Cevherî, Sihâh, Dâru’l-‘ilm lilmelâyîn, C, I, Beyrût, 1987, s, 120.

sakının ve yine şunu da bilin ki Allah gerçekten çok bağışlayandır, halîmdir. (Hemen cezalandırmaz, mühlet verir.)”⁷

Bu kökten türemiş bir kelime **خُطْبَةٌ** mastarı ve **على** harf-i cerri ile birlikte kullanılırsa minbere çıkıp hitap etmek anlamını ifade eder.⁸

Bu kök esasında Râğıb’ın da ifade ettiği gibi bir sözün tekrarlanmasını ifade eder.⁹ Hutbenin iradı göz önünde bulundurulunca neden bu kökten türetildiği anlaşılır.

1.1.2. Terim Anlamı

Hutbenin terim anlamı konusunda farklı yaklaşımlarla karşılaşılmaktadır. Diyanet Vakfı’nın İslam Ansiklopedisi’nde hutbe: “Cuma ve Bayram namazlarında olmak üzere Allah’a (c.c) hamd, Rasulullah’a (s.a.v) salât-u selam ve bütün Müslümanlara öğüt ve tavsiye niteliği taşıyan konuşmadır”¹⁰ şeklinde ifade edilmektedir.

Abdumelik İbn Abdillah İbn Yusuf el-Cüveynî’ye göre hutbe: “Allah’a (c.c) hamd etmek, Peygamber’e (s.a.v) salavat getirmek, insanları takvaya teşvik etmek, onlara öğüt vermek ve dua etmektir”¹¹ şeklinde tarif edilmektedir

el-Mevsuâtü’l Fıkhiyye el-Müeyssera adlı eserde de hutbenin anlamı şu şekilde verilmektedir: “Hutbe, minberde Cuma günü cemaate karşı ayakta okunan, Allah’a (c.c) hamd ve Peygamber’e (s.a.v) salavat ile yapılan, etkileyici, nesir türünden bir konuşmadır.”¹²

İsmail Lütfü Çakan ise hutbeyi: “Belli zaman ve mekânlarda, kendilerine yetki verilmiş kişiler tarafından irad edilen mukaddime ve mev’iza bölümlerinden meydana gelen dînî bir nutuktur, aynı zamanda güzel ve etkili söz söyleme sanatı,

⁷ - *Kur’ân* 2, Bakara Suresi, Âyet 235.

⁸ - el-Cevherî, a.g.e., C, I, Beyrût, 1987, s, 121.

⁹ - Bk. Râğıb el-İsefehânî, el-Müfredât (trc. Abdalbaki Güneş, Mehmet Yolcu), Çıra Yayınları, İstanbul, 2006, C, I, ss, 238-239.

¹⁰ - BaktırMustafa, “Hutbe”, DİA, İstanbul, 1998, C, XVIII, s, 425.

¹¹ - Abdumelik İbn Abdillah İbn Yusuf el-Cüveynî, Nihâyet’ul Matlab fi Dirâyet’il Mezhep, Dâr’ul-Minhac, Cidde, 2007, C, II, ss, 538-539.

¹² - Muhammed Ruvas Kal’aci, el-Mevsuat’ul Fıkhiyye el-Müeyssera, Dâr’un-Nefâis, Beyrut, 2005, C, I, s, 813.

düşüncenin resmedilmesi ve sağduyunun dile getirilmesidir.” şeklinde tarif etmektedir.¹³

Birinci tarifte hutbenin hem Cuma hem de Bayram namazlarında okunduğu, Allah’a (c.c.) hamd, Hz. Peygamber’e (s.a.v) salât-u selam ve Müslümanlara öğüt ön plana çıkarken, ikinci tarifte Allah’a (c.c.) hamd ve Peygamber’e (s.a.v) salavatın yanında insanları takvaya teşvik ve insanlara dua etmek ön plana çıkmıştır. Üçüncü tarifte de diğerlerinden farklı olarak hutbenin nasıl irat edilişi ve düzyazı şeklinde olduğundan bahsedilmiştir. İsmail Lütfi Çakan ise daha kapsayıcı ve detaylı bir şekilde hutbeyi tarif etmiştir. Öyle anlaşılıyor ki yaygın din öğretiminin önemli bir faktörü olan hutbenin tariflerinde din öğretime doğrudan olmasa da dolaylı olarak “*öğüt, mev’iza, takva*” kelimeleri ile değinilmiştir.

Ülkemizdeki uygulamayı ve yukarıdaki tarifleri göz önünde bulundurduğumuzda hutbeyi şu şekilde tarif etmek mümkündür:

Hutbe günümüzde her hafta Cuma günleri Cuma namazından önce, bayramlarda ise bayram namazından sonra genellikle cami ve mescitlerde yetkili görevliler tarafından gerçekleştirilen Allah’a (c.c) hamd ve Hz. Peygamber’e (s.a.v) salavat ile başlayan, vaaz ve nasihat türünden toplumu ilgilendiren konularda, Müslümanların hayatlarını kolaylaştıracak ve onların dîni-dünyevi konularda bilgi sahibi olmalarını sağlayacak etkili bir konuşmadır.

1.2. HUTBENİN KONUSU VE AMACI

1.2.1. Konusu

Hutbenin konusunu tayin edebilmek için Hz. Peygamber’in ve ashabın uygulamalarına bakmak yerinde olacaktır. Hz. Peygamber (s.a.v) Mekke’den Medine’ye hicret ettikten sonra hayatı boyunca Müslümanları Cuma ve bayram hutbeleri ile İslam dinine davet etmiş ve dinin de kıyamete kadar ancak nasihatle ayakta kalabileceğini vurgulamıştır.¹⁴

¹³- İsmail Lütfü Çakan, Dini Hitabet, İfav Yayınları. İstanbul, 2005, s. 27.

¹⁴- Buhari, İman, 42.

Daha sonra bu davet metodu sahabe ile devam etmiş, onlardan sonra gelen idareciler de bizzat kendileri veya görevlendirdikleri kişilerle bunu sürdürmüşlerdir.¹⁵

Hz. Peygamber (s.a.v) ve ashabı hutbeyi, İslam dinine davet ve insanlara nasihat etmekte bir araç olarak kullanmıştır. Her iki dönemde de hutbede insanlara öğüt verme öne çıkmıştır. Hal böyle olunca toplumda öğüt vermeyi gerektiren her şey hutbenin konusu olmuştur. Dolayısıyla bu dönemlerde hutbenin spesifik bir konusunun olmadığı sonucuna varmak mümkündür.

Genel itibariyle hutbe insanlara nasihat etmek ve onları İslam dinine davet etmek olduğu için hutbenin belli bir konusu yoktur. Müslümanları ilgilendiren her mesele hutbenin konusu olabilir. Örneğin; Allah'ın varlığı ve tevhid inancı, ahiret hayatı, ölüm ve ötesi, komşuluk hakları, karı-koca hakları, israfın önlenmesi, yoksullara yardım etmek gibi dini açıdan insanları bilgilendirmenin yanı sıra salgın hastalıklar, kan bağıışı vb. toplumu ilgilendiren birçok meselede hutbenin konusu olabilmektedir. Ülkemizde insanları Allah için sevmek, vatan ve millet sevgisi, ticaret ahlakı, eğitim ve öğretimin önemi, ilim ve ilim adamının fazileti, teknolojiyi insan yararına kullanmak, yardımlaşma, dînî, resmî gün ve gecelerle ilgili konular hutbelere konu olmaktadır.¹⁶İlimizde de bu konuların çoğu hutbelerde yer almıştır.¹⁷

Müslümanların yüreklerini temiz İslam inancıyla doldurmak, onları iyiliğe ve güzelliğe yönlendirmek, eğitmek, kötülükten alıkoymak, onlardan temiz bir toplum oluşturmak farz derecesinde bir ibadettir.¹⁸ Bunu gerçekleştirmenin önemli araçlarından biri de hutbelerdir. Dolayısıyla bu meselelerin her biri ile yakından veya uzaktan ilgisi bulunan hususlar hutbelere konu olabilir.

Hutbelerde zaman zaman kötü hal ve hareketlerin neden olacağı felaketlerin hatırlatılması Nebevî irşat yöntemlerinden olmakla birlikte Kur'ân'ı Kerim'de ilâhî rahmetin her şeyi kuşattığına¹⁹ ve son Peygamberin bütün âlemlere rahmet olarak

¹⁵- Hasan Ali Görgülü, Hz. Peygamber'in (s.a.v) Hutbede İzlediği Metod ve Günümüzde Hutbe Uygulamaları, Süleyman Demirel Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi, sayı 3, 1996, s, 173

¹⁶- Görgülü, a.g.d. s, 172.

¹⁷- Ayrıntılı bilgi için araştırmanın ilgili bölümüne bk. ss, 105-112, Tablo 6.

¹⁸- Vehbe Zuhaylî, İslâm Fıkhı Ansiklopedisi, (çev: Komisyon), C, II, Feza Yay, İstanbul, 1994, s, 385.

¹⁹- *Kur'an*, 7. Araf Sûresi, Âyet 156.

gönderildiğine²⁰ dikkat çekilmesi de önemlidir. Dolayısıyla hutbelerde uyarıcı ve müjdeleyici içeriğin birlikte göz önünde bulundurulduğunu söylemek gerekir. Bunlardan hangisinin ön plana çıkarılması gerektiği hatibin dirayetine ve müftülüğün basiretine kalmış bir durumdur.

Hutbede genellikle Yüce Allah'ın emir, nehiy ve tavsiyeleri doğrultusunda Müslümanların ihtiyaç duyduğu konulardan bahsedilir. Kısaca toplumu ilgilendiren her mevzu hutbenin konusudur. Hutbenin konusu toplumun ihtiyaç duyduğu konulardan seçilirse hutbenin etkileyciliği de artar. Bu da yaygın din öğretiminin başarıya ulaşmasına katkı sağlar.

Özellikle içinde bulunduğumuz çağda, insanların dini konularda zayıf yönlerini çok iyi tespit etmek gerekir. Çünkü hutbe bu eksiklikleri gidermede önemli bir role sahiptir. Tespit edilen olumsuzlukların giderilmesi için hutbenin çok iyi hazırlanması ve sunumun da aynı şekilde yapılması önem arz etmektedir. Burada mutlaka göz önünde bulundurulması gereken bir husus daha vardır. O da, insanların dînî gereksinimleri ile toplumsal sorunlarının toplumdan topluma değişiklik gösterdiğidir. Hal böyle olunca konu tespitinde dünya ve ülke genelindeki meselelerin göz önünde bulundurulmasının yanında yerel sorunlara da dikkat etmek gerekir. Aksi takdirde hiç orman bulunmayan bir bölgede gereksiz kesim yapmanın zararları konusunda hutbe irad etmek gibi gülünç bir duruma düşülebilir. Son olarak denebilir ki, hutbenin belli bir konusu yoktur. Ancak toplumun dînî gereksinimleri ve toplumsal meseleleri hutbenin tayininde göz önünde bulundurulması gerekir.

1.2.2. Amacı

Hutbenin amacı, belirli bir konuda insanları bilgilendirmek, bir düşüncüyü cemaate benimsetmek ve dinleyenleri bu yönde harekete geçirerek, ikna etmek, olması gereken bilince ulaştırmak veya duygulandırmaktır.

Konusu ne olursa olsun hutbede Allah (c.c) övülür, O'nun teklifi ve azameti, Hz. Muhammed'in (s.a.v) Allah'ın elçisi olduğu ikrar edilir

Hutbede verilen mesaj İslam'ın önemli prensiplerinden biri olan emr-i bi'l-ma'rûf nehy-i ani'l-münker; iyiliği emredip kötülüğü yasaklama ile yakın ilişkilidir.

²⁰ - *Kur'an*, 21.Enbiya Sûresi, Âyet 107.

Allah Teâlâ Kur'an-ı Kerim'de iyiliğin emredilmesi ve kötülüğün yasaklanması ile ilgili olarak bir ayette şöyle buyurmaktadır:

“وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ”

*“Sizden, hayra çağıran, iyiliği emreden ve kötülükten men eden bir topluluk bulunsun. İşte kurtuluşa erenler onlardır.”*²¹

Hutbeler Kur'an'ın bu önemli prensibini yerine getirmede önemli bir rol ifa etmektedir.

Bu prensibin zemini olan iman ve salih amel de hutbelerin konusunu teşkil eder. Dolayısıyla müminlere sahih Allah inancını, peygamberlere, kitaplara, meleklerle, ahirete, kaza ve kadere iman anlatmak ile namaz, oruç, hac, zekat gibi temel ibadetlerin yanı sıra infak, paylaşma ve dayanışma gibi toplumsal duyarlılığı artıracak İslamî ibadetlerden söz etmek hutbenin konuları arasında yer alır. Böylece insanların manevi olarak Allah'a (c.c) yaklaşması ve ahiret âleminde iman edenlerin cennete girmelerini sağlayacak ibadetleri yapmaları, Allah'ın (c.c) gazabına ve cehennemine sürükleyecek her türlü kötülükten kaçınmaları hutbenin amaçları arasında yer alır.²²

Hutbenin topluma dini bilgilerin öğretilmesi ve insanlarda bazı davranışların geliştirilmesi amacı vardır. Bu nedenle hutbelerle belli konularda muhatap kitleye bilgi vererek onları aydınlatmak, bir düşüncüyü karşısındaki gruba benimsetmek, hedef kitleyi istenilen yönde harekete geçirmek hutbenin hedefleri arasında yer alır.²³ Ülkemizde okunan hutbelerin resmî bayram ve günlerle ilişkisi²⁴ dikkate alınınca iyi vatandaş yetiştirme konusunda bir amacının olduğunu söylemek de mümkündür.

Özetle ifade edilecek olursa hutbenin amacı; hedef kitleyi iman, salih amel, ahlak ve toplumsal duyarlılık bakımından bilgilendirmek, bu konulardaki yanlış kanaatlerin izale edilmesini sağlamak, imanlı ve erdemli bir toplumun oluşmasına katkıda bulunmak, vatandaşın devletle bütünleşmesine yardımcı olmak ve iyi vatandaş yetiştirilmesine vesile olmak şeklinde ifade edilebilir.

²¹- Kur'an, 3, Âl-i İmrân Suresi, Âyet 104.

²²- Görgülü, a.g.d. s, 172.

²³- Mehmet Doğru, Hitabet, Damla Yay, İstanbul, 2000, s, 17.

²⁴- Ayrıntılı bilgi için araştırmanın ilgili bölümüne bk. ss, 70-72.

1.3. İSLAM'DAN ÖNCE VE SONRA HUTBE

Hutbenin İslam'dan önce var olduğu bilinen hususlardandır. Hitabetin düşüncelerin iletilmesinde etkili bir araç olması ve insanlar üzerinde tesirli bir yönünün bulunması vb. nedenlerden dolayı İslam öncesinde de hutbe yerini almıştır. Bundan dolayı İslam öncesi ve sonrası şeklinde hutbenin ele alınması uygun görülmüştür.

1.3.1. İslam'dan Önce Hutbe

Araştırmanın bu safhasında İslam dininin ortaya çıkmasından önce Arap toplumunda hitabetin önemi ve o dönemde meşhur bazı hatipler, bu toplumda hitabeti hazırlayan nedenler ve Hz. Peygamber'in (s.a.v) yaşadığı çevredeki belağatten bahsedilecektir.

1.3.1.1. Araplarda Hitabetin Önemi

Hız. Peygamber'in (s.a.v) yaşadığı dönemde hitabetin Araplar arasında çok büyük bir önemi vardı. Yıl içerisinde kabileler arasında hitabet yarışmaları düzenlenirdi. Hatta Hız. Muhammed'in (s.a.v) hazır bulunduğu ortamlarda farklı kabilelere mensup hatipler konuşmalar dahi yaparlardı. Araplarda kabileler arasındaki mücadeleler genellikle hitabete de yansır, hitabetin konuları bu durumlara göre belirlenirdi. Bir hatîp kabilesinin kahramanlık, cömertlik gibi erdemlerini dile getirdiğinde karşı kabile hatîpleri de hemen buna cevap verirlerdi. Arap hitabetinin önemli bir türü de elçi karşılamalarında, hükümdar meclislerinde, çeşitli panayır ve toplantılarda yapılan konuşmalardır. Bu dönemde hatîbin toplumdaki yeri şairden sonra gelirdi veya hatîp şairle aynı düzeyde görülürdü. Bunda hatiplerin çoğunlukla kabile reislerinden ve bilge kişilerden oluşmasının da rolü vardı.²⁵

Bu dönemin meşhur hatipleri arasında Fadl İbn İsa er-Rakâsî'nin önemli bir yeri vardı; ancak oğlu Abdussamed İbnul-Fadl da babasından daha iyi bir hatip olarak kabul edilmiştir.²⁶

²⁵- Hüseyin Elmalı, 'Hitabet' md, Arap Edebiyatı, DİA, C, XVIII, s, 158.

²⁶- el-Cahız, Ebu Osman Amr İbn Bahr, *el- Beyan Ve't-Tebyin*, C, I, Daru'l Fikr, Beyrut, 1968, s, 206.

Yine bu dönemde meşhur hatip olarak bilinen Kuss İbn Saîde'nin hutbesi Araplarda hitabetin ne derece zirvede olduğunun örneğidir. Konumu icabı burada bu kişi ve hutbesi hakkında kısaca bilgi verilecektir.

İslam dini Arap yarımadasında yayılmaya başladıktan sonra Cârûd İbn Mualle, aşireti ile birlikte Hz. Peygamber'in (s.a.v) yanına geldi. Cârûd tarih ilmini, felsefeyi, tıbbı iyi bilen biri idi. Kalabalık bir heyetle Hz. Peygamber'in (s.a.v) huzuruna gelen Cârûd ona şöyle dedi:

“Ya Rasûlallah! Senin yanına çölleri, mesafeleri katederek aşiretimle birlikte geldim.”

Bunun üzerine Hz. Peygamber de (s.a.v) onu yanına oturttu ve ona şöyle buyurdu:

“Ey Cârûd! Aşiretinle beraber niye şimdiye kadar İslam'a girmediniz?”

Cârûd bu soruya şöyle cevap verdi:

“Anam babam sana feda olsun yâ Rasûlallah. Senin davetine geç gelen, icabet etmeyen büyük bir musibete maruz kalmıştır; ama ben senin davetini duymamıştım, senin davetini işitip buna rağmen başka dinlere girenlerden değilim. Şimdi ben aşiretimle sana geldim. Senin dînîne girsem eski dinimi (Hristiyanlığı) bıraksam geçmişteki günahlarım affedilir mi?”

Allah Rasûlu (s.a.v) ona; “İslam'ı seçmen halinde ben senin günahlarının affedileceğine kefilim, sen şimdi vahdaniyeti seç.” dedi. Bunun üzerine o da Rasûlullah'a (s.a.v) elini uzat dedi ve elinden tutarak aşireti ile birlikte şahadet getirerek İslam'a girdi.

Daha sonra Hz. Peygamber (s.a.v) onlara ikramda bulundu ve:

“İçinizde Kuss İbn Saide'yi tanıyan varmı?” diye sordu.

Cârûd: “Hepimiz onu tanırız; ancak onu en iyi ben tanırım.” dedi ve onu şu şekilde anlatmaya başladı:

“Ey Allah'ın Rasûlü! Bu kişi Arapların ileri gelenlerindendi. Belli bir yerde ikamet etmemiş, ömrünün çoğunu çöllerde geçirmiştir. Yaklaşık altı yüz yıl yaşadı.

Vahşi hayvanlarla ünsiyet bulurdu. İbadetini hiç ihmal etmezdi. Hikmetli sözleri bizim için atasözü olmuştur. Hz. İsa'nın (a.s) ilk havarilerine yetişmişti. Araplarda İlâh'a tapan, vahdaniyeti ikrar edip ibadet eden, âhirete ve hesaba inanan ilklerdendir. İnsanlara ölümü hatırlatırdı. Kabirleri ziyaret eder, kabirlerden dirilmeyi söylerdi. Hikmetli şiirler okurdu. Göklerden, yıldızlardan, denizlerden bahsederdi.”

Ayakta hutbe veren ilklerdendi. Küfürden sakındı. İnsanları '*Hanif*' dinine teşvik etti. O fesih ve belağâtı ile meşhur bir hatipti. Onun '*Ukaz*' panayırında okuduğu meşhur hutbesi de şöyledir:

“Ey insanlar! Beni iyi dinleyin ve anlayın. Anladığınız şeylerden de istifade edin. Şunu iyi bilin ki; yaşayan ölür, ölen gömülür, gelecek olan her şey de görülür.

Yağan yağmurlar ve biten otlar, rızıklar ve azıklar, anneler ve babalar, diriler ve ölüler, toplular ve dağınıklar, âyet üstüne âyettir tüm bunlar.

Vahiy bilgisi gökten gelen haberlerdir. Karanlık gece, burçlarla dolu gökyüzü, vadilerle yarılmış yeryüzü ve dalgalarla coşan denizler yerdeki ibretlerdir.

Bana ne oluyor! İnsanların gittiğini, ancak dönmediğini görüyorum. Bu gidenler gittikleri yerden çok mu memnunlar da orada duruyorlar? Yoksa terk mi edildiler de orada uyuyorlar. Kuss ne haince, ne günahkârca ama dosdoğruca yemin eder ki; Allah indinde şuanda inandığınız dinden çok daha sevimli olan bir din var ve bir de gönderilme vakti çok yaklaşmış bir peygamber var.

O peygamberin gelme zamanı sizi gölgeledi, devri de kucakladı. Ne mutlu onu anlayan ve ona iman edene. Yazıklar olsun ona karşı gelen ve isyan edene. Yine yazıklar olsun gafillere, bomboş ümmetlere ve geçmiş toplumlara!

Ey İyad topluluğu! Hani nerede o dedeler ve babalar, ziyaretçileriyle beraber hastalar? O zalim Firavunlar, binalar yapan ve kuleler dikenler, evlerini süsleyip döşeyenler? Hani nerede mallar ve oğullar, zalimler ve azgınlar, servetler toplayıp biriktirenler ve '*Ben sizin en büyük Rabbiniz değil miyim?*' diye bağırırlar.

Onlar servetçe sizden daha zengin değil miydi? Onların ömürleri sizden daha uzun değil miydi?

Toprak onları değirmeninde öğüttü, güçlerini dağıttı, işte onların çürümüş kemikleri, içlerinde kurtların uluduğu bomboş kalmış evcikleri.

Sakın ha! Şunu iyi bilin ki O Allah (c.c) tek ma'buttur ve O, ne doğmuş ne de doğurmuştur.

Önceki geçen toplumlarda bizim için ibretler var. Henüz görmedim dönüşünü, ölüme giden yol çok dar. Görüyorum kavmim küçüğüyle büyüğüyle o tarafa gidiyor nâçar. Gidenler bana geri dönmüyor ve bâki olmuyor kalanlar. Anladım ki, bir toplumun başına geleceklere mani bir güç mü var?"

Cârûd hutbeyi bitirdikten sonra Hz. Peygamber (s.a.v):*"Bu hutbeyi hatırladım, bunu hiç unutamıyorum, o bunu 'Ukâz' panayırında kırmızı devesinin üzerinde okumuştur"* dedi.²⁷

Hz. Peygamber (s.a.v) Kuss İbn Saîde ile ilgili: *"Allah (c.c) ona rahmet etsin. Onun kıyamet gününde tek başına ayrı bir ümmet olarak diriltileceğini umarım"* dedi.²⁸

Kuss'un kısa ve öz konuşması yanında etkileyici ve seçili ifadeler kullanmasından ötürü belâgatı *"Kuss'tan daha belîğ"* ifadesiyle darb-ı mesel haline geldiği gibi onun Araplar'ın hakîm ve hakemi diye anılmasına da yol açmıştır.²⁹

Yukarıda İbn Kesîr'den yapılan alıntı metin tenkidi bakımından bazı eleştirilere maruz kalabilir. Mesela Kuss'un altı asır yaşadığının ifade edilmesi diğer kaynaklarda zikri geçen rakamlarla örtüşmemektedir. Kuss'un yüz seksen, üç yüz elli, yediyüz yıl yaşadığı da söylenmiştir. Ancak onun seksen üç yaşında vefat ettiğine dair rivayet diğerlerine göre daha gerçekçi görünmektedir.³⁰ Durum ne olursa olsun diğer bazı rivayetlerle de desteklenince Kuss'un önemli bir hatip olduğu ve Ukâz fuarında insanlara hitap ettiği kesindir. Kuss İbn Saîde'nin hutbesi bize İslamiyet öncesi Araplarda hitabetin güçlü olduğunu göstermektedir.

Bu alıntı aynı zamanda Kuss'un hutbesinde ele aldığı konular hakkında da bilgi vermektedir. Buna göre o âhîret hayatı ve geçmiş milletlerden bahsetmiştir.

²⁷- İbn-i Kesir, el-Bidâye ve'n-Nihâye fi't-Târîh, C, II, Dâru'l Ferâh, Riyad, s, 252-254.

²⁸- Hasan İbrahim Hasan, İslam Tarihi, C, I, Kayıhan Yay, İstanbul, 1996, s, 98.

²⁹- Mehmet Ali Kapar, "Kus İbn Siade", DİA, İstanbul, 1998, C, XXV, s, 460.

³⁰- bk. Mehmet Ali Kapar, "Kus İbn Siade", DİA, İstanbul, 1998, C, XXV, s, 460.

Ayrıca hutbede dünya hayatının geçiciliğine, Allah'a inanmayanların dünyada boşuna yaşadıklarına ve bunların taptıkları mallarını yanında götüremediklerine değinmiştir.

Çok net ve anlaşılır ifadelerle okunan hutbede az lafızla çok şey anlatılmıştır. Karmaşık ifadeler yer verilmemiştir. “*Ey insanlar!*” hitabının kullanılması mesajlarının herkese yönelik olduğunu göstermektedir.

O dönemde meşhur olan Arap hatiplerinden biri de Suhban Vâil el-Bahilî'dir. Bu şahıs da hitabetiyle Araplar arasında darb-ı mesel olmuştu. O dönemde insanlar bir kişiyi övmek istediklerinde o kişi için “*Suhban Vâil'den daha hatiptir*” derlerdi. Hutbe okurken sürekli teri akan, bir söylediğini bir daha tekrarlamayan ve hutbesini bitirmeden oturmayan bu kişinin belîğ olan bir hutbesinde şu ifadeler geçmektedir: “Dünya fâni, ahiret ise kalıcıdır. Binaenaleyh insanlar geçici olan bu dünyadan kalıcı olan ahirete gidecekleri vakit ihtiyacı olan şeyleri yanlarında götürsünler. Bedenleriniz dünyadan ayrılmadan önce kalplerinizi çıkarınız. Zira her ne kadar bu dünyada yaşıyor olsanız da başkası için yaratıldınız. Kişi öldüğü zaman insanlar ne bıraktı, melekler ise ne getirdi derler.”³¹

Öyle anlaşılıyor ki o dönemde Arap yarımadasında hitabet toplum hayatında çok önemli bir etkendi. İnsanlar bazı meseleleri hutbe sayesinde öğreniyordu. Kabileler hutbeye çok önem veriyorlardı. Hutbelerde fesih ve belağat iyi kullanılıyordu. Onun için de hitabet bu dönemde önemli bir noktadaydı.

1.3.1.2. Araplarda Hitabeti Hazırlayan Nedenler

İslam öncesi Arap toplumu ümmî bir toplumdu. Bu toplumda yazıdan çok ezber ve söylem hâkimdi. Şiir ve hitabet çok gelişmişti.³²

Araplarda sözün az ve öz olması daima ön planda olup, Araplar çok konuşanın çok yanılacağına inanıyorlardı.³³

Arap toplumunda şiirlerden, hitabetlerden, geceleri insanlara anlatılan hikâyelerden en iyileri seçiliyor, bu seçilenler de şehir mâbedi Kâbe'nin içine

³¹- Ahmet İbn Abdullah el-Fakih el-Hatip, Hitabet-i Arabiye Tarihi ve Arapça Hutbelerin Usul-ü Tertibi, Evkaf-ı İslâmiye Matbaası, İstanbul 1335, ss, 19-20.

³²- İbrahim, Sarıçam, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı, D.İ.B yay, Ankara, 2003, s, 43.

³³- Ahmet Lütfi, Kazancı, Peygamberimiz'in (s.a.v) Hitabeti, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2010, s, 54,[Cahız, Ebu Osman İbn Bahr, Beyan ve't-Tebyin, C, II, 1968, s, 8.].

asılıyordu. Bunun dışında Mekke'liler çocuklarına daha iyi bir lisân öğretebilmek için çocuklarını kozmopolit merkezlerden uzak kabilelere gönderiyorlardı.³⁴

Araplarda hitâbetin başlıca konusu “övgü” ve “yergi” idi. Savaşlarda yapılan intikam konuşmaları, ara bulma ve barış çağrısı konuşmaları, elçi kabullerinde, hükümdar meclislerinde, panayırlarda yapılan çeşitli konuşmalar, tâziye konuşmaları ve vasiyetler Arap toplumunun en güzel hitâbet örnekleridir.³⁵

Araplarda hitabeti hazırlayan sebeplerin başında o dönemde yazının yok denecek kadar az olması gelir. Bununla birlikte kabileler arasındaki görüşmelerde iki toplum arasındaki meseleleri dile getirecek hatiplere ihtiyaç duyulması, Arapların fesahat ve belâğate düşkün olmaları, yağmaların yaygın olmasından dolayı kabile halkını bir amaç uğrunda bir araya getirebilecek hatiplere ihtiyaç duyulması Araplar arasında hitabeti hazırlayan etkenlerdir.³⁶

İşte bu nedenlerden dolayı hitabet Arap toplumunda yerini almıştır.

1.3.1.3. Hz. Peygamber'in (s.a.v) Yaşadığı Çevrede Belâgat

Belâgat sözlükte, “sözün fasih ve açık seçik olması” anlamında بلغ fiilinin mastardır. Terim olarak da “bir fikrin sözlü veya yazılı olarak yerinde, yeterince ve zamanında ifade edilmesi”dir.³⁷ Bu şekilde tarif edilen belâğatin insanlar üzerinde tesiri söze hacet bırakmayacak kadar açıktır.

İnsanlar arası iletişimin en önemli unsuru konuşmadır. Bazı toplumlar konuşmayı çok etkili ve anlaşılır bir şekilde kullanmışlardır. Hz. Peygamber'in (s.a.v) yaşadığı dönemdeki Arap toplumu da bu yönü ile ön plana çıkmıştı.

Hz. Peygamber'in (s.a.v) dünyaya geldiği dönemde belagatin bir ilim şeklinde derlendiğine dair bir kayıt yoktur. Bu durum İslamiyet'in ilk devirlerinde de böyledir. Bu dönemde yaşayan insanlar, her ne kadar teknik olarak şiirin, romanın ne olduğunu bilmeseler de, çöl hayatını yaşamalarına rağmen ince bir edebî zevke ve anlayışa sahiptiler. Dolayısıyla bunları Arap hitabetinin temel taşları kabul etmek

³⁴- Muhammed, Hamidullah, İslâm Peygamberi, Türkçesi: M. Said Kutlu, C, I, İrfan yay, İstanbul, 1966, s, 31.

³⁵- İbrahim, Sarıçam, a.g.e, s, 43.

³⁶- Kazancı, a.g.e. s, 50-51, [İskenderi, Ahmed İnanı Mustafa, *Vasit fi'l-edebi'l-arabiyyi ve tarihihi*, 17. Baskı, Darü'l-Mearif, Mısır, ss, 24,25].

³⁷- Hulusi Kılıç, “Belâgat” maddesi, DİA, C,V, ss, 380-383.

yerinde bir tespit olacaktır. Hz. Peygamber'in (s.a.v) nübüvvetinden önce Arap hatipleri son derece konuşma sanatına önem verirlerdi. Bu dönemde sesi gür olanlardan övgüyle bahsedilir, cılız sesli olanlar ise hoş görülmezdi.³⁸

Arap toplumunda sesin gür olması hitabeti güzelleştiren önemli bir unsur olarak kabul edilmekteydi. Amr İbn Külsûm bir defasında bedevinin birine: *"Güzellik nedir?"* diye sorar. Bedevi bu soruya cevap olarak şunları söyler: *"Güzellik kişinin sesinin gür, ağzının geniş, boyunun uzun ve başının büyük olmasıdır."*³⁹ Demek ki Araplarda sesin gür ve ağzın geniş olması bir güzellik unsuru olarak değerlendirilmiştir. Bu da o toplumda hitabet için gür sesli olmanın önemsendiğini gösterir.

Araplar arasında güzel söz söylemenin önemli bir yeri vardı. Konuşmalar bazen beklenilenden uzun sürerdi. Konuşan iyi bir hatip olduğunda kimse konuşmanın uzunluğundan sıkılmazdı. Bu durum özellikle nikâh konuşmalarında yaşanmaktaydı. Araplarda iki aile arasında kız alıp verme söz konusu olduğunda evlenme teklifini yapan taraf, karşı taraftan daha uzun konuşurdu. Teklife cevap veren taraf da kısa konuşurdu. Bu Araplar arasında oluşmuş bir âdetti.⁴⁰

Abdumelik İbn Umeyr, bedevilerin de olduğu bir toplumda konuşmuş ve yanındaki bedeviye: *"Konuşmamı nasıl buldun?"* demiştir. Bedevi de: *"Sözden yemeğe katık yapılıyorsa, bu söz katık olurdu"* demiştir.⁴¹ Bu örnek de göstermektedir ki, dinleyenler güzel söz karşısında hislerini edebî biçimde ifade edebilmekteydiler. Bu da güzel konuşmanın yanı sıra, güzel konuşmayı dinleyen kimselerin de edebî zevklerine delalet eder.

Bu dönemde Araplar her ne kadar ilimde ilerlememiş olsalar da içlerindeki fesahat ve belağat aşkı onlarda birçok hatibin yetişmesine sebep olmuştur. Araplar bu sayede halkın ahlakının güzelleşmesine katkıda bulunmuşlardır. Ayrıca onlarda fesahat ve belağatın bu derece ilerlemiş olması Allah (c.c) tarafından bu lisan üzere kitap indirileceğine dair bir işaret olmuştur.⁴² Kur'ân'ın Araplara kendisinin bir

³⁸- Kazancı, a.g.e. ss, 53-54, 57.

³⁹- Cahız, a.g.e. C, I, s, 85.

⁴⁰- Abdurrahman Celâleddin es-Suyuti, Mizher fi Ulûmi'l-Lügati ve Enva'ihâ, C, I, s, 146.

⁴¹- Kazancı, a.g.e., s, 53.

⁴²- Ahmet Cevdet Paşa, Kısas-ı Enbiya ve Tevârihi Hulefa, C, I, Bedir Yayınevi, İstanbul, 1966, s, 45.

benzerini getirme konusunda meydan okuması da bu konuyla yakından ilgilidir.⁴³ Çünkü meydan okuma inkarcı toplumların kendilerini iyi hissettikleri alanlarda gerçekleşir.

Arap toplumunda belâgate verilen önemi gösteren en belirgin örneklerden biri de ticaret için kurulan panayirlarda şiir, hitabet yarışmalarının düzenlenerek bunlardan en iyilerinin ödüllendirilmesidir.⁴⁴

Yukarıda zikredilenlerden anlaşıldığı üzere o dönemde Araplar çöl hayatı yaşıyor olmalarına ve belâgat ilmi bir ilim şeklinde derlenmemiş olmasına rağmen iyi ve güzel konuşmaya son derece önem vermişlerdir. Güzel konuşma yeteneğine sahip olanlar toplum tarafından övgüye layık görülmüştür. Bazen konuşmalar beklenilenden uzun olsa da hatibin sözlerinin açık ve fasih olması dinleyenleri sıkmamıştır.

1.3.2. İslam'dan Sonra Hutbe

Yaşadığı toplum içinde peygamberlik ile görevlendirilinceye kadar saygın bir konuma sahip olan ve insanlarla son derece iyi ilişkiler içinde olan Hz. Muhammed (s.a.v) yeni dini insanlara anlatmaya başlayınca ağır bir yükün altına girmiş ve çeşitli sıkıntılarla karşılaşmıştır. Müşrikler ile arasında tartışmalar başlamış ve bir mücadele ortamı doğmuştu.⁴⁵ Hz. Peygamber'in İslam dinini insanlara iletmesinin en önemli aracı kuşkusuz hitabetti. Onun çağrısı belirli bir aşiret veya ırk ile sınırlı olmayıp bütün insanları kapsamaktaydı. Nitekim bu hususta Allah Teâlâ Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmuştur:

“ (Ey Muhammed) Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik ”⁴⁶

Hz. Peygamber'in (s.a.v) peygamber olarak geldiği dönemde Arap toplumunda câhiliye adetleri hâkimdi. Dolayısıyla bu toplumu dine davet etmek de sıkıntılı bir sürecin habercisiydi, ancak Hz. Peygamber (s.a.v) etkili hitabetiyle bu görevi Rabbinin rızasını kazanacak şekilde yerine getirmiştir.

⁴³- Tehaddî ayetleri için bk. *Kur'an*, 2, Bakara Suresi, Âyet, 23; *Kur'an*, 17, İsrâ Suresi, Âyet, 88; *Kur'an*, 54, Tûr Suresi, Âyet, 32.

⁴⁴- Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, a.g.e., C, I, s, 31.

⁴⁵- Bk. Halil Aldemir, *Nebevî Mücadele Bağlamında Kalem Suresi Tefsiri*, Kitâbî, İstanbul, 2013, ss, 45-47.

⁴⁶- *Kur'an*, 21. Enbiya Suresi, Âyet 107.

Hız. Peygamber'in (s.a.v) tevhide inanmayanları dine davet etmek ve muhataplarına güven veren kişiliğiyle bu kitleyi etkileyip ikna etmek amacıyla başvurduğu tek yol hitabetti. Nübüvvetinin ilk yıllarında yalnızca kendi soyuna mensup insanlara Safa tepesinde yaptığı konuşma Müslüman tarihinde İslam hitabetinin ilk örneğidir.⁴⁷

Hız. Muhammed'in (s.a.v) Vedâ hutbesi ve birkaç önemli konuşması dışında hutbeleri günümüze kadar gelmemiştir. Ancak ashab-ı kiramın duyup naklettiği birçok hadis hutbede Hız. Peygamber'in (s.a.v.) gerçekleştirdiği konuşmalara dayanmaktadır. Hız. Peygamber'in (s.a.v.) hutbelerinden günümüze kadar intikal eden bazı parçalar İslam'ın ilk devirlerinde hitabete büyük değer verildiğini kanıtlamaktadır. Hız. Peygamber'in (s.a.v.) hutbeleri ilk dönemlerde putperestliği ve her türlü câhiliye inancını terk etmeye çağrı, bütün insanları zulmetten nura çıkaracak olan yüce dine davetten oluşmaktaydı. Bu dönemin hutbelerinde İslam inancının güzelliği, insanların dünya ve ahirette huzura ve mutluluğa kavuşmalarının yolları gibi konular anlatılmıştır.

Hız. Muhammed'in (s.a.v) Vedâ haccı esnasında devesinin üzerinde on binlerce insana yaptığı konuşma; Allah'a (c.c) iman, insan hak ve özgürlüklerine saygı, özellikle kadın haklarının korunması ve gözetilmesi, dînî bağları güçlü tutarak din kardeşliğinin korunması, bütün insanların ırk, soy, vb, konularda eşit olduğu, Kur'ân ve Sünnete sarılmanın önemi gibi temel konuları kapsamaktadır.⁴⁸

Öyle anlaşılıyor ki İslam dini yayılmaya başladıktan sonra Hız. Peygamber (s.a.v) hitabetinde İslam dinine daveti ön planda tutmuş, insanları karanlıktan aydınlığa çıkarmanın davasını gütmüştür. Özellikle insanlar arasında ırk, soy ayrımı gözetmeyip din kardeşliğini önemsemesi günümüzde hatipler tarafından dikkate alınması ve üzerinde dikkatlice durulması gereken önemli bir husustur.

⁴⁷- Hüseyin Elmalı, "Hitabet", DİA, C, XVIII, s, 159; Ayrıca bk. Hamidullah, İslam Peygamberi, a.g.e., C, I, s, 73; Osman Keskiöğlü, Ali Himmet Berki, Hız. Muhammed ve Hayatı, D.İ.B yayınları, Ankara, 1966, s, 58, 59; İbn-i Hişam, Hız. Muhammed'in Hayatı (es-Siret'ün Nebeviyye), Çevirenler: İzzet Hasan, Neşet Çağatay, C, I, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi yayınları, Ankara, 1971, s, 164.

⁴⁸- Elmalı, "Hitabet" md, a.g.e., C, XVIII, s, 159.

1.3.3. Kur'ân'da Hutbe

Kur'ân'da hutbe kelimesi açık bir şekilde geçmemekle beraber, Cuma Suresi'nin dokuzuncu ayeti hutbe ile ilişkilendirilmiştir. Söz konusu âyette Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ

“Ey iman edenler! Cuma günü namaz için çağrı yapıldığı zaman, hemen Allah'ın zikrine koşun ve alışverişi bırakın. Eğer bilerseniz bu, sizin için daha hayırlıdır.”⁴⁹

Bazı tefsirciler yukarıda geçen ayette altı çizili olan, “*Allah'ın zikrine koşun*” ibaresindeki “*zikir*” ifadesini hutbe olarak nitelendirmişlerdir. Söz gelimi Fahreddin Râzî (ö. 606) âyetteki “*zikir*”den maksadın hem hutbe, hem de namaz olduğunu bu ikisinden her birinin Allah'ın zikrini ihtiva ettiğini belirtmiştir.⁵⁰

Kurtubî (ö. 671), konu ile ilgili tefsirinde şu bilgilere yer vermiştir: “Allah'ın zikrine, namaza koşun demektir. Bu açıklamayı Said İbn Cübeyr yapmıştır. Eğer ‘*zikir*’den maksat namazdır diyecek olursak, hutbe de namazdan sayılır. Kul da fiilen yüce Allah'ı tesbih ettiği gibi aynı zamanda Allah'ı zikreden olur. Kurtubî Zemahşerî'nin (ö. 538) bu konu ile ilgili şöyle dediğini belirtmiştir: “Eğer Yüce Allah'ı zikretmek, başka hususları ihtiva ettiği halde nasıl hutbe ile açıklanabilir diye sorulursa, şu cevabı veririz: Rasûlullah'ı (s.a.v) anmak, onu övmek, raşid halifelerine, müttaki mümirilere övgülerde bulunmak, öğüt vermek ve hatırlatmak manasını ihtiva eden sözler Allah'ı zikretmek hükmündedir.”⁵¹

Nesefî (ö. 710), âyetteki “*Allah'ı anmaya...*” ifadesinin cumhura göre “*hutbeye*” anlamına geldiğini, Ebu Hanife'nin de bu hükme dayanarak “*hatib hutbede sadece الْحَمْدُ لِلَّهِ dese hutbe caizdir*” dediğini belirtmiştir.⁵²

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır âyetteki “*Zikrullah*” mefhumunun asıl

⁴⁹- Kur'ân, 62. Cuma Sûresi Âyet, 3.

⁵⁰- Fahreddin Razi, Tefsir-i Kebir, Mefâtihu'l- Gayb, Tercüme: Suat Yıldırım, Lütfullah Cebeci vd, C, XXI, Huzur Yayınevi, İstanbul, 2008, s, 489.

⁵¹- Kurtubî, El-Câmiu li Ahkâmi'l-Kur'ân, Tercüme: Beşir Eryarsoy, C, XVII, İstanbul, 2003, s, 329.

⁵²- Nesefî Tefsiri, Tercüme: Şerafettin Şenaslan, Ömer Faruk Haznedaroğlu, C, X, İstanbul, 2011, s, 258.

itibariyle Allah'ı anmak veya Allah'ın tebşir ve tehdidi demek olduğundan Kur'ân ve esaslarından olan zikirten amacın, Kur'ân, tesbih, hamd, vaaz, hutbe ve namaz olması gerektiğini belirtmiştir. Ancak müellif buradaki asıl gayenin hutbe ve namaz olması gerektiğini dile getirmiştir.⁵³

Mevdûdî (ö. 1979) buradaki “*Zikrullah*”tan kastın “*hutbe*” olduğunu ifade etmiş, dolayısıyla hutbenin Allah'ı hatırlatan konuları kapsamaması gerektiğini, bunların da Allah'a hamd-ü sena, Rasûlü'ne salavat, Allah'ın emir ve yasakları ve tebliğ yolunda telkinlerden oluşması gerektiğini ifade etmiştir.

Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir adlı eserde de “*Allah'ı anmaya koşun*” kısmında “*Allah'ı anmak*” ibaresinden maksadın hutbe ve Cuma namazının farzı olduğu ifade edilmiştir. Dolayısıyla Ebu Hanife bu ayetteki “*Allah'ı anma*” ifadesine dayanarak hutbenin farzını “*Allah'a hamd, O'nu tesbih ve tehlil etmek*” şeklinde belirlemiş ve bunlar yerine getirildiği zaman hutbenin asgari amacının gerçekleşeceğini belirtmiştir.⁵⁴

Bu bilgilerden hareketle şunlar ifade edilebilir: Kur'ân'da hutbe kelimesi açık bir şekilde geçmese de dolaylı olarak geçmektedir. Çeşitli mezheplere mensup müfessirler Cuma Suresi'nde geçen “*Zikrullah*” ifadesini hutbe ile ilişkilendirerek tefsir etmişlerdir.

1.3.4. Hadis'te Hutbe

Hutbeyle ilgili hadis kitaplarında birçok hadis nakledilmiştir. Burada bunlardan bir kaçına temas edilecektir. Hz. Muhammed'in (s.a.v) hutbe metoduna ileride değinileceği için burada bu konu işlenmeyecektir.

Ibn-i Ömer (r.a) anlatıyor: “*Rasulullah (s.a.v) iki hutbe okurdu. Minbere çıkınca otururdu. (Bu esnada müezzin ezan okurdu). Müezzin ezanı bitirince kalkar ve hutbeyi okur, sonra tekrar oturur ve (bu sırada) konuşmazdı. Sonra kalkar (ikinci defa) hutbe okurdu.*”⁵⁵

⁵³- Elmalılı, M. Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'ân Dili, C, IX, İstanbul, 2000, s, 548.

⁵⁴- Hayreddin Karaman, Mustafa Çağrıçı vd, Kur'ân Yolu Türkçe Meal ve Tefsir, C, V, Ankara, 2012, ss, 351-352.

⁵⁵- İbrahim Canan, Hadis Ansiklopedisi, Kütüb-i Sitte, C, VIII, İstanbul, s, 353. [Buhari, Cuma 30, 27; Müslim, Cuma 33; Ebu Davud, Salat, 227, (1092); Tirmizi, Salat 363, (506); Nesâi, Cum'a 33, (3, 106).]

Nesâî'nin rivayetinde: “*Rasûlullah (s.a.v) ayakta iki hutbe verir, bunların arasını (kısa) bir oturuşla ayırırdı*” denilmiştir.”⁵⁶

Bu rivayetler gösteriyor ki, Hz. Peygamber (s.a.v) hutbeyi belli bir adap içerisinde, ayakta ve iki bölüm şeklinde okumuştur.

Peygamberimiz (s.a.v) hutbe için minbere çıkınca oturmakta, bu sırada müezzin ezan okumaktadır. Günümüzdeki uygulamada bu, iç ezan olarak devam etmektedir.

Bu rivayetlerden anlaşıldığına göre hutbe, ezandan sonra iki parça halinde ayakta okunmaktadır. Hutbelerin arası kısa bir oturuşla ayrılmaktadır. Oturma esnasında herhangi bir şekilde konuşma yoktur.⁵⁷

Enes İbn Mâlik (r.a.) şöyle demiştir: “*Rasûlullah (s.a.v) Cuma hutbesini bitirip minberden inince bir ihtiyaç olduğu takdirde o ihtiyacı gidermek için gerekli kişi ile konuşur, görüşür sonra Cuma namazını kılar.*”⁵⁸

Rasûlullah (s.a.v) burada sorunlara yerinde ve zamanında çözüm bulmaya çalışmış, bazen hutbe ile namaz arasının kısa bir süre de olsa zorunluluktan dolayı sekteye uğrayabileceğini göstermiştir.

Hz. Peygamber'in (s.a.v) birçok hadisinde hutbe konusunu ele aldığı bir gerçektir. Hutbe Kur'an'da açık bir şekilde geçmese de hadislerde açıkça geçmektedir. Öyle ki Allah Rasûlu (s.a.v) hutbeyi davet ve irşad maksadı ile sürekli kullanmıştır.

Hz. Peygamber'in (s.a.v) hutbe ile ilgili yukarıda geçen hadislerinden anlaşılan odur ki, Rasûlullah (s.a.v) hutbeyi iki bölüm halinde vermiştir. Hutbeleri ayakta okumuştur. Hutbelerin uzun tutulmamasını bu konuda orta yolun takip edilmesini tavsiye etmiştir.

1.4. HZ. MUHAMMED'İN (S.A.V) HUTBE METODU

Hz. Peygamber'in (s.a.v) hutbelerinin yaşadığı toplumun maddî ve manevî ihtiyaçlarıyla yakından ilgili olup, gerek ferdî ve gerekse toplumsal problemlerin

⁵⁶- Kütüb-i Sitte, e.g.e,c, VIII, s, 353. [Nesâî, Cuma (3, 109).].

⁵⁷- Canan, Kütüb-i Sitte, a.g.e, C, VIII, ss, 353-354.

⁵⁸- Nesâî, Cuma, 36.

çözümüne yönelik olduğu bilinmektedir. Ayrıca Hz. Peygamber'in (s.a.v) hutbelerini kısa tuttuğu ve bu yönde tavsiyesinin olduğu bilinmektedir.⁵⁹

Câbir İbn Semure (r.a) hutbe ile ilgili: “Rasûlullah (s.a.v.) ile beraber namaz kılarımdım, O'nun hutbesi de namazı da orta uzunlukta olurdu.”⁶⁰

Ebu Vail (r.a) anlatıyor: Ammâr bize hitap etmişti. (Konuşmasını) veciz ve belîğ yaptı. Minberden inince:

“Ey Ebu'l- Yekzan veciz ve belîğ konuştun! Keşke biraz daha nefesleseydiniz (uzatsaydınız)!” dedik. Bize şu cevabı verdi:

Ben Rasûlullah'ı (s.a.v) dinledim. O şöyle buyurmuştu:

“Kişinin namazının uzunluğu ve hutbesinin kısalığı onun fikhının (ilminin) alâmetidir. Öyle ise, hutbeyi kısa tutun, namazı uzun (zîra beyanda sihir var).”⁶¹

Hz. Peygamber'in (s.a.v) bu hadiste namazı uzun tutmayı tavsiye etmesi dikkat çekicidir.

Âlimlere göre buradaki uzunluktan maksat, ‘mutlak’ bir uzunluk değil, mukayyet ve nisbî bir uzunluktur. Kısa tutulması tavsiye edilen hutbeye nazaran bir uzunluktur. Dikkat edilirse Müslim'deki hadis vechinin sonunda “*Beyanda sihir var*” ifadesine yer verilmiştir. Bu ifade ile ilgili olarak Nevevî'nin benimsediği bir görüşe göre, sihir kelimesi “*sarf etmek*”, “*tasarrufta bulunmak*” başka bir ifade ile “*değiştirmek*”, “*yönlendirmek*” manasına gelen bir kökten gelir. Şu halde beyan da kalplere tesir eder, kalpleri değiştirir, davet ettiği tarafa çevirir, yönlendirir. Beyanda sihir var ifadesi ile ilgili olarak, “*Bu sözde beyânın zemmi vardır*” diyen olduğu gibi; “*övgü vardır*” diyen de olmuştur. Şurası muhakkak ki beyan, batıl yolda kullanılırsa “*zemm*”e, hak yolda kullanılırsa “*övgü*”ye layık olur. Mutlak olarak zemmi veya medhi hadis ruhuna aykırı olur. Çünkü buradaki ifade mutlak olarak gelmiştir, onun için haliyle çeşitli vecihlere muhtemel olacaktır.⁶²

⁵⁹- Mustafa Baktır, “Hutbe” md, a.g.e, C, XVIII, s. 426.

⁶⁰- Tirmizi, Cuma, 508; Nesâi, Cuma, 31.

⁶¹- Müslim, Cuma 47, (869); Ebu Dâvud, Salât, 231, (1106).

⁶²- Canan, Kütüb-i Sitte, a.g.e. C, VIII, ss, 362, 363.

Hız. Peygamber (s.a.v) hutbelerini yazıp hazırlamamış irticalen okumuştur. İrticalen hutbe okumasına rağmen söylemek istediği her şeyi yerli yerinde söylemiş, söylemek istemediği bir sözü ağzından kaçırma durumuna düşmemiştir.⁶³

Hız. Peygamber (s.a.v) hitabetinde önce tatlı sesi ile vecd içinde Kur'ân-ı Kerim'den âyetler okur, sonra bu âyetlerin tefsirini yapar, dinleyicileri imâna davet ederdi. Hayat sahibi, her şeye muktedir, hiçbir şeriki olmayan, babası, zevcesi, çocuğu olmayan, ölümden sonra tekrar dirilişte insanları hesaba çekip amellerine göre mükâfat veya cezalandırarak olan bir Allah'ın (c.c) varlığından bahsederdi.⁶⁴

Hız. Peygamber (s.a.v) hutbelerinde soru-cevap yöntemini de kullanmıştır. O bazen cemaatin cevaplandırmasını istediği soruları onlara sorar, onların bu meseleyi bilmediklerini anlayınca soruya kendisi cevap verirdi.

Mesela Hız. Peygamber (s.a.v) Veda haccında hutbesini dinleyenlere:

“*Bu ay hangi aydır?*” diye sormuştu. Orada bulunanlar: ‘Allah ve Rasûlü daha iyi bilir’ şeklinde cevap vermişlerdi. Bunun üzerine Hız. Peygamber (uzun bir süre) susmuş ve oradakiler, içinde buldukları ayın Allah Rasûlü tarafından adının değiştirilip O’nun bu aya yeni bir isim vereceğini düşünmüşlerdi. Hız. Peygamber (s.a.v) aynı soruyu tekrar sormuş ve: ‘*Bu ay Zilhicce ayı değil midir?*’ deyince sahabe: ‘Evet öyledir’ şeklinde cevap vermişti. Hız. Peygamber (s.a.v) burada cemaate başka sorular da sormuş ve cemaatin dikkatini tamamen anlatmak istediği konuya çektikten sonra onlara asıl söylemek istediği şeyi belirterek: ‘*Kanınız, malınız ve ırzınız bu ay, bu belde ve bu yıl gibi birbirinize haramdır*’ buyurmuştur.⁶⁵

Hız. Peygamber’in (s.a.v) hutbeleri toplumun beklenti ve ihtiyaçlarına cevap niteliğinde, cemaati eleştirme yerine, onların ihtiyaçlarını göz önünde bulunduran, daha çok yüce dînîmizin öngördüğü şekilde kardeşlik, birlik ve beraberliği özendiricidir. Bu metod Kur’an’ın ve genel irşat yönteminin zorunlu kıldığı bir davranıştır.⁶⁶

Hız. Peygamber’in (s.a.v) bütün hutbelerini tespit etmeye çalışan İbn Kuteybe bunların çoğunun “*Allah’a (c.c) hamd*” lafzıyla, bazılarının “*ûsiküm ibâdallah*”

⁶³- Ahmet Lütfi, Kazancı, Peygamber Efendimizin Hitabeti, Marifet Yayınları, İstanbul, 2004, s, 116.

⁶⁴- Muhammed, Hamidullah, İslam Peygamberi, a.g.e, s, 74.

⁶⁵- Buhari, Megazi, 78.

⁶⁶- Baktır, “Hutbe” md, a.g.e., C, XVIII, s. 426.

cümlesiyle, bir hutbesinin hamd ve senadan sonra “ *eyyühe'n-nâs*” ifadesiyle, bayram hutbelerinin ise tekbirle başladığını kaydetmektedir.⁶⁷

Araştırmanın bu safhasında Hz. Muhammed'in (s.a.v) hutbelerinin genel karakteristik özelliklerinden alt başlıklar halinde bahsedilecektir.

1.4.1. Hutbelerinin Anlaşılır Öz ve Yapmacılıktan Uzak Olması

Hz. Peygamber hutbelerinde gerçekleri olduğu gibi kavratma amacını taşımıştır. Rasulullah (s.a.v) hiçbir zaman parlak sözleri seçip süsleyerek insanların takdirini kazanma yoluna gitmemiştir. O'nun hutbeleri kısa, öz ve anlaşılır şekildedir. Bundan dolayıdır ki onun ilk hutbesi sekiz on satırdan oluşmaktadır. İnsanlara da hutbeleri bu şekilde okumalarını tavsiye etmiştir.⁶⁸ Bu tavsiyesini Ebu Vail'in şu rivayetinden öğreniyoruz: Bize Ammar hutbe okudu; ama hutbeyi hem kısa hem de fasih bir şekilde okudu. Minberden inince “Ya Ebe'l Yakzan! Gerçekten kısa ve özlü bir hutbe irat ettin. Biraz daha uzatsaydın iyi ederdin”, dedik. Bunun üzerine Ammar: “Ben Allah Rasulü'nü: *'Şüphesiz ki kişinin namazı uzun, hutbeyi kısa tutması anlayışlı olduğuna işarettir. Binaenaleyh siz, namazı uzun; fakat hutbeyi kısa tutun. Muhakkak beyanın sihir alanı vardır'*⁶⁹ buyurduğunu işittim.” dedi.

Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sözlerinin anlaşılır olması hakkında Hz. Aişe (r.a) şu hadisi rivayet etmiştir: “*Rasulullah' ın (s.a.v) açık seçik bir konuşması vardı, dinleyen herkes onu anlardı.*”⁷⁰

Ebû Hureyre'den (r.a.) rivâyete göre: “*Rasulullah (s.a.v.) Huzeyl'li olup birbiri ile döğüşen iki kadın hakkında hüküm verdi. Onlardan biri diğerine taş atmış, bu taş hamile olanın karnına isabet etmiş ve karnındaki çocuğun ölümüne sebep olmuştu. Bunun üzerine onlar Hz. Peygamber'in (s.a.v.) huzurunda davalaştılar.*”

Allah Rasulü: “*Kadının karnında ölen ceninin diyeti, köle veya cariye'nin guresidir (diyetin yirmide biridir)*”, diye hüküm verdi.

Tazminatı ödemek durumunda olan kadının velisi şöyle dedi: “Ey Allah'ın Rasulü, ben nasıl olur da içmemiş, yememiş, konuşmamış ve hatta doğarken çığlık

⁶⁷- Elmalı, “Hitabet” md, a.g.e., C, XVIII, s, 159.

⁶⁸- Yusuf Taşan, Dini Tebliğde Hutbenin Yeri ve Hz. Peygamber' in Hutbe Tarzı, Yüksek Lisans Tezi, Marmara İlahiyat Anabilim Dalı, Hadis Dalı, İstanbul, 2007, s, 68.

⁶⁹- Taşan, a.g.t., s, 68, (Müslim, Cuma, 47).

⁷⁰- Ebu Davud, Edeb, 21.

atmamış birisinin diyetini ödeyebilirim? Böyle bir varlığın diyetini ödemeyi batıl bir iş sayarım.”

Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.): “*Şüphesiz ki o, yaptığı secili konuşma yüzünden kâhinlerin kardeşlerindedir*”, buyurdu.⁷¹

Hadisin son kısmı bir rivayete göre şöyledir:

أَسْجَعُ كَسَجْعِ الْأَعْرَابِ

“*Bedevilerin secili konuşmaları gibi bir seci mi?*!”⁷²

Başka bir rivayette ise şöyledir:

أَسْجَعُ الْجَاهِلِيَّةِ وَكَهَانَتِهَا

“*Cahiliye ve cahiliye kahinlerinin secisi mi?*!”⁷³

Bu rivayette Hz. Peygamber’in (s.a.v.) yapmacık seciyi yerdiği, bu yola başvurmanı kâhinlerin kardeşleri ve cahiliye cahilleri olarak saymıştır. Hz. Peygamber’in (s.a.v.) bir şeyi yerip daha sonra onu işlemesi düşünülemez! Onun mübarek beyanı seviyesizlikten ve sırtan yapmacıktan uzaktır. Bütün hadisleri doğal güzelliğe sahip görülür. Hadislerde bir tek yapmacık ve zorlama mahsulü bir ifadeye rastlanılamaz.⁷⁴ Aynı durum Hz. Peygamber’in (s.a.v.) hutbeleri için de geçerlidir.

Hz. Peygamber’ in (s.a.v) en uzun hutbesi “*Veda Hutbesi*”dir. Bunun dışında hitabet tarzında daha uzun konuşması yoktur. Var olan konuşmaları da kısa, öz ve anlaşılır şekildedir.⁷⁵

Sonuç olarak denilebilir ki, Hz. Peygamber’in (s.a.v.) hutbeleri, yapmacılıktan uzak, özün şekilsel düzenlemelerin önünde olduğu, anlaşılır ve kısa konuşmalardan meydana gelmiştir.

⁷¹- Buhârî, “Tıb”, 46.

⁷²- Müslim, “Kasâme”, 37; Ebû Dâvûd, “Diyat”, 19; Nesâî, “Kasâme”, 39-40.

⁷³- Ebû Dâvûd, “Diyat”, 19.

⁷⁴- Abdulazim ez-Zürkânî, “Menâhilu’l-ırfân”, Dâru’l-kitâbi’l-Arabî, C, I, Beyrût, 1995, s, 73.

⁷⁵- Ali Yardım, Peygamberimiz’in Şemâili, Damla Yayınevi, İstanbul, 1997, s. 268.

1.4.2. Hutbe Esnasında Dış Görünüşü

İnsanın dış görünüşü; kişisel bakımı, kılık ve kıyafeti insanlar üzerinde ilk izlenim bırakan unsurlardandır. Bu nedenle de tarihten günümüze bu hususlar insanlar tarafından önemsenen gelmiştir. Bu durumun dini anlatmada, özellikle de hitabette de önem taşıdığı tartışılmaz gerçeklerden biridir.

İnsanlara dini anlatan ve nasihat eden kişilerin dikkat etmesi gereken hususlardan biri kılık-kıyafettir. Çünkü verilen bu görüntü dinleyici kitle üzerinde sözel ve ilişkisel iletişimlerini etkilemekte ve onları yönlendirmektedir. Bu da konuşan-dinleyen arasında iletişimin yönünü tayin etmektedir.⁷⁶

Hatibin her ne kadar iç donanımı dolu olsa da aynı şekilde dış görünümünün de iyi olması gerekir. Bu insanlar arası iletişimde önemli bir etkidir. Hatip bu konuda titiz davranmalı; kıyafeti, kelamı ve davranışlarına dikkat etmelidir. Çirkin bir görüntü ile muhatabın karşısına çıkan kişi bu hareketi ile dinleyiciler üzerinde olumsuz bir etki uyandırır.

Hz. Peygamber'in (s.a.v.) insanlara yaptığı konuşmalarda bu hususlara özen gösterdiği görülmektedir. Mesela onun (s.a.v) kutsal günler için tahsis ettiği bir elbisesi vardı. Cuma ve bayram hutbelerinde bu elbiseleri giydiği bilinmektedir. Ancak onun bunun dışındaki hitabetlerde özel bir elbise giyip giymediği bilinmemektedir. Saç, sakal ve sarığını hiçbir zaman dağınık halde bırakmamıştır. Hz. Peygamber'in (s.a.v) karşısındaki kitleye hitap ederken muhatabına müspet manada etki edecek güzelliğe sahip olduğu; menfî olarak değerlendirilebilecek bir niteliği bulunmadığı kaydedilmektedir.⁷⁷

Bu konu ile ilgili Hz. Peygamber'in (s.a.v) şöyle bir hadisi bulunmaktadır: *“Sizden birinin bulabilirse Cuma günü için günlük elbiselerinden başka iki kat elbise temin etmesinde kendisine herhangi bir günah yoktur.”*⁷⁸

Bu hadis her ne kadar Cuma günleri için söylenmiş olsa da yukarıdaki bilgilerden Hz. Peygamber'in dini günler için elbisesinin olduğu anlaşılmaktadır. Yine bu günlerde gusül abdesti almayı ve güzel koku sürünmeyi tavsiye ettiği

⁷⁶- Suat Cebeci, Öğrenme ve Öğretme Süreçlerinde Dini İletişim, İz Yayıncılık, İstanbul, 2003, s. 235.

⁷⁷- M. Reşit Özbalıkcı, Asr- 1 Saadet ve Râşid Halifeler Döneminde Hitabet, Yeni Akademi Yay, İstanbul, 2005, ss, 39-4.

⁷⁸- Ebu Davud, Salat, 212.

bilinmektedir.⁷⁹ Dolayısıyla Hz. Peygamber (s.a.v) bu elbiselerle hutbe okumuştur. Bu da kendisinin bu tür özel gün ve zamanlarda gerek güne gösterdiği saygıyı ve gerekse insanlara vaaz ve nasihatte bulunurken temiz giyinmeye verdiği önemi göstermektedir.

1.4.3. Hutbelerinde Ses Tonu, Ahenk ve Mimikler

Hitap ederken sert, kırıcı bir üslup yerine yumuşak, tatlı, ince bir üslup daha verimli ve tesirli olmaktadır. İnsanları kazanabilmenin en kolay yollarından birisi güzel söz, tatlı dildir. Aynı şekilde konuşmalarda jest ve mimikleri yerli yerinde, kişiler üzerinde tesir edebilecek şekilde kullanmak da önemlidir. Hz. Peygamber (s.a.v) hitabetinde bu konulara değer vermiştir.

Veda haccı esnasında Hz. Peygamber'i (s.a.v) kalabalık bir sahabe topluluğu dinlemiştir. Allah Rasûlu (s.a.v) sesini bu kalabalığa duyurabilmek için işaret parmaklarını kullanmış ve günümüzdeki gibi mikrofon olmadığı için Rebîa b. Ümeyye gibi gür sesli münadileri görevlendirerek kendi konuşmalarını "*Rasûlullah diyor ki....*" şeklinde tekrarlatmıştır.⁸⁰

Bununla ilgili Abdurrahman İbn Muaz et-Teymî şunu rivayet etmiştir: "*Biz Mina'da iken Hz. Peygamber (s.a.v) bize bir hutbe okudu, bu hutbeyi dinlerken işitme gücümüz öyle bir gelişti ki evlerimizin içinden dahi bu sesi işitebiliyorduk. Halka hacca ilgili görevlerini anlatıyordu. Nihayet sıra cemlere (Cem'i takdim ve te'hir) gelince sesinin daha uzaklara ulaşması için şehâdet parmaklarının uçlarını kulağının deliklerine koydu ve sonra konuşmasına öyle devam etti...*"⁸¹

Bu rivayet Hz. Peygamber'in (s.a.v.) kendi sesini kalabalıklara duyurabilmek için çaba harcadığını göstermektedir.

Hz. Peygamber (s.a.v) dinleyicileri bıktırmamak ve incitmek için ses tonuna önem vermiş ve sesini muhatabın durumuna göre ayarlamıştır. Bu yüzden onun hitabeti her zaman dinleyiciler üzerinde etkili olmuştur.⁸² Hz. Peygamber'in (s.a.v) bu durumunu Kur'an-ı Kerim de teyit etmektedir: "*Allah'ın rahmeti sayesinde*

⁷⁹- Buhari, Cuma, 6; Müslim, Cuma,26.

⁸⁰- İbrahim Sarıçam, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı, D.İ.B. yay, Ankara, 2003, s, 388.

⁸¹- Ebu Davud, Menasik, 73.

⁸²- Özbalıkçı, a.g.e, s, 41.

sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın, onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi.”⁸³

Hz. Peygamber (s.a.v) başka bir zamanda ve yerde: *“Mümin bir diğer mümin için birbirine destek olan bina gibidir”⁸⁴* hadisini söylerken parmaklarını kenetlemiş, konuşurken tek kişiye ve noktaya bakmayarak dinleyicilerin tümünü gözüyle kontrol etmiştir. Yine Allah Rasûlü’nün (s.a.v) önemli bir şey söyleyeceği zaman yüzünü göğe çevirmesi konuşmalarında jest ve mimik kullandığının en belirgin örneklerindendir.⁸⁵

Sahabe, konuşmalarında mimiklerini çok iyi kullanan Hz. Peygamber’in (s.a.v) söyleyeceği sözleri onun yüzünde okuma imkânı bulurdu. O’nun ne ve nasıl bir tarzda konuşacağı birçok zaman vücut dilinden anlaşılırdı.

Örneğin sahabe-i kiramdan Ka’b İbn Malik tövbesinin kabul edilmesini şöyle anlatıyor: *“Rasûlullah’ın (s.a.v) yanına selam vererek geldiğimde onun yüzü şimşek gibi parlar bir halde bana: ‘Annenin seni doğurduğu günden bu yana üzerinden geçen günlerin en hayırlısı olan bir günün hayır ve saadetiyle sevin’ dedi. Ben de bunu tövbemin kabul edildiğine işaret olarak anladım.”* Ka’b, konu ile ilgili Hz. Peygamber’in (s.a.v.) bu tür zaman dilimlerindeki durumunu şöyle tasvir etmiştir: *“Hz. Peygamber (s.a.v) Allah (c.c) tarafından vahiyle sevindirildiği zaman O’nu yüzü parlardı, hatta ay parçasına benzerdi. Biz de O’na sevinçli bir vahyin geldiğini O’nun sevimli yüzünden anlardık.”⁸⁶*

Hz. Peygamber (s.a.v) hutbe okurken bazen öfkelenir ve yüzü kızarırdı. Onun bu haline şu örneği verebiliriz:

Sahabeden birisi: Ey Allah’ın Rasûlü: *“Falan zat bize namaz kıldırırken namazı o kadar uzatıyor ki bundan dolayı sabah namazından geri kalıyorum”* dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v) ayağa kalkarak şu veciz hutbeyi okudu:

“Ey insanlar! İçinizde halkı nefret ettirenler, onları ibadetten usandırma noktasına getirenler var. Herhangi biriniz imamet mevkiine geçip de halka namaz

⁸³- Kur’an, 3. Âl-i İmran Sûresi, Âyet 159.

⁸⁴- Buhari, Salat, 88.

⁸⁵- Özbalıkcı, a.g.e, ss, 44-45.

⁸⁶- Buhari, Megazi, 81.

kıldırırsa, namazı uygun bir şekilde kısa tutsun. Zira cemaat arasında hasta olanlar, yaşlı olanlar, iş gücü sahibi olanlar vardır.”

Bu olayı anlatan İbn Mesûd, Hz.Peygamber’in (s.a.v) o esnadaki tavrını şöyle ifade etmiştir: *“Hz. Peygamber’i (s.a.v) o günkü konuşmasından daha öfkeli konuştuğunu hiçbir zaman görmedim.”*⁸⁷

Bu konu ile ilgili Hz. Cabir (r.a) şöyle demiştir: *“Rasûlullah (s.a.v) hutbe verdi mi gözleri kızarır, sesi yükselir, öfkesi artardı. Sanki bir orduya: ‘Düşmanınız akşama veya sabaha size baskın yapacak!’ diye tehlikeyi haber veren komutan gibi (fevkalade ciddi bir eda ile): ‘Ben size kıyamet şu iki parmak kadar yakınlaşmış olduğu bir zamanda peygamber gönderildim’ der ve şehadet parmağı ile orta parmağını birbirine yaklaştırarak gösterir, sözlerine şöyle devam ederdi:*

“Emmâ bâd! Bilesiniz, sözlerin en hayırlısı Kitabullah’tır. En güzel yol da Muhammed’in yoludur. İşlerin en şerlisi de sonradan ihdas edilenlerdir. Her bid’at dalalettir.

*“Ben her mümine kendi nefsimden daha yakınım. Nitekim kim bir mal bırakırsa bu ailesi içindir. Kim bir borç veya (bakıma muhtaç) horanta bırakırsa bu bana aittir ve benim üzerimedir.”*⁸⁸

Bu rivayetlerden anlaşılıyor ki; Rasulullah (s.a.v) hutbede işlediği mevzuya göre tavır almıştır. Mevzu gerektiriyorsa Rasulullah’ın (s.a.v) yüzü kızarıyor ve ses tonu yükseliyordu. Muhakkak ki, mevzuya uygun bir tavır takınılması zoraki, yapmacık bir hal değil, tabii bir durum, ifade edilen meselelerin ciddiyetini ruhen yaşamanın, yakînî bir imanla tescil edilmesidir. Bu durum, şüphesiz ki muhatap üzerinde meydana gelmesi arzulanan tesirin gerçekleşmesinde rol oynar. Bu şekilde Peygamberimiz (s.a.v) hatiplik sanatının esaslarını da vazetmiş olmaktadır.⁸⁹

Şurası gerçektir ki, Rasulullah’ın (s.a.v) öfkelenmesine dair hadiste anlatılan hali, bütün hutbelerine mahsus değildir. Bu durum O’nun uyarma, sakındırma ve tehdit konularını işleme zamanlarına mahsustur.⁹⁰

⁸⁷- Buhari, Ezan, 63.

⁸⁸- Müslim, Cuma 43, (867); Nesâî, İdeyn 22, (3, 188, 189).

⁸⁹- Canan, Kütüb-i Sitte, a.g.e., C, VIII, s, 357.

⁹⁰- Canan, Kütüb-i Sitte, a.g.e., C, VIII, s, 357.

Rasulullah'ın (s.a.v) bazı hutbelerinde şehadet parmağı ile orta parmağını yan yana getirerek göstermesi, bunların yakınlığına telmihen, kıyametin yakınlığını ifade etmek için olabileceği gibi, bu iki parmak arasında üçüncü bir parmağın bulunmadığı, kendisi ile kıyamet arasında da başka bir peygamberin olmayacağına işaret maksadıyla da olabilir.⁹¹

Öyle anlaşılıyor ki Hz. Peygamber (s.a.v) hitabeti esnasında sesini yerine göre yükseltmiş ve düşürmüştür. Yerine göre yumuşak, yerine göre sert konuşmuştur. Muhatabın durumu onun için ölçü olmuştur. O ne rahatsız edecek derecede çok bağırılmış, ne de duyulmayacak ve anlaşılmayacak derecede kısık sesle konuşmuştur. Yerine göre jest ve mimik kullanarak böylece anlattığı konunun cemaat tarafından daha net anlaşılmasını sağlamıştır. Onun bütün konuşmaları rahmet peygamberi olma özelliğinin bir tecellisi şeklinde ortaya çıkmıştır.

1.4.4. Hutbelerinde Samimiyet

Samimiyet insanları etiklemeye, bir başka deyişle düşüncelerin karşı tarafa iletilmesinde önemli etkenlerden biridir. Hitabetin hangi türü olursa olsun, konuşmacıdaki samimiyet önem taşımaktadır.

Hatibin şahsiyet esasını samimiyet teşkil eder. Dinleyici samimiyetine inanmadığı bir hatibi can kulağı ile dinlemez. Samimiyetle söylenen bir söz, samimiyetsiz bir şekilde söylenen yüzlerce sözden daha etkilidir. Bu yüzden hatip samimiyet vasfından uzak olmamalıdır.⁹²

Hz. Peygamber (s.a.v) her işinde olduğu gibi hutbe verirken de gayet samimiydi. Hz. Peygamber (s.a.v) samimiyeti göz ardı edenler hakkında: *“İneğin geniş getirmesi gibi dilini sağa sola çevirerek belagat göstermeye çalışanlara Allah (c.c) buğzeder”*⁹³ buyurmuştur. Başka bir hadiste de *“Sizden en çok sevdiğim ve kıyamet gününde mesclisime en yakın olacak kişiler, ahlakı en güzel olanlarıdır. Gösteriş amacıyla uzun uzun, sözünü beğendirmek için avurdunu şişire şişire, ukalaca konuşan ve bilgiçlik taslayan kimseler ise hiç sevmediğim kişilerdir. Onlar kıyamet gününde benden uzak olanlardır. Bu bilgiçlik taslayanlar da kibirlenen*

⁹¹- Canan, Kütüb-i Sitte, a.g.e., C,VIII, s, 357.

⁹²- Kazancı, a.g.e, s, 71.

⁹³- İmam Nevevi, Riyaz'us-Sâlihîn, hadis no: 628, İstanbul, s, 420, [Tirmizi, Birr, 71.].

kimselerdir”⁹⁴buyurmak suretiyle kişinin kalpten konuşmasını gerektiğini belirtmiştir.

Hz. Peygamber’e (s.a.v) göre hatip sadece hakkı söylemeli; duyduğu, gördüğü her şeyi değil, doğruluğundan emin olduğu şeyleri anlatmalıdır.⁹⁵

Hz. Peygamber (s.a.v) hutbelerinde gerçek dışı olan tek kelimeye dahi yer vermemiştir. O, kelimayı da susması da anlam yüklü bir hatiptir. O, hutbelerinde belirli bir saati doldurmak için değil, dinleyicileri ikna edinceye, anlatmak istediğini onların zihnine yerleştirenceye kadar konuşmuş, sözlerini boş yere uzatmamıştır. Hz. Peygamber (s.a.v) insanların bilgi, zekâ, kültür yönleriyle aynı seviyede olamayacağını düşünerek karşısındaki kitleye göre hitap etmiştir. O bütün hutbelerinde kendine hedef olarak, tebliğ vazifesini en güzel şekliyle yerine getirmeyi, hakkı ve doğruyu söylemeyi belirlerdi.⁹⁶

Özetle ifade edilecek olursa Hz. Muhammed (s.a.v.) her zaman samimiyeti tavsiye etmiş ve yapmacık konuşmalardan uzak durulması gerektiğini ifade etmiş bir peygamberdi. Bütün bunları öğütleyen biri olarak kendisi de samimiyetten ayrılmamış ve bütün konuşmalarında muhatapları bunu hissetmiştir.

1.5. SAHABE DÖNEMİNDE HUTBE

1.5.1. Sahabenin Hutbe Metodu

Hz. Peygamber’den (s.a.v) sonra onun davet ve irşad görevini üstlenen sahabe, hutbeye son derece önem vermiş, metot olarak da Hz. Peygamber’in (s.a.v) yolunu takip etmiştir.

Hz. Ebu Bekir tarafından özellikle de o dönemde çok okunan siyâsî içerikli hutbelerin kısa tutulması emredilmiştir. Bu dönemde hutbelere Allah’ a (c.c) hamd ile başlanır, hamd ile başlamayan hutbeye “*betra*” (noksan, güdük) denilirdi.

Hutbeler Kur’an’dan âyetler ve Hz. Peygamber’e (s.a.v) salat ve selam ile süslenirdi. Böyle olmayan hutbelere de “*şevha*” (çirkin, yakışsız) adı verilirdi.

⁹⁴- Tirmizi, Birr, 71.

⁹⁵- Özbalıkçı, a.g.e, s, 49. [Ebu Davud, Edeb, 88, IV, 408].

⁹⁶- Özbalıkçı, a.g.e, ss, 48, 52, 53.

Hız. Ebu Bekir ve Ömer hutbelerine belirli sözlerle başlayıp yine belirli sözlerle hutbelerini bitirmişlerdir.

Sahabe döneminde hutbelerde okunan âyetler konuya uygun olanlardan seçilmiş ve bazen de hutbenin tamamı ayetlerden oluşmuştur.

Bazı hatipler irticalen hutbe vermek yerine hutbelerini önceden hazırlamışlardır.

Bu dönemdeki önemli özelliklerden biri de cahiliye dönemi kâhinlerinin sicili sözlerine hutbelerde pek az yer verilmiş olmasıdır. Ayrıca sahabe, hutbenin muhtevasının İslami ölçülere uygun olmasına özen göstermiştir.⁹⁷

Hız. Peygamber (s.a.v) ümmetin sahabeyi örnek almasını tavsiye etmiş ve sahabe çizgisini getirdiği dinin ve kurduğu sistemin devamı olarak göstermiştir.⁹⁸

Sahabe de Hız. Peygamber'in (s.a.v) yolunu takip etmiş, hutbelerini genellikle halk üzerinde etkili olan özlü ve kısa sözlerden oluşturmuştur. Hız. Ebu Bekir (r.a) Hız. Peygamber'in (s.a.v) vefatı esnasında ölümü ona kondurmayıp şaşırarak sahabeye öyle etkili bir konuşma yapmıştır ki, sözleri orada bulunan herkesi teskin etmişti. O bu konuşmasında sahabeye şöyle seslenmişti:

“Ey insanlar! Her kim Muhammed'e (s.a.v) tapınıyor ise bilsin ki gerçekten o ölmüştür. Her kim de Allah'a (c.c) kulluk ve ibadet ediyorsa bilsin ki, Allah (c.c) Hayy'dır ve asla ölmez.”

Hız. Ebu Bekir Kur'an-ı Kerim'den şu âyeti de okuyarak orada bulunanların kendisine inanmasını kuvvetlendirmişti.⁹⁹

“Muhammed sadece bir Rasûldür. Ondan önce peygamberler gelip geçti. Şimdi o, ölür veya öldürülürse ökçeleriniz üzerine geri mi döneceksiniz? Kim ökçesi üzerine dönerse, Allah'a hiçbir zarar veremez. Allah şükredenleri mükâfatlandıracaktır.”¹⁰⁰

⁹⁷- Elmalı, a.g.e, “Hitabet”,C, XVIII, s, 160.

⁹⁸- Mehmet Efendioğlu, “Sahabe”, DİA, c, XXXV, s, 491.

⁹⁹- Doğru, “Hitabet” a.g.e. s,36. (Muhammed, Hamidullah, İslam Peygamberi, C, II, İstanbul, 1993, s, 1104,).

¹⁰⁰- Kur'an, 3. Âl-i İmran Suresi, Âyet 144.

Hız. Ebu Bekir'in bu veciz sözünden ve tam yerinde örnek verdiği âyetten anlaşıldığı üzere sahabe de tıpkı Hız. Peygamber (s.a.v) gibi konuşulması gerekeni yerinde, uzatmadan, özlü bir şekilde ifade etmiştir. Örneğin Hız. Osman (r.a) hutbesinde Allah'a (c.c) hamd ve Rasulullah'a salat-selam getirdikten sonra:

“Ey insanoğlu! Bil ki sen dünyaya ayak basar basmaz senin canını almakla görevlendirilen ölüm meleği peşini bırakmamakta, etrafındaki insanları birer birer yakalarken senin sıranı da sabırsızlıkla beklemektedir. Bir bakarsın ki o melek hiç ummadığın bir zamanda seni de yakalamıştır. O zaman uyanık ol ahirete gitmek için her zaman hazır bulun. Gafil olma, zira sen ondan gafil olsan da o senden gafil olmaz.

Ey İnsanoğlu! Bil ki sen kendinden gafil olur, ölüm sonrasına hazırlanmazsan, başkası senin yerine hazırlanmaz. Mutlaka Allah'ın (c.c) huzuruna çıkacaksın, kendini hazırla, kendi işlerini başkasına havale etme. Vesselam”¹⁰¹ demiş ve hutbesini bitirmiştir.

Yine Hız. Ali (r.a) hutbesine Allah'a hamd ve Rasulüne salat-u selam ile başladıktan sonra: *“Şüphe yoktur ki Aziz ve Celil olan doğru yolu gösteren, iyi ve kötü şeyleri açıklayan Kur'an'ı indirmiştir. Siz iyilik yolunu tutun ve kötülük yapmaktan vazgeçin. Allah'ın emirlerini yerine getirin ki Allah sizi cennete koysun. Allah herkesçe bilinen bazı şeyleri yasaklamıştır ki, bunların başında Müslümanın canına ve malına tecavüz etmek gelir. Aziz ve Celil olan Allah Müslümanları ihlasla ve yalnızca kendisine ibadet etmekle kuvvetlendirmiştir. Müslüman o kimsedir ki, insanlar onun dili hususunda selamettedir. Hiçbir Müslümana ezayı hak etmedikçe eza vermek caiz değildir.*

Hiç kimsenin elinden kurtulamadığı ölüm sizi yakalamadan önce ona hazırlıklı olmak için acele edin. Sizden öncekiler sizi arkalarından çekmekte ve sizden sonrakiler de sizi ileriye doğru itelemektedir. Allah'ın kulları ve bütün yarattıkları hakkında Allah'tan korkun! Zira siz yeryüzündeki her şeyden, hatta hayvanlardan dahi mesulsünüz.

¹⁰¹- Muhammed Yusuf Kandehlevi, Hayatu's Sahabe, Çev: Ahmet Meylani, İslami Neşriyat, C, IV, Konya, s, 274. [El-Kenz, c, VIII, s, 109].

Allah'a itaat edin ve ona karşı gelmeyin. İyi bir şey gördüğünüz zaman onu tutun. Kötü bir şey gördüğünüz zaman da ondan uzak durun. Yeryüzünde az ve güçsüz bir topluluk olduğunuz zamanları hatırlayın"¹⁰² ifadesi ile hutbesini sonlandırmıştır.

Hz. Peygamber'in (s.a.v) yanında büyüyen ve hayatını onun yaşamını örnek alarak sürdüren Ebu Hureyre Medine'de Rasulullah'ın (s.a.v) minberinde, onun durduğu yerden bir basamak aşağıda durarak şöyle bir hutbe okumuştur:

Ebu Hureyre'yi İslam dîni ile hidayete erdiren Allah'a hamdolsun. Ebu Hureyre'ye Kur'an'ı öğreten, bana has ekmek yediren, ipek giydiren Allah'a hamdolsun. Beni Muhammed (s.a.v) ümmetinden kılarak bana ihsanda bulunan Allah'a hamdolsun. Ben Gazvan'ın kızı yanında çalışan bir işçi iken beni onunla evlendirip ona efendi yapan Allah'a hamdolsun. Bir zamanlar o beni nasıl işlerinde çalıştırıyor idiyse, şimdi de ben onu işlerimde çalıştırıyorum. Pek yakında uğrayacakları beladan Arapların vay haline!

Kendi arzu ve heveslerine göre aralarında hüküm verecek ve kızgınlıkla adam öldürecek birtakım çoluk çocuğun iş başına gelmesinden Arapların vay haline!

*Ey Ferruh oğulları!*¹⁰³ *Size müjdeler olsun. Din Süreyya yıldızına da çıksa sizden birçok kimse ona erecektir.*¹⁰⁴

Hz. Peygamber'den (s.a.v) sonra onun tebliğ ve irşad görevini üstlenen sahabe-i kiramın hutbelerine baktığımız zaman bu hutbelerin gayet sade ve anlaşılır olduğu görülmektedir.

Sahabe hutbelerini kısa tutarak sünnete uymuş, hutbelerinde "icâz" sanatı olarak bilinen¹⁰⁵ "az sözle çok şey anlatma" prensibini uygulamıştır.

Hutbelerde belli bir şahsa veya topluluğa değil, genele hitap edilmiştir. Mesela Hz. Osman (r.a) hutbesinde hazır bulunan cemaate "Ey İnsanoğlu" diye seslenmiştir. Bu daha genel bir hitap şeklindedir.

¹⁰²- Kandehlevi, a.g.e, c, IV, ss, 279-280.

¹⁰³- "Ferruh oğulları" sözünden Acemler kastedilmiştir.

¹⁰⁴- Kandehlevi, a.g.e, C, IV, s, 314.

¹⁰⁵- Dini Kavramlar Sözlüğü, (Fikret Karaman, İsmail Karagöz, İbrahim Paçacı vd.) D.İ.B Yayınları, Ankara, 2006, s, 290.

Sahabe, hutbeye Allah'a (c.c) hamd, Rasulullah'a (s.a.v) salat ve selam ile başlamıştır. Çalışmamızda ele aldığımız hutbelerde de görüldüğü gibi sahabe, hutbelerinde insanlara ölümü hatırlatmış, Allah'a (c.c) ibadet edilmesini ve O'nun emirlerinin dışına çıkılmamasını tavsiye etmiş, sorumluluklarını hatırlatmış, Müslümanın özelliklerinden bahsetmiş ve İslam dîninin yüceliğini ön plana çıkarmıştır. Ayrıca bu dönemde siyâsî hutbeler de verilmiştir. Bu hutbelerin de kısa tutulmasına özen gösterilmiştir.

1.6. HUTBENİN DİNDEKİ YERİ

İslam âlimlerince cuma namazında hutbe okumak farz olarak kabul edilmiştir. Daha önce de ifade edildiği gibi birçok müfessir Cuma suresi 9. Ayette geçen "*Allah'ı anma*" ile hutbenin kastedildiğini ifade etmiştir.¹⁰⁶ Hz. Peygamber'de (s.a.v) hayatı boyunca Cuma namazını hutbesiz kılmamıştır.¹⁰⁷ Şayet bu namaz hutbesiz caiz olsaydı, Müslümanlara öğretmek için bunu yapardı.

Bayram namazlarında ise hutbeyi namazdan sonra okumak sünnettir.¹⁰⁸ Cuma günü farzdan önce okunan hutbe¹⁰⁹ Cuma namazının eda şartlarından biridir. Bundan dolayı Cuma vakti girdikten sonra hazır bulunan cemaatin huzurunda hutbe okunması gerekir. Onun için, hutbe okunurken cemaat bulunmayıp da sonradan namazda bulunacak olsalar, bu kişilerin namazları caiz olmaz. Burada önemli olan kişilerin hutbe esnasında hazır bulunmalarındır. Bir mükellef erkek, seferî dahi olsa hutbe esnasında bulursa yeterli olur.¹¹⁰

Hutbenin Cuma namazının sıhhat şartlarından ve iki tane olduğu hususunda fakihler arasında ittifak bulunmaktadır. Ancak fakihler hutbenin rükünleri ve geçerlilik şartları konusunda farklı görüşler ileri sürmüşlerdir.¹¹¹

¹⁰⁶ - Ayrıntılı bilgi için araştırmanın ilgili bölümüne bk. ss, 22-23.

¹⁰⁷ - Abdullah b. Mahmûd b. Mevdûdi el-Mavsîlî, el-İhtiyar li Ta'fîli'l-Muhtar, Tercüme: Mehmet Keskin, C, I, İstanbul, 2005, s, 166.

¹⁰⁸ - Serahsi, Mebcut, Editör: Mustafa Cevat Akşit, Tercüme: Şerafettin Kalay, Hamdi Arslan, Soner Duman vd, C, II, Gümüşev Yayınları, İstanbul, 2008, s, 36.

¹⁰⁹ - Zühayli, a.g.e., C, II, s, 386.

¹¹⁰ - Ahmed Ebu'l-Hasan el-Kuduri el-Bağdadi, Kuduri Metni Tercümesi, Arslan Yayınları, s, 8-9; Molla Hüsrev Düreru'l-Hukkâm, C, I, İstanbul, 1307, s, 138; el-Merginânî, el-Hidâye, C, I, Kahire, 1965, s, 85; Ömer Nasuhi Bilmen, Büyük İslam İlmihali, Bilmen Yay, İstanbul, s, 166.

¹¹¹ - Zühayli, İslam Fıkhı Ansiklopedisi, a.g.e., C, II, s, 386.

Hutbenin fıkhen geçerliliği ve ifası için bir takım şartlar aranır. Bu şartlar hutbenin rükünleri ve şartlarıdır. Burada kısaca hutbenin rüknü ve geçerlilik şartlarına değinilecektir.

1.6.1. Ruknü

Hutbenin rüknü konusunda ehl-i sünnet içinde hak mezhep olarak kabul edilen Hanefî, Şâfiî, Mâlikî ve Hanbelî mezheplerinin görüşlerine yer verilecektir.

Hanefî mezhebinin kurucusu Ebu Hanife'ye (ö. 150) göre hutbenin temel unsuru Allah'ı (c.c.) zikretmekten ibarettir. Yani hatip hutbede sadece “*elhamdülillah*”, “*sübhânallâh*” veya “*lâ ilâheillallah*” diyerek tahmid ve tesbihile yetinecek olursa bu kerahetle caizdir. Çünkü Allah (c.c.) âyette: “*Allah'ı zikretmeye koşun*”¹¹² buyuruyor. Bu zikir de tefsir âlimlerinin ekserisine göre hutbedir.

Rivayete göre Hz. Osman (r.a.) halife seçildiğinde ilk cuma hutbeye çıkınca “*elhamdülillah*” dedikten sonra dili tutuldu ve minberden inip namazı kıldırdı. Bu durum sahabeden olan âlimler topluluğu önünde meydana geldi ve bunlardan hiç kimse buna karşı çıkmadı.¹¹³ Her ne kadar bu durum hutbe için yeterli olsa da sadece bununla yetinilmesi tenzihen mekruhtur.¹¹⁴ Ebu Hanife'nin talebeleri olan İmam Ebu Yusuf ve İmam Muhammed'e göre ise hutbenin rüknü, hutbe denilecek bir zikirden ibarettir ki, bunun uzunluğu da en az teşehhüt miktarı kadardır.¹¹⁵

İmam Mâlik'e göre hutbenin bir tek rüknü vardır. Bu da tahzîr veya tebşiri içine almasıdır.¹¹⁶

İmam Şâfi'ye göre hutbe iki tanedir ve bunlar Cuma'nın sıhhat şartlarındandır. Bu iki hutbenin de beş rüknü vardır. Bu rükünler kısaca şunlardır:

1. Allah'a hamdetmek. Bunun yerine gelmesi için de “*hamd*” mastarından türeyen bir kelimeyi kullanmak, ayrıca buna Allah (c.c) lafzını eklemek şarttır.

¹¹²- *Kur'ân*, 62. Cuma Suresi, Âyet 9.

¹¹³- Zühayli, İslam Fıkı Ansiklopedisi, a.g.e., C, II, s, 386; bk. el-Meydani, el-Lübab, Suriye 2002, s, 120.

¹¹⁴- Şeyh Abdurrahman el-Ceziri, Şeyh Muhammed Biblavi, el-Bâhi, Dört Mezhebin Fıkıh Kitabı, Tercüme: Hasan Ege, C, I, Ajans Türk Matbaacılık, Ankara, 1971, s, 341; bk. el-Mavsili, ag.e., s, 166.

¹¹⁵- Zühayli, İslam Fıkı Ansiklopedisi, a.g.e., C, II, s, 386.

¹¹⁶- el-Ceziri, Dört Mezhebin Fıkıh Kitabı, ag.e., s, 342.

2. Hz. Peygamber'e (s.a.v) salavat getirmek.

3. Müslümanlara takvayı tavsiye etmek. Örneğin “*ittekullâhe*” yerine “*etfullâhe*” demek yeterlidir. Burada sadece dünyadan ve ona sakındırmaktan bahsetmek yeterli olmaz. Bu üç madde her iki hutbenin de rûknüdür.

4. Hutbelerden birisinde bir âyet okumak (Âyetin birinci hutbede okunması konusunda görüş vardır). Okunan bu âyetin vaad, vaîd, kıssa, mesel veya öğüt gibi matlup bir anlamı ifade etmesi şarttır.

5. İkinci hutbede müminlere dua etmek. Hatibin ezberinde varsa mağfiret isteği gibi ahiretle ilgili duaları yapması şarttır. Eğer ezberinde yoksa dünya ile alâkalı duaları yapması yeterlidir. Hatip bu duayı yaparken camide hazır bulunan cemaati kastetmelidir.¹¹⁷

Hanbelî mezhebine göre ise hutbenin rûkûnleri dörttür:

1. Hutbelerin her birinde “*Elhamdulillah*” demek. Bu lafızla Allah'a (c.c.) hamdetmek. Söz gelimi “*Ahmedüllâhe*” gibi benzer manayı ifade eden kalıplarla hamd edilse kifâyet etmez.

2. Hz. Peygamber'e (s.a.v) salât getirmek.

3. Kur'ân'dan bir âyet okumak. Okunan âyetin mânâ ve hüküm bakımından müstakil olması gerekir. Zira Allah-u Teâlânın “*Müdhâmmetan*”¹¹⁸ gibi kavli bunda kifâyet etmez.

4. Allah'a (c.c.)takvâ ile vasiyet etmek. Bunun en azı “*Allah'a ittika ediniz*” demek veya bunun benzeri bir şey söylemektir.¹¹⁹

1.6.2. Şartları

Hutbenin şartları konusunda bir önceki başlıkta olduğu gibi Hanefî, Şâfî, Mâlikî ve Hanbelî mezhebinin görüşlerine yer verilecektir.

Hanefî mezhebine göre Cuma namazı hutbesinin geçerli olmasının şartları şunlardır:

¹¹⁷- Mehmet, Keskin, Büyük Şafî İlmihali, Semerkand Yayınları, İstanbul, 2005, ss, 205-206.

¹¹⁸- Kur'ân, 55, Rahman Suresi, Âyet, 64.

¹¹⁹- el-Cezîrî, Dört Mezhebin Fıkıh Kitabı, a.g.e., ss, 343, 344.

1. Hutbenin öğle vakti içinde okunması.
2. Hutbenin namazdan önce okunması.
3. Hatibin hutbeyi, hutbe niyetiyle okuması.

4. Sahih olan görüşe göre hutbenin en az kendisiyle Cuma namazı sahih olabilecek bir kişinin huzurunda irad edilmesi. Yalnız bir çocuk veya sadece kadının dinlemesi ile hutbe sahih olmaz.

5. Hutbe ile namaz arasının hutbe ile bağdaşmayacak herhangi bir yeme, içme gibi şeylerle kesilmemesi. Eğer fasıla verilirse birinci hutbe batıl olacağı için tekrar edilir.

Hatip oturarak veya abdestsiz bir şekilde hutbeyi irat etse, maksat hâsıl olacağı için caizdir. Ancak bu, sünnet şekline uymadığı ve hatibin namaz için abdest almasıyla hutbe ile namaz arasına fasıla gireceğinden mekruhtur.¹²⁰ Hanefilerde hutbenin abdestsiz caiz oluşunun delili şudur: Hutbe zikir dir. Abdestsiz ve cünüp olan kişi zikirden yasaklanmış değildir. Dolayısıyla hutbe namaz gibi değildir. Hutbe kibleye dönmeksizin yerine getirilir. Ebu Yusuf ve Şafii'de bunun tem tersini düşünmekte ve hutbeyi namaz mesabesinde görmektedirler.¹²¹

İmam Şâfiî'ye göre Cuma namazı hutbesinin geçerli olmasının şartları şöyledir:

1. Hutbenin Arapça olması. İlk üç rukünde tertibe riayet edilmesi. Bu İmam Nevevi'ye göre şart değildir.

2. Hutbenin zevalden sonra okunması.

3. Hatibin eğer gücü yetiyorsa her iki hutbeyi de ayakta okuması ve bir mazereti yoksa hutbelerin arasında oturması. İki secde arasındaki oturuş gibi itminan ve sükunet içerisinde, daha da iyisi ihlâs suresini okuyacak bir zaman kadar oturulması

¹²⁰- Zühayli, İslam Fıkhı Ansiklopedisi, a.g.e., C, II, s, 386, 387.

¹²¹- Serahsi, Mabsut, a.g.e., C, II, s, 39.

4. Hatibin hutbeleri akıl-baliğ, sağlıklı kırk kişiye işittirmesi ve işitmesi. Cemaatin bir kısmı veya hepsi sağır olsa hutbe sahih olmaz. Hatip kendisi sağır ise de hutbe yeterli olmaz.

5. Hutbelerin namazdan önce okunması ve gerek hutbelerin, gerekse hutbe ile namazın arasına herhangi bir meşguliyetin sokulmaması. Rükünlerin peş peşe yapılması.

6. Hatibin hem hadesten, hem de necasetten temiz olması.

7. Hatibin setr-i avrete riayet etmesi.¹²²

8. Hatibin erkek olması.

9. Hatibin imamlığının sahih olması.

10. Hatib âlim ise farzı farz, rükü rükün, sünneti sünnet olarak bilen birisi olmalıdır. Âlim değil ise farzı sünnet zannedecek durumda olmamalıdır.¹²³

Mâlikî mezhebine göre ise Cuma namazı hutbesinin geçerli olmasının şartları şunlardır:

1. Hatibin hutbe okurken ayakta olması.

2. Her iki hutbenin de öğle namazı vakti girdikten sonra okunması.

3. Hutbelerin hutbe olarak değerlendirilecek durumda olması.

4. Hutbenin mescidin içinde irad edilmesi.

5. Hutbelerin namazdan önce okunması.

6. Hutbenin en az on kişilik bir cemaate karşı okunması. Zühayli'de bu sayı on iki olarak geçmektedir.

7. Hutbenin açıktan okunması.

8. Hutbelerin Arapça olması.

¹²²- eş- Şirbinii Muğni'l Muhtac (Minhac Şerhi), C, I, Mustafa el-Bâbi el-Halebi matbaası, Mısır, 1958, ss, 285-288.

¹²³- Zühayli, İslam Fıkhı Ansiklopedisi, a.g.e., C, II, s, 389.

9. Her iki hutbenin ve hutbe ile namazın arasına herhangi bir meşguliyetin girmemesi.¹²⁴

Malikilere göre hutbeye niyet şart değildir.¹²⁵

Hanbeli'lere göre de Cuma hutbesinin geçerli olmasının şartları şu şekildedir:

1. Hutbenin öğle vakti içinde okunması.
2. Hatibin bizzat kendisine Cuma namazı vâcib olan kimselerden olması
3. Hutbelerde “*Elhamdulillah*” lafzı ile Allah’a (c.c.) hamdetmek.
4. Hutbelerin Arap lügatiyle okunması.
5. Hutbelerde takvayı tavsiye etmek.
6. Hutbelerde Hz. Peygamber’e (s.a.v) salat getirmek
7. Her iki hutbede de Kur’ân’dan tam bir âyet okumak.
8. Hutbelerin ve hutbe ile namazın arasına bir şey koymayarak, bunları peşpeşe yapmak.
9. Hutbelerin ikisini de niyet ile okumak.
10. Cuma namazı için muteber olan cemaatin (kendisine Cuma vacip olan) işiteceği şekilde sesi yükseltmek. Kişilerin hutbe okunurken gaflet, uyku ve sağırlık gibi dinlemeye mani bir durumlarının olmaması. Hutbenin rukünlerini onlara bu durumda açıkça duyurmak.¹²⁶
11. Hutbeleri namazdan önce okumak.
12. Hutbenin Cuma namazı için muteber olan sayıdaki cemaate duyurulması. Bu sayı da kırk kişidir. Bunun nedeni cemaatin hutbeden vacip olan miktarı işitmesidir. Namaz için iftitah tekbiri şart olduğu gibi hutbe için de cemaat şarttır.¹²⁷

¹²⁴- el-Ceziri, Dört Mezhebin Fıkıh Kitabı, a.g.e., C, I, s, 346.

¹²⁵- el-Ceziri, Dört Mezhebin Fıkıh Kitabı, a.g.s., C, I, s, 343.

¹²⁶- el-Ceziri, a.g.e., C, I, s, 346.

¹²⁷ - Zühayli, İslam Fıkıhı Ansiklopedisi, a.g.e., C, II, s, 391.

1.6.3. Değerlendirme

Yukarıdaki bilgilerden hareketle fakihlerin hutbenin iki tane olduğu ve hükmü konusunda ittifak içerisinde oldukları anlaşılmaktadır.

Hutbenin şartlarından olan “*öğle vakti içinde okunması*”, “*Cuma namazından önce okunması*”, *hutbe ile namazın arasına herhangi bir meşguliyetin girmemesi*” hususunda fakihler fikir birliği içerisinde oldukları görülmektedir.

Hutbenin ruknü ve geçerlilik şartları hususunda aralarında ihtilafların olduğu görülmektedir. Bu ihtilaflar mezhep imamaları arasında olduğu gibi aynı mezhebe mensup fakihler arasında da mevcuttur. Sözelimi aynı mezhebe mensup Ebu Hanife ve İmameyn arasında hutbenin ruknü konusunda ihtilaf yaşanmaktadır. Ebu Hanife hutbede sadece “*elhamdülillah*”, “*sübânallâh*” veya “*lâ ilâhe illallah*” denilse de hutbenin kerahetle caiz olduğunu düşünürken, İmameyn’se ruknün bir zikirten ibaret olması ve bunun da en az teşehhüt miktarı kadar olması gerektiğini belirtmektedir.

İmam Mâlik hutbenin ruknünün tek olduğunu, bunun da tahzîr veya tebşirden oluştuğunu belirtmiştir. İmam Şafii ve Hanbelîler diğer mezheplerden farklı olarak her iki hutbede de Allah’a (c.c.) hamd etmeyi, Peygamber’e (s.a.v) salavat getirmeyi ve takvayı tavsiye etmeyi şart koşmuştur. İmam Şâfiî hutbelerin birinde bir âyet okumayı, ikinci hutbede Müslümanlara dua etmeyi de şart koşmuştur. Hanbelîlerin bu konudaki görüşü ise kısmen detaylarda farklılıklar olsa da Müslümanlara dua etmek dışında Şâfiî’lerle aynıdır.

Hutbeye “*niyet*” Hanefî ve Hanbelîlerde şartken diğerlerinde değildir. Hutbe irat edilirken Hanefîler imamın dışında bir kişinin olması gerektiğini şart koşmuşken, bu oran Şâfiî ve Hanbelîlerde kırk, Mâlikîlerde ise on veya on ikidir. Burada Hanefîler bu kişilerin kendileri ile Cuma namazı sahih olabilecek kişilerden olması gerektiğini şart koşarken, Şâfiî akıl-baliğ ve sağlıklı olmayı, ayrıca hutbeyi bunlara işittirmeyi (işittirme Hanbelîlerde de şarttır) ve hatibin de hutbeyi işitmesini şart koşmuş, Mâlikîler de sadece sayının oluşmasını yeterli görmüştür.

Hutbelerin “*ayakta okunması*” Mâlikî ve Şâfiîlerde şart koşulmuştur. Hanefî ve Hanbelîlerde ise böyle bir şart yoktur.

Hutbenin dili konusunda da mezhep imamlarının farklı düşündükleri görülmektedir. Hutbenin “Arapça” olması Hanefiler dışında diğerlerine göre şart koşulmuştur. Bu konuda Hanefilerin görüşünün hitabet ve hutbenin amacı düşünüldüğünde daha isabetli olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü bir mesajın karşı tarafa iletilmesinin hedeflendiği hutbede amacın gerçekleşmesi için hatibin hitap ettiği dilinin cemaat tarafından anlaşılması gerekir. Arapça konuşan toplumların dışında farklı dilleri konuşan Müslümanların varlığı dikkate alınca Hanefilerin görüşlerinin ne kadar isabetli olduğu ortaya çıkar.

Hatibin “*hem hadesten, hem de necasetten temiz olması*”, “*setr-i avrete riayet etmesi*”, “*erkek olması*”, “*imamlığının sahih olması*”, “*Hatib âlim ise farzı farz, ruknü rukün, sünneti sünnet olarak bilen birisi olması ve Âlim değil ise farzı sünnet zannedecek durumda olmaması*” Şafiiilerde şart koşulmuştur. Hanbeliler “*hutbelerde takvayı tavsiye etmeyi*”, “*Hz.Peygamber’e (s.a.v) salat getirmeyi*”, “*Kur’ân’dan bir âyet okumayı*”, “*Allah’a (c.c.) hamdetmeyi (Hanbelilere göre bunlar aynı zamanda hutbenin rükünüdür)*”, “*hatibin bizzat kendisine Cuma namazı vâcib olan kimselerden olması gerektiğini*” şart koşmuşlardır. Mâlikîler de diğerlerinden farklı olarak “*hutbenin açıktan okunmasını*”, “*hutbelerin hutbe olarak değerlendirilecek durumda olması*” ve “*mescidin içinde irad edilmesini*” şart koşmuşlardır. Hanbeliler de “*Cuma namazı kendisine vacip olan kişilerin hutbe okunurken gaflet, uyku ve sağırlık gibi dinlemeye mani bir durumlarının olmaması. Hatibin hutbenin rükünlerini onlara bu durumda açıkça duyurmasını*” diğerlerinden farklı olarak şart koşmuşlardır.

Sonuç itibariyle bu konuda dört mezhep imamının, hatta aynı mezhebe bağlı imamların ittifak ettiği ve farklı görüşler ileri sürdükleri görülmektedir.

1.7. CUMHURİYET DÖNEMİNDE HUTBE

Cumhuriyetten önce Osmanlı İmparatorluğu’nda 1876 Anayasasının 7. Maddesinde padişah adına hutbe okunması onun hâkimiyet hakları arasında sayılmıştır. Fakat son dönemde halife Abdülmecid’in sürgün edilmesinden sonra Cumhuriyet hükümeti ve İslam milleti adına dua edilmeye başlandı.

Türkiye Büyük Millet Meclisi yönetimi zamanında hutbenin dili konusunda değişikliğe gidildi ve ilk olarak 24 Kasım 1922 tarihinde Abdülmecid’in Büyük

Millet Meclisi'nce hilafet makamına seçilmesinden sonra murahhaslar heyeti başkanı Müfit Efendi¹²⁸ tarafından Fatih Camii'nde Türkçe hutbe okundu.¹²⁹

Atatürk 7 Şubat 1923 günü Balıkesir Zagnos Paşa Camiinde hutbenin tamamını Türkçe olarak okuyarak hutbenin dili ve içeriği hakkında da bilgi vermiştir. 21 Şubat 1925 tarihinde TBMM'de Diyanet İşleri Başkanlığı bütçesi görüşülürken Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe'ye çevrilmesinin yanında, hutbelerin Türkçe okunması konusu da gündeme getirilmiş ve meclisteki konuşmalar neticesinde, Diyanet İşleri Başkanlığı'nca Türkçe bir hutbe kitabı hazırlanması kararı alınmıştır.

1926 yılı sonunda beş uzman tarafından kurulan komisyonca hazırlanan 58 hutbe örneği Diyanet İşleri Başkanlığı'na sunulmuştur. Bu hutbeleri uygun bulan Diyanet İşleri Başkanı Mehmet Rıfat Börekçi (ö. 1860-1941)¹³⁰, hutbelerin bir yazı ekinde hatiplere gönderilmesini sağlamıştır. Bu yazıda dua-övgü ile bundan sonra gelen Kur'ân ve hadis metinlerinin Arapça ve Türkçe, öğüt kısmının ise sadece Türkçe okunması istenmiştir.¹³¹

Hutbelerde ayet ve hadislerin dışında kalan bölümlerin Türkçe okunması hükmü 1927 yılında yürürlüğe girmiştir.¹³²

1928 yılı Nisan ayı sonunda İstanbul Müftüsü Fehmi Efendi, hutbeye halkın iman ve ahlak konularında aydınlatılacağı Türkçe bir kısmın ekleneceğini bildirdi. 5 Şubat 1932 tarihinde İstanbul'da Süleymaniye Camii'nde tamamı Türkçe olan bir hutbe okunduysa da bu uygulama devam ettirilmedi.¹³³

Cumhuriyet döneminde hutbe ile ilgili tartışmalar hutbenin dili üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu dönem yöneticilerinin yapmış olduğu en önemli işlerden birisi; hutbenin bugünkü şekliyle okunacak şekilde bütün ülke geneline yaygınlaştırılmasıdır.¹³⁴

¹²⁸ - Bk. "Hutbe" Md. DİA, C, XVIII, s. 428.

¹²⁹ - Baktır, a.g.e, "Hutbe" Md. DİA, C, XVIII, s. 428.

¹³⁰ - Bk. Veli Ertan, Börekçi, Rıfat, DİA, C, VI, ss, 325-326.

¹³¹ - Ali Sarıkoyuncu, Atatürk Din ve Din Adamları, , TDV yay, Ankara, 2003, ss, 94,95-97.

¹³² - Seyfettin Erşahin, "Bilinmeyen Yönleri ile Diyanet", D.A.D, Eylül 1991, sayı: 9, s. 15.

¹³³ - Baktır, a.g.e. C, XVIII, s, 428.

¹³⁴ - Nesimi Yazıcı, "Osmanlı Son Döneminden Cumhuriyete Hutbelerimiz Üzerine Bazı Düşünceler", A.Ü.İ.F.D, Özel Sayı, s. 214.

Sonuç olarak Cumhuriyet döneminde dîni alanda birçok konuda olduğu gibi hutbe konusunda da bazı düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemelerin en önemlisi cemaatin anlayacağı dilde hutbe okunmasıdır.

1.8. DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI HUTBE HAZIRLAMA VE DEĞERLENDİRME KILAVUZU¹³⁵

Hutbenin, dînî konularda toplumu aydınlatmak üzere icra edilen önemli faaliyetlerden olduğu daha önce belirtilmişti.¹³⁶ Bu nedenle hutbelerin hazırlanması, hutbe konularının mahalli ihtiyaçlara cevap verecek ve cemaati yakından ilgilendiren konulardan seçilmesi, yeni bir metotla yazılması ve değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Bu şekilde davet ve irşat hizmetlerine katkı sağlaması amacıyla Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından “*Hutbe Hazırlama ve Değerlendirme Kılavuzu*” hazırlanmış bulunmaktadır.

1.8.1. Hutbenin Hazırlanması ve Değerlendirilmesi

Araştırmanın bu bölümünde ilgili kılavuzda yer alan hutbenin hazırlanması ve değerlendirilmesi konularına değinilecektir.

1.8.1.1. Hazırlanması

Hutbe, belli bir plana göre hazırlanır. Bu plan hutbenin metni yazılmadan önce yapılır ve bundan sonra hutbeye buna göre şekil verilir. Bu hutbe için son derece önemlidir; çünkü hutbe buna göre yazıldığı gibi buna göre de değerlendirilir.

Hutbenin plan kısmında konunun belirlenmesi, problemi, amacı ve niteliği yer alır. Konunun belirlenmesi önceliğe sahiptir.

Konusunun Belirlenmesi: Burada öncelikle konu belirtilir. Belirtilen bu konunun hutbenin amacını ve vermek istediği mesajı yansıtmaması gerekir. Konu seçilirken muhatap kitlenin beklenti ve ihtiyaçları, dinin katkısı ile çözüm bulabilecek tüm bölgesel ve yöresel sorunlar, belirli gün ve geceler dikkate alınır.

¹³⁵- Hutbe Hazırlama ve Değerlendirme Kılavuzu, D.İ.B.[Hutbeler], <http://www.eflanimuftulugu.gov.tr/yn/>, (05.06.2012.).

¹³⁶ - Ayrıntılı bilgi için araştırmanın ilgili bölümüne bk. ss, 8-11.

Problemi: Hutbe problem merkezli ise hutbede bu problem belirtilir. Burada problem soru veya betimleme şeklinde verilebilir.

Amacı: Hutbenin amacı açıkça belirtilir. Burada amaç problemle bir bütünlük halinde olmalıdır. Aksi takdirde ikisi arasında uyumsuzluk meydana gelir. Hutbenin gayesi dinleyene bir konuda bilgi vermek veya dinleyeni belli bir yöne sevk etmektir.¹³⁷

Niteliği: Hutbenin bilgilendirici, ikna edici veya duygulandırıcı mı olduğu hedef kitleye hissettirilmelidir. Hutbe bu üç özellikten birine sahip olmalıdır.

a) Bilgilendirici hutbe; daha çok bilgi kazandırıcı, yanlış bilgiyi düzeltici olmalıdır.

b) İkna edici hutbe; cemaatin birtakım davranışlarında değişiklik hedefler.

c) Motive edici hutbe; cemaatin duygularını harekete geçirir.

Hutbelerde kazanımlara ulaşmak için verilecek dînî kaynaklar (ayet-hadis) belirtilir. Özellikle giriş kısmında âyet atıf kaynağı olarak belirtilir.

Hutbe metni giriş-gelişme ve sonuç şeklinde hazırlanır. Giriş kısmında tanım, problem veya kazanım cümleleri yer alır. Konu veya problem ile ilişkilendirilerek dînî kaynağa atıf yapılır. Konu açılır, tarihi olay ve tecrübelerle desteklenir. Günlük hayattan örnekler verilir. Sonuç kısmı daha çok kazanım odaklı bir özet yapılarak bitirilir.

1.8.1.2. Değerlendirilmesi

Din görevlileri tarafından yukarıda sayılan kriterlere uygun olarak hazırlanan, cami ve mescitlerde okunmak üzere görevlilere gönderilecek olan hutbeler bu aşamadan önce il müftülüklerinde oluşturulan hutbe komisyonu tarafından değerlendirilir. Komisyon il müftüsünün başkanlığında; müftü yardımcısı, ilçe müftüsü, vaiz, şube müdürü, din hizmetleri uzmanı, Kur'ân kursu öğreticisi ve imam-hatip gibi dini yüksek öğrenim görmüş personelden oluşmaktadır. Yeterli sayıda dini yüksek öğrenim görmüş personel bulunmaması durumunda tahsili buna en yakın olan diğer okul mezunları da komisyona üye seçilebilmektedir. Lisansüstü eğitim

¹³⁷ - Çakan, a.g.e, s, 16.

yapmış olmak tercih sebebidir. Hutbeler komisyon tarafından şu değerlendirmelere tabi tutulur:

- a) Hutbenin içeriği başlığına uygun mudur?
- b) Hutbede problem belirtilmiş midir? Belirtilmişse içerik bu probleme uygun mudur?
- c) Problem, orada yaşayan insanların ihtiyaçlarını ve beklentilerini karşılıyor mu?
- d) Ele alınan problem, zaman ve gündeme ne kadar uygundur?
- e) Hutbenin dili halkın seviyesine inmiş midir?
- f) Müjde ve uyarı dengesine dikkat edilmiş midir?
- g) Seçilen ayet ve hadisler bilimsel gerçeklerle ters düşmekte midir?
- h) Hutbenin sonuç kısmı elde edilen kazanımları özetliyor mu?
- i) Hutbenin niteliği (bilgilendirici- ikna edici- motive edici) nedir?
- i) Hutbenin anlatımı ve üslubu niteliği yansıtıyor mu?
- k) Hutbenin konusu ile ilgili ayet veya hadis verilmiş midir?
- l) Seçilen ayet veya hadisler konu ile örtüşür nitelikte midir?
- m) Hutbede ben, sen, biz, siz, o veya onlar dili mi kullanılmıştır?
- n) Hutbede siyasi söylemlere yer verilmiş midir?
- o) Hutbede henüz netleşmemiş ifadeler kullanılmış mıdır?
- ) Milli ve manevi değerlerimize hanel getirecek söz ve cümlelere yer verilmiş midir?
- p) Hutbe, yöre halkının talep ve sorunlarına üzüm bulur nitelikte midir?
- r) Hutbe, Türkiye’ de hutbe okuma konusunda tek yetkili resmi kurum olan Diyanet İşleri Başkanlığı’nın toplumu inanç, ahlak ve ibadet konularında eğitip aydınlatma göreviyle bağdaşır nitelikte midir?

Yukarıda yazılanların tümü hutbe hazırlanırken ve değerlendirilirken dikkat edilecek hususlardır. Bunlardan yoksun bir hutbe, cemaati yeteri derecede tatmin edemez ve hedefine ulaşamaz. Bu kılavuz ile hutbe hazırlayacak kişi ya da kurumlara yol gösterilmiş ve yardımcı olunmuştur. Bu bakımdan söz konusu kılavuz büyük ehemmiyeti haizdir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. 2010-2012 YILLARI ARASINDA OKUNAN HUTBELERİN TAHLİLİ

2.1. Konu Bakımından Tahlili

Çalışmada 2010-2011-2012 yılları arasında okunan 161 hutbe ele alınmış ve tahlil edilmiştir. Hutbelerin bir kısmı o dönemde kendim de din görevlisi olduğumdan¹³⁸ özel arşivimden alınmıştır. Bazı hutbelere de müftülüğün resmi internet sayfasının (www.kilismuftulugu.gov.tr) “*hutbeler*” linkinden ulaşılmıştır. Hutbe konuları ay ve yıllara göre tablo 6’da sıralanmıştır.¹³⁹

161 hutbenin yaklaşık %33 oranına tekabül eden 49 hutbe (22 konu), sadece tarihleri, bir kısmının da konu başlığı değiştirilerek ayrı haftalarda tekrar okunmuştur. Farklı zamanlarda tekrar okunan bu hutbelerin yaklaşık %15’i (22 tane) 2010-2012, yaklaşık %7’si (10 tane) 2010-2011, yaklaşık %5’i (8 tane) 2011-2012, 2 tanesi 2011, “*Zekât ve önemi*” (2010-2011-2012, 2012 yılında iki kez) ve “*Kurban*” konulu hutbe 2010-11-12 yılında okunmuştur. Bununla ilgili bilgiler tablo 7’de verilmiştir.

En fazla tekrarın 2012 yılında yapıldığı görülmektedir. Ne gariptir ki bu yılda tekrar okunan hutbeler hem bir önceki yıldan hem de 2010 yılında okunan hutbelere oluşturmaktadır. En az tekrarın yapıldığı yıl ise 2011 yılıdır.

Üç yılın toplamında 95 farklı konudan bahsedilmiştir. Bazı yerlerde hutbe aynı kalmış; sadece hutbenin başlığı değiştirilmiştir. Örneğin “*Kurban*”¹⁴⁰ konulu

¹³⁸- https://ikys.diyaret.gov.tr/dosya/cami_gorevlieleri/hizmet_cetveli.

¹³⁹- Bk. Ayrıntılı bilgi için çalışmanın ss, 111-112, Tablo 7.

¹⁴⁰- Kilis İl Müftülüğü, 12.11.2010 tarihli hutbesi.

hutbe “*Kurban ibadeti, Kurban ve önemi*”¹⁴¹, “*Kul ve kamu hakkı*”¹⁴² konulu hutbe de “*Kul hakkı*”¹⁴³ adıyla sadece tarihleri değiştirilerek, içeriğinde herhangi bir değişikliğe gidilmeden başka haftalarda okunmuşlardır.

Hutbe Hazırlama ve Değerlendirme Kılavuzu’nda; “*hutbe konuları seçilirken muhatap kitlenin beklenti ve ihtiyaçları, dinin katkısı ile çözüm bulabilecek tüm bölgesel ve yöresel sorunlar*” dikkate alınır denilmektedir. Bu hususun Kilis ilinde ilgili tarihlerde okunan hutbelerde pek dikkate alınmadığı görülmektedir. Buna örnek olarak ilde yaygın olan tarımcılığın gerektirdiği öşürden bahsetme konusunu vermek mümkündür:

Kilis’te toplamda 1.055.000 da¹⁴⁴ tarım alanı mevcuttur. Yılda 88.914 ton buğday, 25.586 ton arpa, 9.723 ton mercimek üretilmektedir. Bunun dışında ilde zeytin, üzüm, soğan, biber, mısır vb, ürünler yetiştirilmektedir.¹⁴⁵ Üç yıl içerisinde dört defa “*Zekât ve önemi*” konulu hutbe okunmuştur; ancak bu hutbelerin hiçbirinde “*öşür*” den bahsedilmemiştir. Hâlbuki ekin ve meyvenin zekâtı anlamına gelen “*öşür*” fakihlerin ifadesine göre şu ayet-i kerime ile sabittir:

“*O, çardaklı çardaksız olarak bahçeleri, ürünleri, çeşit çeşit hurmalıkları ve ekinleri, zeytini ve narı (herbiri) birbirine benzer ve (herbiri) birbirinden farklı biçimde yaratandır. Bunlar meyve verince meyvelerinden yiyin. Hasad günü de hakkını (öşürünü) verin; fakat israf etmeyin. Çünkü Allah israf edenleri sevmez.*”¹⁴⁶

Tefsirlerde âyette geçen “*Hak*” kelimesinin “*Öşür*” anlamına geldiği zikredilmektedir. Kurtubî tefsirinde bu kelime ile ilgili üç görüşün olduğunu belirtmiştir. Bunlardan birincisi; bu kelimenin “*Öşür*” anlamına geldiğidir. İkinci görüş; buradaki “*Öşür*”ün zekâtın dışında verilmesi gereken bir hak olduğudur. Üçüncü görüş ise zekât âyetinin bu âyeti neshettiğidir. Ancak Kurtubî bunlardan en muteber görüşün birinci görüş olduğunu ifade etmiştir.¹⁴⁷ Fahreddin Râzî de Kurtubî

¹⁴¹- Kilis İl Müftülüğü, 04.11.2011 ve 19.10.2012 tarihli hutbesi.

¹⁴²- Kilis İl Müftülüğü, 02.04.2010 tarihli hutbesi.

¹⁴³- Kilis İl Müftülüğü, 24.08.2012 tarihli hutbesi.

¹⁴⁴- Dekar: Ar'ın 10 katı olup 1.000 m²'dir. Arise 100 m²'ye eşittir. Halk dilinde dekar terimi ‘Dönüm’ olarak da söylenir. [http://tr.wikipedia.org/wiki/Dekar, (20.06.2014)].

¹⁴⁵- www. Kilis.gov.tr/upload/tarim-hayvancilik.pdf. (23.06.2014).

¹⁴⁶- Kur’ân, 6. En’am suresi, Âyet 141.

¹⁴⁷- Kurtubi, El-Câmi’ li Ahkâmi’l-Kurân, Tercüme: Beşir Eryarsoy, C, VII, Buruc Yayınları, İstanbul, 1998, s, 177.

de olduğu gibi aynı konulardan bahsetmiş ve âyetteki “*Hak*” kavramından “*Öşür*” anlaşılması gerektiğini belirtmiştir.¹⁴⁸

Taberî (ö. 310) âyette geçen “*Hak*” kavramının “*Öşür*” anlamına geldiğini ve hasad gününde hasadın hakkının verilmesi gerektiğini ifade etmiştir.¹⁴⁹ İbn Âşûr (ö. 1973) da; muhtar görüşe göre burada “*Öşür*”ün kastedildiğini, dolayısıyla hasad zamanında elde edilen maldan zekâtın verilmesi gerektiğinin hak olduğunu açıklamıştır.¹⁵⁰ Bu bilgilerden de anlaşılmaktadır ki “*Öşür*” haktır ve zamanında verilmesi icap etmektedir. Dolayısıyla zekât konusunda mutlaka ele alınması gerekmektedir.

Bu ayetin Mekkî bir surede yer alması ileri sürülerek öşre delil teşkil etmesi problemli görülebilir. Ancak konuyla ilgili hadisleri de dikkate alınca öşrün farz olduğu ortaya çıkar.¹⁵¹ Nitekim mezhepler arasında farklılıklar olsa da “*öşür*” dört mezhebe göre farz kabul edilmiştir.¹⁵²

Buna bir örnek de ilde yaygın olan motosiklet kullanımı ve bundan kaynaklanan problemlerin hutbelerde gerektiği gibi ele alınmamasını vermek mümkündür:

Türkiye İstatistik Kurumu 2012 yılı verilerine göre Türkiye’de 28 kişiye 1 motosiklet düşerken Kilis’te resmi verilere göre 7 kişiye bir motosiklet düşmektedir. 2012 yılında bu ilde motosikletlerin karıştığı toplam 221 kaza meydana gelmiş, bunların 12’sinde ölüm, 191’inde yaralanma, diğerlerinde ise maddî hasar oluşmuştur. Bu kazalarda 273 kişi yaralanırken 590 bin 790 tl maddî hasar meydana gelmiştir.¹⁵³ Bu konu ile ilgili olarak 2010 yılında “*Trafik Kurallarına Uymanın Önemi*” adlı bir hutbe okunmuş; ancak motosiklet (kask kullanımına önem vermek, küçük yaştaki çocukların motor kullanmaması vb.) konusuna hiç değinilmemiştir.

¹⁴⁸ - Razi, Tefsir-i Kebir, Mefâtihu’l- Gayb, a.g.e., C, X, s, 126, 217.

¹⁴⁹ - İbn-i Cerir et-Taberî, Câmi’ül-Beyân an Te’vili Âyi’l-Kur’ân, İhtisar ve Tahkik: Muhammed Ali es-Sabuni, Salih Ahmed Rıza, Tercüme: Mehmed Keskin, C, II, Ümit Yayınları, İstanbul, s, 610.

¹⁵⁰ - İbn-i Aşur, et-Tahrir ve’t-Tenvir, C,VII, Beyrut, s, 92.

¹⁵¹ - Bk. Buhârî, Zekat, 56; Ebû Davud, Zekat, 11; Nesai, Zekat, 25.

¹⁵² - el-Ceziri, Dört Mezhebin Fıkıh Kitabı, a.g.e., C, II, ss, 89-94.

¹⁵³ - <http://www.motosikletdergisi.com/haber/183/turkiyede-28-kisiye-1-kiliste-7-kisiye-1-motosiklet> (25.06.2014).

2012 yılında okunan “*Can ve mal güvenliği*”¹⁵⁴ konulu hutbede kasksız motosiklet kullananlar ve düğünlerde rastgele silah sıkanların etrafa dehşet saçtığı ifade edilmiş; ayrıca kazaların %70’inin saygısız motosiklet sürücülerinden kaynaklandığı belirtilmiştir. Hutbeye göre madem kazaların %70’i motosiklet sürücülerinden kaynaklanıyor o halde bu konunun hutbelerde daha ciddi bir şekilde ele alınması gerekmez miydi?. Hutbede sadece kazaların çoğunluğunun motosiklet sürücülerinden kaynaklandığı belirtilmiş; ancak buna çözüm olabilecek herhangi bir öneriden bahsedilmemiştir.

Ayrıca birçok konu hakkında hiç hutbe hazırlanmamıştır. Örneğin; Haccın önemi, israftan kaçınmak, faizden uzak durmak, helal gıda vb. konuları bunlara örnek olarak vermek mümkündür. Hâlbuki bunlar önemli konulardır. Toplumumuz her geçen gün yediği, içtiği, giydiği, faydalandığı şeyleri israf etme konusunda aşırı gitmektedir.

Faiz konusunda da aynı şey söylenebilir. Bu ve buna benzer birçok konunun hutbelerde yer almaması gerçekten düşündürücüdür.

Diyanet İşleri Başkanlığı her yıl Ramazan ayı, Kutlu Doğum Haftası, Camiler ve Din Görevlileri Haftasında farklı temalar üzerinde durmaktadır.¹⁵⁵ Dolayısıyla bu zaman dilimlerinde hutbe konuları birbirine yakın olmakta ve bazen de bu haftalarda okunacak hutbeler Başkanlık’tan illere gönderilmektedir.

Hz. Peygamber’in (s.a.v) hutbeleri yaşadığı toplumun maddî ve manevî ihtiyaçlarıyla yakından ilgili olup, gerek ferdî ve gerekse sosyal problemlerin çözümüne yönelik idi.¹⁵⁶

Bu bilgiler ışığında birçok hutbe konusunun masa başında hazırlandığı, bazı hutbelerin önceki ay ve yıllarda okunan hutbelere kopyala-yapıştır yöntemi ile yazıldığı kanaati hâsıl olmaktadır. Hutbelerde ele alınmak üzere bu yörede varolan sorunların araştırılmadığı, toplumun zaman içerisinde değişen durumlarının ve sorunlarının göz önüne alınmadığı, hutbe konuları ve metinlerini hazırlayanların

¹⁵⁴- Kilis İl Müftülüğü, 04.05.2012 tarihli hutbesi.

¹⁵⁵- DİB Mehmet Görmez’in bir konuşması, <http://www.yozgatmuftuluk.gov.tr/?s=haber&id=113> (08.07.2014).

¹⁵⁶- Mustafa, Baktır, “Hutbe” md, a.g.e, C, XVIII, s. 426. Ayrıca araştırmanın ilgili bölümüne bk. ss, 23-33.

bazen toplumdan kopuk hareket ettiği düşünülmektedir. Bu da Hz. Peygamber'in (s.a.v) hutbe metodu ile örtüşmemektedir.

Kilis ilinde meydana gelen dîni-dünyevî sorunlara hutbeler vasıtasıyla yerinde ve zamanında ışık tutulmasının daha faydalı olacağı kanaati hâsıl olmaktadır.

2.2. Okunan Âyetlerin Tahlili

2010-2012 yıllarında okunan 160 hutbede yaklaşık 220 farklı âyet okunmuştur. Bu sayının içerisinde tekrar eden âyetler bulunmamaktadır. Bazı hutbelerde bir sureden iki, üç, dört âyet okunduğu olmuştur. Buna örnek olarak Alak Suresi'nin ilk beş âyetini vermek mümkündür. Bu âyetler de genel sayıya (220) dahil edilmiştir. Aşağıdaki Tablo'da sürekli okunan âyetler ve bu âyetlerin hangi hutbelerde okunduğu belirtilmiştir.

Tablo 1. Hutbelerde Sürekli Okunan Ayetler ve Ayetlerin Okunduğu Konular

Ayetler	Konular
Alak, 96/1-5	Besmele, İlim ve İlim Adamının Fazileti, Eğitim ve Öğretimin Önemi, Kitap Okuma ve Okutmanın Önemi.
Ankebut, 29/45	Namaz Dînin Direğidir, Namazın Hikmetleri, Kitap Okumanın ve Okutmanın Önemi, Cemaatle namaz.
Hücurat, 49/10	İslam'da Uhuvvat, Ramazan Bayramı, İslam ve Hoşgörü, Kardeşlik Ahlakı ve Hukuku, Kardeşlik ve Fedakârlığın Önemi
Bakara, 2/222	Maddi ve Manevi Temizlik, Hasta Ziyareti ve Önemi.
Nisa, 4/36	Ana-babaya İtaat, Komşuluk Hakkı.
Nisa, 4/86	Sevgi ve Barış Dili Selam,Selam.
Enfal, 8/46	Birlik Beraberliğin Önemi, Zafer Bayramı, Birlik Beraberlik
Tevbe, 9/40	Hicret ve Yılbaşı, Hicret.
Tevbe, 9/18	Camilerin Toplum Üzerindeki Etkisi, Cami, Cemaat ve Din Görevlileri.
Hicr, 15/99	İbadette Devamlılık (2010-11)
Nahl, 16/90	İslam' da Adalet,Sıla-i Rahim.
Furkan, 7/74	İnsan Yetiştirme ve Çocuk Hakları, Peygamberimiz' in (s.a.v) Çocuk Sevgisi.
Rum, 30/21	Ailenin Önemi ve Peygamberimiz'in (s.a.v) Aile Hayatı, Aile ve Önemi.
Ahzab, 33/21	Hz. Muhammed'in (s.a.v) Örnekliği, İslam'ın Gayesi Güzel Ahlaktır, Peygamber (s.a.v) Sevgisi

Zümer, 39/9	İslam'da Eğitim ve Öğretimin Önemi, İlim Adamına Verilen Değer.
Zümer, 39/53	Regaib, Berat Kandili
Fussilet, 41/34-35	İslam'da Kardeşlik, Kin ve Husumetten Sakınmak, İslam ve Hoşgörü (34. Ayet).
Zariyat, 52/56	Namaz Dîn'in Direğidir, İbadette Devamlılık.
Zariyat, 51/19	Zekât ve Önemi (2010-11-12)2012 yılında hutbe iki defa okunmuştur.
Tahrim, 66/6	Gençliğimize Sahip Çıkalım, Çocuk Terbiyesi, Çocuklarımıza Karşı Görevlerimiz, İnsan Yetiştirme ve Çocuk Hakları.
Müddessir, 74/41-42	Namaz, Namazın Hikmetleri.
Asr, 103/1-3	İyiliği Emretmek-Kötülükten Nehyetmek, Amel-i Salih,Zamanı İyi Değerlendirme.
Nisa, 4/29	Kul Hakkı, Alışverişte Dürüstlük, Kul ve Kamu Hakkı.
Hac, 22/37	Kurban Bayramı (2010-11), Bayramlaşma ve Dayanışma.
Maide, 5/32	Can ve Mal Güvenliği, Trafik Kurallarına Uymanın Önemi,İslam'da İnsan Hakları.
Tevbe, 9/128	Peygamberimiz (s.a.v) ve Merhamet, Veda hutbesi ve insan hakları (2010-11)
Enbiya, 21/107	Peygamberimiz (s.a.v) ve Merhamet, Kutlu Doğum.
Tekasür, 102/8	Gençliğin Önemi, Helal Kazanç.
Al-i İmran, 3/164	Mevlid Kandili, Mevlid-i Nebi.
Bakara, 2/154	Çanakkale Zaferi (2010-11).
Bakara, 2/148	İslam'da Vakfın Önemi(2010-2012), Hayırda Yarışmak.
Al-i İmran, 3/169-170	Çanakkale Zaferi, Zafer Bayramı, Aziz Şehitlerimize.
Bakara, 2/208	Birlik ve Beraberliğin Önemi, Kin ve Husumetten Sakınmak.
Nisa, 4/58	Cumhuriyet Bayramı, İslam'da Adalet
Al-i İmran, 3/92	İslam'da Vakfın Önemi(2010-2012), İyilik ve Yardımlaşma
Müddessir, 74/1-2	Mevlid-i Nebi, Temizlik Alışkanlığını Kazanabilmek.
Hücurat, 49/12	İslam'da Uhuvvet, İslam'da İnsan Hakları
Bakara, 2/172	Helal Kazanç, İslam'ın Çalışmaya Verdiği Önem.
Bakara, 2/185	Ramazan Ayı (2010-2011).
Enfal, 8/28	Cami-Çocuk Buluşması, Çocuklarımıza Karşı Görevlerimiz, Gençliğin Önemi.
Haşr, 59/18	Ölüme Hazır Olmak, Üç Aylar ve Regaib Kandili
Hücurat, 49/13	Engellilere Karşı Görev ve Sorumluluklarımız, Kardeşlik Çağrısı
Bakara, 2/183	Oruç, Ben Oruçluyum Diyebilmek.

Bakara, 2/195	Sağlığımızı Koruyalım, Trafik Kurallarına Uymanın Önemi.
---------------	--

Tabloda da görüldüğü gibi birçok hutbede aynı âyetler okunmuştur. Öyle ki hutbelerin çoğunda sadece belirli âyetler tekrarlanmış ve konu ile ilgili diğer âyetlere başvurulmamıştır. Hâlbuki hutbe konusu aynı da olsa bu hutbelerde farklı âyetlerin okunması daha faydalı olacaktır. Bu sayede hem hatip kendini yenilemiş hem de cemaat Kur'ân'ın eşsiz güzelliğinden daha çok istifade etmiş olacaktır.

Nitekim Mevlana Mesnevi'sinde şöyle demiştir: *“Ey insan! Sen güzellik Yusuf'usun. Bu dünya ise kuyudur. Yusuf'u kardeşlerinin attığı kuyudan çıkarıp kurtarmak için bir kervana görev veren Allah, (c.c) günümüz insanını dünya denilen kuyudan çıkarıp kurtarmak için habl-i metin (sağlam ip) olan Kur'ân'ı göndermiştir. Ey zamanın Yusuf'u olan Müslüman! İp uzatılmış seni bekliyor. Elini uzat ve ipi sağlam tut ki, bu dünya kuyusundan çıkıp kurtulabilesin. Allah'ın (c.c) yoluna ve cennete girebilesin.”*¹⁵⁷ Habl-i metin olan Kur'ân'da hutbelere konu olabilecek birçok âyet-i kerime bulunmaktadır. İslam'ın en temel kaynağı olan ve toplumumuz tarafından da büyük bir saygıyla karşılanan âyetlerin hutbelerde az yer alması ve çoğunun da pek sık tekrar edilmesi hutbeler hazırlanırken iyi bir çalışma yapılmadığı izlenimini bırakmaktadır. Hutbelerin hazırlanışı aşamasında; hutbede okunacak âyetlerin başka yerlerden (hutbe veya vaazlardan) alıntı yapılarak kopyalandığı düşünülmektedir.

Hz. Peygamber'in (s.a.v) ideal olarak örnek alındığı sahabe döneminde hutbelerde okunan âyetler konuya uygun olanlardan seçilmiş ve bazen de hutbenin tamamı âyetlerden oluşmuştur.¹⁵⁸

Kufi'lere göre Kur'ân-ı Kerim'de 6236 âyet bulunmaktadır.¹⁵⁹ Zerkeşi ise Kur'ân'daki âyetlerin sayısı hakkında 6000'e kadar âlimler arasında icma olduğu, 6000'den sonra ise ihtilaf olduğu; 6204, 6214, 6219, 6225 ve 6236 diyenler de olduğunu belirtmiştir.¹⁶⁰ Muhsin Demirci İbn-i Abbas'ın âyet sayısı hakkında 6600

¹⁵⁷- Nurettin Başyigit, Tilavette tertil ve temsil, Güzel Kur'ân okuma usulü, Emin yay, Bursa, 2013, s.15. [Mevlana, Mesnevi, Çeviren: Şefik Can, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1997, II, s, 258.].

¹⁵⁸- Elmalı, a.g.e, “Hitabet”, C, XVIII, s, 160.

¹⁵⁹- Abdulcelil İsa, El-Mushafu'l-Müeyesser, Dâru'l-Kalem, Kahire, 1381-1960, s, 831.

¹⁶⁰- ez-Zerkeşi (Ö.794), el-Burhan fi Ulûmi'l-Kur'ân, Takdim, ta'lik ve hadislerin tahriri: Mustafa Abdulkadir Ata, C, I, Beyrut, 1971, s, 144.

dediğini; ancak bunun dışında 6204, 6214, 6219, 6225 ve 6236 diyenler olduğunu ifade etmiştir. Demirci Kur'ân'da geçen âyet sayısı hakkında bir ittifakın olmamasının; Hz. Peygamber'in (s.a.v) kırâat esnasında vaslettiği bazı âyetlerin sonları, sûre başındaki besmelelerin müstakil âyet sayılıp sayılmaması ve hurûf-i mukataanın tek başına âyet olup olmaması gibi hususlarda ortaya çıkan farklı görüşlerden kaynaklandığını belirtmiştir.¹⁶¹ Neticede Kur'ân'ı Kerim'de 6000'in üzerinde âyet olduğu kesindir. Böyle geniş bir hazineye, insanın kurtuluşuna delil, gönüllere şifa ve rahmet kaynağı¹⁶² olan Kur'ân'dan üç yılda hutbelerde yaklaşık 220 farklı âyet okunması yetersizdir. Bu sayı Kur'an-ı Kerim'de geçen âyetlerin yaklaşık %4'üne tekabül etmektedir. Yani Kur'ân'ın %96'sına yakın kısmından hiç âyet okunmamıştır. Hâlbuki Hz. Peygamber (s.a.v) hutbelerinde Kur'ân'dan çok âyet okurdu. Mesela “*Kâf*”suresini birçok zaman hutbelerinde okumuş ve sahabeden bazıları bu sureyi onun hutbelerinde dinleyerek ezberlediklerini söylemiştir.¹⁶³Bütün bunlar dikkate alınınca bizim kanaatimiz güçlenmektedir.

Hutbelerde üç yıllık süre zarfında insanlara Kur'ân'da geçen âyetlerin %5'i dahi okunamamıştır. Tarafımızca bunun en önemli nedeni hutbelerde âyetlerin çok tekrar edilmesi, daha önce okunan hutbelerin tekrar okunması ve konularla ilgili âyetler hazırlanırken ciddi bir çalışma yapılmamasıdır.

Elbette hutbenin tamamında âyetlerin yer alması söz konusu değildir. Ancak zaman zaman gerekirse şartlar oluştuğunda hutbenin tamamı âyetlerden de oluşabilir. Anlatılmak istenen konuların cemaat üzerinde daha çok etki bırakabilmesi açısından âyetlerle delillendirilmesi de hutbede daha çok âyetin yer almasına vesile olacaktır. Bu nedenle hutbelerde okunacak âyetlerin özenle seçilmesi ve her defasında farklı âyetlerin okunması önem arz etmektedir.

2.3. Okunan Hadislerin Tahlili

Hutbelerde okunan hadisleri kaynak bakımından ikiye ayırarak değerlendirmek mümkündür. Bir grup hadis kütüb-i tis'a olarak bilinen *Sahih-i Buhari*, *Sahih-i Müslim*, *Sünen-i Tirmizi*, *Sünen-i İbn-i Mace*, *Sünen-i Ebu Davud*, *Sünen-i Nesai*, *Sünen-i Darimi*, *el-Muvatta* ve *Müsned-i Ahmed İbn*

¹⁶¹- Muhsin Demirci, Tefsir Usûlü, İstanbul, 2011, s, 110.

¹⁶²- *Kur'ân*, 17. İsrâ Suresi, Âyet 82.

¹⁶³- Müslim, Cuma, 50; Nesai, Cuma, 18.

*Hanbel'*den alınmıştır. Bu hadislerin çoğu da kütüb-i sitte olarak bilinen *Sahih-i Buhari, Sahih-i Müslim, Sünen-i Tirmizi, Sünen-i İbn-i Mace, Sünen-i Ebu Davud, ve Sünen-i Nesai*'de geçmektedir.

Bazı hadisler ise bu eserlerin dışında kalan: *Feyzu'l-Kadîr (Münâvî), Fethu'l-Kebîr, Keşfu'l-Hafâ (Aclûnî), et-Tergîb ve't-Terhîb, Tecrîd-i Sarîh Tercemesi, Râmuz'ul-Ehâdis, Câmiu's-Sağîr (Suyûtî), et-Tac, Hak Dini Kur'an Dili, Kenzu'l-ummâl, Tergîb Tercümesi* gibi kaynaklardan alınmıştır. Bu eserler arasında adından da anlaşılacağı üzere insanlar arasında yayılmış zayıf ve uydurma hadisleri konu edinen "*Keşfu'l-hafâ*" adlı eser dikkat çekmektedir. Böyle bir eserin sahih hadisleri toplayan kaynaklar varken hutbe hazırlamada kaynak gösterilmesi şaşırtıcıdır. Ayrıca Hak Dini Kur'an Dili gibi rivayet tefsiri kategorisinde bile yer almayan bir tefsir kitabının kaynak gösterilmesi de çok dikkat çekmektedir.

Hutbelerde yer alan hadislere baktığımızda bazı hutbelerde hadis metnlerinin tam verilmediğini, hadisin sadece hutbe konusu ile ilgili bölümünün okunduğunu görmekteyiz.¹⁶⁴ Okunan bazı hadislerin hangi kaynaklarda yer aldığına dair dipnotta detaylı bilginin verilmediğine,¹⁶⁵ hadisler konusunda referans verilirken yeknesak bir yöntem izlenmediğine şahit olmaktayız. Söz gelimi bazı yerlerde sadece müellif ismi verilirken,¹⁶⁶ bazı yerlerde ise hem eser hem müellif ismi verilmiştir.¹⁶⁷ Yine bazı hadislerin metin ve kaynağının eksik veya yanlış verildiği bazılarının kaynağının hiç verilmediği dikkatimizi çekmiştir. Mesela 10.02.2012 tarihinde okunan hutbede "*Rızkın onda dokuzu ticarettedir*" denilmiş; ancak kaynak olarak sadece Suyuti, I, 113 denilmiştir.¹⁶⁸ 06.11.2011 tarihli hutbede "*İnsan insanın cennetidir*" denilmiş, bu hadise kaynak olarak Ebu Davud, Salat, 239 denilmiş; fakat verilen kaynaktan böyle bir hadise rastlanılmamıştır.¹⁶⁹ Hz. Muhammed'in (s.a.v) Örnekligi (09.04.2010) konulu hutbede Hz. Muhammed'in (s.a.v) davası uğruna: "*Allah'a (c.c) yemin ederim ki; güneşi sağ elime ayı da sol elime verseniz dahi davamdan*

¹⁶⁴- Bk. Kilis İl Müftülüğü, 23.04.2010 ve 29.06.2012 tarihli hutbeleri. www.kilismuftulugu.gov.tr.

¹⁶⁵- Bk. Kilis İl Müftülüğü, 04.06.2010 tarihli hutbesi, www.kilismuftulugu.gov.tr.

¹⁶⁶- Bk. Kilis İl Müftülüğü, 04.06.2010 tarihli hutbesi, www.kilismuftulugu.gov.tr.

¹⁶⁷- Bk. Kilis İl Müftülüğü, 10.12.2010, 25.02.2011, 27.05.2011, tarihli hutbeleri, www.kilismuftulugu.gov.tr.

¹⁶⁸- Bk. Kilis İl Müftülüğü, 10.02.2012 tarihli hutbesi, www.kilismuftulugu.gov.tr.

¹⁶⁹- Bk. Kilis İl Müftülüğü, 06.11.2011 tarihli hutbesi, www.kilismuftulugu.gov.tr.

vazgeçmem” dediği, yine “Beni Rabb'im terbiye ettiği için güzel terbiye etti” dediği belirtilmiş; ancak bunlara hiç kaynak gösterilmemiştir.¹⁷⁰

Besmele konulu 01.01.2010 tarihli hutbede “Hz. Peygamber (s.a.v) günlük hayatta işlerine ‘besmele’ ile başlamış, Müslümanlara da bu şekilde yapmalarını tavsiye etmiştir.” denilmektedir. Hadis hutbede bu şekilde verilmiştir. Ancak bizim yaptığımız araştırmada söz konusu hadisin kaynağında şöyle geçtiği görülmüştür: “Ümmetinden biri ehline yakınlık etmek istediği vakit: Bismillah, Ya Rabbi! Bizi şeytandan irak eyle! Bize ihsan edeceğin zürriyetten de şeytanı irak eyle! Demiş olsa aralarındaki o cimadan çocuk mukadderse o çocuğa şeytan ebediyen zarar veremez.”¹⁷¹

Yine 23.04.2010 tarihli hutbede: “Kim ki kendisine kız çocuğu verilir de onlara ihsanda bulunursa, o kız çocukları kendisi için cehenneme karşı perde olur.” hadisi nakledilmiştir. Hadisin hutbede belirtilen kaynağına indiğimizde kaynakta şu şekilde geçtiği görülmüştür: “Hz. Âişe (r.a): Bir seferinde yanıma bir kadın geldi, beraberinde iki kız çocuğu vardı; bir şey istiyordu. O sırada yanımda bir hurmadan başka bir şey bulamadım. Ben kadına o tek hurmayı verdim. Kadın hurmayı iki çocuğu arasında taksim etti ve kendisi ondan bir şey yemedi. Sonra kalktı ve çıkıp gitti. Müteakiben yanıma Peygamber (s.a.v) geldi. Bu vak’ayı kendisine haber verdim. Peygamber (s.a.v): “Kadın erkek, herhangi bir kimse şu kız çocukları yüzünden herhangi bir suretle sıkıntıya uğratılırsa o kız çocukları kendisi için cehenneme karşı birer perde olurlar” dedi.¹⁷²

Başka bir hutbede (29.06.2012 tarihli hutbe) “Ameller, bu ayda (Şaban) âlemlerin Rabbi olan yüce Allaha arz edilir. Ben de amellerimin oruçlu iken Allah’a arz edilmesini isterim.” denilmiş, hadisin baş tarafı metinde verilmemiştir. Hâlbuki hadis kaynakta şöyle geçmiştir: “Usame İbn Zeyd (r.a) Rasulullah’a (s.a.v): “Ya Rasulallah (s.a.v), Şaban ayındaki kadar hiçbir ayda oruç tuttuğunuzu görmedim.” dedi. Rasulullah’da (s.a.v): “Şaban ayı halkın, Recep ile ramazan ayı arasında gafil bulunup ihya etmediği bir aydır. Hâlbuki o ayda ameller, âlemlerin rabbi olan

¹⁷⁰- Bk. Kilis İl Müftülüğü, 09.04.2010 tarihli hutbesi. www.kilismuftulugu.gov.tr.

¹⁷¹- Buhari, Nikâh, 67; Müslim, Nikâh, 116.

¹⁷²- Buhari, Zekat, 10.

Allah'a (c.c) arz edilir. Ben ise amellerimin oruçlu olduğum halde Allah'a arz edilmesini isterim"¹⁷³

05.11.2010 tarihli hutbede: *"İnsanlar bize iyi davranırsa onlara iyilik yaparız, şayet kötü davranırlarsa kötülük yaparız diyenlerden olmayın. Kendinizi, insanlar size iyi davranırsa onlara iyilikle mukabele etmeye, şayet kötülük yaparlarsa onlara aynıyla karşılık vermeye alıştırın."*¹⁷⁴ hadisi verilmiştir.

Hadisin koyu yazılmış olan yeri hutbe metninde bu şekilde geçmektedir; ancak hadisin geçtiği kaynağa indiğimizde metnin o şekilde olmadığı, *"onlara zulmetmemeye kendinizi alıştırınız"* şeklinde olduğu görülmüştür.

Çalışmada buna benzer birçok hadiste düzeltme yapılmış, bunlar çalışmanın ekler kısmında yer alan *"Hutbeler ve hutbelerde okunan âyet ve hadisler"* bölümünde dipnotlarda veya hadis metninin altında belirtilmiştir.

İslam'da Çevre Bilinci (04.06.2010) konulu hutbede: *"Lanete uğramışlardan sakının! Bunlar kimdir ya Rasûlallah diyen sahabeye Hz. Peygamber (s.a.v): Halkın gelip geçtiği yolu ve gölgelendikleri yerleri kirletenlerdir"* hadisine dipnotta sadece *"Buhari"* denilmiştir. Yine burada da tarafımızdan hadisin metninden yola çıkılarak ana kaynağına gidilmiş ve hadise ulaşılmıştır.¹⁷⁵ Bu kaynak hadisin geçtiği yerde dipnotta belirtilmiştir.

Ayetlerde olduğu gibi hadislerde de birçok hadis hutbede sürekli tekrar edilmiştir. Aynı konuların işlendiği hutbelerde hadisler de genelde aynı olmuştur. Bununla ilgili bilgiler çalışmamızın ekler bölümünde yer alan *"Hutbeler ve hutbelerde okunan âyet ve hadisler"* kısmının dipnotlarında verilmiştir.

Elimizde çok zengin hadis kaynakları bulunmasına rağmen 18 hutbede hiç hadis okunmamıştır. Bu hutbeler şu konulardan oluşmaktadır, ayrıca bunlar aşağıda tablo şeklinde de verilmiştir: *Vatan Sevgisi, Milli ve Manevi Değerlerimize Bağlılık, İslam'da Kul Hakkı, Camilerin Toplum Üzerindeki Etkisi, Miraç Kandili, Çanakkale Zaferi (3 Hutbe), Kutlu Doğum (Mevlid Kandili), Zekat ve Önemi (4 hutbe),*

¹⁷³- Kilis İl Müftülüğü, 06.07.2012 Tarihli hutbesi, Ahmed İbn Hanbel, V, 201; Nesâi, Sıyam, 70.

¹⁷⁴- Kilis İl Müftülüğü, 05.11.2010 Tarihli hutbesi, Tirmizi, "Birr", 63, hadis no: 2007.

¹⁷⁵- Müslim, Taharet, 68; Ebu Davud, Taharet 14.

Cumhuriyet Bayramı, Af ve Bağışlayıcı Olmak, İman ve İslam, Mevlid Kandili, Trafik Kurallarına Uymanın Önemi.

İçerisinde hiç hadis okunmayan hutbeler aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 2. Hadis Okunmayan Hutbeler

22.01.2010	Af ve Bağışlayıcı Olmak	Hutbede hadis okunmamıştır.
05.02.2010	İman ve İslam	Hutbede hadis okunmamıştır.
19.02.2010	Mevlid Kandili	Hutbede hadis okunmamıştır
12.03.2010	Çanakkale Zaferi	Hutbede hadis okunmamıştır
07.05.2010	Trafik Kurallarına Uymanın Önemi	Hutbede hadis okunmamıştır
20.08.2010	Zekât ve Önemi	Hutbede hadis okunmamıştır
29.10.2010	Cumhuriyet Bayramı	Hutbede hadis okunmamıştır
11.02.2011	Kutlu Doğum (Mevlid Kandili)	Hutbede hadis okunmamıştır
18.03.2011	Çanakkale Zaferi	Hutbede hadis okunmamıştır
12.08.2011	Zekât ve Önemi	Hutbede hadis okunmamıştır
16.03.2012	Çanakkale Zaferi	Hutbede hadis okunmamıştır
15.06.2012	Miraç Kandili	Hutbede hadis okunmamıştır
22.06.2012	Zekât ve Önemi	Hutbede hadis okunmamıştır
08.03.2012	Zekât ve Önemi	Hutbede hadis okunmamıştır
28.09.2012	Camilerin Toplum Üzerindeki Etkisi	Hutbede hadis okunmamıştır
30.11.2012	İslam'da Kul Hakkı	Hutbede hadis okunmamıştır
07.12.2012	Vatan Sevgisi	Hutbede hadis okunmamıştır
28.12.2012	Milli ve Manevi Değerlerimize Bağlılık	Hutbede hadis okunmamıştır

Hâlbuki Diyanet İşleri Başkanlığı en son aldığı kararda (2006) hutbede ayetten sonra hadis okunmasını istemiştir.¹⁷⁶ İslam dininin temel kaynaklarından olan

¹⁷⁶ Halise Kader Zengin, Yaygın Din Eğitimi Sempozyumu, Son Dönem Cumhuriyet Hutbelerinin İçerik Analizi, C, II, 30 Mart- 01 Nisan, Ankara, 2012, s, 130.

hadisler hakkında zengin kaynaklar olmasına rağmen bazı hutbelerde hadis okunmaması eksiklik olarak görülmektedir.

Hadis, fıkıh literatüründe dînî kaynaklar içerisinde Kur’ân’dan sonra aslî delillerden sayılmıştır. Hz. Peygamber’e (s.a.v) nisbeti sabit sahih Sünnet’in İslam hukukunda Kur’ân’dan sonra aslî delillerden olduğu ve buna göre amel etme konusunda bütün müctehidler ittifak içerisindeyler.¹⁷⁷

Hadisler şer’î hükümleri beyan etme konusunda Kitab’ın yardımcısıdır. Hadis Kitab’ın mübhem ve mücmellerini açıklar, umumi hükümlerini tahsis eder. Asılları sâbit olan farzları tamamlayıcı hükümler getirir. Kur’ân’da bulunmayan bir kısım hükümleri beyan eder. Bu bilgilerden hareketle Hadis Kur’ân’dan sonra İslam’ın ikinci kaynağıdır.¹⁷⁸

Müctehidler Hz. Peygamber’i (s.a.v) sevmenin, ona itaat etmenin Allah’ı sevmek ve Allah’a boyun eğmek olduğunu, onun hadis ve sünnetini inkar etmenin kişiyi küfre götüreceğini belirtmişler ve bunu da âyetlerle delillendirmişlerdir. Örneğin bu âyetlerden bazıları: “Peygamber sizen neyi verdiyse onu alın, size neyi yasak ettiyse ondan da kaçının”¹⁷⁹, “Kim Rasûl’e itaat ederse Allah’a itaat etmiş olur”¹⁸⁰, “Allah’a itaat edin, Rasûl’üne de itaat edin ve kötülüklerden sakının”¹⁸¹ şeklindedir.¹⁸²

Hz. Peygamber (s.a.v) de Veda Hutbesi’nde: “Size iki emanet bırakıyorum, onlara sarıldığınız müddetçe yolunuzu sapıtmazsınız” buyurmuştur.¹⁸³

Âyetlerden de anlaşılacağı üzere Allah (c.c) Hz. Peygamber’e (s.a.v) itaati, kendine itaat, ona isyanı da yine kendine isyan olarak kabul etmiştir. Hz. Peygamber’in (s.a.v) bütün verdiklerini almayı, sakındırdığından da kaçınmayı emretmiştir.

¹⁷⁷ - Zekiyüddin Şa’bân, İslam Hukuk İlminin Esasları (Usûlü’l Fıkıh), Tercüme: İbrahim Kâfi Dönmez, Türkiye Diyanet Vakfı yayınları, Ankara, 2014, s, 79.

¹⁷⁸ - Muhammed Ebû Zehra, İslam Hukuku Metodolojisi, Çeviren: Abdulkadir Şener, Fecr Yayınevi, Ankara, 2000, s, 106.

¹⁷⁹ - Kur’ân, 59, Haşr Suresi, Âyet, 7.

¹⁸⁰ - Kur’ân, 4, Nisa Suresi, Âyet, 97.

¹⁸¹ - Kur’ân, 5, Maide Suresi, Âyet, 92.

¹⁸² - Abdulkerim Zeydan, Fıkıh Usûlü, Çeviri: Ruhi Özcan, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1993, s, 156.

¹⁸³ - İmam Malik, Muvatta, Kader, 3.

Bütün bu bilgilerden hareketle şunları ifade edebiliriz: Hutbelerde okunan hadislerin kaynağının eksik verilmesi veya hiç verilmemesi hadislere ulaşmamızı zorlaştırmıştır. Ancak yine de çalışmamızda Kütüb-i Tis'a da dâhil hutbelerde yer alan bütün hadislerin kaynağına ulaşılmaya çalışılmıştır. Bununla hadislerin kaynaklarının dipnotlarda doğru bir şekilde verilmesi amaçlanmıştır. Ancak bazı hadislerin kaynaklarının doğru verilmemesi, metinlerinin eksik veya yanlış verilmesi hutbelerde hadislere yer verilirken gerekli hassasiyetin gözetilmediğini ve hutbelerin değerlendirmesinin iyi yapılmadığını ortaya koymaktadır.

Yukarıdaki bilgilerden hadislerin İslam dininde Kur'ân'dan sonra temel kaynak olduğu anlaşılmaktadır. Bunun için hutbelerde okunan hadislerin eksiksiz, sağlam ve nereden alındığı anlaşılacak bir şekilde verilmesi önem arz etmektedir. Milyonlarca Müslümana hitap edilen hutbelerde hadislere çokça yer verilmeli, farklı hadislerden bahsedilmeli, sürekli aynı hadisler okunmamalıdır. Hutbelerde Kur'ân'la birlikte hadislerin de yer alması dinleyenlerin konu ile ilgili Hz. Peygamber'in (s.a.v) görüşünü öğrenmelerini sağlayacaktır. Bu sayede cemaat anlatılan konuyla alakalı kendisinde var olan veya olabilecek yanlış düşüncelerden uzak duracaktır. Bu da hutbenin amacına ulaşmasına yardımcı olacaktır.

2.4. Kullanılan Atıfların Kaynak Durumu

Hutbelerde atıf olarak daha çok âyet ve hadisler yer almıştır. Birkaç yerde şiir ve atasözleri de kullanılmıştır.¹⁸⁴ Okunan bazı ayetlerin kaynağı verilirken sadece ayet numarası gösterilmiş sure numarası gösterilmemiştir. Dolayısıyla birçok hutbede kaynak gösterme konusunda eksiklikler olduğu tespit edilmiştir.

Hutbelerde kaynağı eksik, yanlış verilmiş veya hiç verilmemiş ayet ve hadisler incelenmiş olup bunların asıl kaynaklarına gidilmiş ve bunlar dipnotlarda doğru bir şekilde verilmeye çalışılmıştır.

Bazı hutbelerde kaynaklar eksik veya yanlış verilmiştir. Kaynakların eksik verilmesine ülkemizde heyecanla kutlanan ve halkı manevi bir doruğa erdiren 18 Mart Çanakkale Zaferi her üç yılda da hutbelere konu olmuştur. Bu hutbede Mehmet

¹⁸⁴ - Bk. Kilis İl Müftülüğü, 12.03.2010, 26.11.2010, 28.01.2011, 18.03.2011 02.12.2011, tarihli hutbesi.

Akif Ersoy'un şiirinden istifade edilmiş; ancak kaynak kısmında sadece “*Safahat*” denilmiştir.¹⁸⁵

2011 yılında okunan “*Ölüme Hazır Olmak*” adlı hutbede de 35 Yaş şiirinden beş dize okunmuş, kaynak olarak da sadece “*Otuz beş yaş*” denilmiş ve herhangi bir eser ve şair ismi dipnotta belirtilmemiştir.¹⁸⁶

“*Kerbela'yı Anlamak*”¹⁸⁷ konulu hutbede:

“Düştü Hüseyin atından sahrâ-yı Kerbelâ'ya,

Cibril var haber ver, sultân-ı enbiyaya”

Dizeleri yer almış; ancak Diyanet'ten gelen bu hutbeye kaynak olarak Kazım Paşa'nın sözleri demekle yetinilmiştir. Ayrıca söz konusu hutbede şiirle kaynak göstermek, gösterilen kaynağın dînî bakımdan değerlendirilmesini gölgede bırakmıştır. Zira Hz. Peygamber'in (s.a.v) vefatından sonra Cebrail'in ona haber getirip getiremeyeceği konusu da teolojik problem olarak görülmemiştir.

Yine “*Tövbe istiğfar*” konulu hutbede: “*Her uzvun tövbesi vardır. Kalbin tövbesi; haram işleri yapmayı terk etmesidir. Gözün tövbesi; harama bakmaması, ayakların tövbesi; harama gitmemesi, kulakların tövbesi; haram şeyleri dinlememesi, karnın tövbesi; haram lokmanın mideye girmemesidir*” denilmiş, dipnotta bu bilgiye kaynak olarak da sadece Zünnûn-i Mısırî demekle yetinilmiştir. Aynı şekilde bu hutbenin dipnotunda “*Buhari*” denilmiş, metinde bununla ilgili herhangi bir yer belirtilmemiştir.¹⁸⁸

“*İslam ve Hoşgörü*”¹⁸⁹ konulu hutbede “*Yaratılanı hoş gördük yaratandan ötürü*” sözünü Mevlana'nın söylediği ifade edilmiştir. Hâlbuki bu sözün Yunus Emre'ye ait olduğu bilinmektedir.¹⁹⁰

Kitap okuma ve okutmanın önemi (2010) konulu hutbede Bedir Savaşı esnasında okuma yazma bilen esirlerin 15 Müslümana bunu öğretmeleri halinde

¹⁸⁵ - Kilis İl Müftülüğü, 12.03.2010 ve 18.03.2011 tarihli hutbesi.

¹⁸⁶ - Kilis İl Müftülüğü, 28.01.2011 tarihli hutbesi.

¹⁸⁷ - Kilis İl Müftülüğü, 02.12.2011 tarihli hutbesi.

¹⁸⁸ - Kilis İl Müftülüğü, 18.06.2010 tarihli hutbesi.

¹⁸⁹ - Kilis İl Müftülüğü, 14.12.2012 tarihli hutbesi.

¹⁹⁰ - Önder Göçgün, “Dünden Bugüne Yunus Emre”, Atatürk Kültür Merkezi Yay, Ankara, 1995, ss, 30, 92.

serbest bırakılacakları yazılmıştır.¹⁹¹ İbn-i Sa'd bu sayının on beş değil on olduğunu belirtmektedir.¹⁹²

Bazı hutbelerde okunan âyetlerle meallerin örtüşmediği görülmektedir. Bu durum iki şekilde karşımıza çıkmaktadır. Birincisinde sureler konusunda farklılık vardır. Mesela 2011 yılı “*Kadir gecesinin fazileti*” adlı hutbenin başında Arapça olarak Âl-i İmran suresi 169. Ayet okunmuş; ancak metin içerisinde “*Kadr Suresi*”nden bahsedilmiştir.¹⁹³ Hâlbuki Arapça olan kısımda da “*Kadr Suresi*”nin okunması gerekirdi.

Yine 2010 yılı “*Cumhuriyet Bayramı*” konulu hutbenin başında Şûrâ Suresi 38. Ayet okunmuş, hutbenin sonunda; “hutbenin başında okuduğum âyette mealen şöyle buyrulmaktadır” denilmiş; ancak burada Nisa Suresi 58. ayetin mealı verilmiştir.¹⁹⁴

İkincisinde de sure birliği olmakla birlikte ayet numaraları farklılık göstermektedir. Mesela 2011 yılı “*Birlik ve beraberlik*” konulu hutbenin başında Enfal Suresi’nin 6. âyeti (Arapça) okunmuş; ancak mealde aynı surenin 46. âyeti okunmuştur.¹⁹⁵ Konuya uygun olan âyet de budur. Ama hutbe hazırlanırken buna dikkat edilmemiştir.

Bunun dışında bazı hutbelerde yer alan bilgilere hiç kaynak gösterilmemiştir.

2011 yılında okunan “*Kutlu Doğum*” (*Mevlid Kandili*) mevzulu hutbede: “O kutlu peygamberin doğumuyla cihan nurlandı, birçok harikulade olaylar meydana geldi. Kısa sarayının sütunları yıkılmış, Mecusilerin bin yıllık yanan ateşleri sönmüş ve Sava gölü kurummuştur”¹⁹⁶denilmiş; ancak bu metne kaynak gösterilmemiştir.

Oysa bu olayların gerçek olup olmadığı son derece tartışmalı konulardır.

Muhammed Gazzali bu konu ile ilgili şunları söylemiştir: “Bu sözler ve olaylar doğru bir düşünceyi yanlış aktaran ifadelerdir. Gerçekten Peygamberimiz’in (s.a.v) doğumu zulüm döneminin sona ereceğine, zulme ait eserlerin yerle bir

¹⁹¹- Kilis İl Müftülüğü, 26.03.2010 tarihli hutbesi.

¹⁹²- İbn Sa'd, Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr, C, II, Beyrut, 1960, ss, 22, 26.

¹⁹³- Kilis İl Müftülüğü, 26.08.2011 tarihli hutbesi.

¹⁹⁴- Kilis İl Müftülüğü, 29.10.2010 tarihli hutbesi.

¹⁹⁵- Kilis İl Müftülüğü, 11.03.2011 tarihli hutbesi.

¹⁹⁶- Kilis İl Müftülüğü, 11.02.2011 tarihli hutbesi.

olacağına dair bir olaydır. Bunlar ise gerçek dışı olaylardır. Hz. Peygamber'in (s.a.v) doğduğu gece bu olaylar olmamıştır; ama Hz. Peygamber'in doğumu; ileride bu tür zulüm düzenini temsil eden sembollerin ortadan kalkacağına dair bir işaretir. İnsanlar bu esaret bağlarından kurtulduktan sonra bu hakikati tasvir etmek istediklerinde bu tür ihrasatları tasarladılar ve bunun için çürük rivayetler uydurdular. Hz. Peygamber'in (s.a.v) bu tür asılsız şeylere ihtiyacı yoktur. Onun şereflendirdiği gerçek dünyadaki büyük nasibi, bizi bu tür rivayetlere muhtaç bırakmaz."¹⁹⁷

Âdem Apak da bu konu ile ilgili şunları söylemiştir: “Olağanüstü peygamber takdim ve tasvirlerine Kur’ân’da hiçbir örnek yoktur. Unutmamak gerekir ki gerek beşer ve gerekse bir rasûl olarak Hz. Muhammed’i (s.a.v) doğru anlamada Kur’ân birinci derecede bir belgedir. Bu yüzden Hz. Peygamber’i (s.a.v) sonradan insanlar tarafından ortaya çıkarılan menkıbevî, mucizevî ve efsanevî bilgilerle birbirinden ayırmak gerekir. Kur’ân’da bulunmayan bu tür malumata, muteber hadis kaynaklarında da tesadüf etmek mümkün değildir. Dolayısıyla doğumundan peygamberliğine kadar geçen süreçte Hz. Peygamber’e (s.a.v) atfedilen bu ve benzeri bilgilerin ihtiyatla karşılanmasının gereği ortadadır. Zira sağlam rivayetlerle kıyas edildiğinde İslam öncesi döneme ait bu tür olağanüstülüklerin doğruluğu mümkün değildir. Ayrıca, Hz. Peygamber (s.a.v) peygamberliğini ilan ederken hiçbir zaman bu tür bilgileri risâleti adına bir delil olarak sunmadığı da unutulmamalıdır.”¹⁹⁸

2010 yılında okunan “*Trafik kurallarına uymanın önemi*” konulu hutbede: “Türkiye’de 2009 yılının ilk yedi ayında meydana gelen 152 bin 710 trafik kazasında bin 634 kişi öldü, 89 bin 617 kişi de yaralandı. Trafik kazalarının %94’ ü insan unsurundan kaynaklanmakta olup bunların başında aşırı hız, geçiş kurallarına uymama, yakın takip, uykusuz ve dikkatsiz araç kullanma, kırmızı ışık ihlali ve emniyet kemerlerinin kullanılmaması gelmektedir”¹⁹⁹ denilmiş; ancak bu bilgiye kaynak gösterilmemiştir. Ayrıca Kilis ilinde meydana gelen kazaların istatistiği

¹⁹⁷- Muhammed, Gazzali, Fıkhu’s-Siyre, Dâr’ul Kalem yay, Şam (Dımeşk), 2006, s, 61-62.

¹⁹⁸- Âdem Apak, Anahatlarıyla İslam Tarihi, C, I, Ensar yay, İstanbul, 2011, ss, 130-131. Hz. Peygamber’in (s.a.v) risâleti öncesi ve sonrası hayatı hakkındaki olağanüstü hadiselerle ilgili rivayet, bilgi ve değerlendirmeler için bk. Sâbuni, Nureddin Ahmed İbn Mahmud, Maturidiyye Akaidi, (Çev: Bekir Topaloğlu), Ankara, 1979, ss, 109-127; Filibeli Ahmed Hilmi, İslam Tarihi, İstanbul, 1982, ss, 145-148; Erdinç, Ahatlı, Peygamberlik ve Hz. Peygamber’in Peygamberliği, ss, 66-151.

¹⁹⁹- Kilis İl Müftülüğü, 07.05.2010 tarihli hutbesi.

yerine Türkiye genelinden söz edilmiştir. Bu ile ait özel trafik sorunlarından bahsedilmemiştir.

2011 yılında okunan “*Mevlana ve Hoşgörü*”²⁰⁰ adlı hutbede Mevlana’nın sözlerine hiç kaynak gösterilmemiştir.

“*Duanın Mahiyeti*” konulu hutbede makbul dua için üç aylar, Cuma günü, seher vakti ve kandil gecelerinin önemli zaman dilimleri olduğu, hutbeye salâvat ile başlanması gerektiği belirtilmiş; ancak bilgiye hiç kaynak verilmemiştir.²⁰¹

Yine İlim ve ilim adamının fazileti konulu hutbede Hz. Ali’ye atfen: “*Bana bir harf öğretenin kölesi olurum*”²⁰² denilmiş; ancak cümleye kaynak gösterilmemiştir.

“*Hz. Muhammed’in (s.a.v) Örnekligi*”²⁰³ konulu hutbede:

“O’nun davası insanlığı dünya ve ahirette mutlu kılma davasıydı. Dünyanın hiçbir nimeti ve çıkarı O’nu davasından vazgeçirememiştir. ‘Peygamberlik iddiasından vazgeç, sana ne istersen verelim’ biçimindeki teklifler O’nu yolundan alıkoymamıştı. Onlara cevabı şöyle olmuştu:

“*Allah’a yemin ederim ki; güneşi sağ avucuma, ayı da sol avucuma koysalar ben yine davamdan vazgeçmem!*” denilmiştir.

Aynı hutbede “*Beni Rabbim terbiye ettiği için güzel terbiye etti*” denilmiş; ancak her iki bilgiye de kaynak gösterilmemiştir.

Yine bu hutbede Goethe’nin Hz. Peygamber (s.a.v) hakkında şöyle dediği belirtilmiş, bu bilgiye de kaynak gösterilmemiştir: “Bizler Avrupa milletleri medeni imkânlarımıza rağmen Hz. Muhammed’in son basamağına varmış olduğu merdivenin daha ilk basamağındayız. Kuşkusuz bu yarışmada hiç kimse O’nu geçemeyecektir.”

*İstanbul’un Fethi*²⁰⁴ konulu hutbede: “Büyük Hünkâr İstanbul’u fetheder etmez Fatih Cami’ni yapmadan, Ayasofya’yı camiye çevirmeden, İstanbul adına

²⁰⁰- Kilis İl Müftülüğü, 16.12.2011 tarihli hutbesi.

²⁰¹- Kilis İl Müftülüğü, 17.02.2012 tarihli hutbesi.

²⁰²- Kilis İl Müftülüğü, 18.11.2011 tarihli hutbesi.

²⁰³- Kilis İl Müftülüğü, 09.04.2010 tarihli hutbesi.

tasarladığı planları ele almadan evvel yanında mana gözü açık Akşemseddin hazretlerine: Allah Rasul'ünün mihmandarı sahabe-i güzinden Ebâ Eyyüb el-Ensari hazretlerini bana bul! Demiştir. O zat da keşfen bulup çıkarmış sonra da yanı başına O'nun ismiyle hem İstanbul'un hem de bütün İslâm dünyasının en güzide mabetlerinden biri inşa ettirilmiştir”denilmiş; ancak bu bilgilere de kaynak gösterilmemiştir.

*Vatan Sevgisi*²⁰⁵ konulu hutbede muhtemelen Kilis'in Kurtuluşu anlatılmak istenmiş, hutbenin gelişme bölümünde 1921 yılında Kilis'in istilaya uğratıldığından bahsedilmiştir. Burada Sütçü İmamın Cuma namazında cemaati düşmanla savaşıma çağırdığı bilgisi verilmiş Polat Bey, Kartal Bey vd, gibilerinin meydana atıldığı ve vatanımızı düşman işgalinden kurtardıkları anlatılmış; ancak bu bilgilere kaynak gösterilmemiştir. Ayrıca bu hutbede o dönemde Kilis'te yaşananlardan bahsedilmemiştir.

Günümüz dünyasında insanlar her duydukları şeylere inanmamakta ve bunları araştırmaktadırlar. Her çeşit insana hitap eden hatibin cemaatten gelen; *“Hocam okuduğunuz ayet, hadis, şiir nerede geçmektedir?”* sorusunu (müspet anlamda) cevaplandırabilmesi için hutbedeki atıfların kaynağı hutbede detaylı bir şekilde yer almalıdır. Böyle bir durumda cemaati en sağlam bir şekilde bilgilendirmenin yolu okunan sure ve âyetlerin güvenilir tefsirlerden seçilmesi ve bunların numaralarının dipnotlarda sağlam bir şekilde verilmesinden geçer.

Önder konumunda olan hatibin bu tür sıkıntılar karşısında: *“Bu bilgiyi bir yerden duymuştum, onun için hutbeye aldım veya bana gelen hutbe bu şekildeydi”* gibi sözlerle cemaati geçiştirmeye çalışması onun halk nazarındaki değerini kaybettirecektir.

Hutbelere bu bağlamda bakıldığında belli ki bazı hutbeler, hutbe komisyonları tarafından ciddi bir şekilde incelenmemiş ve gelişigüzel okunması için görevlilere gönderilmiştir.

²⁰⁴- Kilis İl Müftülüğü, 28.05.2010 tarihli hutbesi.

²⁰⁵- Kilis İl Müftülüğü, 07.12.2012 tarihli hutbesi.

2.5. Dînî, Resmî Gün ve Gecelerle İlişkisi

Hutbelerin resmi gün ve gecelerle ilişkisini tahlil etmek için önce 2010-12 yıllarında kutlanan resmi gün ve geceler tablo şeklinde verilecektir. Hutbelerin tablodaki günlerle uyumu karşılaştırılacaktır.

Tablo 3. 2010-2012 Yılları Resmi Gün ve Bayramlar²⁰⁶

Tatil gününün İsmi	Ay	Yıl
Yılbaşı	1 Ocak	2010-2011-2012
Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı	23 Nisan	2010-2011-2012
Emek ve Dayanışma Günü	1 Mayıs	2010-2011-2012
Atatürk' ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı	19 Mayıs	2010-2011-2012
Zafer Bayramı	30 Ağustos	2010-2011-2012
Ramazan Bayramı	9-11 Eylül	2010
Ramazan Bayramı	30 Ağustos-1 Eylül	2011
Ramazan Bayramı	19-21 Ağustos	2012
Cumhuriyet Bayramı	29 Ekim	2010-2011-2012
Kurban Bayramı	16-19 Kasım	2010
Kurban Bayramı	6-9 Kasım	2011
Kurban Bayramı	25-28 Ekim	2012

Hutbe konularının genel olarak resmî gün bayramlarla örtüştüğü tespit edilmiştir. 2011-12 yıllarında Yılbaşı'dan önceki Cuma'da "*Milli ve Manevi Değerlerimize Sahip Çıkalım*",²⁰⁷ 2010 yılında da "*İslam Tevhid Dînîdir*" konulu hutbe okunmuştur.²⁰⁸ Millî ve manevî değerlerimize sahip çıkalm konulu hutbelerin sadece tarihleri değiştirilip her iki yılda da aynı hutbe okunmuş ve hutbelerde "*Yılbaşı Kutlaması*" adı altında düzenlenen eğlence ve toplantıların dînî, kültürel ve geleneksel bir temelinin olmadığı vurgulanmıştır. Ancak hutbelerde İslam dininin

²⁰⁶- <http://www.antalyakulturturizm.gov.tr/TR,67378/ulkemizde-kutlanan-onemli-gun-ve-geceler> (16.06.2014).

²⁰⁷- Kilis İl Müftülüğü, 30.12.2011 ve 28.12.2012 tarihli hutbesi.

²⁰⁸- Kilis İl Müftülüğü, 31.12.2010 tarihli hutbesi.

eğlenme ve benzeri konularda öngördüğü hususlara; haram ve helallere temas edilmemiştir.

23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nda 2010-11 yıllarında “Peygamberimiz'in (s.a.v) çocuk sevgisi”,²⁰⁹ “Çocuk terbiyesi”,²¹⁰ 2012 yılında da “Kardeşlik ve fedakârlığın önemi”²¹¹ konulu hutbeler okunmuştur.

2012 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı “Kutlu Doğum Haftası” ana temasını “Kardeşlik” olarak belirlemiştir.²¹² Muhtemelen bundan dolayı bu haftada “Kardeşlik” konusu anlatılmıştır; ancak bu hutbe Nisan ayı içerisinde kardeşlikle ilgili okunan üçüncü hutbedir. Her üç yılda da bu ayda Ulusun egemenliği, bağımsızlığın önemi konusuna hiç değinilmemiştir.

1 Mayıs “Emek ve Dayanışma Günü” ile ilgili olarak her üç yılda da işçilerle ilgili, iş ahlakı, işçi-işveren hakları gibi konulara değinilmemiştir. Sadece 2011 yılında “İslam'ın çalışmaya verdiği önem”²¹³ konulu hutbe okunmuş; ancak bu hutbede yalnızca çalışmanın öneminden bahsedilmiştir.

Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı haftasında 2010-11 yıllarında “Gençliğimize sahip çıkalım”, “Gençliğin önemi” konulu hutbeler okunmuştur. Bu hutbelerde gençlerin dini, millî ve manevî değerlerimize uygun bir şekilde yetiştirilmesi, gençliğin çok önemli bir dönem olduğu, genç sahabelerin başarısı, gençliğe sahip çıkmanın önemi, geleceği gençlerin inşa edeceği gibi konulardan söz edilmiştir. Her üç yılda da spor, sporun önemi, İslam'ın spora bakış açısı ile ilgili konular anlatılmamıştır.

30 Ağustos Zafer Bayramı'yla ilgili sadece 2010 yılında “Zafer Bayramı” konulu bir hutbe okunmuştur.

29 Ekim Cumhuriyet Bayramı haftasında 2010 yılında “Cumhuriyet Bayramı”, 2011 yılında da “Aziz Şehitlerimize” konulu hutbeler okunmuştur. 2012

²⁰⁹- Kilis İl Müftülüğü, 23.04.2010 tarihli hutbesi.

²¹⁰- Kilis İl Müftülüğü, 22.04.2011 tarihli hutbesi.

²¹¹- Kilis İl Müftülüğü, 20.04.2012 tarihli hutbesi.

²¹²- Faaliyet Raporları, ‘İstatistikler’,

‘Kurumsal’,<http://www.diyenet.gov.tr/tr/kategori/istatistikler/136>. s, 37,(15.06.2014).

²¹³- Kilis İl Müftülüğü, 29.04.2011 tarihli hutbesi.

yılında Kurban Bayramı 25-28 Ekim tarihleri arasına denk geldiği için muhtemelen bundan dolayı Kurban Bayramı'ndan bahsedilmiştir.

Ramazan ve Kurban Bayramı haftalarında ağırlıklı olarak bu günlerle ilgili hutbeler okunmuş; ancak 2010-11 yılı Ramazan ve Kurban Bayramı hutbelerinde sadece tarihler değiştirilmiş, hutbenin metni, yazarı aynı kalacak şekilde hutbeler aynen okunmuştur. Ayrıca 2010 ve 2012 yılında okunan “*Kurban*” ve “*Kurban ve Önemi*” konulu hutbelerin de sadece tarihleri değiştirilmiştir.

Hâlbuki böylesine önemli günlerde bütün toplumun gündemi bu konulardan oluşmaktadır. Özellikle dînî bayramlarda aynı konuların ele alınması gayet normal karşılanmaktadır; ancak hutbe metinlerinin aynı olacak şekilde okunması konu hakkında ciddi bir çalışma yapılmadığını, konunun ciddiye alınmadığını göstermektedir. Bu zaman dilimlerinde hutbe metinlerinin yeniden yazılması, hutbede okunan âyet ve hadislerin değiştirilmesinin cemaatin konuyu anlaması açısından daha faydalı olacağı düşünülmektedir. Aksi takdirde bu durum cemaatte bıkkınlık meydana getirebilir.

2.6. Önemli Gün ve Haftalarla İlişkisi

Çalışmanın bu bölümünde hutbelerin bazı önemli gün ve haftalarla uyumu değerlendirilecektir.

Tablo 4. Ülkemizde Kutlanan Önemli Gün ve Haftalar²¹⁴

Ay	Tarih
Şubat	
Dünya Sigarayı Bırakma Günü	9 Şubat
Sivil Savunma Günü	28 Şubat
Mart	
Dünya Kadınlar Günü	8 Mart
İstiklal Marşının Kabulü	12 Mart
Çanakkale Zaferi	18 Mart

²¹⁴- <http://www.antalyakulturturizm.gov.tr/TR,67378/ulkemizde-kutlanan-onemli-gun-ve-geceler>. (20.06.2014).

Yaşlılara Saygı Haftası	18-24 Mart
Vergi Haftası	Mart ayının son haftası
Nisan	
Dünya Sağlık Günü ve Kanser Haftası	1-7 Nisan
Kutlu Doğum Haftası	14-20 Nisan
Mayıs	
Trafik Haftası	Mayıs ayının ilk Cumartesi günü
İş Sağlığı ve Güvenliği Haftası	4-10 Mayıs
Engelliler Haftası	10-16 Mayıs
İstanbul'un Fethi	29 Mayıs
Haziran	
Çevre Koruma Haftası	Haziran ayının ikinci Pazartesi günü
Dünya Çölleşme ve Kuraklıkla Mücadele Haftası	17 Haziran
Uyuşturucu Kullanımı ve Trafiği ile mücadele Günü	26 Haziran
Temmuz	
Nasrettin Hoca Şenlikleri	5-10 Temmuz
Eylül	
Dünya Barış Günü	1 Eylül
İlköğretim Haftası	Eylül ayının üçüncü haftası
Şehitler ve Gaziler Haftası	19 Eylül' ü içine alan hafta
Ekim	
Camiler ve Din Görevlileri Haftası	1-7 Ekim
Dünya Yoksullukla Mücadele Günü	17 Ekim
Kızılay Haftası	28 Ekim- 4 Kasım
Kasım	
Ağız ve Diş Sağlığı Haftası	22 Kasım' ı içine alan hafta

Öğretmenler Günü	24 Kasım
Kadına Şiddete Yönelik Uluslararası Mücadele Günü	25 Kasım
Aralık	
Vakıflar Haftası	3-9 Aralık
İnsan Hakları Haftası	10 Aralık'ı içine alan hafta

Bir yılda toplamda 54 hutbe okunmaktadır. Bu hutbelerden iki tanesi Ramazan ve Kurban bayramları ile ilgili olmakta, bunun dışında Ramazan ayı, oruç, Kutlu doğum, Camiler ve din görevlileri haftası gibi gün ve haftalarda bu konularla ilgili hutbe okunmaktadır.

Çalışmamızda konumuzla ilgili önemli gördüğümüz toplamda yirmi sekiz önemli gün ve haftanın hutbelerle uyumu üzerinde durulmuştur. Bu sayı bir yılda okunan hutbelerin yaklaşık %51 ine tekabül etmektedir. Her üç yılda toplamda önemli gün ve haftaların yaklaşık %65 i hutbelere konu olmuş, bunun dışında kalan %35 lik kısım ise hutbelere konu olmamıştır. Hutbelere konu olmayan bu gün ve haftalar ileride verilmiştir. Ayrıca önemli gün ve haftaların ele ele alınıp sadece belirli konular üzerinde durulduğu hutbeler de bulunmaktadır. Bunlar da ilerleyen kısımlarda anlatılmıştır.

Mesela 9 Şubat “*Dünya Sigarayı Bırakma Günü*” olarak kutlanmaktadır.²¹⁵ Sigara ağız kokusu yapar, diş ve diş eti hastalıklarına neden olur, yemek borusu ve midede ülser, kanama ve kanser oluşumunu artırır. Pankreas kanseri riskini fazlalaştırır, erkeklerde mesane kanserine yakalanma oranını yükseltir.²¹⁶ Bunun gibi sigaranın birçok zararından söz etmek mümkündür. Ülkemizde sigara paketlerinin üzerinde sigaranın zararlarını belirten birtakım görseller ve yazılarla insanlar uyarılmaktadır.

Sigaraya dînî açıdan baktığımızda sigara veya tütün denilen madde ile ilgili asr-ı saadet ve müctehidler döneminde bunlar olmadığı için hakkında herhangi bir ayet, hadis veya müctehidler sözüne rastlanılmamaktadır. Çünkü tütün 1070 milâdi

²¹⁵- ülkemizde-kutlanan-onemli-gun-ve geceler. <http://www.antalyakulturturizm.gov.tr/TR,67378/> (08.06.2014).

²¹⁶- Sigaranın Zararları, <http://www.sigaraninzararlari.gen.tr/>, (16.06.2014).

yılında ilk önce Fransızlar tarafından yetiştirilip ortaya çıkmıştır. Böyle olmakla birlikte dinimizde muhakkak bir hükmü vardır.²¹⁷

Asr-ı saadet döneminde “*afyon*”denilen madde de yoktu. Ancak akli izale edip kişiyi sarhoş eden şarabı yasaklayan İslam dînî“*afyon*”u da mutlaka yasaklayacaktır. Bunun için ulema bu maddeyi (afyon) kullanmayı haram kılmıştır. Sigara da ortaya çıktığı günden bu yana hükmünü ortaya çıkarmak için fukaha tarafından çalışmaya başlandı. Bu hususta birlik sağlanmadı ise de çoğu; hakkında nass varid olmadığı için sigaranın hükmüne mubahtır dediler. Ancak bir kimse için sigara kesin olarak zararlı ise veya onu içen kişi fakir olup çocuklarını fakr ve zaruret içerisinde bırakarak onların nafakasını sigaraya harcıyorsa bu kişi için sigaranın haram olduğunda herhangi bir şüphe yoktur.²¹⁸

Başka bir eserde de sigara ile ilgili şu hüküm zikredilmektedir:

Sigaranın zararsız olduğunu söylemek günümüzde ilmen ve tibben imkansız hale gelmiştir. Dolayısıyla bu konu tamamen dînî hükümler dışında düşünülemez. Bilim adamları sigaranın birçok zararı olduğundan söz etmektedirler. Yüce Rabbimiz Kur’ân’da “*Kendinizi elinizle tehlikeye atmayın*” buyurmuştur. Hz. Peygamber (s.a.v) de “*Ne doğrudan zarar verme ne de zarara zararla karşılık verme vardır*” diyerek kişinin gerek kendisine ve gerekse de başkasına zarar vermemesini dînî bir ilke olarak görmüştür. Sigaranın hem içene hem de içenin yanındaki kişilere zarar verdiği göz önüne alınırsa kul hakkının ihlal edildiği söylenebilir. Yine sigaranın israfa yol açtığı bir gerçektir. Sigara içen kişinin sigara bağımlısı olması, sigara ile bünyesel bir ihtiyacını karşıladığını savunması tutarlı bir davranış değildir; çünkü burada yapılan harcama zararlı bir maddeye yapılmaktadır. Kaldı ki bu harcamayı yapan kişinin zengin olması dahi bu israfı önlemez.²¹⁹

Bütün bunlar dikkate alınarak sigaranın “*harama yakın mekruh*” sayılması gerekir. Ancak bu maddenin bedene verdiği zarar tibben açıklık ve kesinlik kazanmışsa, açık bir israfa ve kişinin nafaka yükümlülüğünü etkileyip aile fertlerinin, bakmakla yükümlü olduğu kimselerin nafakasını kısmasına yol açıyorsa, kişiyi

²¹⁷- Halil, Güneç, Günümüz Meselelerine Fetvalar, C, II, İstanbul, 2005, s, 245.

²¹⁸- Güneç, a.g.e, s, 245.

²¹⁹- İlmihal, a.g.e, (Hayreddin Karaman, Ali Bardakoğlu, Yunus Apaydın), ss, 68-69.

zorunlu harcamalardan ve asli ihtiyaçlardan bile fedakârlık yapmaya zorluyorsa, o takdirde sigara içmenin dinen “*haram*” olduğu söylenebilir.²²⁰

2010 ve 2012 yıllarında okunan “*Madde bağımlılığı*” konulu hutbenin bir paragrafında: “Gençlerin sigara, alkol, uyuşturucu gibi bağımlılık yapan ve sağlığını tehdit eden maddelere başlamasının en önemli nedenlerinden biri de arkadaşlarına uymasındır”²²¹ ibaresi geçmektedir. Bunun dışında üç yıllık süre zarfında okunan hutbelerin hiçbirinde sigara konusu, zararlarıyla birlikte başlı başına ele alınmamıştır. Bu hutbede de hakkında gerek ferdi ve gerekse toplumsal birçok zararının olduğu dînî kaynaklarca belirtilen sigara içmenin hükmüne temas edilmemiştir.

Dünya Kadınlar Günü münasebetiyle 2010 yılında “*İslam’ da Kadın Hakları*”,²²² 2011 yılında da “*Eşimiz, Evladımız, Annemiz: Kadın*”²²³ konulu hutbeler okunmuştur. 2011 yılında okunan hutbe, Kasım ayında okunduğuna göre bu hutbenin “*Kadına Şiddete Yönelik Uluslararası Mücadele Günü*” ne dikkat çekmek için okunduğu düşünülmektedir. Bu hutbelerde de kadına reva görülen zulüm ve haksızlıklara değinilmiş; ancak “Uluslararası kadına yönelik şiddet nasıl engellenebilir” konusu üzerinde pek durulmamıştır.

Bazı hutbelerde de önemli gün ve haftalar dikkate alınmış; ancak bir önceki yılda okunan hutbe diğer yılda da okunmuştur.

Örneğin İstanbul’ un fethiyle ilgili 2010 ve 2012²²⁴ yıllarında hutbe okunmuş; ancak hutbelerin sadece tarihleri değiştirilip her iki yılda da aynı hutbe okunmuştur. Vakıflar haftası ile ilgili olarak “*İslam’ da Vakfın Önemi*”²²⁵ konulu hutbe de aynı şekilde her iki yılda tekrar edilmiştir.

*Çanakkale Zaferi*²²⁶ bütün yıllarda ele alınmış; ancak hutbelerin içeriğinde aynı şeylerden bahsedilmiştir.

²²⁰- İlmihal, a.g.e, s, 69.

²²¹- Kilis İl Müftülüğü, 26.02.2010 ve 02.03.2012 tarihli hutbesi.

²²²- Kilis İl Müftülüğü, 05.03.2010 tarihli hutbesi.

²²³- Kilis İl Müftülüğü, 25.11.2011 tarihli hutbesi.

²²⁴- Kilis İl Müftülüğü, 28.05.2010 ve 25.05.2012 tarihli hutbesi.

²²⁵- Kilis İl Müftülüğü, 30.04.2010 ve 11.05.2012 tarihli hutbesi.

²²⁶- Kilis İl Müftülüğü, 12.03.2010-18.03.2011 ve 16.03.2012 tarihli hutbesi.

İlköğretim haftasında 2010 yılında “İslam’da Eğitim ve Öğretimin Önemi”, 2011 yılında “Eğitim ve Öğretimin Önemi”, 2012 yılında da “İnsan Yetiştirme ve Çocuk Hakları”²²⁷ konulu hutbeler okunarak bu haftanın önemine dikkat çekilmiştir.

Öğretmenler günü haftasında 2010’ da “İlim Adamına Verilen Değer”, 2011 yılında da “İlim ve İlim Adamının Fazileti” adlı hutbeler okunmuştur.²²⁸

İstiklal Marşı’nın kabulü, Vergi haftası, Dünya sağlık günü ve kanser haftası, Sivil Savunma günü, İş sağlığı ve güvenliği haftası, Dünya çölleşme ve kuraklıkla mücadele haftası, Nasrettin Hoca şenlikleri, Dünya barış günü, Dünya yoksullukla mücadele günü, Kızılay haftası, Ağız ve diş sağlığı haftasında doğrudan bu konularla ilgili hutbe okunmamıştır. Örneğin diş temizliği ile ilgili olarak Hz. Peygamber (s.a.v):”Ümmetime zor gelmeyeceğini bilseydim, her abdest alışlarında misvak kullanmalarını emrederdim”²²⁹ buyurmuştur. Hutbe konuları içerisinde temizlik konusu ele alınmış; ancak diş temizliği kendine has bir konu şeklinde ele alınmamıştır.

İslam’da iş ve ticaret ahlakı,²³⁰ Ticaret ahlakı²³¹ adı altında hutbeler okunmuş; ancak bu hutbelerde iş sağlığı ve güvenliği konuları ele alınmamıştır. Kaldı ki bu hutbeler de İş sağlığı ve güvenliği haftasında okunmamıştır.

Hutbelerin önemli gün ve haftalarla uyumu incelendiğinde birçok önemli gün ve haftanın hutbelere konu olmadığı görülmüştür.

Hutbe konularını belirleyen ve görevliler tarafından yazılan hutbeleri inceleyen hutbe komisyonlarının hutbe konularını belirlemede ve hutbeleri incelemelerde ciddi bir çalışma yapmadığı düşünülmektedir.

Önemli gün ve haftalar her yıl aynı günlerde olmaktadır. Bunlara sürekli hutbelerde yer verilmesi genel vaaz ve irşad açısından müftülükçe sıkıntı olarak görülebilir. Müftülük hutbelerinde daha çok dini konulardan bahsetmek isteyebilir. Ancak şurası bir gerçektir ki belirli gün ve haftalarda ülkenin gündemi bu haftalar ve günlerin önemi hakkında olmaktadır.

²²⁷- Kilis İl Müftülüğü, 17.09.2010-16.09.2011 ve 14.09.2012 tarihli hutbesi.

²²⁸- Kilis İl Müftülüğü, 19.11.2010 ve 18.11.2011 tarihli hutbesi.

²²⁹- Buhari, İman, 26.

²³⁰- Kilis İl Müftülüğü, 12.02.2010 tarihli hutbesi.

²³¹- Kilis İl Müftülüğü, 07.09.2012 tarihli hutbesi.

Her hafta milyonlarca insanın Cuma Namazına katıldığı ve hutbe dinlediği dikkate alınarak bu gün ve haftalarda bunlarla ilgili hutbe okunmalıdır. Bu hutbelere İslami bilgi ve nasihatlerle dini bir zenginlik kazandırılarak her yıl olmazsa bile hiç olmazsa iki yılda bir bu konularla ilgili hutbe okunmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Aksi takdirde bu hafta ve günlere ilgisiz kalınması nebevi sünnetin terk edilmesi anlamına gelmektedir.

2.7. Konu Başlığı ile Metni Arasındaki Uyumu

Hutbelerde dikkat edilmesi gereken hususlardan birisi de konu başlığı ve metnin uyumudur. Hutbeyi dinleyen cemaatin hutbenin konusunu anlatılan metinden anlaması hatip için bir başarıdır. Hutbeler bu bağlamda değerlendirildiğinde genel olarak konu başlığı ve metin arasında bir uyumdan söz etmek mümkündür. Ancak bazı hutbelerde konu başlığı ile metin arasında uyumsuzluk olduğu tespit edilmiştir. Bu da hutbelerin yaklaşık %8.7'sine tekabül etmektedir.

Mesela 2010 yılında okunan “*Cami, Cemaat ve Din Görevlileri*” konulu hutbe değerlendirildiğinde hutbenin genelinde cami yapmadan, camiye gitmeden ve cemaatle namazdan bahsedilmiştir. Konu başlığında din görevlileri olmasına rağmen hutbenin sadece sonuç kısmında kısaca; din görevlilerinden istifade edilmesi ve din görevlilerine karşı sevgi ve saygı beslenmesi gerektiğinden söz edilmiştir.²³²

2011 yılında okunmuş olan “*Cemaatle Namaz*” konulu hutbenin giriş-gelişme bölümlerinde namazdan bahsedilmiş, cemaatle namaza da sadece sonuç bölümünde kısaca değinilmiştir.²³³

Yine “*İlim ve ilim adamının fazileti*”²³⁴ konulu hutbede ilimden bahsedilmiş ancak; ilim adamının faziletinden neredeyse bahsedilmemiştir.

Genel olarak okunan hutbelerde konu başlığı ile içerik uyum içerisindedir. Ancak bazı noksan tarafları da vardır. Bunlara yukarıda kısaca değinilmiştir. Çalışmamızın tespit edilen bu tür eksikliklerin giderilmesine katkı sağlayacağı umulmaktadır.

²³²- Kilis İl Müftülüğü, 01.10.2010 tarihli hutbesi.

²³³- Kilis İl Müftülüğü, 07.10.2011 tarihli hutbesi.

²³⁴- Kilis İl Müftülüğü, 18.11.2011 tarihli hutbesi.

2.8. Hutbe Metinlerinde Dil Bilgisi, Üslup ve Anlatım

Hutbelerde genel olarak halkın anlayabileceği bir dil ve üslup kullanılmıştır. Cümleler düz, kısa, yalın, sade ve anlaşılır özelliktedir. Ancak bazı hutbelerde dil bilgisi kurallarına uyulmadığı tespit edilmiştir. Bir kısım hutbelerde cümlenin öğeleri eksik kalmış, bazı yerlerde de tekil ve çoğul şahısların yerinde kullanımıyla ilgili noksanlıkların olduğu tespit edilmiştir.

2012 yılında komisyon kararıyla okunmuş olan “*Alışverişte Dürüstlük*” konulu hutbede: “Allah Rasul’ünü örnek alan Müslüman bir tüccar da Hz. Peygamber’in (s.a.v.): ‘Mü’min; diğer insanların malları ve canları konusunda kendisinden emin olduğu kişidir’sözünü asla unutmamalı, her türlü söz ve davranışlarımızda olduğu gibi ticaret alanında da dürüst ve güvenilir olmalıdır” ibaresi yer almaktadır.²³⁵ Bu cümleye birinci tekil şahısla başlanmış, cümlenin sonunda “*davranışlarımızda*” yerine “*davranışlarında*” kelimesi okunması gerekirken birinci çoğul şahıs kullanılmıştır.

2010 yılında “*Sağlığımızı Koruyalım*” konulu hutbenin giriş kısmında şu ifadeler yer verilmiştir: “Sevgili Peygamberimiz (s.a.v) bir hadis-i şerifinde; **beş şey gelmeden önce beş şeyin kıymetini bilin**²³⁶buyurarak bu beş şeyden birisinin de hastalık gelmeden önce sağlığın kıymetinin bilinmesinin gerektiğini belirtmiştir.”²³⁷Halbuki cümlenin doğru kısmı şu şekilde olmalıydı: Sevgili Peygamberimiz (s.a.v) bir hadis-i şerifinde; **beş şey gelmeden önce beş şeyin kıymetini bilin**²³⁸buyurmuş, bu beş şeyden birisinin de ‘hastalık gelmeden önce sağlığın kıymetinin bilinmesi’ olduğunu belirtmiştir.

Yine 2012 yılında okunan “*Kul Hakkı*” konulu hutbenin bir paragrafı şu şekildedir: “Yetimlerin, mazlumların, gariplerin haklarını gasp edenler zannetmesinler ki yaptıkları yanına kalacak! Yüce Allah ‘**kiyamet gününde mutlaka haklar sahiplerine verilecektir. Hatta boynuzlu koyundan boynuzsuz koyunun öcü bile alınacaktır.**’²³⁹

²³⁵- Kilis İl Müftülüğü, 10.02.2012 tarihli hutbesi.

²³⁶- Kilis İl Müftülüğü, 15.01.2010 tarihli hutbesi, Fethu'l Kebir, 1/203.

²³⁷- Kilis İl Müftülüğü, 15.01.2010 tarihli hutbesi.

²³⁸- Kilis İl Müftülüğü, 15.01.2010 tarihli hutbesi, Fethu'l Kebir, 1/203.

²³⁹- Kilis İl Müftülüğü, 24.08.2012 tarihli hutbesi.

Paragraf bu şekilde bitirilerek diğer paragrafa geçilmiş, cümlenin sonu bağlanmamış ve anlamsız bir cümle haline getirilmiştir. Ayrıca burada hadis âyet gibi verilerek ciddi bir hata yapılmıştır.

*Kul ve Kamu Hakkı*²⁴⁰ konulu hutbenin ikinci paragrafında şöyle denilmiştir: “İslam, insanların can, mal, akıl, nesil, din gibi temel haklarını garanti altına alınmıştır.”²⁴¹

Bu cümlede “*almıştır*” kelimesi yerine “*alınmıştır*” kullanılmıştır.

Hutbe metinlerinde bu ve buna benzer yanlışlar olmuştur. Belli ki bu konuda da hutbeler detaylıca incelenmemiş ve hutbelere gerekli ehemmiyet verilmemiştir. Hutbe metinlerinde anlamsız cümlelerin, yanlış kelimelerin kullanılması dinleyenler üzerinde olumsuz etki bırakacağı, bazen de yanlış anlamalara neden olacağı düşünülmektedir.

Hutbelerde eksiklikler olmasına rağmen dikkatimizi çeken önemli bir nokta şudur ki; hiçbir hutbenin gerek konu başlığında ve gerekse içeriğinde siyasi söylemlere yer verilmemiş bundan uzak durulmuştur. Ayrıca milli ve manevi değerlerimize ters düşen, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın toplumu inanç, ahlak ve ibadet konularında eğitip aydınlatma göreviyle bağdaşmayan bir durum da hutbelerde tespit edilmemiştir.

2.9. Okunan Ayetlerin Hutbenin Konusu İle Uyumu

Bütün hutbeler bu minval üzere değerlendirildiğinde konu ile ayet arasında bir uyumdan söz etmek mümkündür. Ancak bazı hutbelerde bu hususa dikkat edilmemiştir. Mübarek gün ve geceler, dînî bayramlar, özel gün ve haftalarda okunan hutbelerde genel olarak aynı ayetler kullanılmıştır.

2012 yılı “*Bayramlaşma ve Dayanışma*” konulu hutbede²⁴² ayet olarak Hac suresinin 37. Ayeti: “*Onların etleri ve kanları asla Allah'a ulaşmaz. Fakat O'na sizin takvanız (Allah'a karşı gelmekten sakınmanız) ulaşır. Böylece onları sizin hizmetinize verdi ki, size doğru yolu gösterdiğinden dolayı Allah'ı büyük tanıyasınız. İyilik edenleri müjdele*” okunmuştur.

²⁴⁰- Kilis İl Müftülüğü, 02.04.2010 tarihli hutbesi.

²⁴¹- Kilis İl Müftülüğü, 02.04.2010 tarihli hutbesi.

²⁴²- Kilis İl Müftülüğü, 25.10.2012 tarihli hutbesi.

Bu ayet “Kurban”la ilgili vaaz ve hutbelerde zaten okunmaktadır. Hutbenin konusu dayanışma üzerine olduğu için hutbede Âl-i İmran suresi 103. Ayet okunabilirdi: *“Hep birlikte Allah'ın ipine (Kur'an'a) sınımsız sarılın. Parçalanıp bölünmeyin. Allah'ın size olan nimetini hatırlayın. Hani sizler birbirinize düşmanlar idiniz de O, kalplerinizi birleştirmişti. İşte O'nun bu nimeti sayesinde kardeşler olmuştunuz. Yine siz, bir ateş çukurunun tam kenarında idiniz de O sizi oradan kurtarmıştı. İşte Allah size âyetlerini böyle apaçık bildiriyor ki doğru yola eresiniz.”*

2011 ve 2012 yıllarında sadece tarihi değiştirilerek okunan “Yaşlıların Haklarını Gözetmek” konulu hutbede²⁴³ Mümin suresinin 67. Ayeti okunmuştur: *“O, sizi (önce) topraktan, sonra az bir sudan (meniden), sonra ‘alaka’ dan yaratan, sonra sizi (ana rahminden) çocuk olarak çıkararak, sonra olgunluk çağına ulaşmanız, sonra da ihtiyarlamanız için sizi yaşatandır. İçinizden önceden ölenler de vardır. Allah bunları, belli bir zamana erişmeniz ve düşünüp akıl erdirmeniz için yapar.”*

Bu ayette insanın ilk yaratılışı ve sonraki aşamaları anlatılmaktadır.

Bu konuya uygun olarak da İsrâ suresi 23. Ayet okunabilirdi: *“Rabbin, kendisinden başkasına asla ibadet etmemenizi, ana-babaya iyi davranmanızı kesin olarak emretti. Eğer onlardan biri, ya da her ikisi senin yanında ihtiyarlık çağına ulaşırsa, sakın onlara ‘öf’ bile deme, onları azarlama! Onlara tatlı ve güzel söz söyle.”*

“İslam ve Hoşgörü”, “Mevlana ve Hoşgörü”²⁴⁴ konulu hutbelerde Yunus suresi 62-63 ve Hücurat suresi 10. Ayetler okunmuştur.²⁴⁵ Özellikle Hücurat suresindeki kardeşlikle ilgili ayet daha önce birçok hutbede defalarca tekrar edilmiştir. Bu hutbede de örneğin, Al-i İmran suresinin 134. Ayeti okunabilirdi: *“Onlar bollukta ve darlıkta Allah yolunda harcayanlar, öfkelerini yenenler, insanları affedenlerdir. Allah, iyilik edenleri sever.”*

Kadir gecesinin faziletini anlatan bütün hutbelerde “Kadr Suresi”nin dışında hiç ayet okunmamıştır.²⁴⁶ Kadir Gecesinin önemini anlatan hutbelerde tevbe-

²⁴³- Kilis İl Müftülüğü, 25.03.2011 ve 23.03.2012 tarihli hutbesi.

²⁴⁴- Kilis İl Müftülüğü, 16.12.2011 ve 14.12.2012 tarihli hutbesi.

²⁴⁵- Kilis İl Müftülüğü, 16.12.2011 ve 14.12.2012 tarihli hutbesi.

²⁴⁶- Kilis İl Müftülüğü, 03.09.2010- 26.08.2011 ve 10.08.2012 tarihli hutbesi.

istiğfarın, ibadetin, samimiyetin önemi hakkında ayetlerin okunmasının da isabetli olacağı düşünülmektedir.

Üç yılda toplam dört defa değiştirilmeden tekrar tekrar okunan “*Zekât ve Önemi*”²⁴⁷ konulu hutbede zekâtın kimlere verileceğini anlatan: “*Sadakalar ancak şunlar içindir: Fukara, mesâkîn (yoksullar), onun üzerine memur olanlar (zekat toplamakla görevli memurlar), müellefetu’l-kulub (İslam’a yeni girmiş, niyetleri henüz zayıf olduğu için, İslam’a ülfetleri artırılmak istenenler), rakabe (köle ve cariyeler), borçlular, Allah yolundakiler, yolda kalmışlar. Allah tarafından kat’i olarak böyle farz buyuruldu ve Allah âlimdir, hakîmdir.*”²⁴⁸ ayet hiç okunmamıştır.

*Madde Bağımlılığı*²⁴⁹ adı altında metni değiştirilmeden iki defa okunan hutbede Tin suresi 94/4 ve İbrahim suresi 14/34. Ayetler okunmuştur. Bu hutbelerin ilk paragrafında madde bağımlılığının dinimiz tarafından yasak edildiği belirtilmiş; ancak buna delil gösterilmemiştir.

Hâlbuki burada insanın aklını yerinden alan her türlü madde kullanımını içki adı altında yasaklayan Maide suresinin 90. Âyeti delil olarak gösterilebilirdi: “*Ey iman edenler! İçki, kumar, putlar, kısmet çekilen zarlar hep şeytan işi murdar şeylerdir. Onun için siz onlardan kaçın ki yakayı kurtarasınız.*”

*Bid’at ve Hurafeler*²⁵⁰ konulu hutbelerde fala bakmanın, sihir ve büyü yapmanın hurafe olduğundan bahsedilmiştir. Burada bu tür yanlışların yapılmaması gerektiğinin ispatı olarak Felak suresi 113/1-5 gösterilebilirdi: “*De ki: Yarattığı şeylerin şerrinden, karanlığı çöktüğü zaman gecenin şerrinden, düğümlere üfürüp büyü yapan üfürükçülerin şerrinden ve kıskandığı vakit kıskanç kişinin şerrinden sabahın Rabbine sığınırım!*”

“*Kurban*”, *Kurban ve Önemi*”, “*Kurban İbadeti*”²⁵¹ konulu hutbelerde (üç hutbede değiştirilmeden okunmuştur) ayet olarak sürekli Kevser suresinin 1 ve 2. Ayetleri okunmuştur.

²⁴⁷- Kilis İl Müftülüğü, 20.08.2010-12.08.2011-22.06.2012 ve 03.08.2012 tarihli hutbesi.

²⁴⁸- *Kur’an*, 9. Tevbe Suresi, Âyet 60.

²⁴⁹- Kilis İl Müftülüğü,,26.02.2010 ve 02.03.2012 tarihli hutbesi.

²⁵⁰- Kilis İl Müftülüğü,, 29.01.2010 ve 23.12.2011 tarihli hutbesi.

²⁵¹- Kilis İl Müftülüğü,, 12.11.2010- 04.11.2011 ve 19.10.2012 tarihli hutbesi.

Mesela bu hutbelerde kurbanın samimiyet gerektirdiğini, ancak Allah’a saygılı olanların kurbanlarının kabul edilebileceğini bildiren, Hz. Âdem’in (a.s) çocuklarının kurbanlarını anlatan Maide suresinin 27. Âyeti okunabilirdi: “(Ey Muhammed!) Onlara, Âdem'in iki oğlunun haberini gerçek olarak oku. Hani ikisi de Allah'a birer kurban sunmuşlardı da, birinden kabul edilmiş, ötekinden kabul edilmemişti. Kurbanı kabul edilmeyen, 'Andolsun seni mutlaka öldüreceğim' demişti. Öteki de (kurbanı kabul edilen) 'Allah, ancak kendisine karşı gelmekten sakınanların kurbanını kabul eder' demişti.

Aynı veya birbirine yakın konulu hutbelerde okunan ayetlerin sürekli tekrar edilmesi, cemaate hep aynı mesajın verilmesi anlamına gelmektedir. Bu da belli bir aşamadan sonra cemaat üzerinde etkili olmayabilir. Hutbelerde okunacak ayetler seçilirken hutbenin konusu ile ilgili Kur’ân’ın farklı ayetlerinden de istifade edilmelidir. Hutbenin konusu aynı veya birbirine yakın konulardan oluşsa da hiç olmazsa hutbede her defasında farklı ayetlerin okunması dinleyenlerin de Kur’ân hakkında daha fazla bilgi sahibi olmalarını sağlayacaktır. Cemaat bu sayede her defasında Kur’ân’dan ayrı bir mesaj almış olacaktır. Bu konuda hatibe rehber olması amacıyla Kur’ân fihristlerine başvurulmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

2.10. Tespit ve Öneri

Diyanet İşleri Başkanlığı’nın en son yapmış olduğu istatistikler ve Kilis İl Müftülüğü’nden elde etmiş olduğumuz son bilgiler ışığında Kilis’te merkez, ilçe ve köyler dâhil çalışan din görevli sayısı aşağıdaki tabloda belirtilmiştir. Bu bilgiler ışığında ilde kaç din görevlisinin hutbe yazdığı tespit edilmiştir.

Tablo Analizi: Tabloda Diyanet İşleri Başkanlığı’nın en son yapmış olduğu “Türkiye geneli personel sayısı” istatistiklerine göre Kilis’te çalışan müftü, müftü yardımcısı, vaiz, imam-hatip ve müezzin-kayyum sayısı verilmiştir.

Tablo 5. Birim sınıflaması ve kadrolarına göre personel sayısı²⁵²

Yıl	Genel İdare Hizmetleri		Din Hizmetleri		
	Müftü	Müftü	Vaiz	İmam-hatip	Müezzin-kayyum

²⁵²- İstatistikler’, ‘Kurumsal’, <http://www.diyanet.gov.tr/tr/kategori/istatistikler/136>.

		Yardımcısı			
2010	4	2	2	151	29
2011	4	1	2	172	35
2012	4	2	4	176	34
Toplam	12	5	8	499	98
Ortalama	4	2.5	2.7	166.4	32.7

Tabloda gösterilen sayılar Diyanet İşleri Başkanlığı internet sitesinden elde edilen verilerdir. Tablodaki genel sayı ortalama 208'dir. Tahlil ettiğimiz 161 hutbe, il ve ilçede görev yapan 60 kişi tarafından yazılmıştır. Yani hutbe yazarların genel personel (tabloda belirtildiği şekilde hutbe yazarlar) sayısı içerisindeki oranı yaklaşık %29.1dir.

Hutbelerin bir kısmı Diyanet'ten gelmiş, bir kısmı da İl müftülüğündeki komisyon tarafından hazırlanmıştır. Hutbeleri yazanlardan 1 tanesi il müftü yardımcısı, 4 tanesi ilçe müftüsü, 2 tanesi vaiz, 2 tanesi şube müdürü ve murakıp, 2 tanesi şube müdürü ve ilçe müftü vekili, 1 tanesi din hizmetleri uzmanı (bayan), 21 tanesi il, 2 tanesi ilçe merkezinde görev yapan imam-hatiplerden oluşmaktadır. Yine bunlardan 6 tanesi il, 1 tanesi ilçe merkezinde görev yapan müezzin-kayyımlar, 18 tanesi de köyde görev yapan imam-hatiplerdir. Köyde görev yapan imam-hatiplerin hutbe yazma oranının hemen hemen ildekilerle aynı olduğu görülmektedir. Ayrıca İl merkezinde büyük ve merkezi camilerde görev yapan birçok görevlinin hiç hutbe yazmadığı da görülmüştür. Bu da şehir merkezinde görev yapan imam-hatiplerin mesleki liyakatlerinin ciddi anlamda sorgulanması gerektiğini göstermektedir.

Araştırma neticesinde il ve ilçede görev yapan din görevlilerinden imam-hatiplerin yaklaşık %24.7'si hutbe yazmış, geri kalanı da hiç hutbe yazmamış veya hutbesi komisyonca kabul edilmemiştir. Müezzin-kayyımlardan hutbe yazarların oranı ise yaklaşık %4.3'tür. Yine bunun dışında kalan müezzin-kayyımlar ya hiç hutbe yazmamış veya hutbesi komisyon tarafından kabul edilmemiştir. Camide her an cemaatle iç içe olan din görevlilerinin hutbe yazma oranları rakamlardan da anlaşıldığı üzere çok düşüktür. İl müftülüğünün din görevlilerini bu anlamda eğitmesi, onları hutbe yazımına teşvik etmesi önem arz etmektedir.

Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından Şubat 2006 tarihinde İl müftülüklerine gönderilen yazıyla hutbe ile ilgili daha önceki talimatlar geçersiz kılınmıştır. Bu yazıda 2006 Mayıs ayı sonu itibariyle Başkanlığın hutbe hazırlamayacağı, Diyanet aylık dergi ve web sitesinde hutbe yayınlanmayacağı belirtilmiştir. Bu tarihten sonra hutbe konularının il müftülüklerinde kurulan komisyon tarafından belirlenmesi ve hutbelerin din görevlileri tarafından hazırlanması uygulamasına geçilmiştir.²⁵³ Şuanda hutbeler il müftülükleri tarafından yazılmakta ve komisyonca da değerlendirildikten sonra okunması için görevlilere gönderilmektedir.

Diyanet İşleri Başkanlığı Görev ve Çalışma Yönetmeliğinde imam-hatiplerin görevleri arasında hutbe yazma da bulunmaktadır.²⁵⁴ İl geneline bakıldığında imam-hatiplerin hutbe yazma oranının çok düşük olduğu görülmektedir. Hâlbuki hutbeyi okuyan, cemaate irad eden imam-hatiptir. Dolayısıyla her görevli hutbesini yazabilecek bir eğitim seviyesine kavuşturulmalıdır. Minbere çıkan, hitap eden, halkı buradan gören kişinin hazırlayacağı hutbe, minbere çıkmayan kişinin hazırlayacağı hutbeden daha verimli olacaktır; çünkü minberde olan kişi olayla iç içedir. Bu kişi hutbe hazırlarken cemaatinin durumunu, cemaatine karşı nasıl hitap etmesi gerektiğini aşağı-yukarı bilmektedir.

Başkası tarafından hazırlanan hutbenin irad edilmesinde hatip kendini metnin içinde bulamamakta ve bu durumlarda ruhsuz ve isteksiz resmi bir sunum gerçekleşmektedir.²⁵⁵

İmam-hatipler arasında hutbe yazma oranının çok düşük olması, ya imam-hatiplerin bu duruma ilgisiz kaldıklarını, ya da bu konuda yeterli donanıma sahip olmadıklarını akıllara getirmektedir. Diyanet İşleri Başkanlığı hutbe çalıştayları, illerde seminerler, eğitim merkezlerinde kısa süreli kurslar düzenleyerek her din görevlisinin hutbesini hazırlamasını sağlamalıdır. Din görevlilerine, hutbe hazırlamanın görevleri arasında oldukları bilinci aşılanmalıdır. İlin farklı bölgelerinde farklı zamanlarda işlenmesi gereken konular olabilmektedir. İşte bu

²⁵³- Yaygın Din Eğitimi Sempozyumu, (Hasan Kamil YILMAZ, Ali ERBAŞ, Ulvi ATA vd.) DİB, yay, Ankara, 2012, s, 130. [Diyanet İşleri Başkanlığı, 17.02.2006 tarihli ve B.02.1.DİB.0.12.00.01/203-02-230 sayılı yazı].

²⁵⁴- DİB, Görev ve Çalışma Yönetmeliği (2014) Md. 40.

²⁵⁵- Mehmet Yaşar, "İmam hatiplerin kendi hutbelerini okuması", 'Dini Hitabetin Kavramsal Çerçevesi' I. Din Hizmetleri Sempozyumu, c, I, DİB yay, Ankara, 2007, s, 477.

zaman dilimlerinde en kısa çözüm; din görevlisinin bilgi ve becerisini ortaya koyarak hazırlayacağı hutbedir.

Hutbelerin dinleyen kitle üzerinde etkili olabilmesi için seçilen hutbenin konusu o yörede yaşayan insanların güncel yaşantısı ile ilgili olmalıdır. Hatipler bir hafta boyunca dünyada, ülkesinde, il ve ilçesinde, mahallesinde, köyünde, kısaca çevresinde meydana gelen olayları yakından takip etmeli ve bu konuları İslam dini açısından değerlendirerek cemaati bu yönde bilgilendirmelidir.²⁵⁶

Bir hatip kendisini dinleyen cemaatin ruhi ihtiyaçlarını iyi anlamalı ve hutbesinin konusunu da buna göre belirlemelidir. Cemaatini iyi tanıyan ve anlayan hatip hutbenin sunumunda da sıkıntı yaşamayacaktır. Bir doktorun hastalığı teşhis etmeden hastayı tedavi etmeye, hastaya ilaç vermeye başlaması nasıl ki doğru değilse, bir hatibin de cemaatinin ihtiyaçlarını anlamadan onlara öğüt vermesi uygun olmayacaktır.²⁵⁷

Hutbe konuları belirlenirken cemaatin de istek ve talepleri dikkate alınmalı, içinde bulunulan haftanın gündemi dikkatle takip edilmelidir. Bir hutbenin ilin bütün camilerinde aynı konuyla okunması ilin bütün bölgelerinin sorununun veya bu bölgelerdeki cemaatin ihtiyaçlarının aynı olduğunu gösterir. Hâlbuki her yerin kendine has durumları ve ihtiyaçları olabilmektedir. Örneğin üniversite caminde okunan hutbe ile esnafın yoğunlukta olduğu bir camideki hutbe her hafta aynı olmamalıdır. Zenginlerin oturduğu semtlerde okunan hutbe ile fakirlerin çoğunlukta olduğu mahallelerde okunan hutbe her zaman aynı olmamalıdır.

Hutbe konuları dini gün ve gecelerin, resmi, özel gün ve haftaların olduğu zamanlarda aynı olabilir; ancak bir defa okunan hutbe ikinci defa okunmamalıdır. Konu aynı olsa da hutbenin içeriği, ayeti, hadisi vb, mutlaka farklı olmalıdır. Hutbelerde sürekli aynı metinlerin, ayet ve hadislerin okunması cemaatin hutbeye ilgisini azaltacaktır.

Cemaatin istek ve talepleri, ihtiyaçları dikkate alınmadan ilin bütün camilerinde bütünlüğü sağlamak amacıyla okunan hutbeler; keyfiliği önleyerek, hutbe yazmak istemeyen hatibe kolaylık sağlayabilir. Fakat cemaatin eğitim ve kültür

²⁵⁶- Kemal Güran, II. Din Şurası Tebliğ ve Müzakereleri, "Müslüman Bir Toplumun Aydınlatılmasında Cuma ve Bayram Hutbelerinin Önemi", DİB, yay, Ankara, 2003, s, 294.

²⁵⁷- Güran, a.g.t., s, 294.

düzeşinin dikkate alınmaması, her yerde aynı hutbenin okunması uzun vadede; cemaatin hutbeye ilgi duymamasına, hatibin de tembelliğe alışmasına ve üretkenlikten uzak kalmasına neden olmaktadır.²⁵⁸

Araştırmamızda üç yıl boyunca aşığıdaki konular hakkında hiç hutbe hazırlanmadığını tespit ettik:

Haccın önemi

İsraftan kaçınmak

Sigaranın zararları

Öksüz ve yetim hakları

Hırsızlık ve zararları

Yalan konuşmak ve yalancı şahitlik

Hasetten uzak durmak

İhlas ve Samimiyet

Edep, Hayânın Önemi

Faizden uzak durmak

Misafire ikram

Karı-koca Hakları

Örnek insan olmak

Müslümanın Müslüman üzerindeki hakları

Bu ve buna benzer birçok konu başlı başına ele alınıp hutbelerde anlatılmamıştır. Bu da gösteriyor ki hutbe konularının çoğu cemaatin ihtiyaçları dikkate alınmadan hazırlanmıştır. Bu durumlar dikkate alınarak camilere üzerinde “Önümüzdeki hafta hutbenin konusu ne olsun?” Yazılı bir istek kutusu konulup her hafta Pazartesi veya Salı günü bu kutu açılıp cemaatin istekleri dikkate alınarak

²⁵⁸- Hüseyin Yılmaz, “Camilerin Eğitim Fonksiyonu”, İstanbul, 2005, ss, 103-104.

hutbeler hazırlanabilir. Cemaatin istekleri dikkate alınarak (bazı haftalarda) hazırlanan hutbelerde, cemaatin hutbeyi daha dikkatli bir şekilde dinleyeceği düşünülmektedir.

Allah (c.c) Kur'ân'ı Kerim'de Hz. Peygamber'e (s.a.v) insanları uyarması ve doğru yola çağırması için şöyle buyurmuştur: *“Ey örtüye bürünen! Ayağa kalk ve insanları uyar. Rabbinin büyüklüğünü an. Elbiseni tertemiz tut, maddî manevî kirlerden arın.”*²⁵⁹ Ayetten de anlaşılacağı üzere Allah (c.c) davet ve irşat görevinde bulunan birinin temiz olması ve manevî kirlerden arınmış olması gerektiğini bildirmektedir.

Hutbe okuyarak dini tebliğde bulunan hatip gerek günlük hayatta ve gerekse minberde hutbeyi sunarken giyim-kuşamına, saç-sakal traşına, oturup-kalkmasına dikkat etmelidir. Bir kişi misafirlige gittiği zaman ev sahibinden ilgi, alaka görmek ister; hatip de her hafta yüzlerce veya binlerce misafirine manevî ikram sunmaktadır. Dolayısıyla hatip misafirine ikramda bulunurken güler yüzlü, tatlı dilli olmalı, suratını asmamalı, ses tonunu iyi ayarlamalı, cemaati azarlar nitelikte bir konuşma yapmamalıdır. Cemaat camiden memnun kalmış bir şekilde ayrılmalıdır. Hatipler her türlü davranışlarıyla topluma örnek olmalı, ilmiyle amel etmeli, cemaatine anlattıklarını önce kendisi yaşamalı ve model insan olmalıdır. Ayrıca imam-hatipler cami içi ve dışında cemaatle bütünleşmelidir.²⁶⁰

Hatip minbere çıktığı zaman cemaati selamlamalıdır. Hutbesini irad ederken cemaati süzmeli, onların yüzüne bakmalıdır.

Hatip gerek Arapça, gerekse de Türkçe metinleri okurken, gözlerini kapatmamalıdır. Sürekli elindeki kâğıda bağlı kalmamalı, hutbesini özümsemeli, zihnen hutbesine kendini hazırlamalı, bazen irticali okumalı²⁶¹ ve hitap esnasında cemaati ile göz iletişimi kurmalıdır.

²⁵⁹- Kur'ân, 74. Müddessir Suresi, Âyet 1-5.

²⁶⁰- Ziya Şen, I. Din Hizmetleri Sempozyumu, “Camilerde Okunan Hutbelerin Mevcut Durumunun Değerlendirilmesi ve Daha Mükemmel Hale Getirilmesi için Bazı Teklifler”, ‘Dini Hitabetin Kavramsal Çerçevesi’, c, I, DİB yay, Ankara, 2008, s, 503.

²⁶¹- Kemal Güran, “Dini Konularda Toplumun Aydınlatılması ve Dinin Farklı Yorumlanmasından Kaynaklanan Problemler ve Çözüm Yolları”, ‘Müslüman Bir Toplumun Aydınlatılmasında Cuma ve Bayram Hutbelerinin Önemi’ (Tebliğ özeti), DİB yay, Ankara, 1998, s, 29.

Hatip hutbesini sade bir dil ve üslupla sunmalı, hutbesindeki cümleler açık-seçik, öz ve anlaşılır olmalıdır. Hutbelerde devrik cümlelerden kaçınılmalı, halkın seviyesine inilmeli ve Hz. Peygamber'in (s.a.v) insanlara akıllarının seviyesine göre konuşulması, hitap edilmesi gerektiği uyarısı unutulmamalıdır.²⁶²

Çalışmamızda tespit ettiğimiz durumlardan birisi de hutbelerin birçok zaman aynı konulardan oluşması veya noktası, virgülü dahi değiştirilmeden aynen okunmasıdır. Örneğin 161 hutbede Kur'ân bir bütün olarak hutbelere konu olmamıştır. Birçok hutbede hiç hadis okunmamıştır.²⁶³

Cemaatin çoğu ezbere bildiği veya bir başkasından duyduğu kısa surelerin ne anlama geldiğini bilmemektedir.²⁶⁴ Örneğin her namaz vaktinde okuduğumuz "Fatıha" suresi başlı başına bir hutbe olabilir.

Hutbelerin çoğunda anlam düşüklüğü, eksik öge, tekil ve çoğul şahısların yanlış kullanımı gibi hatalar tespit edilmiştir.²⁶⁵ Okunması için gelen bu tür hutbeler cemaate sunulmadan düzeltilmelidir.

Hutbelerde ihtilafli sözlerden, anlaşılması zor veya mümkün olmayan söz, kelime ve deyimlerden kaçınılmalıdır.²⁶⁶

Hutbenin Arapça kısmı teğanni ile değil hitabet usulü şeklinde okunmalıdır.²⁶⁷ Özellikle hutbenin sonunda okunan Nahl suresi 90. Ayet teğanni yapılmadan anlamına uygun bir şekilde vurgu ve tonlama yapılarak okunmalıdır.

Hutbeler bütün cemaatin dikkatle dinlediği konuşmalardır. Hutbeyi diğer dini hitabet türlerinden ayıran en önemli özellik de budur. Hutbeyi dinlemek ibadet olduğu için hutbe esnasında cemaat kalabalık olmaktadır. Bu nedenle hutbenin irşat yönünün dikkate alınması, böyle önemli bir imkânın sorumluluk bilinci içerisinde değerlendirilmesi gerekmektedir.²⁶⁸

²⁶²- Zülfikar Durmuş, 'Bilgi Edin(dir)me Aracı Olarak Hutbe', IV. Din Şurası Tebliğ ve Müzakereleri (12-16 Ekim 2009), C, II, Ankara, 2009, s, 847.

²⁶³- Bk. Ayrıntılı bilgi için çalışmanın s, 62, Tablo 2.

²⁶⁴- Durmuş, 'Bilgi Edin(dir)me Aracı Olarak Hutbe', s, 843.

²⁶⁵- Bk. Ayrıntılı bilgi için çalışmanın, ss, 79-80.

²⁶⁶- Görgülü, a.g.d, s, 229.

²⁶⁷- Görgülü, a.g.d, s, 229.

²⁶⁸- Durmuş, 'Bilgi Edin(dir)me Aracı Olarak Hutbe', s, 850.

Hutbe metni irat edileceği günden önce hazır olmalı, hatip metne hakim olmalıdır. Onun için olağanüstü meydana gelen durumlar dışında hutbeler en geç Çarşamba günleri hazır olmalıdır.

Hutbelerde yaşam tarzı, ahlakı, edebi, tutum ve davranışları ile inananlara örnek olan Hz. Peygamber'in (s.a.v) hutbe yöntemi esas alınmalıdır. Hutbelerdeki amaç cemaati dini-dünyevi her konuda İslam dininin usul ve esaslarına uygun bir şekilde bilgilendirmek, ikna etmek, motive etmek olmalıdır.²⁶⁹ Hutbelerde Kur'ân ve hadisin yanında bazen sahabenin hayatı, bazen ömrünü dine adanmış fedakâr insanların yaşantıları, bazen şiir, atasözü, bazen etkileyici menkıbelerden bahsedilmesi hutbenin hedefine ulaşması açısından önemlidir.

Hutbeler Diyanet İşleri Başkanlığı "*Hutbe Hazırlama ve Değerlendirme Kılavuzu*"na uygun olacak şekilde hazırlanmalıdır. Bu kılavuzda belirtildiği şekilde hutbelerin kontrol edilmesi hususunda daha titiz davranılmalı, imam-hatipler kendi hutbelerini hazırlayacak hale getirilene kadar bu durum devam etmelidir. Denetim ve kontroller sadece masa başında değil, bizzat camide hutbe irat edilirken yapılmalı; hatibin hutbeyi sunuş şekli, ses tonu, jest ve mimiklerine dikkat edilmelidir. Bu konularda hatası olan hatipler uyarılmalıdır.

Günümüzde devam eden hutbe uygulamalarında hutbenin Türkçe metnine başlanmadan önce ayet, varsa hadis okunur, sonra hutbeye geçilir. Yıllardır uygulanan metot budur. Farkındalık oluşturmak için hutbedeki ayet ve hadisin Arapça metni okunduktan sonra hutbeye etkili bir söz veya ibret veren bir olayın anlatımı ile başlanabilir. Hutbelerin hemen hemen hepsi "*Muhterem, Aziz, Değerli, Kıymetli Müminler veya Kardeşlerim*" ile başlamakta ve paragraf aralarında da bu şekilde devam etmektedir. Bunun yanında hem dikkat çekmek, hem de daha etkili olması için farklı hitap cümleleri kullanılabilir.

Örneğin "*Kardeşlerim, Bu güzide mekânın şerefli müminleri, Allah'ın rahmetiyle müjdelenen müminler, Cennet ehli Müslümanlar, Ümmetlerin en hayırlıları, Yüce peygamberin dostları, Gönül dostu kardeşlerim, Yeryüzünün en şereflipleri, İyiliği emredip kötülükten alıkoyan kardeşlerim, Âdemoğlu, Ey Allah'ın (c.c) kulları, Müslümanlar, Ey insanlar!*" gibi.

²⁶⁹ - Durmuş, 'Bilgi Edin(dir)me Aracı Olarak Hutbe', s, 851.

Diyanet İşleri Başkanlığı imam-hatip olarak atanacaklarda şu şartları aramaktadır:

1. 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 48 inci maddesinin (A) bendinde belirtilen şartları taşımak.
2. Diyanet İşleri Başkanlığının ilgili yönetmeliklerinde ön görülen Din Hizmetleri Sınıfında çalışan personel için aranan “Ortak Nitelik” şartını taşımak,
3. Geçerlilik süresi dolmamış imam-hatip yeterlilik belgesine sahip olmak,
4. İmam hatip olarak görev yapmaya mani bir özrü bulunmamak,
5. En az İmam Hatip Lisesi mezunu olmak,
6. İ.H.L.+Hafız, İlahiyat Önlisans, İlahiyat Fakültesi, İ.H.L.+Lisans veya Önlisans mezunu olmak.²⁷⁰

Yukarıda da görüldüğü gibi imam-hatip olmanın en önemli şartı İ.H.L mezunu olmaktır.

Diyanet İşleri Başkanlığı istatistiklerine göre bu kurumda dini öğrenim gören çalışanların %25’i İ.H.L, %43,3’ü Önlisans (dini öğrenim), %13’ü de İlahiyat Fakültesi mezunlarından oluşmaktadır.²⁷¹

İmam Hatip Liseleri’nin kuruluş amaçları ve günümüzde gerçekleştirdiği işlevler dikkate alınarak ders programı incelendiğinde, hutbe ile ilgili olarak son sınıfta haftada “*Hitabet ve Mesleki Uygulama*” adı altında 2 ders yer almaktadır.²⁷²

Diyanet İşleri Başkanlığı’nda görev yapanların %25’inin İ.H.L mezunu olduğu göz önüne alınırsa bu okullarda “*hutbe*” ile ilgili müfredatın yetersiz olduğu düşünülmektedir. Öğrenci iki üç defa hutbe okuma ile değil tam donanımlı bir şekilde göreve başlayacak duruma getirilmelidir. Talebe lise eğitimi boyunca sık sık hutbe yazmalı ve camide okumalıdır. Onun için Hitabet ve Mesleki Uygulama Dersi lise iki veya en geç üçüncü sınıftan itibaren okul müfredatında yerini almalı, öğrencilere hutbe hazırlama bilgi ve becerileri kazandırılmalı, hazırlanan hutbeler

²⁷⁰- 4-B Sözleşmeli Personel Alım Duyurusu 17.03.2014, DİB, Duyurular, www.diyanet.gov.tr (05.07.2014).

²⁷¹- Faaliyet Raporları, ‘İstatistikler’, ‘Kurumsal’, <http://www.diyanet.gov.tr/tr/kategori/istatistikler/136>.

²⁷²- Süleyman Akyürek, “İmam Hatip Liselerinde Din Eğitimi”, IV. Din Şurası Tebliğ ve Müzakereleri(12-16 Ekim 2009), c, II, Ankara, 2009, ss, 634-635.

camilerde uygulamalı bir şekilde cemaate sunulmalıdır. Bu şekilde, imam-hatip olmak isteyen öğrenciye; imam-hatibin aynı zamanda iyi bir hatip olması gerektiği bilinci aşılmalıdır. Çünkü İ.H.L imam-hatip için çok önemlidir. İmam-hatipler temel eğitimi bu okuldan almaktadır. İmam-hatip olacak kişi başka Lisans veya Önlisans (İlahiyat alanı dışında) bölümlerini bitirse dahi İ.H.L’ni okumamışsa bu göreve başlayamamaktadır. Kanaatimizce imam-hatipler; İ.H.L mezunları, bu mezunlardan İlahiyat Fakültesi, İlahiyat Önlisans’ı bitirmiş kişiler arasından seçilmelidir.

İlahiyat Önlisans mezunlarının Diyanet’teki çalışan oranı yukarıda da ifade edildiği gibi %43,3’tür. Açıköğretim şeklinde eğitim veren bu okul mezunları da imam-hatip olabilmektedir. Bu okulun ders programına bakıldığında 4. Yarıyılta “*Din Eğitimi ve Din Hizmetlerinde Rehberlik*” adı altında bir ders bulunmaktadır. İ.H.L öğrencileri son sınıfta uygulamalı olarak hutbeye çıkarken bu okuldan mezun olan öğrencilere hutbe yazma ve okuma konusunda uygulama yaptırılmamaktadır. Bu da büyük bir eksiklik olarak görülmektedir. Ayrıca bu okulun programında; bu okuldan mezun olabilmek için herhangi bir staj çalışmasının yapılmasına gerek olmadığı belirtilmektedir.²⁷³

Diyanet’te çalışanların %13’ü de İlahiyat Fakültesi mezunlarından oluşmaktadır. İlahiyat Fakültesi müfredatında (Harran Üniversitesi) da tıpkı İlahiyat Önlisans’ta olduğu gibi sadece bir dönem(VII. Yarıyıl) “*Din Hizmetlerinde Rehberlik ve İletişim*” konulu bir ders bulunmaktadır.²⁷⁴

İmam-hatiplik görevini ifa eden bir kişinin aynı zamanda iyi bir hatip olması gerekmektedir; çünkü imam-hatip her hafta yüzlerce kişiye hutbe okumakta, günün her vaktinde cemaatle muhatap olmaktadır. Dolayısıyla İlahiyat (Lisans ve Önlisans) programında “*Hutbe Hazırlama ve Okuma*” konusu üzerinde durulmalı, bu bölümde okuyan öğrenciler de belli bir staj döneminden geçmelidir. İlahiyat Önlisans’ın tüm dönemlerinde, İlahiyat Fakültelerinin de ikinci veya üçüncü sınıfından itibaren müfredata “*Hutbe Hazırlama ve Okuma*” dersi konulmalıdır. Hiç olmazsa imam-hatip olmak isteyenlere seçmeli de olsa bu ders verilmelidir. Diyanet’te çalışanların

²⁷³ - <http://eogrenme.anadolu.edu.tr/ilahiyat/genel-bilgiler/Sayfalar/default.aspx> (03.07.2014).

²⁷⁴ - http://ilahiyat.harran.edu.tr/mufredat/ilahiyat_mufredat.pdf(03.07.2014).

büyük bir oranının (%43,3) mezun olduğu İlahiyat Önlisans programı açıköğretimden örgün hale getirilmelidir.

SONUÇ

İslam dininde büyük önemi haiz bir ibadet olan Cuma namazında hutbe okunması namazın bir rüknü olarak kabul edilmiştir. Hutbe aynı zamanda Cuma namazının sıhhat şartlarından sayılmıştır. Bayram namazlarında ise hutbe sünnet hükmündedir. Dînî açıdan böylesine önemli bir konuma sahip olan hutbe, dini, içtimâî ve ilmî bakımdan her konuda Müslümanları bilgilendirme aracıdır. Hz. Peygamber (s.a.v) hutbeyi toplumu bilgilendirmek ve eğitmek açısından çok iyi değerlendirmiş, bu imkân sayesinde insanların ihtiyaç duyduğu konuları onlara anlatmış ve bu şekilde eksik yönlerini gidermiştir. Hz. Peygamber'in (s.a.v) hutbe okurken izlediği metot, hal ve hareketleri günümüz hatipleri için en güzel örnektir.

Diyanet İşleri Başkanlığı 2006 yılı Haziran ayına kadar hutbeleri kendisi hazırlar, hutbelerin dergi, web vb. modern iletişim araçları ile müftülüklere ulaşmasını sağladı. Bu tarihten itibaren alınan bir kararla hutbelerin İl Müftülüklerince hazırlanması, değerlendirilmesi istenmiştir. Bu amaçla il müftülüklerinde hutbe komisyonları oluşturulmuştur. Komisyon, il müftüsünün başkanlığında; müftü yardımcısı, ilçe müftüsü, vaiz, şube müdürü, din hizmetleri uzmanı, Kur'ân kursu öğreticisi ve imam-hatip gibi dini yüksek öğrenim görmüş personelden oluşmaktadır. Yeterli sayıda dini yüksek öğrenim görmüş personel bulunmaması durumunda tahsili buna en yakın olan diğer okul mezunları da komisyona üye seçilebilmektedir. Lisansüstü eğitim yapmış olmak tercih sebebidir.

Araştırmamızın başında hutbe ile ilgili bir takım bilgilere yer verilmiştir. Hutbenin İslam'dan önce de var olduğu, Arapların hitabete, secili konuşmaya önem verdikleri, iyi hatipleri ödüllendirdikleri ve bununla ilgili panayırlar düzenledikleri bilinmektedir. Hutbenin Kur'an-ı Kerim'de geçip geçmediği, tarifi, rüknü, şartları konusunda âlimler arasında bazı farklı görüşlerin olduğu tespit edilmiştir. Bu farklılık özellikle hutbenin şartları hususunda göze çarpmaktadır. Âlimlerin hutbenin Cuma namazının farzı olduğu konusunda ittifak içerisinde oldukları görülmüştür.

Çalışmamızda 2010-2012 yılları arasında Kilis'te okunan 161 hutbe içerik analizi yöntemiyle tahlil edilmiştir. Hutbeler tahlil edilince hutbelerde konu ile ilgili birçok âyet ve hadis olmasına rağmen bunlara yer verilmeyip aynı âyet ve hadislerin pek sık okunduğu, dolayısıyla hutbeler hazırlanırken gerekli araştırmanın yapılmayarak kes-kopyala mantığı ile hareket edildiği görülmüştür. Kimi hutbelerde hiç hadis okunmadığı, atıf kaynaklarında eksiklikler ve yanlışlıklar olduğu, bazı önemli gün ve haftalara değinilmediği, konu başlığı ve metin arasında bazen uyumun gözetilmediği tespit edilmiştir. Hutbe konuları ile ilgili birçok hadis olmasına rağmen bazı hutbelerde hiç hadis okunmaması veya sürekli aynı âyet ve hadislerin tekrar edilmesi hutbeler hazırlanırken gerekli ehemmiyetin verilmediği kanaatini oluşturmuştur.

Araştırmada hutbelerin dînî, resmî, özel gün ve haftalarla uyumu incelenmiş olup bununla ilgili özellikle dînî gün ve gecelerde, bu zaman dilimlerine uygun hutbelerin hazırlandığı; ancak bu hutbelerde de yukarıda tespit edilen eksikliklerin olduğu, bunların içeriğinin genelde aynı olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda birçok önemli gün ve haftada bunlarla ilgili hiç hutbe hazırlanmadığı tespit edilmiştir. Bu durum hutbelerin ihtiyaç odaklı, toplumun beklentilerini karşılayacak şekilde hazırlanmadığını göstermiştir.

Toplumda son derece önemi haiz konulardan olan israftan kaçınmak, hırsızlık ve zararları, faizden uzak durmak, yalan ve yalancı şahitlik, karı-koca hakları vb. konular hakkında hiç hutbe okunmadığı görülmüştür. Bu da hutbelerde toplumun ihtiyaçlarının göz önüne alınmadığı, hutbe konularının birçok zaman masa başında hazırlandığı intibamı uyandırmıştır.

Üç yıllık süre zarfında okunan hutbelerin yaklaşık %33'ünün metin ve yazarı değişmeden, sadece tarihleri değiştirilerek tekrar okunduğu tespit edilmiştir. Bu tekrarlar en çok 2012 yılında yapılmıştır. Örneğin "*Zekat ve Önemi*" konulu hutbe her yıl konu ve metin değiştirilmeden, 2012 yılında da iki defa olmak üzere toplamda dört defa okunmuştur. Kilis tarım alanlarına sahip olmasına rağmen üç yılda dört defa okunan bu hutbede "*Öşür*" konusuna hiç değinilmemiştir. Kilis'te çok sayıda motosiklet olmasına ve bu araçlarla ölümcül kazalar yaşanmasına rağmen bu konu hutbelerde detaylı bir şekilde yer almamıştır. Ayrıca birçok konu hakkında da hiç hutbe okunmamıştır. Kur'ân'ı Kerim'de geçen âyetlerin net sayısı konusunda âlimler

arasında her ne kadar görüş farklılığı olsa da bu sayının 6000'in üzerinde olduğu hususunda ittifak vardır. Üç yılın toplamında İslam dininin temel kaynağı olan Kur'ân âyetlerinin %5'i dahi hutbelerde yer almamış, birçok hutbede aynı âyetler okunmuştur. Bu durumun hadislerde de benzer şekilde olduğu tespit edilmiştir. Hutbelerde yer alan bazı atıfların kaynağının eksik veya yanlış olduğu anlaşılmış olup, bu kaynakların doğru olup olmadığı araştırılmış ve bunların kaynağına ulaşılmaya çalışılmıştır.

Hutbelerin dil bilgisi, üslup ve anlatımı konusunda da bazı eksiklikler görülmüştür. Örneğin, 2012 yılında komisyon kararıyla okunmuş olan “*Alışverişte Dürüstlük*” konulu hutbede: “*Allah Rasul'ünü örnek alan Müslüman bir tüccar da Hz. Peygamber'in (s.a.v.): 'Mü'min; diğer insanların malları ve canları konusunda kendisinden emin olduğu kişidir' sözünü asla unutmamalı, her türlü söz ve davranışlarımızda olduğu gibi ticaret alanında da dürüst ve güvenilir olmalıdır*” ibaresi yer almaktadır. Bu cümleye birinci tekil şahısla başlanmış, cümlede sonunda “*davranışlarımızda*” yerine “*davranışlarında*” kelimesi okunması gerekirken birinci çoğul şahıs kullanılmıştır.

Bütün bunlara rağmen hutbelerde önemli konulara değinildiği, tebliğ ve irşad bakımından etkileyici âyet ve hadislerden bahsedildiği müşahede edilmiştir. Yine hiçbir hutbenin gerek konu başlığında ve gerekse içeriğinde siyasi söylemlere yer verilmemiş bundan uzak durulmuştur. Ayrıca milli ve manevi değerlerimize ters düşen, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın toplumu inanç, ahlak ve ibadet konularında eğitip aydınlatma göreviyle bağdaşmayan bir durum da hutbelerde tespit edilmemiştir.

Tahlil ettiğimiz 161 hutbeyi Kilis'te 2010-2012 yılları arasında görev yapan yaklaşık 208 personelden 60 personelin hazırladığı, bunların önemli bir kısmının da köylerde görev yapan din görevlilerinden oluştuğu görülmüştür. Tespitlerimize göre toplumda önemli bir konumda olan imam-hatiplerin il genelinde sadece %24.7'si hutbe hazırlamıştır. Bu oran müezzin kayımlarda ise %4.3 olarak tespit edilmiştir. Bu oranın içinde merkezi ve kalabalık camilerde görev yapan birçok din görevlisi bulunmamaktadır. Bu durumun yetkililer tarafından dikkate alınarak aşama aşama din görevlilerinin kendi hutbelerini hazırlamaları gerektiği kanaati hasıl olmuştur.

Önerilerimize gelince, hutbeler hazırlanırken ciddi bir çalışma yapılmalı ve buna önem verilmelidir. Okunan hutbe bir daha tekrar etmemeli, hutbelerde sürekli aynı âyet ve hadisler okunmamalıdır. Hutbede okunan âyet ve hadisler konu ile uyumlu olmalı, atıfların kaynakları sağlam verilmelidir. Kaynağı belli veya sağlam olmayan bilgiler hutbede yer almamalıdır. Dînî, resmi, özel gün ve haftalarda hutbeler özenle hazırlanmalı ve bu konuda İslam'ın emir, yasak ve tavsiyeleri cemaate anlatılmalıdır. Hutbelerin müftülükler tarafından hazırlanmasının isabetli olduğu; ancak yeterli olmadığı düşünülmektedir. Bazen dünyanın ve ülkenin gündeminde olan konular hakkında birlikteliği sağlamak amacıyla her yerde aynı konudan bahsedilebilir. Bunun dışında hutbelerin din görevlileri tarafından cemaatin ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir şekilde hazırlanmasının daha doğru olacağı kanaatindeyiz. Çünkü her yerin kendine has sorunları ve ihtiyaçları vardır. Her din görevlisinin hutbesini yazabilmesi için din görevlilerine kısa veya uzun süreli seminer, hizmetiçi eğitim verilerek hatiplerin bu alanda yetkin, verimli hale getirilmesinin hutbede hedeflenen amaca ulaşmada kolaylık sağlayacağı düşünülmektedir. Minbere çıkan, cemaati gören ve en iyi anlayacak, halkla her zaman iç içe olan, halkın sorun ve ihtiyaçlarını bilen imam-hatiptir. Bu yüzden hatip hutbenin en temel unsurlarındandır. İmam Hatip Lisesi, İlahiyat Önlisans ve Lisans okullarının ders programlarına “*Hutbe Hazırlama ve Okuma*” konulu dersin konmasının ve burada hatip olacak kişilere uygulamalı bir şekilde hutbe hazırlatılıp okutulmasının, hem hatip hem de cemaat açısından faydalı olacağı kanaatini taşımaktayız. Bu sayede öğrencinin imam-hatip olmadan önce defalarca hutbe hazırlaması ve okuması sağlanarak amatörce değil profesyonelce bir hutbe hazırlaması ve sunması sağlanabilecektir.

Her hafta milyonlarca insan hutbe dinlemektedir. Bu yüzden hutbelerin hazırlanışından sunumuna kadar her aşamasına önem verilmeli, yazılan hutbeler komisyon tarafından iyi değerlendirilmelidir. Hutbenin sunumu konusunda da yerinde denetim yapılmalıdır. Bu sayede hatibin üslub ve anlatımı, jest ve mimikleri yerinde kullanışı vb. konular yerinde görülmüş olunacak ve tespit edilen eksikliklere daha kolay çözüm bulunacaktır.

KAYNAKLAR

- ACLUNİ**, Keşfu'l-Hafa, C, I, Müessesetu'r-Risale, Beyrut, 1988; İsmail İbn Muhammed el-Cerahi, *Keşfu'l-Hafa ve Muzilu'l-Ibas*, C, I-II, Dimaşk
- AKTAŞ**, Abdil, Seçme hadisler, DİB Yayınları, Ankara, 2000
- AKYÜREK**, Süleyman, "İmam Hatip Liselerinde Din Eğitimi", IV. Din Şurası Tebliğ ve Müzakereleri(12-16 Ekim 2009), C, II, Ankara, 2009
- ALDEMİR**, Halil, Nebevî Mücadele Bağlamında Kalem Suresi Tefsiri, Kitâbî, İstanbul, 2013.
- ARIKAN**, Rauf, Araştırma Teknikleri ve Rapor Hazırlama, Asil yayın dağıtım, Ankara, 2004
- BAKTİR**, Mustafa, "Hutbe", DİA, C, XVIII, İstanbul, 1998
- BAŞYİĞİT**, Nurettin, Tilavette tertil ve temsil, Güzel Kur'ân okuma usûlü, Emin Yayınları, Bursa, 2013
- BEYHAKİ**, Ebubekr Ahmed bin Hüseyin İbn Ali İbn Abdillâh İbn Musa, *Şuabu'l-İman*, es-Sünenü'l-Kübra, I-X, Beyrut
- BİLMEN**, Ömer Nasuhi, Büyük İslam İlmihali, Bilmen Yayınları, İstanbul
- BUHARİ**, Ebu Abdillâh, Muhammed İbn İsmail, İbrahim el-Cufi, *el-Camiu's Sahih*, I-VIII, Çağrı Yayınları, İstanbul 1982
- el-CAHİZ**, Ebu Osman Amr İbn Bahr, *el-Beyan Ve't-Tebyin*, C, I, Daru'l Fikr, Beyrut, 1968
- CANAN**, İbrahim, Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi, C, I, Ankara, 1988; Hadis Ansiklopedisi, Kütüb-i Sitte, C, VIII, İstanbul
- CEBECİ**, Suat, Öğrenme ve Öğretme Süreçlerinde Dini İletişim, İz Yayıncılık, İstanbul, 2003
- CEVDET PAŞA**, Ahmet, Kısas-ı Enbiya ve Tevârihi Hulefa, C, I, Bedir Yayınevi, İstanbul, 1966

- el-CEVHERÎ**, Ebu Nasr İsmail İbn Hammâd, Sıhâh, Dâru'l-İlm lilmelâyîn, C, I, Beyrût, 1987
- el-CEVZİYYE**, İbn-u Kayyım, Zad'ul Mead, Tahkik: Enver Baz, C, II, Basım Yeri: Dar'u İbn-i Hazm, Riyad, 2013/1432
- el-CEZİRÎ**, Şeyh Abdurrahman, Şeyh Muhammed Biblavi, El-Bahi vd, Dört Mezhebin Fıkıh Kitabı, Tercüme: Hasan Ege, C, I, Ajans Türk Matbaacılık, Ankara, 1971
- el-CÜVEYİNÎ**, Abdulmelik İbn Abdillâh İbn Yusuf, Nihâyet'ul Matlab fi Dirâyet'il Mezhep, Dâr'ul-Minhac, C, II, Cidde, 2007
- ÇAKAN** İsmail Lütfü, Dînî Hitabet, İfav Yayınları. İstanbul, 2005
- DARİMÎ**, Ebu Muhammed Abdullâh İbn Abdirrahman, *Sünen*, I – II Çağrı Yayınları, İstanbul, 1981
- DEMİRCİ**, Muhsin, Tefsir Usûlü, İstanbul, 2011
- İSA**, Abdulcelil, El-Mushafu'l-Müeyesser, Dâru'l-Kalem, Kahire, 1381-1960.
- DİNİ KAVRAMLAR SÖZLÜĞÜ**, (Fikret Karaman, İsmail Karagöz, İbrahim Paçacı..vd,) D.İ.B Yayınları, Ankara, 2006
- DOĞRU**, Mehmet, Hitabet, Damla Yayınları, İstanbul, 2000
- DURMUŞ**, Zülfikar, 'Bilgi Edin(dir)me Aracı Olarak Hutbe', IV. Din Şurası Tebliğ ve Müzakereleri(12-16 Ekim 2009), C, II, Ankara, 2009
- EBÛ DAVUD**, Süleyman İbn Eş'as es-Sicistanî el-Ezdi, *Sünen*, I–V, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1981
- EBÛ ZEHRA**, Muhammed İslam Hukuku Metodolojisi, Çeviren: Abdulkadir Şener, Fecr Yayınevi, Ankara, 2000
- EFENDİOĞLU**, Mehmet, "Sahabe", DİA, c, XXXV
- ELMALI**, Hüseyin 'Hitabet' md, Arap Edebiyatı, DİA, c, XVIII
- YAZIR**, Elmalılı Muhammed Hamdi, Hak Dini Kur'an dili, C, VII, Eser kitabevi, İstanbul,
- ERŞAHİN**, Seyfettin, "Bilinmeyen Yönleri ile Diyanet", D.A.D, Eylül 1991, sayı: 9
- GAZZALÎ**, Muhammed, Fıkhu's-Siyre, Dâr'ul Kalem yay, Şam (Dimeşk), 2006

- GÖÇGÜN**, Önder, “Dünden Bugüne Yunus Emre”, Atatürk Kültür Merkezi Yay, Ankara, 1995
- GÖRGÜLÜ**, Hasan, Hz. Peygamber’in (s.a.v) Hutbede İzlediği Metod ve Günümüzde Hutbe Uygulamaları, Süleyman Demirel Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi, sayı, 3, 1996
- GÜNENÇ**, Halil, Günümüz Meselelerine Fetvalar, C, II, İstanbul, 2005
- GÜRAN**, Kemal, II. Din Şurası Tebliğ ve Müzakereleri, “Müslüman Bir Toplumun Aydınlatılmasında Cuma ve Bayram Hutbelerinin Önemi”, DİB yay, Ankara, 2003
- GÜRAN**, Kemal, “Dînî Konularda Toplumun Aydınlatılması ve Dînî Farklı Yorumlanmasından Kaynaklanan Problemler ve Çözüm Yolları”, ‘Müslüman Bir Toplumun Aydınlatılmasında Cuma ve Bayram Hutbelerinin Önemi’(Tebliğ özeti), DİB yay, Ankara, 1998
- ĞAZALİ**, İmam, İhyâ-i Ūlumiddin, C, II, Dâru’l Marifet, Beyrut
- HANBEL** İbn Ahmed, *Müsned*, I – VI, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1982
- el-HATİP**, Ahmet İbn Abdullah el-Fakih, Hitabet-i Arabiye Tarihi ve Arapça Hutbelerin Usul-ü Tertibi, Evkaf-ı İslâmiye Matbaası, İstanbul 1335,
- el-HİNDİ**, Alauddin, *Kenzulummal*, C, III, Müessesetu’r- Risale, Beyrut, 1979
- HÜSREV**, Molla Düreru'l-Hukkâm, C, I, İstanbul, 1307,
- İBN MÂCE**, Ebu Abdillan Muhammed İbn Yezid el – Kazvini, Sünen, Çağrı Yayınları, I-II, İstanbul, 1981.
- İBN’UL-CEVZİ**, Ebu’l-Ferec, Abdurrahman İbn Ali, *Kitabu’l-Mevzuat*, I– II, Beyrut
- İBN-İ KESİR**, el-Bidâye ve’n-Nihâye fi’t-Tarihî, C, II, Dâru’l Ferâh, Riyad
- İBN-İ AŞUR**, et-Tahrir ve’t-Tenvir, C,VII, Beyrut
- İBN’UL MENZUR**, Lisan’ul Arab, Dâr’ul Kütub’ul İlmiyye, Lübnan, 2003, C, I
- İBNU’L- MÜNZİRİ**, Et-Tergib ve’t-Terhib, C, II, Dâru’l İhya, Beyrut, 1968
- İBN-İ SA’D**, Kitâbü’t-Tabakâti’l-Kebîr, C, II, Beyrut, 1960
- İSA**, Abdulcelil, El-Mushafu’l-Müeyesser, Dâru’l-Kalem, Kahire, 1381-1960
- el-İSFEHÂNÎ**, Râğıb, el-Müfredât (tercüme: Abdalbaki Güneş, Mehmet Yolcu), C, I, Çıra Yayınları, İstanbul, 2006,

- KAL'ACÎ**, Muhammed Ruvas, El-Mevsuat'ul Fıkhiyye el-Miyessera, Dâr'un-Nefais, Beyrut, 2005, C, I,
- el-KANDEHLEVÎ**, Muhammed Yusuf, Hayatu's Sahabe, Çev: Ahmet Meylani, İslami Neşriyat, C, I-IV, Konya; M.Yusuf, *Asrı Saadet Hutbeleri*, Çeviren: Kerim Türkoğlu, Fırat Yayınları, İstanbul
- KARAMAN**, Hayreddin, BARDAKOĞLU Ali, APAYDIN H. Yunus vd, İlmihal, Heyet, T.D.V Yayınları, C, I, Ankara, 2002
- KARAMAN**, Hayreddin vd, KUR'ÂN Yolu Türkçe Meal ve Tefsir, C, V, Ankara, 2012
- KAZANCI**, Ahmet Lütfi, Peygamber Efendimizin Hitabeti, Marifet Yayınları, İstanbul, 2004
- KAZANCI**, Ahmet Lütfi, Peygamberimiz'in (s.a.v) Hitabeti, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2010
- KESKİN**, Mehmet, Semerkand Yayınları, İstanbul, 2005
- el-KUDURÎ**, Ahmed Ebu'l-Hasan el-Bağdadi, Kuduri Metni Tercümesi, Arslan Yayınları
- KURTUBÎ**, El-Câmiu li Ahkâmi'l-Kur'ân, Tercüme: Beşir Eryarsoy, C, XVII, İstanbul, 2003
- KUR'ÂN'I KERİM**, DİB Yayınları, Ankara, 2008
- KUR'ÂN'I KERİM**, BİLMEN Yayınları, İstanbul
- KUR'ÂN'I KERİM** ve Meali-i Şerfi, Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, İşaret Yayınları, İstanbul, 2000
- MALİK** İbn Enes, *Muvatta*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1981
- el-MAVSİLÎ**, Abdullah b. Mahmûd b. Mevdûdi el-Mavsilî, el-İhtiyar li Ta'lîli'l-Muhtar, Tercüme: Mehmet Keskin, C, I, İstanbul, 2005
- el-MERGİNÂNÎ**, el-Hidâye, C, I, Kahire, 1965
- MEVLANA**, Mesnevi, Çeviren: Şefik Can, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1997
- el-MÜNAVÎ**, Muhammed, Abdür-rauf, Feyzül-Kadir, Tahkik: Muhammed Hasan Zayfullah, Mustafa el-babi el-Halebi yay, C, II, Kahire, 1964
- MÜSLİM**, Ebu'l – Hüseyin İbn Haccac el – Kuşeyri, *el – Camiu's – Sahih*, Tahkik: Muhammed Fuad Abdalbâki, I-III, Çağrı Yayınları, İstanbul 1981

NASIF, Mansur Ali, et-Tac, C, II, İhya yay, 1961

en-NESAİ, Ebu Abdurrahman Ahmed İbn Ali İbnŞuayb, *Sünenü Nesai*, I-VIII, İstanbul, 1981

NESEFİ, Tefsiri, Tercüme: Şerafettin Şenaslan, Ömer Faruk Haznedaroğlu, C, X, İstanbul, 2011

NEVEVİ, İmam, Riyaz’us-Salihin, İstanbul

ÖLMEZ ATALAY, Yesemin, Felsefi Açından Tolerans ve Hoşgörü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2008

ÖZBALIKÇI, M. Reşit, Asr- 1 Saadet ve Râşid Halifeler Döneminde Hitabet, Yeni Akademi Yayınları, İstanbul, 2005

PAŞA, Ahmet Cevdet, Kısas-ı Enbiya ve Tevârihi Hulefa, C, I, Bedir Yayınevi, İstanbul, 1966

Er- RAZİ, Fahreddin, Tefsir-i Kebir, Mefâtihu’l- Gayb, Tercüme: Suat Yıldırım, Lütfullah Cebeci vd, C, XXI, Huzur Yayınevi, İstanbul, 2008

SARI, Mevlüt, El Mevarid, Arapça-Türkçe Lügat, Bahar Yayınları, İstanbul, 1982

SARIÇAM, İbrahim, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı, D.İ.B yay, Ankara, 2003,

SARIKOYUNCU, Ali, Atatürk Din ve Din Adamları, , TDV Yayınları, Ankara, 2003

SERAHSİ, Mabsut, Editör: Mustafa Cevat Akşit, Tercüme: Şerafettin Kalay, Hamdi Arslan, Soner Duman vd, C, II, Gümüşev Yayınları, İstanbul, 2008

es-SUYUTİ, *Camii’s-Sağir*, C, I, Dâru’l Fikr, Beyrut; Abdurrahman Celâleddin, Mizher fi Ulûmi’l-Lügati ve Enva’ihâ, C, I

ŞA’BÂN, Zekiyyüddin, İslam Hukuk İlminin Esasları (Usûlü’l Fıkıh), Tercüme: İbrahim Kâfi Dönmez, Türkiye Diyanet Vakfı yayınları, Ankara, 2014

ŞEN, Ziya, I. Din Hizmetleri Sempozyumu, “Camilerde Okunan Hutbelerin Mevcut Durumunun Değerlendirilmesi ve Daha Mükemmel Hale Getirilmesi için Bazı Teklifler”, ‘Dînî Hitabetin Kavramsal Çerçevesi’, C, I, DİB yay, Ankara, 2008

eş- ŞİRBİNİ, Muğni’l Muhtac (Mînhac Şerhi), C, I, Mustafa el-Bâbi el-Halebi matbaası, Mısır, 1958,

TABERANİ, Kebir, Çeviren: Durak Pusmaz, Ahmet Arpa vd, C, I, Hikmet Yayınları, İstanbul, 2003

et- TABERİ, İbn-i Cerir, Câmi'ül-Beyân an Te'vili Âyi'l-Kur'ân, İhtisar ve Tahkik: Muhammed Ali es-Sabuni, Salih Ahmed Rıza, Tercüme: Mehmed Keskin, C, II, Ümit Yayınları, İstanbul,

TAŞAN, Yusuf, Dînî Tebliğde Hutbenin Yeri ve Hz. Peygamber' in Hutbe Tarzı, Yüksek Lisans Tezi, Marmara İlahiyat Anabilim Dalı, Hadis Dalı, İstanbul,2007

et-TİRMİZİ, Ebu İsa Muhammed İbn İsa, *Sünen*, I-V, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1981

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI, Son Değişiklikleriyle, Savaş Yayınları, Ankara, 2014

YARDIM, Ali, Peygamberimiz'in Şemâili, Damla Yayınevi, İstanbul, 1997

YAŞAR, Mehmet, "İmam Hatiplerin Kendi Hutbelerini Okuması", 'Dînî Hitabetin Kavramsal Çerçevesi' I. Din Hizmetleri Sempozyumu, C, I, DİB Yayınları, Ankara,2007

YAZICI, Nesimi, "Osmanlı Son Döneminden Cumhuriyete Hutbelerimiz Üzerine Bazı Düşünceler.", A.Ü.İ.F.D

YAZIR, Elmalılı M. Hamdi, Hak DînîKUR'ÂN Dili, C, IX, İstanbul, 2000

YILMAZ, Hasan Kamil, ERBAŞ Ali, ATA Ulvi vd, Yaygın Din Eğitimi Sempozyumu, DİB Yayınları, Ankara, 2012

YILMAZ, Hüseyin, "Camilerin Eğitim Fonksiyonu", İstanbul, 2005

ZENGİN, Halise Kader, Yaygın Din Eğitimi Sempozyumu, Son Dönem Cumhuriyet Hutbelerinin İçerik Analizi, C, II, 30 Mart- 01 Nisan, Ankara, 2012

ZEYDAN, Abdulkerim Fıkıh Usûlü, Çeviri: Ruhi Özcan, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1993,

ZÜHAYLÎ, Vehbe İslâm Fıkıhı Ansiklopedisi, (çev: Komisyon), C, II, Feza Yay, İstanbul, 1994

ez- ZÜRKÂNÎ, Abdulazim, "Menâhîlu'l-'ırfân", Dâru'l-kitâbi'l-Arabî, C, I, Beyrût, 1995,

SANAL KAYNAKLAR

DİB, Görev ve Çalışma Yönetmeliği (2014) Md. 40

Hutbe Hazırlama ve Değerlendirme Kılavuzu, D.İ.B,[Hutbeler],
<http://www.eflanimuftulugu.gov.tr/yn/>, (05.06.2012.)

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Dekar>, (20.06.2014)

<http://www.motosikletdergisi.com/haber/183/turkiyede-28-kisiye-1-kiliste-7-kisiye-1-motosiklet.html>, (25.06.2014)

<http://www.yozgatmuftuluk.gov.tr/?s=haber&id=113> (08.07.2014)

<http://www.antalyakulturturizm.gov.tr/TR,67378/ulkemizde-kutlanan-onemli-gun-ve-geceler> (16.06.2014)

Faaliyet Raporları, 'İstatistikler', 'Kurumsal',<http://www.diyamet.gov.tr/tr/kategori/istatistikler/136>. (15.06.2014)

<http://www.sigaraninzararlari.gen.tr/>, (16.06.2014).

<http://eogrenme.anadolu.edu.tr/ilahiyat/genel-bilgiler/Sayfalar/default.aspx>
(03.07.2014).

http://ilahiyat.harran.edu.tr/mufredat/ilahiyat_mufredat.pdf(03.07.2014).

https://ikys.diyamet.gov.tr/dosya/cami_gorevlileri/hizmet_cetveli.

T.C. Resmi Gazete, 02 Temmuz, 1965, 12038.

EK A.1. 2010-2012 YILLARI ARASINDA OKUNAN HUTBELER

Tablo Analizi: Tabloda “Aylar” bölümünde hutbelerin okunduğu aylar, “no” bölümünde hutbe sayıları, “tarih” bölümünde hutbelerin okunduğu tarihler, “konu” bölümünde de hutbe konuları yer almaktadır. Koyu renklerle gösterilen hutbeler, aynı yıl içerisinde veya farklı yıllarda “tekrar” okunan, altı çizili olanlar da konuları aynı olan hutbeleri belirtmektedir. Üzerinde herhangi bir belirti olmayanlar da diğer konulardan farklı olarak (aynı veya benzer konulardan olmayan) okunan hutbelerdir.

İçeriğinde herhangi bir değişikliğe gidilmeden sadece tarihleri ve bazılarının da isimleri değiştirilerek ayrı haftalarda okunan 22 konu ve toplamda 49 hutbe tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 6. Yıllara Göre Okunan Hutbeler

Hutbeler (2010-2012 Yılı)			
Aylar	No	Tarih	Konu
OCAK	1	01.01.2010	Besmele
	2	08.01.2010	Helal Kazanç
	3	15.01.2010	Sağlığımızı Koruyalım
	4	22.01.2010	Af ve Bağışlayıcı Olmak
	5	29.01.2010	Bid’at ve Hurafeler
	6	07.01.2011	Zamanı İyi Değerlendirme
	7	14.01.2011	Komşuluk Hakkı
	8	21.01.2011	<u>İslam’ın Gayesi Güzel Ahlak</u>
	9	28.01.2011	<u>Ölüme Hazır Olmak</u>
	10	06.01.2012	Sağlığımızı Koruyalım
	11	13.01.2012	Umre İbadeti ve Önemi

	12	20.01.2012	<u>Ölüm ve Ötesi</u>
	13	27.01.2012	Zamanı İyi Değerlendirme
ŞUBAT	14	05.02.2010	İman ve İslam
	15	12.02.2010	<u>İslam'da İş ve Ticaret Ahlakı</u>
	16	19.02.2010	<u>Mevlid Kandili</u>
ŞUBAT	17	26.02.2010	Madde Bağımlılığı
	18	04.02.2011	<u>İslam'da Uhuvvet</u>
	19	11.02.2011	<u>Kutlu Doğum (Mevlid Kandili)</u>
	20	18.02.2011	<u>Namazın Hikmetleri</u>
	21	25.02.2011	<u>Temizlik Alışkanlığını Kazanabilmek</u>
	22	03.02.2012	<u>Mevlid-i Nebi</u>
	23	10.02.2012	Alışverişte Dürüstlük
	24	17.02.2012	Duanın Mahiyeti
	25	24.02.2012	Ağaç Dikmenin Fazileti
MART	26	05.03.2010	<u>İslam'da Kadın Hakları</u>
	27	12.03.2010	<u>Çanakkale Zaferi</u>
	28	19.03.2010	<u>Birlik ve Beraberliğin Önemi</u>
	29	26.03.2010	Kitap Okumanın ve Okutmanın Önemi
	30	04.03.2011	Ameli Salih
	31	11.03.2011	<u>Birlik ve Beraberlik</u>
	32	18.03.2011	<u>Çanakkale Zaferi</u>
	33	25.03.2011	Yaşlıların Haklarını Gözetmek
	34	02.03.2012	Madde Bağımlılığı
	35	09.03.2012	İslam'da İnsan Hakları
	36	16.03.2012	<u>Çanakkale Zaferi</u>
	37	23.03.2012	Yaşlıların Haklarını Gözetmek
	38	30.03.2012	Kitap Okumanın ve Okutmanın Önemi
N İS	39	02.04.2010	Kul ve Kamu Hakkı

	40	09.04.2010	Hz. Muhammed (s.a.v)'in Örnekligi
	41	16.04.2010	Peygamber Sevgisi
	42	23.04.2010	Peygamberimizin'in (s.a.v) Çocuk Sevgisi
	43	30.04.2010	İslam'da Vakfın Önemi
	44	01.04.2011	Peygamberimiz (s.a.v) ve Merhamet
	45	08.04.2011	<u>Engelliler-Otizm</u>
	46	15.04.2011	Merhamet Eğitimi
	47	22.04.2011	<u>Çocuk Terbiyesi</u>
	48	29.04.2011	İslam'ın Çalışmaya Verdiği Önem
NİSAN	49	06.04.2012	<u>Kardeşlik Çağrısı</u>
	50	13.04.2012	<u>Kardeşlik Ahlakı ve Hukuku</u>
	51	20.04.2012	<u>Kardeşlik ve Fedakârlığın Önemi</u>
	52	27.04.2012	Ashab-ı Kiramın Fazileti
MAYIS	53	07.05.2010	Trafik Kurallarına Uymanın Önemi
	54	14.05.2010	<u>Genliğimize Sahip Çıkalım</u>
	55	21.05.2010	Toplumun Yetimleri: Sokak Çocukları
	56	28.05.2010	İstanbul'un Fethi
	57	06.05.2011	İslam'da Aile Huzuru
	58	13.05.2011	<u>Genliğin Önemi</u>
	59	20.05.2011	Olgun Mü'minin Özellikleri
	60	27.05.2011	<u>Üç Aylar ve Regaib Kandili</u>
	61	04.05.2012	Can ve Mal Güvenliği
	62	11.05.2012	İslam'da Vakfın Önemi
	63	18.05.2012	<u>Regaib Kandili</u>
	64	25.05.2012	İstanbul'un Fethi
HAZİRAN	65	04.06.2010	İslam'da Çevre Bilinci
	66	11.06.2010	<u>Üç Aylar ve Regaip Gecesi</u>
	67	18.06.2010	Tövbe ve İstiğfar

	68	25.06.2010	<u>Uyuşturucunun Fert ve Topluma Zararları</u>
	69	03.06.2011	<u>Üç Aylar</u>
	70	10.06.2011	İslam'da Şükür
	71	17.06.2011	Anne-Babaya İtaat
	72	24.06.2011	<u>Miraç Kandili</u>
	73	01.06.2012	<u>Maddi ve Manevi Temizlik</u>
	74	08.06.2012	İslam'da Çevre Bilinci
	75	15.06.2012	<u>Miraç Kandili</u>
	76	22.06.2012	Zekât ve Önemi
	77	29.06.2012	<u>Berat Kandili</u>
TEMMUZ	78	02.07.2010	<u>Miraç Kandili</u>
	79	09.07.2010	<u>Namaz</u>
	80	16.07.2010	<u>Hicret ve Önemi</u>
TEMMUZ	81	23.07.2010	Berat Kandili
	82	30.07.2010	İyiliği Emretmek, Kötülükten Menetmek
	83	01.07.2011	<u>Çocuklarımıza Karşı Görevlerimiz</u>
	84	08.07.2011	Günahlardan Arınma
	85	15.07.2011	Beraat Kandili
	86	22.07.2011	<u>Cuma Namazının Fazileti</u>
	87	29.07.2011	<u>On Bir Ayın Sultanı Ramazan</u>
	88	06.07.2012	<u>İslam'da Kardeşlik</u>
	89	13.07.2012	Ramazan Ayı
	90	20.07.2012	<u>Sevgi ve Barış Dili Selam</u>
	91	27.07.2012	<u>Ben Oruçluyum Diyebilmek</u>
AĞUSTOS	92	06.08.2010	Ramazan Ayı
	93	13.08.2010	Oruç
	94	20.08.2010	Zekât ve Önemi
	95	27.08.2010	Zafer Bayramı

	96	05.08.2011	Oruç
	97	12.08.2011	Zekât ve Önemi
	98	19.08.2011	İyilik ve Yardımlaşma
	99	26.08.2011	<u>Kadir Gecesinin Fazileti</u>
	100	30.08.2011	Ramazan Bayramı
	101	03.08.2012	Zekât ve Önemi
	102	10.08.2012	Kadir Gecesi
	103	17.08.2102	Sıla-i Rahim
	104	19.08.2012	<u>Ramazan Bayramı</u>
	105	24.08.2012	Kul Hakkı
	106	31.08.2012	Hasta Ziyareti ve Sağlık
EYLÜL	107	03.09.2010	Kadir Gecesi
	108	09.09.2010	Ramazan Bayramı
	109	10.09.2010	<u>İbadette Devamlılık</u>
	110	17.09.2010	<u>İslam'da Eğitim ve Öğretimin Önemi</u>
	111	24.09.2010	Nesli Muhafaza
	112	02.09.2011	<u>İbadette Devamlılık</u>
EYLÜL	113	09.09.2011	Kin ve Husumetten Sakınmak
	114	16.09.2011	<u>Eğitim ve Öğretimin Önemi</u>
	115	23.09.2011	<u>İslam'da Güzel Ahlak</u>
	116	30.09.2011	Cami-Çocuk Buluşması
	117	07.09.2012	<u>Ticaret Ahlakı</u>
	118	14.09.2012	<u>İnsan Yetiştirme ve Çocuk Hakları</u>
	119	21.09.2012	<u>Selam</u>
	120	28.09.2012	Camilerin Toplum Üzerindeki Etkisi
EKİM	121	01.10.2010	Camii, Cemaat ve Din Görevlileri
	122	08.10.2010	Ailenin Önemi ve Peygamberimiz'in (s.a.v) Aile Hayatı

	123	15.10.2010	Hayırda Yarışmak
	124	22.10.2010	<u>Namaz Dînîn Direğidir</u>
	125	29.10.2010	Cumhuriyet Bayramı
	126	07.10.2011	<u>Cemaatle Namaz</u>
	127	14.10.2011	Kur'ân'ı Kerim'i Öğrenmenin Fazileti
	128	21.10.2011	Aziz Şehitlerimize
	129	28.10.2011	İslam'da Adalet
	130	05.10.2012	<u>Cuma ve Cemaatle Namaz</u>
	131	12.10.2012	Aile ve Önemi
	132	19.10.2012	Kurban ve Önemi
	133	25.10.2012	Bayramlaşma ve Dayanışma
KASIM	134	05.11.2010	İhsan
	135	12.11.2010	Kurban
	136	16.11.2010	<u>Kurban Bayramı</u>
	137	19.11.2010	<u>İlim Adamına Verilen Değer</u>
	138	26.11.2010	Dili Doğru Kullanmak
	139	04.11.2011	Kurban İbadeti
	140	06.11.2011	<u>Kurban Bayramı</u>
	141	11.11.2011	İslam'da Aile Huzuru
	142	18.11.2011	<u>İlim ve İlim Adamının Fazileti</u>
	143	25.11.2011	<u>Eşimiz, Evladımız, Annemiz: Kadın</u>
KASIM	144	02.11.2012	Komşuluk Hakkı
	145	09.11.2012	Hicret ve Yılbaşı
	146	23.11.2012	Muharrem Ayı ve Aşura
	147	30.11.2012	<u>İslam'da Kul Hakkı</u>
ARALIK	148	03.12.2010	Hicret
	149	10.12.2010	Veda Hutbesi ve İnsan Hakları
	150	17.12.2010	<u>Engellilere Karşı Görev ve Sorumluluklarımız</u>

151	24.12.2010	Nefis Muhasebesi
152	31.12.2010	İslam Tevhit Dînîdir
153	02.12.2011	Kerbela'yı Anlamak
154	09.12.2011	Veda Hutbesi ve İnsan Hakları
155	16.12.2011	<u>Mevlana ve Hoşgörü</u>
156	23.12.2011	Bid'at ve Hurafeler
157	30.12.2011	Milli ve Manevi Değerlerimize Sahip Çıkalım
158	07.12.2012	Vatan Sevgisi
159	14.12.2012	<u>İslam'da Hoşgörü</u>
160	21.12.2012	Sünnetin Yeri ve Önemi
161	28.12.2012	Milli ve Manevi Değerlerimize Bağlılık

Tablo 7. Konularına Göre Tekrar Eden Hutbeler

No	Hutbenin Konusu	2010	2011	2012
1	Sağlığımızı Koruyalım	15.01.2010	-	06.01.2012
2	Bid'at ve Hurafeler	29.01.2010	23.12.2011	-
3	Zamanı İyi Değerlendirme	-	07.01.2011	27.01.2012
4	Komşuluk Hakkı	-	14.01.2011	02.11.2012
5	Madde Bağımlılığı	26.02.2010	-	02.03.2012
6	Kitap Okumanın ve Okutmanın Önemi	26.03.2010	-	30.03.2012
7	Yaşlıların Haklarını Gözetmek	-	25.03.2011	-
8	Kul ve Kamu Hakkı	02.04.2010	-	24.08.2012
9	İslam'da Vakfın Önemi	30.04.2010	-	11.05.2012
10	İstanbul'un Fethi	28.05.2010	-	25.05.2012
11	İslam'da Aile Huzuru	-	06.05.2011- 11.11.2011	-
12	İslam'da Çevre Bilinci	04.06.2010	-	08.06.2012
13	Zekât ve Önemi	20.08.2010	12.08.2011	22.06.2012- 03.08.2012
14	Berat Kandili	23.07.2010	15.07.2011	-

15	Ramazan Ayı	06.08.2010	-	13.07.2012
16	Ailenin Önemi ve Peygamberimiz'in (s.a.v) Aile Hayatı-Aile ve Önemi	10.08.2010	-	12.10.2012
17	Oruç	13.08.2010	05.08.2011	-
18	Ramazan Bayramı	09.09.2010	30.08.2011	-
19	Kadir Gecesi	03.09.2010	-	10.08.2012
20	Kurban ve Önemi-Kurban-Kurban İbadeti	12.11.2010	04.11.2011	19.10.2012
21	Hicret-Hicret ve Yılbaşı	03.12.2010		09.11.2012
22	Veda Hutbesi ve İnsan Hakları	10.12.2010	09.11.2011	

EK A.2. HUTBELERDE OKUNAN ÂYET VE HADİSLER

Aşağıda hutbelerde her üç yılda okunan âyet ve hadislere yer verilmiştir. Bu âyet ve hadislerin hangi yılda ve ayda, hangi konuda okunduğu da belirtilmiştir.

Bölümlerde Arapça metnin yazılı olduğu âyetler hutbenin girişinde okunan âyetlerdir. Hutbenin girişindeki âyet daha önceki hutbelerde okunmuşsa bunun yerine metinde yer alan başka bir âyet Arapça metni ile birlikte verilmiştir. Eğer hutbedeki âyet veya âyetler daha önce başka hutbelerde geçmişse bu hutbenin âyet bölümüne hiçbir şey yazılmamıştır. Dipnotta bununla ilgili bilgi verilmiştir. Bunun dışında sadece meallerin verildiği âyetler de metin içerisinde konunun akışına göre okunan âyetlerdir.

Tekrar eden âyetler ayrı bir tabloda (Tablo 1.) gösterilmiştir. Hadislerin Arapça metni verilmemiştir. Hadisler verilirken de tıpkı âyetlerde olduğu gibi tekrar eden hadisler yazılmamıştır. Yine bununla ilgili de dipnotta bilgi verilmiştir. Eğer hutbede okunan âyet ve hadisler başka hutbelerde de okunmuş veya hutbe tekrar eden bir hutbeyse bunların sadece konu başlıkları yazılmış, dipnotlarda bunlarla ilgili gerekli bilgiler verilmiştir.

EK A.2.1. 2010 Yılında Okunan Âyet ve Hadisler

Ocak Ayı

Besmele

Ayet

إِنَّهُ مِنْ سُلَيْمَانَ وَإِنَّهُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ أَلَّا تَعْلَمُوا عَلَيَّ وَأَتُونِي مُسْلِمِينَ

“Mektup, Süleyman'dan gelmiştir. O, ‘Bismillâhirrahmânirrahîm’ diye başlamakta ve içinde ‘Bana karşı büyüklük taslamayın ve teslimiyet göstererek bana gelin’ denilmektedir.”²⁷⁵

(Nûh), “Binin ona. Onun yüzüp gitmesi de durması da Allah'ın adıyladır. Şüphesiz Rabbim çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.” dedi.²⁷⁶

“Helal ve hayırlı bir işe Allah’ın adıyla başlamak, her Müslümanın üzerinde titizlikle durması gereken görevlerdendir.”²⁷⁷

Hadis

Hz. Peygamber (s.a.v) günlük hayatta işlerine ‘besmele’ ile başlamış, Müslümanlara da bu şekilde yapmalarını tavsiye etmiştir.²⁷⁸

Bu hadis belirtilen kaynaklarda şu şekilde geçmektedir: “Ümmetimden biri ehline yakınlık etmek istediği vakit: Bismillah, Ya Rabbi! Bizi şeytandan irak eyle! Bize ihsan edeceğin zürriyetten de şeytanı irak eyle! Demiş olsa aralarındaki o cimadan çocuk mukadderse o çocuğa şeytan ebediyen zarar veremez.”²⁷⁹

“Bismillâhirrahmanirrahim” ile başlamayan her iş bereketsizdir, devam etmez ve köksüzdür.”²⁸⁰

Helal Kazanç

Ayet

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُوا لِلَّهِ إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ

“Ey iman edenler! Eğer siz ancak Allah’a kulluk ediyorsanız, size verdiğimiz rızıkların iyi ve temizlerinden yiyin ve Allah’a şükredin.”²⁸¹

²⁷⁵- Kilis İl Müftülüğü, 01.01.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’an*, 27. Naml Sûresi, Âyet 30-31.

²⁷⁶- Kilis İl Müftülüğü, 01.01.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’an*, 11. Hud Sûresi, Âyet 41.

²⁷⁷- Kilis İl Müftülüğü, 01.01.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’an*, 6. En’am Sûresi, Âyet 118-119-121.

²⁷⁸- Kilis İl Müftülüğü, 01.01.2010 Tarihli hutbesi, Buhari, Nikâh, 67. Müslim, Nikâh, 116.

²⁷⁹- Kilis İl Müftülüğü, 01.01.2010 Tarihli hutbesi, Buhari, Nikâh, 67. Müslim, Nikâh, 116.

²⁸⁰- Kilis İl Müftülüğü, 01.01.2010 Tarihli hutbesi, Ahmed İbn Hanbel, Müsned, C, II, 259. Acluni, Keşf’ul- Hafa, C, II, s, 174.

“Allah’ın size rızık olarak verdiklerinden helal, iyi ve temiz olarak yiyin ve kendisine inanmakta olduğunuz Allah’a karşı gelmekten sakının”²⁸²

“Sonra o gün, nimetlerden mutlaka hesaba çekileceksiniz.”²⁸³

Hadis

Peygamberimiz’e (s.a.v): “Kazancın hangisi temiz ve helâldir” diyesoruldu, O da: “Kişinin el emeği ve helâl ticaret ile elde edilen kazançtır”²⁸⁴ dedi.

“Hiç kimse elinin emeğinden daha hayırlı bir şey yememiştir.”²⁸⁵

Bu hadis kaynakta şu şekilde geçmektedir: “Hiç kimse elinin emeğinden daha hayırlı bir şey yememiştir, Allah’ın (c.c) peygamberi Davud’da elinin emeğinden yedi.”²⁸⁶

Bir yolcunun saçı başı dağınık bir şekilde dua ettiğini gören Hz. Peygamber (s.a.v): “Bu adamın yediği, içtiği, giydiği haramdır. Peki, böyle bir kimsenin duasına nasıl icabet edilir”²⁸⁷ diyerek helal rızkın önemine dikkat çekmiştir.

Hadis verilen kaynakta şu şekilde geçmektedir: “Bir kimse (Hak yolunda) uzun sefere çıkar, saçları dağılmış, toza toprağa bulanmış bir hâlde ellerini semaya uzatarak: Ya Rabbi, ya Rabbi! Diye dua eder. Hâlbuki yediği haram, içtiği haram, giydiği haram, (hâsılı) kendisi haramla beslenmiş olursa böylesinin duası nasıl kabul edilir?”

Sağlığımızı Koruyalım

Ayet

وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

“(Mallarımızı) Allah yolunda harcayın. Kendi kendînizi tehlikeye atmayın. İyilik edin. Şüphesiz Allah iyilik edenleri sever.”²⁸⁸

²⁸¹ - Kilis İl Müftülüğü, 08.01.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’an*, 2. Bakara Sûresi, Âyet 172.

²⁸² - Kilis İl Müftülüğü, 08.01.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’an*, 5. Maide Sûresi, Âyet 88.

²⁸³ - Kilis İl Müftülüğü, 08.01.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’an*, 102. Tekasür Sûresi, Âyet 8.

²⁸⁴ - Kilis İl Müftülüğü, 08.01.2010 Tarihli hutbesi, Ahmed İbn Hanbel, Müsned, C, IV, 141.

²⁸⁵ - Kilis İl Müftülüğü, 08.01.2010 Tarihli hutbesi, Buhari, ‘Büyü’ 15.

²⁸⁶ - Kilis İl Müftülüğü, 08.01.2010 Tarihli hutbesi, Buhari, ‘Büyü’ 15.

²⁸⁷ - Kilis İl Müftülüğü, 08.01.2010 Tarihli hutbesi, Müslim, ‘Zekât’, 65.

²⁸⁸ - Kilis İl Müftülüğü, 15.01.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’an*, 2. Bakara Sûresi, Âyet 195.

Hadis

“Allah (cc) verdiği derdin şifasını da verir.”²⁸⁹

“Bir yerde “Veba” olduğunu işittiğiniz zaman, o yere girmeyiniz. Bulduğunuz yerde “Veba” hastalığı varsa oradan da çıkmayınız.”²⁹⁰

Af ve Bağışlayıcı Olmak

Ayet

إِنْ تُبْدُوا خَيْرًا أَوْ تُخْفُوهُ أَوْ تَعْفُوا عَنْ سُوءٍ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُورًا قَدِيرًا

“Bir hayrı açıklar veya gizlerseniz yahut bir kötülüğü affederseniz (bilin ki), Allah da çok affedicidir, her şeye hakkıyla gücü yetendir.”²⁹¹

“Bir kötülüğün karşılığı, onun gibi bir kötülüktür (ona denk bir cezadır). Ama kim affeder ve arayı düzeltirse onun mükâfatı Allah'a aittir. Şüphesiz O, zalimleri sevmez. Zulme uğradıktan sonra, kendini savunup hakkını alan kimseye (ceza vermek için) bir yol yoktur. Ceza yolu ancak insanlara zulmedenler ve yeryüzünde haksız yere taşkınlık edenler içindir. İşte onlar için elem dolu bir azap vardır. Her kim de sabreder ve bağışlarsa, işte bu elbette azmedilecek işlerdendir.”²⁹²

“Sen af yolunu tut, iyiliği emret, cahillerden yüz çevir.”²⁹³

Hadis²⁹⁴

Bid' at ve Hurafeler

Ayet

فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا لِيُضِلَّ النَّاسَ بِغَيْرِ عِلْمٍ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ

“İnsanları bilgisizce saptırmak için Allah’a karşı yalan uyduran kimseden daha zalim kimdir? Şüphesiz Allah zalimler topluluğunu doğru yola iletmez.”²⁹⁵

²⁸⁹- Kilis İl Müftülüğü, 15.01.2010 Tarihli hutbesi, Buhari, ‘Tıbb’, 1.

²⁹⁰- Kilis İl Müftülüğü, 15.01.2010 Tarihli hutbesi, Buhari ‘Tıbb’, 45.

²⁹¹- Kilis İl Müftülüğü, 22.01.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’an*, 4. Nisa Sûresi, Âyet 149.

²⁹²- Kilis İl Müftülüğü, 22.01.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’an*, 42. Şura Sûresi, Âyet 40-43.

²⁹³- Kilis İl Müftülüğü, 22.01.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’an*, 7. A’raf Sûresi, Âyet 199.

²⁹⁴- Hutbede hadis okunmamıştır.

Hadis

“Sözün en hayırlısı Allah’ın kitabıdır; yolun en hayırlısı Muhammed’in (s.a.v.) yoludur, işlerin kötüsü sonradan çıkanlar (yani bid’atlardır). Her bid’at sapıklıktır.”²⁹⁶

“Bilesiniz! (Kıyamet günü) Havz’ın başına hepinizden önce ben geleceğim. Ben sizin çokluğunuzla diğer ümmetlere karşı iftihar edeceğim. Sakın benim yüzümü kara çıkarmayın. Haberiniz olsun! Ben pek çok kimseyi (şefaatiyle) ateşten kurtaracağım. Bazı kimseler de benden uzaklaştırılacak (zebaniler onları götürceklerdir). Ben: Ey Rabbim! (Zebanilerin benden kaçırdıkları) benim ümmetimdi (Niye cehenneme götürülüyorlar?) diyeceğim. Allah’u Teâla hazretleri şöyle buyuracak: Senden sonra onların neler ihdas ettiklerini sen bilmiyorsun!”²⁹⁷

Şubat Ayı

İman ve İslam

Ayet

أَحْسِبَ النَّاسَ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ

“İnsanlar, ‘İnandık’ demekle imtihan edilmeden bırakılacaklarını mı zannederler.”²⁹⁸

“Bedevîler ‘İman ettik’ dediler. De ki: ‘İman etmedîniz.’ (Öyle ise, ‘iman ettik’ demeyin.) ‘Fakat boyun eğdik’ deyin. Henüz iman kalplerinize girmedi. Eğer Allah’a ve Peygamberine itaat ederseniz, Allah (c.c) yaptıklarınızdan hiçbir şeyi eksiltmez. Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.”²⁹⁹

“Andolsun biz onlardan öncekileri de imtihan etmiştik. Allah doğru söyleyenleri de, yalancıları da mutlaka bilir.”³⁰⁰

“Yoksa siz, sizden öncekilerin başına gelenler, sizin de başınıza gelmeden cennete gireceğinizi mi sandınız? Peygamber ve onunla beraber müminler, ‘Allah’ın

²⁹⁵- Kilis İl Müftülüğü, 29.01.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’an*, 6. En’am Sûresi, Âyet 144.

²⁹⁶- Kilis İl Müftülüğü, 29.01.2010 Tarihli hutbesi, Müslim, Cuma, 13, Hadis no: 43.

²⁹⁷- Kilis İl Müftülüğü, 29.01.2010 Tarihli hutbesi, Buhari, Fiten, 1, Rikak, 53.

²⁹⁸- Kilis İl Müftülüğü, 05.02.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’an*, 29. Ankebut Sûresi, Âyet 2.

²⁹⁹- Kilis İl Müftülüğü, 05.02.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’an*, 49. Hücurat Sûresi, Âyet 14.

³⁰⁰- Kilis İl Müftülüğü, 05.02.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’an*, 29. Ankebut Sûresi, Âyet 3.

yardımı ne zaman?’ diyecek kadar darlığa ve zorluğa uğramışlar ve sarsılmışlardı. İyi bilin ki Allah'ın yardımı pek yakındır.”³⁰¹

“Ey Rabbim, beni Müslüman olarak öldür ve beni salihler arasına kat.”³⁰²

Hadis³⁰³

İslam’da İş ve Ticaret Ahlakı

Ayet³⁰⁴

Hadis³⁰⁵

Mevlid Kandili

Ayet

وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هَذَا سِحْرٌ مُبِينٌ

“Hani, Meryem oğlu İsa, ‘Ey İsrailoğulları! Şüphesiz ben, Allah'ın size, benden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı ve benden sonra gelecek, Ahmed adında bir peygamberi müjdeleyici (olarak gönderdiği) peygamberiyim’ demişti. Fakat (İsa) onlara apaçık mucizeleri getirince, ‘Bu, apaçık bir sihirdir’ dediler.”³⁰⁶

“Andolsun, Allah müminlere kendi içlerinden; onlara âyetlerini okuyan, onları arıtıp tertemiz yapan, onlara kitap ve hikmeti öğreten bir peygamber göndermekle büyük bir lütufta bulunmuştur. Oysa onlar, daha önce apaçık bir sapıklık içinde idiler.”³⁰⁷

Hadis³⁰⁸

³⁰¹ - Kilis İl Müftülüğü, 05.02.2010 Tarihli hutbesi, *Kur'an*, 2. Bakara Sûresi, Âyet 214.

³⁰² - Kilis İl Müftülüğü, 05.02.2010 Tarihli hutbesi, *Kur'an*, 12. Yusuf Sûresi, Âyet 101.

³⁰³ - Kilis İl Müftülüğü, 05.02.2010 Tarihli hutbesi, Hutbede hadis okunmamıştır.

³⁰⁴ - Kilis İl Müftülüğü, 12.02.2010 Tarihli hutbesi, Âyet diğer hutbelerde okunmuştur, (Nisa Suresi 4. Âyet).

³⁰⁵ - Kilis İl Müftülüğü, 12.02.2010 Tarihli hutbesi, Helal Kazanç ve Alışverişte Dürüstlük konulu hutbelerde hadislerin aynısı okunmuştur.

³⁰⁶ - Kilis İl Müftülüğü, 19.02.2010 Tarihli hutbesi, *Kur'an*, 61. Saf Suresi Âyet 6.

³⁰⁷ - Kilis İl Müftülüğü, 19.02.2010 Tarihli hutbesi, *Kur'an*, 3. Âli-İmran Suresi, Âyet 164.

³⁰⁸ - Kilis İl Müftülüğü, 19.02.2010 Tarihli hutbesi, Hutbede hadis okunmamıştır.

Madde Bağımlılığı

Ayet

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ

“Biz, gerçekten insanı en güzel bir biçimde yarattık.”³⁰⁹

Hadis

“İnsanların sahip oldukları; fakat çoklarının kıymetini bilmeyip aldandıkları iki nimet vardır: Sıhhat ve boş vakit.”³¹⁰

“İyi bir arkadaş misk taşıyan insana benzer. Misk taşıyan ya sana o kokudan hediye eder, ya da ondan sana hoş kokular gelir.”³¹¹

Mart Ayı

İslam’ da Kadın Hakları

Ayet

وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا

“Onlarla iyi geçinin. Eğer onlardan hoşlanmadıysanız, olabilir ki, siz bir şeyden hoşlanmazsınız da Allah onda pek çok hayır yaratmış olur.”³¹²

Hadis

“Her kim iki kız çocuğunu yetişkinlik çağına gelinceye kadar büyütüp terbiye ederse, kıyamet günü o kimseyle ben şöyle yan yana bulunacağız.”³¹³

“Cennet annelerin ayakları altındadır.”³¹⁴

Hadisin Nesai’de geçen metni şu şekildedir: Muaviye İbn Cahime es Selemî (r.a) Peygamber’e (s.a.v) gelerek: “Ey Allah’ın Rasûlü! Savaşa katılmak istiyorum, bu işi sizinle istişare etmeye geldim dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v): ‘Annen

³⁰⁹- Kilis İl Müftülüğü, 26.02.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’an*, 94. TinSuresi, Âyet 4.

³¹⁰- Kilis İl Müftülüğü, 26.02.2010 Tarihli hutbesi, Buhari, Rikak, 1.

³¹¹- Kilis İl Müftülüğü, 26.02.2010 Tarihli hutbesi, Buhari, Büyü, 38; Müslim, Birr, 146.

³¹²- Kilis İl Müftülüğü, 05.03.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’an*, 4. NisaSuresi, Âyet 19.

³¹³- Kilis İl Müftülüğü, 05.03.2010 Tarihli hutbesi, Müslim, Birr, 149.

³¹⁴- Kilis İl Müftülüğü, 05.03.2010 Tarihli hutbesi, Hadis, hutbede belirtilen kaynakta bulunamamıştır.

sağ mıdır?’ Diye sordu. O da: ‘Evet’ deyince: Öyleyse annene hizmet et; çünkü cennet onların ayakları altındadır”³¹⁵dedi.

“Müminlerin iman bakımından en mükemmeli, huyu en güzel olanıdır. Sizin en hayırlınız, kadınlarına karşı hayırlı olanlardır.”³¹⁶

Çanakkale Zaferi

Ayet

وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ. فَرِحِينَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ
وَيَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ مِنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ نَسْتَبْشِرُونَ بِنِعْمَةِ اللَّهِ وَفَضْلِهِ وَأَنَّ
اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُؤْمِنِينَ

“Allah yolunda öldürülenleri sakın ölüler sanma. Bilakis onlar diridirler, Rableri katında Allah’ın lütfundan kendilerine verdiği nimetlerin sevincini yaşayarak rızıklandırılmaktadırlar. Arkalarından kendilerine ulaşamayan (henüz şehit olmamış) kimselere de hiçbir korku olmayacağına ve onların üzülmeceklerine sevinirler. (Şehitler) Allah’ın nimetine, keremine ve Allah’ın müminlerin ecirini zayi etmeyeceğine sevinirler.”³¹⁷

Hadis³¹⁸

Birlik ve Beraberliğin Önemi

Ayet

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السَّلَامِ كَافَّةً وَلَا تَتَّبِعُوا خُطَوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ.

“Ey iman edenler! Hepiniz topluca barış ve güvenliğe (İslâm'a) girin. Şeytanın adımlarını izlemeyin. Çünkü o, size apaçık bir düşmandır.”³¹⁹

“Hep birlikte Allah’ın ipine (Kur’ân’a) sımsıkı sarılın. Parçalanıp bölünmeyin. Allah’ın size olan nimetini hatırlayın. Hani sizler birbirinize düşmanlar idiniz de O, kalplerinizi birleştirmişti. İşte O'nun bu nimeti sayesinde kardeşler

³¹⁵- Kilis İl Müftülüğü, 05.03.2010 Tarihli hutbesi, Nesâi, Cihad, 6.

³¹⁶-Kilis İl Müftülüğü, 05.03.2010 Tarihli hutbesi, Ahmed İbn Hanbel, Müsned, c, II, 50, 472, İbn Mace, Nikah, 50.

³¹⁷- Kilis İl Müftülüğü, 12.03.2010 Tarihli hutbesi, Kur’an, 3. Al-i İmran Suresi, Âyet 169-70.

³¹⁸- Hutbede hadis okunmamıştır.

³¹⁹- Kilis İl Müftülüğü, 19.03.2010 Tarihli hutbesi, Kur’an, 2. Bakara Suresi, Âyet 208.

olmuştunuz. Yine siz, bir ateş çukurunun tam kenarında idiniz de O sizi oradan kurtarmıştı. İşte Allah (c.c) size ayetlerini böyle apaçık bildiriyor ki doğru yola eresiniz.³²⁰

Hadis

“Müminler birbirini sevmekte, birbirine acımakta ve yekdiğerini korumakta bir vücut gibidir. Vücudun herhangi bir azası rahatsız olursa, öteki organları da bu yüzden hastalık ve uykusuzluğa tutulurlar.”³²¹

“Birbirinizi kıskanmayınız, birbirinize küsmeyiniz, kin beslemeyiniz, sırt çevirmeyiniz. Allah’ ın (c.c) kardeş kardeş geçinen kulları olunuz.”³²²

Kitap Okumanın ve Okutmanın Önemi

Ayet

اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ

“Oku, yaratan Rabbinin adıyla!”³²³

Hadis

“İlim Çin’de de olsa alınız.”³²⁴

“Faydalı olan ilim müminin yitik malıdır. Onu nerede bulursa alsın.”³²⁵

Nisan Ayı

Kul ve Kamu Hakkı

Ayet

³²⁰ - Kilis İl Müftülüğü, 19.03.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’an*, 3. Âli-İmran Suresi, Âyet 103.

³²¹ - Kilis İl Müftülüğü, 19.03.2010 Tarihli hutbesi, Buhari, Edep, 27; Müslim, Birr, 66.

³²² - Kilis İl Müftülüğü, 19.03.2010 Tarihli hutbesi, Müslim, Birr, 30; Buhârî, Edeb 57.

³²³ - Kilis İl Müftülüğü, 26.03.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’an*, 96. Alak Suresi, Âyet 1.

³²⁴ - Kilis İl Müftülüğü, 26.03.2010 Tarihli hutbesi, Hutbede geçen kaynaktaki hadis bulunamamıştır. Acluni’ye göre bu hadisi Beyhaki, Hatib, İbn Abdilber ve Deylemi Enes’den zayıf olarak nakletmişlerdir. Acluni, ayrıca İbn-i Hibban’ın bu hadis hakkında batıl dediğini ve İbn Cevzi’nin de bu hadisi *Mevzuat*’ adlı eserinde ele aldığını belirtmektedir. İbn’ul-Cevzi, *Kitabu’l-Mevzuat*, C, I, s, 154.

³²⁵ - Kilis İl Müftülüğü, 26.03.2010 Tarihli hutbesi, İbn Mace, Zühd, 15; Tirmizi, İlim, 19.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْتُمْ تَجَارَةٌ عَنْ تَرَاضٍ مِّنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا

“Ey iman edenler! Mallarınızı aranızda batıl yollarla yemeyin. Ancak karşılıklı rıza ile yapılan ticaretle olursa başka. Kendinizi helâk etmeyin. Şüphesiz Allah, size karşı çok merhametlidir.”³²⁶

Âyetin meâli hutbe metninde verilmemiştir.

Hadis

“Her Müslüman’ın diğer Müslüman’a kanı, malı ve ırzı haramdır. İnsana kötülük bakımından, Müslüman kardeşini küçük görmesi yeter.”³²⁷

Efendimiz (s.a.v) ashabına sordu: “Müflis kimdir bilir misiniz? Orada bulunanlar: ‘Bize göre müflis, parası ve malı kalmayan kimsedir’ dediler. Bunun üzerine Peygamberimiz: Benim ümmetimden iflas etmiş olan o kimsedir ki; kıyamet gününde namaz ve zekât ile gelir fakat bununla beraber şuna sövmüş, buna iftira etmiş, diğerinin malını (gasbetmiş), başkasının kanını akıtmış ve bir başkasını da dövmüştür. Tüm hak sahiplerine onun hayırları verilir. Üzerindeki borcu tükenmeden hayırları tükenir ve alacaklının günahlarından ona yüklenir ve sonra da ateşe atılır” dedi.³²⁸

“Kıyamet gününde mutlaka haklar sahiplerine verilecektir. Hatta boynuzlu koyundan boynuzsuz koyunun öcü bile alınacaktır.”³²⁹

“Allah’u Teala sizin suretlerinize ve mallarınıza bakmaz. Sizin kalplerinize ve işlerinize bakar.”³³⁰

H.z. Muhammed’ in (s.a.v) Örnekligi³³¹

³²⁶ - Kilis İl Müftülüğü, 02.04.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’an*, 4. Nisa Suresi, Âyet 29.

³²⁷ - Kilis İl Müftülüğü, 02.04.2010 Tarihli hutbesi, Ebu Davud, Edep, 35.

³²⁸ - Kilis İl Müftülüğü, 02.04.2010 Tarihli hutbesi, Ahmedİbn Hanbel, Müsned, II, 371; Müslim, Birr, 59.

³²⁹ - Kilis İl Müftülüğü, 02.04.2010 Tarihli hutbesi, Müslim, Birr, 61.

³³⁰ - Kilis İl Müftülüğü, 02.04.2010 Tarihli hutbesi, Buhari, İman, 16, Edep,77; Müslim, İman 57-59; Ebu Davud, Edep, 7; İbn Mace, Mukaddime 9, Zühd, 17.

³³¹ - Kilis İl Müftülüğü, 09.04.2010 Tarihli hutbesi, Yazarı komisyon olan bu hutbede atıf olarak okunan âyet ve hadislere hiç kaynak gösterilmemiştir.

Ayet

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا

“Andolsun, Allah'ın Rasûl'ünde sizin için; Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır.”³³²

Hadis

“Beni Rabbim terbiye ettiği için güzel terbiye etti.”³³³

“Ben güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim.”³³⁴

Peygamber (s.a.v) Sevgisi

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ.

“Biz, seni ancak bütün insanlara müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik. Fakat insanların çoğu bilmezler.”³³⁵

Hadis

“Sizden birinize Ben, annesinden, babasından, çocuklarından ve bütün insanlardan sevimli olmadığım müddetçe o kişi tam iman etmiş olamaz.”³³⁶

Peygamberimiz'in (s.a.v) Çocuk Sevgisi

Ayet

وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا.

³³² - Kilis İl Müftülüğü, 09.04.2010 Tarihli hutbesi, *Kur'an*, 33. AhzabSuresi, Âyet 21.

³³³ - Kilis İl Müftülüğü, 09.04.2010 Tarihli hutbesi Hadis Kütüb-i Tis'da bulunamamıştır. Hutbede şu kaynak verilmiştir; Ancak eser hakkında detaylı bilgi verilmediği için hadise ulaşılamamıştır (Camius-Sağır, C. I, s, 51.) Ayrıca bu hadisin zayıf olduğu da söylenmektedir: (Diyanet İlmî Dergi, Cilt:37, Sayı 1, Ocak-Şubat-Mart 2001, s, 46).

³³⁴ - Kilis İl Müftülüğü, 09.04.2010 Tarihli hutbesi Seçme hadisler, Tashih: Abdil AKTAŞ, DİB yay, Ankara, 2000, s,10, [Malik İbn Enes, Muvatta, Hüsnu'l Hulk, 8.].

³³⁵ - Kilis İl Müftülüğü, 16.04.2010 Tarihli hutbesi, *Kur'an*, 34. SebeSuresi, Âyet 28.

³³⁶ - Kilis İl Müftülüğü, 16.04.2010Tarihli hutbesi, Buhari, İman, 8.

Onlar, “Ey Rabbimiz! Eşlerimizi ve çocuklarımızı bize göz aydınlığı kıl ve bizi Allah'a karşı gelmekten sakınanlara önder eyle” diyenlerdir.³³⁷

Hadis

“Bir gün Rasûlullah (s.a.v) torunu Hz. Hasan’ı (r.a) öpmüştü. Yanında bulunan biri: Benim on çocuğum var, hiçbirini öpmedim, dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v): ‘Merhamet etmeyene merhamet olunmaz’ buyurdu.”³³⁸

“Kim ki kendisine kız çocuğu verilir de onlara ihsanda bulunursa, o kız çocukları kendisi için cehenneme karşı perde olur.”³³⁹

Hadisin kaynağına indiğimizde şu şekilde geçtiğini gördük: Hz. Âişe (r.a) şöyle demiştir: Bir seferinde yanıma bir kadın geldi, beraberinde iki kız çocuğu vardı; bir şey istiyordu. O sırada yanımda bir hurmadan başka birşey bulamadım. Ben kadına o tek hurmayı verdim. Kadın hurmayı iki çocuğu arasında taksim etti ve kendisi ondan birşey yemedi. Sonra kalktı ve çıkıp gitti. Müteakiben yanıma Peygamber (s.a.v) geldi. Bu vak’ayı kendisine haber verdim. Peygamber (s.a.v): “Kadın erkek, herhangi bir kimse şu kız çocukları yüzünden herhangi bir suretle sıkıntıya uğratılırsa o kız çocukları kendisi için cehenneme karşı birer perde olurlar”³⁴⁰ buyurdu.

İslam’da Vakfın Önemi

Ayet

لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ

“Sevdiğiniz şeylerden (Allah için) harcamadıkça iyiliğe asla erişemezsiniz. Her ne harcarsanız Allah (c.c) onu bilir.”³⁴¹

Hadis³⁴²

³³⁷- Kilis İl Müftülüğü, 23.04.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 25. FurkanSuresi, Âyet 74.

³³⁸- Kilis İl Müftülüğü, 23.04.2010 Tarihli hutbesi, Buhari, Edeb, 26.

³³⁹- Kilis İl Müftülüğü, 23.04.2010 Tarihli hutbesi, Buhari, Zekat, 10.

³⁴⁰- Kilis İl Müftülüğü, 23.04.2010 Tarihli hutbesi, Buhari, Zekat, 10.

³⁴¹- Kilis İl Müftülüğü, 30.04.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 3, Âli İmran Suresi, Âyet 92.

³⁴²- Kilis İl Müftülüğü, 30.04.2010 Tarihli hutbesi, Hadis diğer hutbelerde okunmuştur, (Müslim, Vasiyyet, 14).

Mayıs Ayı

Trafik Kurallarına Uymanın Önemi

Ayet

وَمَا أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ

“Başınıza her ne musibet gelirse, kendi yaptıklarınız yüzündendir.”³⁴³

Hadis³⁴⁴

Gençliğimize Sahip Çıkalım

Ayet

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا

أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ

“Ey Müminler! Kendinizi ve ailenizi yakıtı insanlardan ve taşlardan olan ateşten koruyun. Onun başında acımasız, güçlü, Allah’ın kendilerine verdiği emirlere karşı gelmeyen ve emredilenleri yapan melekler vardır.”³⁴⁵

Hadis

“Gençlik delilikten bir şubedir.”³⁴⁶

“Kişi sevdiği ile beraberdir.”³⁴⁷

“Yalnız mümin ile arkadaş ol.”³⁴⁸

Hadis Tirmizi de şu şekilde geçmektedir: “Sadece Müminlerle arkadaş ol! Yemeğini de yolunu Allah ve Peygamberlerle bulan müminler yesin.”

“Kişi dostunun dînî (ahlakı) üzerinedir. Öyleyse sizden biriniz kiminle dost olduğuna baksın.”³⁴⁹

³⁴³ - Kilis İl Müftülüğü, 07.05.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 42. ŞuraSuresi, Âyet 30.

³⁴⁴ - Hutbede hadis okunmamıştır.

³⁴⁵ - Kilis İl Müftülüğü, 14.05.2010Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 66. Tahrir, Âyet 6.

³⁴⁶ - Kilis İl Müftülüğü, 14.05.2010Tarihli hutbesi, Hadis hutbede belirtilen kaynakta ve Kütüb-i Tis’a da bulunamamıştır.

³⁴⁷ - Kilis İl Müftülüğü, 14.05.2010Tarihli hutbesi, Buhari, Edep, 96; Tirmizi, Zühd, 50.

³⁴⁸ - Kilis İl Müftülüğü, 14.05.2010Tarihli hutbesi, Tirmizi, Züht, 55.

Toplumun Yetimleri: Sokak Çocukları

Ayet

كَلَّا بَلْ لَا تُكْرِمُونَ الْيَتِيمَ، وَلَا تَحَاضُّونَ عَلَى طَعَامِ الْمِسْكِينِ.

“Hayır, hayır! Yetime ikram etmiyorsunuz. Yoksulu yedirmek konusunda birbirinizi teşvik etmiyorsunuz.”³⁵⁰

Hadis

“Dul ve yetimlere ikram eden kimse Allah yolunda cihad eden veya gündüzleri nafile oruç tutup, gecelerini ibadetle geçiren kimse gibidir.”³⁵¹

Hz. Peygamber (s.a.v) işaret parmağı ile orta parmağını birleştirerek: “Gerek yakınlarına ve gerekse başkasına ait herhangi bir kimsesiz yetimi görüp gözetmeyi üzerine alan kimse ile ben işte böyle yan yanayız”³⁵² dedi.

İstanbul’ un Fethi

Ayet

إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُّبِينًا

“Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik.”³⁵³

Hadis

“İstanbul mutlaka fetholunacaktır. Onu fetheden kumandan ne güzel kumandan, onu fetheden ordu ne güzel ordudur!”³⁵⁴

Haziran Ayı

İslam’ da Çevre Bilinci

Ayet

ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ

³⁴⁹- Kilis İl Müftülüğü, 14.05.2010Tarihli hutbesi, Tirmizi, Züht, 45.

³⁵⁰- Kilis İl Müftülüğü, 21.05.2010Tarihli hutbesi, *Kur’an*, 89. Fecr Suresi, Âyet 17-18.

³⁵¹- Kilis İl Müftülüğü, 21.05.2010Tarihli hutbesi, Buhari, Nafakat, 1.

³⁵²- Kilis İl Müftülüğü, 21.05.2010Tarihli hutbesi, Buhari, Talak, 25.

³⁵³- Kilis İl Müftülüğü, 28.05.2010Tarihli hutbesi, *Kur’an*, 48. Fetih Suresi, Âyet 1.

³⁵⁴- Kilis İl Müftülüğü, 28.05.2010Tarihli hutbesi, Ahmedİbn Hanbel, Müsned, C, IV, 225.

“İnsanların kendi işledikleri (kötülükler) sebebiyle karada ve denizde bozulma ortaya çıktı. (Hatalarından) Dönmeleri için Allah, yaptıklarının bazı (kötü) sonuçlarını (dünyada) onlara tattıracaktır”³⁵⁵

Hadis

“Müslüman bir ağaç diker; o ağaçtan insan, hayvan ve kuş istifade ederse bu kıyamet gününe kadar o kimse için sadaka olur.”³⁵⁶

“Lanete uğramışlardan sakının! Ashab: ‘Bunlar kimdir ya Rasûlallah?’:

“Halkın gelip geçtiği yolu ve gölgelendikleri yerleri kirletenlerdir.”³⁵⁷

Üç Aylar ve Regaib Gecesi

Ayet

وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ.

“Kullarım, beni senden sorarlarsa, (bilsinler ki), gerçekten ben (onlara çok) yakıным. Bana dua edince, dua edenin duasına cevap veririm. O hâlde, doğru yolu bulmaları için benim davetime uysunlar, bana iman etsinler.”³⁵⁸

Hadis

“Allah’ ın (c.c) hatalarınızı ve günahlarınızı silip, derecelerinizi yükselttiği şeyleri size haber vereyim mi? Bütün zorluklara rağmen güzelce abdest almak, uzak yerlerden mescitlere gidip namaz kılmak ve bir namazdan sonra diğer namazı beklemek. İşte bağlılık budur.”³⁵⁹

Tövbe İstiğfar

Ayet

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تُوبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يُكَفِّرَ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُم جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ يَوْمَ لَا يُخْزِي اللَّهُ النَّبِيَّ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ نُورُهُمْ يَسْعَىٰ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَنْتُمْ لَنَا نُورَنَا وَآغُورُنَا إِنَّا عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ.

³⁵⁵- Kilis İl Müftülüğü, 04.06.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 30. Rum Suresi, Âyet 41.

³⁵⁶- Kilis İl Müftülüğü, 04.06.2010 Tarihli hutbesi, Müslim, Musakat, 7.

³⁵⁷- Kilis İl Müftülüğü, 04.06.2010 Tarihli hutbesi, Müslim, Taharet, 68; Ebu Davud, Taharet 14.

³⁵⁸- Kilis İl Müftülüğü, 11.06.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 2. Bakara Suresi, Âyet 186.

³⁵⁹- Kilis İl Müftülüğü, 11.06.2010 Tarihli hutbesi, Müslim, Taharet, 41.

“Ey iman edenler! Allah'a içtenlikle tövbe edin. Umulur ki, Rabbiniz sizin kötülüklerinizi örter, peygamberi ve onunla birlikte iman edenleri utandırmayacağı günde Allah sizi, içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokar. Onları nurları önlerinden ve sağlarından aydınlatır, gider. Onlar ‘Ey Rabbimiz! Nurumuzu bizim için tamamla, bizi bağışla; çünkü senin her şeye hakkıyla gücün yeter’ derler.”³⁶⁰

“Ancak tövbe edip de inanan ve salih amel işleyenler başka. İşte Allah onların kötülüklerini iyiliklere çevirir. Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.”³⁶¹

Hadis

“Ey inananlar! Allah’ a tövbe edip O’ndan af dileyiniz. Zira ben O’na günde yüz defa tövbe ederim”³⁶²

Uyuşturucunun Fert ve Topluma Zararları

Ayet

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ.

“Ey iman edenler! (Aklı örten) içki (ve benzeri şeyler), kumar, dikili taşlar ve fal okları ancak, şeytan işi birer pisliktir. Onlardan kaçının ki kurtuluşa eresiniz.”³⁶³

Hadis

“Sarhoşluk veren şeylerden sakının; çünkü sarhoşluk veren şeyler kötülüklerin anasıdır.”³⁶⁴

“Sarhoşluk veren şeyler deva değil, bilakis derttir.”³⁶⁵

“Her sarhoş edici madde haramdır, çoğu sarhoş eden şeyin azı da haramdır.”³⁶⁶

³⁶⁰ - Kilis İl Müftülüğü, 18.06.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 66. Tahrim Suresi, Âyet 8.

³⁶¹ - Kilis İl Müftülüğü, 18.06.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 25. FurkanSuresi, Âyet 70.

³⁶² - Kilis İl Müftülüğü, 18.06.2010 Tarihli hutbesi, Müslim, Zikir, 42.

³⁶³ - Kilis İl Müftülüğü, 25.06.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 5. Maide Suresi, Âyet 90.

³⁶⁴ - Kilis İl Müftülüğü, 25.06.2010 Tarihli hutbesi, Nesâi, Eşribe, 44.

³⁶⁵ - Kilis İl Müftülüğü, 25.06.2010 Tarihli hutbesi, Müslim, Eşribe, 12; Tirmizi, Tıbb, 8.

³⁶⁶ - Kilis İl Müftülüğü, 25.06.2010 Tarihli hutbesi, İbn-i Mace, Eşribe, 10.

Temmuz Ayı

Miraç Kandili

Ayet

سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا إِنَّهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ.

“Kulu Muhammedi bir gece, Mescid-i Haram’dan, kendisine bazı ayetlerimizi göstermek için çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksa’ya götüren Allah’ın şanı ne büyüktür.”³⁶⁷

Hadis

“Namaz müminin miracıdır.”³⁶⁸

Namaz

Ayet

إِنِّي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي

“Şüphe yok ki ben Allah’ım. Benden başka hiçbir ilâh yoktur. O hâlde bana ibadet et ve beni anmak için namaz kıl.”³⁶⁹

“Ailene namazı emret ve kendin de ona devam et.”³⁷⁰

“İnanan kullarıma söyle, namazı dosdoğru kılınlar.”³⁷¹

“Birbirlerine suçlular hakkında sorular sorarlar ve dönüp onlara şöyle derler: ‘Sizi Sekar'a (cehenneme) ne soktu?’ Onlar şöyle derler: Biz namaz kılanlardan değildik.”³⁷²

Hadis

“Amellerin en faziletlisi vaktinde kılınan namazdır.”³⁷³

³⁶⁷ - Kilis İl Müftülüğü, 02.07.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 17. İsrâSuresi, Âyet 1.

³⁶⁸ - Kilis İl Müftülüğü, 02.07.2010 Tarihli hutbesi, Hadishutbede verilen kaynakta ve Kütüb-i Tis’a’da bulunamamıştır.

³⁶⁹ - Kilis İl Müftülüğü, 09.07.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 20. Taha Suresi, Âyet 14.

³⁷⁰ - Kilis İl Müftülüğü, 09.07.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 20. Taha Suresi, Âyet 132.

³⁷¹ - Kilis İl Müftülüğü, 09.07.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 14. İbrahim Suresi, Âyet 31.

³⁷² - Kilis İl Müftülüğü, 09.07.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 74. Müddessir Suresi, Âyet 41-43.

“Müslüman her gün beş vakit namaz kılar.”³⁷⁴

“Çocuklarınızı yedi yaşına geldikleri zaman namaza alıştırsın. On yaşına geldiklerinde de bu hususta daha titiz davranılmasını sağlayın, yoksa hafif zorlayıcı tedbirlere başvurun.”³⁷⁵

“Namaz gözümün nurudur.”³⁷⁶

Hadis Nesai’de şu şekilde geçmektedir: “Dünyada bana kadınlar ve güzel koku sevdirdi. Namaz da iki gözümün nurudur.”³⁷⁷

Hicret ve Önemi

Ayet

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ آوَوْا وَتَصَرَّوْا أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَهُمْ مَغْفِرَةٌ
وَرِزْقٌ كَرِيمٌ

“İman edip hicret eden ve Allah yolunda cihad edenler ve (muhacirleri) barındırıp (onlara) yardım edenler var ya; işte onlar gerçek müminlerdir. Onlar için bir bağışlanma ve bol bir rızık vardır.”³⁷⁸

Hadis

“Mümin, insanların canları ve malları konusunda kendisinden güvende olduğu kimsedir. Muhacir ise kötülüklerden ve günahlardan uzaklaşan kimsedir.”³⁷⁹

Beraat Kandili

Ayet

قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ
الْغَفُورُ الرَّحِيمُ

³⁷³ - Kilis İl Müftülüğü, 09.07.2010 Tarihli hutbesi, Buhari, Tevhid, 49.

³⁷⁴ - Kilis İl Müftülüğü, 09.07.2010 Tarihli hutbesi, Buhari, İman, 34, Hadis no: 35.

³⁷⁵ - Kilis İl Müftülüğü, 09.07.2010 Tarihli hutbesi, Tirmizi, Salat, 299, Hadis no: 407; Darimi, Salat, 141.

³⁷⁶ - Kilis İl Müftülüğü, 09.07.2010 Tarihli hutbesi, Nesâi, Nisa, 1.

³⁷⁷ - Kilis İl Müftülüğü, 09.07.2010 Tarihli hutbesi, Nesâi, Nisa, 1.

³⁷⁸ - Kilis İl Müftülüğü, 16.07.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 8. Enfal Suresi, Âyet 74.

³⁷⁹ - Kilis İl Müftülüğü, 16.07.2010 Tarihli hutbesi, İbn-i Mace, Fitneler, 2, Hadis no: 3934.

“Ey kendilerine kötülük edip aşırı giden kullarım! Allah’ın rahmetinden ümidinizi kesmeyiniz. Şüphesiz ki Allah, bütün günahları af eder. Çünkü O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.”³⁸⁰

Hadis

“Şaban ayının 15. gecesini ibadetle geçirin, gündüzünde de oruç tutun. Çünkü Yüce Allah (c.c.) bu gece dünya semasına rahmetiyle tecelli eder ve şöyle der: “Yok mu tövbe eden, tövbesini kabul edeyim! Yok mu rızık isteyen, rızık vereyim! Yok mu şifa isteyen, şifa vereyim! Yok mu başka isteği olan ona da istediğini vereyim.”³⁸¹

İyiliği Emretmek, Kötülükten Nehyetmek

Ayet

وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ.

“Sizden, hayra çağıran, iyiliği emreden ve kötülükten men eden bir topluluk bulunsun. İşte kurtuluşa erenler onlardır.”³⁸²

“Mümin erkekler ve mümin kadınlar birbirlerinin dostlarıdır. İyiliği emreder, kötülükten alıkoyarlar. Namazı dosdoğru kılar, zekâtı verirler. Allah'a ve Resulüne itaat ederler. İşte bunlara Allah merhamet edecektir. Şüphesiz Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.”³⁸³

“Siz, insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. İyiliği emreder, kötülükten men eder ve Allah’a iman edersiniz. Kitap ehli de inansalardı elbette kendileri için hayırlı olurdu. Onlardan iman edenler de var. Ama pek çoğu fâsık kimselerdir.”³⁸⁴

³⁸⁰- Kilis İl Müftülüğü, 23.07.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 39. Zümer Suresi, Âyet 53.

³⁸¹- Kilis İl Müftülüğü, 23.07.2010 Tarihli hutbesi, İbn Mace, İkame, 191.

³⁸²- Kilis İl Müftülüğü, 30.07.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 3. Al-i İmran Suresi, Âyet 104.

³⁸³- Kilis İl Müftülüğü, 30.07.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 9. Tevbe Suresi, Âyet 71.

³⁸⁴- Kilis İl Müftülüğü, 30.07.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 3. Al-i İmran Suresi, Âyet 110.

Hadis

“Bana hayat bahşeden Allah’a (c.c) hamdolsun ki, siz ya iyiliği emreder kötülükten alıkoyarsınız, ya da Allah (c.c) kendi katından sizin üzerinize bir azap gönderir. O zaman dua edersiniz; fakat duanız kabul olunmaz.”³⁸⁵

Ağustos Ayı

Ramazan Ayı

Ayet

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَىٰ وَالْفُرْقَانِ.....

“(O sayılı günler), insanlar için bir hidayet rehberi, doğru yolun, hak ile batılı birbirinden ayırmanın apaçık delilleri olarak Kur’ân’ın kendisinde indirildiği Ramazan ayıdır. Öyle ise içinizden kim bu aya ulaşırsa onu oruçla geçirsün. Kim de hasta veya yolcu olursa tutamadığı günler sayısınca başka günlerde oruç tutsun. Allah size kolaylık diler, zorluk dilemez. Bu da sayıyı tamamlamanız, hidayete ulaştırmasına karşılık Allah’ı yüceltmeniz ve şükretmeniz içindir.”³⁸⁶

Hadis

“Ey İnsanlar! Büyük ve mübarek bir ayın gölgesi üzerinize düştü. Bu ay içerisinde bin aydan daha hayırlı olan Kadir gecesi vardır. Bu ayda Allah gündüzleri oruç tutmayı farz kıldı. Bende bu ayın gecelerinde size teravih namazını sünnet kıldım. Bu ayda bir iyilik yapan, başka zamanlarda bir farzı yerine getirmiş gibi sevap kazanır. Bu ayda bir farzı yerine getiren kimse de başka aylarda yetmiş farzı yerine getirmiş gibi (mükâfat) almış olur. Ramazan sabır ve yardımlaşma ayıdır, sabrın ve yardımlaşmanın mükâfatı ise cennettir. Ramazan bereket ayıdır. Müminin rızkının çoğaldığı bir aydır. Kim bu ayda bir oruçluya iftar ettirirse, onun bu davranışı günahlarının bağışlanmasına, cehennemden kurtuluşuna ve iftar ettirdiği kimsenin tuttuğu orucun sevabından pay almasına vesile olur. Oruç tutan kimsenin sevabından da bir şey eksilmez”³⁸⁷

³⁸⁵- Kilis İl Müftülüğü, 30.07.2010 Tarihli hutbesi, Tirmizi, Fiten, 9.

³⁸⁶- Kilis İl Müftülüğü, 06.08.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 2. Bakara Suresi, Âyet 185.

³⁸⁷- Kilis İl Müftülüğü, 06.08.2010 Tarihli hutbesi, Müslim, Savm, 1.

“Ramazan ayı gelince cennet kapıları açılır, cehennem kapıları kapanır ve şeytanlar zincire vurulur.”³⁸⁸

Oruç

Ayet

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ .

“Ey iman edenler! Allah’a karşı gelmekten sakınmanız için oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi size de farz kılındı.”³⁸⁹

Hadis

“İslâm beş şey üzerine kurulmuştur: Allah’tan başka ilah olmadığına ve Hz. Muhammed’in O’nun kulu ve elçisi olduğuna şehadet etmek, namaz kılmak, zekât vermek, ramazan orucunu tutmak ve gücü yetenler için Beytullah’ı ziyaret etmek.”³⁹⁰

“Her bir iyilik için on mislinden yedi yüz misline kadar karşılık olabilir; fakat oruç başkadır. Çünkü oruç benim içindir, onun mükâfatını ben vereceğim”³⁹¹

“Oruçlu için birisi iftar ettiği vakit, öteki Rabbi ile karşılaştığı vakit olmak üzere iki sevinç vardır”³⁹²

“Kim iman ederek ve sevabını Allah’tan umarak ramazan orucunu tutarsa önceki günahları affedilir”³⁹³

Zekât ve Önemi³⁹⁴

Ayet

وَفِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِّلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ

“Onların mallarında (yardım) isteyen ve mahrum olanlar için bir hak vardır.”³⁹⁵

³⁸⁸ - Kilis İl Müftülüğü, 06.08.2010 Tarihli hutbesi, Darimi, Savm, 53; Müslim, Sıyam, 1; Tirmizi, Savm 1; İbn Mace, Sıyam, 2.

³⁸⁹ - Kilis İl Müftülüğü, 13.08.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 2. Bakara Suresi, Âyet 183.

³⁹⁰ - Kilis İl Müftülüğü, 13.08.2010 Tarihli hutbesi, Buhârî, İmân, 34, 40; Müslim, İmân, 8.

³⁹¹ - Kilis İl Müftülüğü, 13.08.2010 Tarihli hutbesi, Buhârî, Savm, 2, 9; Müslim, Sıyam, 30.

³⁹² - Kilis İl Müftülüğü, 13.08.2010 Tarihli hutbesi, Buhârî, Savm, 9.

³⁹³ - Kilis İl Müftülüğü, 13.08.2010 Tarihli hutbesi, Buhârî, Savm, 6.

³⁹⁴ - Kilis İl Müftülüğü, 20.08.2010 Tarihli hutbesi, Her üç yılda da zekâtla ilgili bu hutbe okunmuştur.

“Onlar namazlarını devamlı kılarlar. Onlar ki, malları üzerinde belirli (kimselerin) hakkı olduğunu (bilirler)”³⁹⁶

“Onların mallarından, onları kendisiyle arındıracağın ve temizleyeceğin bir sadaka (Zekât) al ve onlara dua et. Çünkü senin dua etmen onlar için sükûnettir. Allah hakkıyla işiten, hakkıyla bilendir.”³⁹⁷

“O gün (o servetleri) cehennem ateşinde kızdırılacak da onların alınları, böğürleri ve sırtları bunlarla dağlanacak. İşte kendiniz için biriktirip sakladığınız şeyler, haydi tadın bakalım biriktirip sakladıklarınızın (azabını) denilecek.”³⁹⁸

Hadis³⁹⁹

Zafer Bayramı

Ayet

وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ.

“Sizinle savaşanlara karşı Allah yolunda siz de savaşın. Ancak aşırı gitmeyin. Çünkü Allah aşırı gidenleri sevmez.”⁴⁰⁰

“Gevşemeyin, hüzünlenmeyin. Eğer (gerçekten) iman etmiş kimseler iseniz üstün olan sizlersiniz.”⁴⁰¹

Hadis

“Allah rızası için bir gün nöbet beklemek dünya ve dünyadakilerden hayırlıdır.”⁴⁰²

Eylül Ayı

Kadir gecesi

Ayet

³⁹⁵ - Kilis İl Müftülüğü, 20.08.2010 Tarihli hutbesi, *Kur'an*, 51. Zariyat, Âyet 19.

³⁹⁶ - Kilis İl Müftülüğü, 20.08.2010 Tarihli hutbesi, *Kur'an*, 72. Mearic Suresi, Âyet 23-25.

³⁹⁷ - Kilis İl Müftülüğü, 20.08.2010 Tarihli hutbesi, *Kur'an*, 9. Tevbe Suresi, Âyet 103.

³⁹⁸ - Kilis İl Müftülüğü, 20.08.2010 Tarihli hutbesi, *Kur'an*, 9. Tevbe Suresi, Âyet 35.

³⁹⁹ - Kilis İl Müftülüğü, 20.08.2010 Tarihli hutbesi, Hutbede hadis okunmamıştır.

⁴⁰⁰ - Kilis İl Müftülüğü, 27.08.2010 Tarihli hutbesi, *Kur'an*, 2. Bakara Suresi, Âyet 190.

⁴⁰¹ - Kilis İl Müftülüğü, 27.08.2010 Tarihli hutbesi, *Kur'an*, 3. Al-i İmran, Âyet 139.

⁴⁰² - Kilis İl Müftülüğü, 27.08.2010 Tarihli hutbesi, Buhari, Cihad, 72.

أَنَا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ

“Şüphesiz, biz onu (Kur’ân’ı) Kadir gecesinde indirdik. Kadir gecesinin ne olduğunu sen ne bileceksin! Kadir gecesini bin aydan daha hayırlıdır. Melekler ve Ruh (Cebrail) o gecede, Rablerinin izniyle her türlü iş için iner de iner. O gece, tan yerinin ağarmasına kadar bir esenliktir.”⁴⁰³

Hadis

“Kim inanarak ve sevabını Allah’tan bekleyerek Kadir gecesini ihya ederse geçmiş günahları affolunur.”⁴⁰⁴

“Ya Rabbi! Sen affedicisin, affetmeyi seversin, beni de affeyle.”⁴⁰⁵

Ramazan Bayramı

Ayet⁴⁰⁶

Hadis

“Müminin mümine üç gündən fazla dargın durması caiz olunmaz.”⁴⁰⁷

İbadette Devamlılık

Ayet

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ
وَأَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَا أَخَّرْتَنِي إِلَىٰ أَجَلٍ
قَرِيبٍ فَأَصَّدَّقَ وَأَكُنْ مِنَ الصَّالِحِينَ. وَلَنْ يُؤَخَّرَ اللَّهُ نَفْسًا إِذَا جَاءَ أَجَلُهَا وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ

“Ey iman edenler! Mallarınız ve evlatlarınız sizi, Allah’ı zikretmekten alıkoymasın. Her kim bunu yaparsa, işte onlar ziyana uğrayanların ta kendileridir. Herhangi birinize ölüm gelip de, ‘Ey Rabbim! Beni yakın bir zamana kadar geciktirsen de sadaka verip iyilerden olsam!’ demeden önce size rızık olarak

⁴⁰³ - Kilis İl Müftülüğü, 03.09.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 97. Kadr Suresi, Âyet 1-5.

⁴⁰⁴ - Kilis İl Müftülüğü, 03.09.2010 Tarihli hutbesi, Buhari, Savm, 6, Leyletü’l-Kadr, 1; Müslim, Misafirin, 173-176; İbn Mace, İkamet, 173, Sıyam, 2, 39.

⁴⁰⁵ - Kilis İl Müftülüğü, 03.09.2010 Tarihli hutbesi, İbn Mace, Dua, 5; Tirmizi, Daavat 84.

⁴⁰⁶ - Kilis İl Müftülüğü, 09.09.2010 Tarihli hutbesi, Âyet diğer hutbelerde okunmuştur.

⁴⁰⁷ - Kilis İl Müftülüğü, 09.09.2010 Tarihli hutbesi, Buhari Edeb,62; Müslim Birr 8.

verdiğimiz şeylerden Allah yolunda harcayın. Allah eceli geldiğinde hiçbir kimseyi asla ertelemez. Allah bütün yaptıklarınızdan haberdardır.”⁴⁰⁸

“Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım.”⁴⁰⁹

Hadis

“Allah’ın en çok sevdiği ibadet az da olsa devamlı olanıdır.”⁴¹⁰

İslam’da Eğitim ve Öğretimin Önemi

Ayet

قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ

“De ki: ‘Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?’ Ancak akıl sahipleri öğüt alırlar.”⁴¹¹

Hadis

“İlim kadın-erkek her Müslümana farzdır.”⁴¹²

Nesli Muhafaza

Ayet

وَلَا تَقْرَبُوا الزُّنَىٰ إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا

“Zinaya yaklaşmayın. Çünkü o, son derece çirkin bir iştir ve çok kötü bir yoldur.”⁴¹³

“Mümin erkeklere söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını korusunlar. Bu davranış onlar için daha nezihdir. Şüphe yok ki Allah onların yaptıklarından hakkıyla haberdardır. Mümin kadınlara da söyle gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını korusunlar. (Yüz ve el gibi) görünen kısımlar müstesna, zînet (yer)lerini göstermesinler. Sizden bekar olanları, kölelerinizden ve cariyelerinizden durumu

⁴⁰⁸- Kilis İl Müftülüğü, 10.09.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 63. Münafıkun Suresi, Âyet 9-11.

⁴⁰⁹- Kilis İl Müftülüğü, 10.09.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 51. Zariyat Suresi, Âyet 56.

⁴¹⁰- Kilis İl Müftülüğü, 10.09.2010 Tarihli hutbesi, Buhârî, Rikak, 18; Müslim, Salatu’l Misafirin, 216.

⁴¹¹- Kilis İl Müftülüğü, 17.09.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 39. Zümer Suresi, Âyet 9.

⁴¹²- Kilis İl Müftülüğü, 17.09.2010 Tarihli hutbesi, İbn-i Mace, Mukaddime, 17.

⁴¹³- Kilis İl Müftülüğü, 24.09.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 17. İsra Suresi, Âyet 32.

uygun olanları evlendirin. Eğer bunlar yoksul iseler, Allah onları lütfuyla zenginleştirir. Allah lütfu geniş olandır, hakkıyla bilendir.”⁴¹⁴

Hadis

“Sizden kimin evlenmeye gücü yeterse evlensin. Çünkü evlenmek gözü (haramdan) men eder. İffet ve namusu muhafaza eder.”⁴¹⁵

“Evlenmek benim sünnetim (girdiğim yolum) dur. Kim benim bu yolum ile amel etmez (bundan yüz çevirir) ise benden değildir. Ve evleniniz. Çünkü ben (kıyamet günü) diğer ümmetlere karşı çokluğunuzla iftihar ediciyim. Kimin evlenme harçlığı varsa evlensin. Kim (bu masrafı) bulamazsa (nafile) oruç tutsun; çünkü oruç sahibi için şehvet kırııcıdır.”⁴¹⁶

Ekim Ayı

Cami, Cemaat ve Din Görevlileri

Ayet

إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنِ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَحْشَ إِلَّا اللَّهَ فَعَسَىٰ أُولَٰئِكَ أَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ.

“Allah'ın mescitlerini, ancak Allah'a ve ahiret gününe inanan, namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren ve Allah'tan başkasından korkmayan kimseler imar eder. İşte onların doğru yolu bulanlardan olmaları umulur.”⁴¹⁷

Hadis

“Allah'a en sevimli yerler mescitlerdir.”⁴¹⁸

“Kim Allah rızası için mescit yaparsa, Allah onun için benzerini cennette inşa eder.”⁴¹⁹

⁴¹⁴- Kilis İl Müftülüğü, 24.09.2010 Tarihli hutbesi, *Kur'an*, 24. Nur Suresi, Âyet 30-32.

⁴¹⁵- Kilis İl Müftülüğü, 24.09.2010 Tarihli hutbesi, Buhari, Nikâh, 2.

⁴¹⁶- Kilis İl Müftülüğü, 24.09.2010 Tarihli hutbesi, İbn-i Mace, Nikâh, 1.

⁴¹⁷- Kilis İl Müftülüğü, 01.10.2010 Tarihli hutbesi, *Kur'an*, 9. Tövbe Suresi, Âyet 18.

⁴¹⁸- Kilis İl Müftülüğü, 01.10.2010 Tarihli hutbesi, Müslim, Salat, 52.

⁴¹⁹- Kilis İl Müftülüğü, 01.10.2010 Tarihli hutbesi, Müslim, Salat, 4; Buhari, Salat, 65.

“Yatsı namazını cemaatle kılan bir kimse gece yarısına kadar namaz kılmış gibi olur. Sabah namazını cemaatle kılan bir kimse de bütün bir gece namaz kılmış gibi olur.”⁴²⁰

“Evinde güzelce abdest alıp camiye giden kimse Allah’ın ziyaretçisidir. Camiyi ziyaret edene Allah ikramda bulunacaktır.”⁴²¹

Ailenin Önemi ve Peygamberimizin Aile Hayatı

Ayet

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ.

“Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de onun (varlığının ve kudretinin) delillerindedir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır.”⁴²²

Hadis

“Hiçbir baba çocuğuna güzel terbiyeden daha değerli bir miras bırakamaz.”⁴²³

“Sizin en hayırlınız kadınlarınıza karşı iyi davranandır.”⁴²⁴

“Bir kimse eşinden nefret etmesin; çünkü eşinin hoşuna gitmeyen huyları varsa, buna karşılık hoşlanacağı huyları da vardır.”⁴²⁵

Hayırda Yarışmak

Ayet

وَلِكُلِّ وِجْهَةٌ هُوَ مُوَلِّئُهَا فَاسْتَطَبُّوا الْخَيْرَاتِ آيِنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمْ اللَّهُ جَمِيعًا إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ.

⁴²⁰ - Kilis İl Müftülüğü, 01.10.2010 Tarihli hutbesi, Müslim, Mescit, 46.

⁴²¹ - Kilis İl Müftülüğü, 01.10.2010 Tarihli hutbesi, Taberani, Kebir, Çeviren: Durak Pusmaz, Ahmet Arpa vd, C, I, Hikmet Yay, İstanbul, 2003, s, 327.

⁴²² - Kilis İl Müftülüğü, 08.10.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 30. Rum Suresi, Âyet 21.

⁴²³ - Kilis İl Müftülüğü, 08.10.2010 Tarihli hutbesi, Tirmizi, Birr, 33.

⁴²⁴ - Kilis İl Müftülüğü, 08.10.2010 Tarihli hutbesi, İbn-i Mace, Nikâh, 50.

⁴²⁵ - Kilis İl Müftülüğü, 08.10.2010 Tarihli hutbesi, Ahmed İbn Hanbel, II, 329; Müslim, Rida, 63.

“Herkesin yöneldiği bir yön vardır. Haydi, hep hayırlara koşun, yarışın! Nerede olsanız Allah hepinizi bir araya getirir. Şüphesiz, Allah’ın gücü her şeye hakkıyla yeter.”⁴²⁶

“Hükümrانlık elinde olan Allah yücedir. O her şeye hakkıyla gücü yetendir.”⁴²⁷

“Onları bizim emrimizle doğru yolu gösteren önderler yaptık ve kendilerine hayırlar işlemeyi, namazı dosdoğru kılmayı, Zekâtı vermeyi vahyettik. Onlar sadece bize ibadet eden kimselerdi.”⁴²⁸

“Onlar gerçekten hayır işlerinde yarışır, (rahmetimizi) umarak ve (azabımızdan) korkarak bize dua ederlerdi. Onlar bize derin saygı duyan kimselerdi.”⁴²⁹

“Sonra biz o kitabı kullarımızdan seçtiğimiz kimselere (Muhammed’in ümmetine) miras olarak verdik. Onlardan kendine zulmedenler vardır. Onlardan ortada olanlar vardır. Yine onlardan Allah’ın izniyle hayırlı işlerde öne geçenler vardır. İşte bu büyük lütuftur.”⁴³⁰

Hadis

“Sizden herkese Rabbi, aralarında bir tercüman olmaksızın doğrudan doğruya hitap edecektir. Kişi o zaman (ateşe karşı) bir kurtuluş yolu bulmak üzere sağına bakar, hayatta iken gönderdiği (hayır) amellerden başka bir şey göremez. Soluna bakar, orada da hayatta iken işlediği (kötü) amellerden başka bir şey göremez. Ön cihetine bakar, karşısında (kendini beklemekte olan) ateşi görür. (Ey bu dehşetli güne inanan müminler!) Yarım hurma ile de olsa kendinizi ateşten koruyun. Bunu da bulamazsanız kendinizi güzel bir söz ile koruyun.”⁴³¹

Namaz Dînîn Direğidir

Ayet

⁴²⁶ - Kilis İl Müftülüğü, 15.10.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 2. Bakara Suresi, Âyet 148.

⁴²⁷ - Kilis İl Müftülüğü, 15.10.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 67. Mülk Suresi, Âyet 1.

⁴²⁸ - Kilis İl Müftülüğü, 15.10.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 21. Enbiya Suresi, Âyet 73.

⁴²⁹ - Kilis İl Müftülüğü, 15.10.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 21. Enbiya Suresi, Âyet 90.

⁴³⁰ - Kilis İl Müftülüğü, 15.10.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 35. Fatır Suresi, Âyet 32.

⁴³¹ - Kilis İl Müftülüğü, 15.10.2010 Tarihli hutbesi, Buhari, Rikak, 49-51, Müslim, Zekat, 67.

وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ

“Namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin.”⁴³²

Hadis

“İslam beş esas üzerine kurulmuştur: Allah’ tan başka ilah olmadığına ve Muhammed’ in (s.a.v) Allah’ ın peygamberi olduğuna şahadet etmek, namaz kılmak, Zekât vermek, hacctmek ve Ramazan orucunu tutmaktır.”⁴³³

“Kulun kıyamet gününde hesabı ilk önce sorulacak ameli namazdır. Eğer namazı düzgün çıkarsa kurtulmuş ve kazanmıştır; düzgün çıkmazsa kaybetmiştir.”⁴³⁴

Cumhuriyet Bayramı

Ayet

وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ.

“Rablerinin çağrısına cevap verenler ve namazı dosdoğru kılanlar; işleri aralarında şûrâ (danışma) ile olanlar, kendilerine verdiğimiz rızıktan Allah yolunda harcayanlar.....”⁴³⁵

“İş konusunda onlarla müşavere et. Bir kere de karar verip azmettin mi, artık Allah'a tevekkül et, (ona dayanıp güven). Şüphesiz Allah, tevekkül edenleri sever.”⁴³⁶

“Allah, size emanetleri mutlaka ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emrediyor. Doğrusu Allah bununla size ne güzel öğüt veriyor! Şüphesiz ki Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir.”⁴³⁷

Hadis⁴³⁸

Kasım Ayı

İhsan

⁴³² - Kilis İl Müftülüğü, 22.10.2010 Tarihli hutbesi, *Kur'an*,2. Bakara Suresi, Âyet 110.

⁴³³ - Kilis İl Müftülüğü, 22.10.2010 Tarihli hutbesi, Buhari, İman, 1, 2; Müslim, İman, 19-22.

⁴³⁴ - Kilis İl Müftülüğü, 22.10.2010 Tarihli hutbesi, Tirmizi, Salat, 305. Hadis no: 413.

⁴³⁵ - Kilis İl Müftülüğü, 29.10.2010 Tarihli hutbesi, *Kur'an*,42. Şura Suresi, Âyet 38.

⁴³⁶ - Kilis İl Müftülüğü, 29.10.2010 Tarihli hutbesi, *Kur'an*,3. Al-i İmran Suresi, Âyet 159.

⁴³⁷ - Kilis İl Müftülüğü, 29.10.2010 Tarihli hutbesi, *Kur'an*, 4. Nisa Suresi, Âyet 58.

⁴³⁸ - Kilis İl Müftülüğü, 29.10.2010 Tarihli hutbesi, Hutbede hadis okunmamıştır.

Ayet

بَلَىٰ مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُ أَجْرُهُ عِنْدَ رَبِّهِ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ.

“Hayır, öyle değil! Kim ‘ihsan’ derecesine yükselerek özünü Allah’a teslim ederse, onun mükâfatı Rabbinin katındadır. Artık onlara korku yoktur, onlar üzülmeyeceklerdir.”⁴³⁹

“Kendi işledikleri yüzünden başlarına bir musibet geldiği, sonra da; ‘Biz iyilik etmek ve uzlaştırmaktan başka bir şey istememiştik’ diye Allah’a yemin ederek sana geldikleri zaman hâlleri nasıl olur?”⁴⁴⁰

Hadis

“Cebrail (a.s) sahabeden Dıhye (r.a) şeklinde Hz. Peygamber’e (s.a.v) gelmiş ve O’na ‘ihsan nedir?’ demiştir. Hz. Peygamber (s.a.v) de ihsan: ‘Allah’a O’nu görüyormuşsun gibi ibadet etmendir. Sen O’nu görmüyorsan da O seni görüyor’⁴⁴¹ demiştir.

“Allah her şeyde ihsan ile davranılmasını kullarının üzerine gerekli kılmıştır.”⁴⁴²

“İnsanlar bize iyi davranırsa onlara iyilik yaparız, şayet kötü davranırlarsa kötülük yaparız diyenlerden olmayın. Kendinizi, insanlar size iyi davranırsa onlara iyilikle mukabele etmeye,şayet kötülük yaparlarsa**onlara aynıyla karşılık vermeye alıştırın.**”⁴⁴³

Hadisin koyu yazılmış olan yeri hutbe metninde bu şekilde geçmektedir; ancak hadisin geçtiği kaynağa bakıldığında metnin o şekilde olmadığı: “**onlara zulmetmemeye kendinizi alıştırınız**” şeklinde olduğu görülmüştür.

⁴³⁹- Kilis İl Müftülüğü, 05.11.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*,2. Bakara Suresi, Âyet 112.

⁴⁴⁰- Kilis İl Müftülüğü, 05.11.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*,4. Nisa Suresi, Âyet 62.

⁴⁴¹- Kilis İl Müftülüğü, 05.11.2010 Tarihli hutbesi, Buhari, İman, 37; Tirmizi, İman, 4.

⁴⁴²- Kilis İl Müftülüğü, 05.11.2010 Tarihli hutbesi, Ebu Davud, Edahi, 11.

⁴⁴³- Kilis İl Müftülüğü, 05.11.2010 Tarihli hutbesi, Tirmizi, “Birr”,63, hadis no: 2007

Kurban

Ayet

إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَأَنْحَرْ

“Şüphesiz biz sana Kevser’i verdik. O halde Rabbin için namaz kıl ve kurban kes.”⁴⁴⁴

Hadis

“Hali vakti yerinde olup da kurban kesmeyen kimse namazgâhımıza yaklaşmasın”⁴⁴⁵

“Ey Fatıma! Kurbanın kesilirken orada hazır bulun; çünkü onun kanının ilk damlası ile senin geçmiş günahların bağışlanır.”⁴⁴⁶

Kurban Bayramı

Ayet

لَنْ يَنَالَ اللَّهُ لُحُومَهَا وَلَا دِمَاؤُهَا وَلَكِنْ يَنَالُهُ النَّفْسَىٰ مِنْكُمْ كَذَلِكَ سَخَّرَهَا لَكُمْ لِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَاكُمْ وَبَشِّرِ
الْمُحْسِنِينَ

“Onların etleri ve kanları asla Allah’a ulaşmaz. Fakat O’na sizin takvanız (Allah’a karşı gelmekten sakınmanız) ulaşır. Böylece onları sizin hizmetinize verdi ki, size doğru yolu gösterdiğinden dolayı Allah’ı büyük tanıyasınız. İyilik edenleri müjdele.”⁴⁴⁷

Hadis

“Âdemoğlu Kurban bayramı gününde Allah için kurban kesmekten daha sevimli bir iş yapmış olmaz.”⁴⁴⁸

İlim Adamına Verilen Değer

Ayet

⁴⁴⁴- Kilis İl Müftülüğü, 12.11.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*,108. Kevser Suresi, Âyet 1-2.

⁴⁴⁵- Kilis İl Müftülüğü, 12.11.2010 Tarihli hutbesi, İbn-i Mace, Edahi, 2, Hadis no: 3123.

⁴⁴⁶- Kilis İl Müftülüğü, 12.11.2010 Tarihli hutbesi, Et-Tergib ve’t-Terhib, c, II, s, 154.

⁴⁴⁷- Kilis İl Müftülüğü, 16.11.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*,22. Hac Suresi, Âyet 37.

⁴⁴⁸- Kilis İl Müftülüğü, 16.11.2010 Tarihli hutbesi, Tirmizi, Edahi, 1.

إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ

“Allah’a karşı ancak; kulları içinden âlim olanlar derin saygı duyarlar.”⁴⁴⁹

“İşte bu temsilleri biz insanlar için getiriyoruz. Onları ancak bilginler düşünüp anlarlar.”⁴⁵⁰

Hadis

“Âlimler peygamberlerin varisleridir.”⁴⁵¹

“Yeryüzünde âlimler gökyüzündeki yıldızlar gibidir.”⁴⁵²

“Bir âlimin âbid üzerine üstünlüğü, herhangi birinize üstünlüğüm gibidir.”⁴⁵³

Dili Doğru Kullanmak

Ayet

قَوْلٌ مَعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِنْ صَدَقَةٍ يَتْبَعُهَا أَدَىٰ وَاللَّهُ غَنِيٌّ حَلِيمٌ

“Güzel bir söz ve bağışlama, peşinden gönül kırma gelen bir sadakadan daha hayırlıdır. Allah, her bakımdan sınırsız zengindir, hâlimdir (hemen cezalandırmaz, mühlet verir).”⁴⁵⁴

“Ey iman edenler! Allah’a ve ahiret gününe inanmadığı hâlde insanlara gösteriş olsun diye malını harcayan kimse gibi, sadakalarınızı başa kakmak ve gönül kırmak suretiyle boşa çıkarmayın. Böylesinin durumu, üzerinde biraz toprak bulunan ve maruz kaldığı şiddetli yağmurun kendisini çıplak bıraktığı bir kayanın durumu gibidir. Onlar kazandıklarından hiçbir şey elde edemezler. Allah, kâfirler topluluğunu hidayete erdirmez.”⁴⁵⁵

Hadis

“Güzel söz söylemek sadakadır.”⁴⁵⁶

⁴⁴⁹ - Kilis İl Müftülüğü, 19.11.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*,35. Fatır Suresi, Âyet 28.

⁴⁵⁰ - Kilis İl Müftülüğü, 19.11.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*,29. Ankebut Suresi, Âyet 43.

⁴⁵¹ - Kilis İl Müftülüğü, 19.11.2010 Tarihli hutbesi, Tirmizi, Sünen, İlim, 19, Hadis no: 2682.

⁴⁵² - Kilis İl Müftülüğü, 19.11.2010 Tarihli hutbesi, Ahmedİbn Hanbel, Müsned, C, III, 157.

⁴⁵³ - Kilis İl Müftülüğü, 19.11.2010 Tarihli hutbesi, Tirmizi, Sünen, İlim, 19, Hadis no: 2685.

⁴⁵⁴ - Kilis İl Müftülüğü, 26.11.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 2. BakaraSuresi, Âyet 263.

⁴⁵⁵ - Kilis İl Müftülüğü, 26.11.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 2. BakaraSuresi, Âyet 264.

⁴⁵⁶ - Kilis İl Müftülüğü, 26.11.2010 Tarihli hutbesi, Buhari, Cihad, 127.

“Mümin karalayıcı, lanetleyici olmaz; edep dışı konuşmaz, Müminin ağzı bozuk olmaz.”⁴⁵⁷

“Âdemoğlu sabaha erdi mi onun bütün azaları dile şöyle yalvarırlar: Bizim hakkımızda Allah’ tan kork! Çünkü biz sana tabiyiz. Sen istikamette olursan biz de istikamet üzere oluruz. Sen yoldan çıkarsan biz de çıkarız.”⁴⁵⁸

“Siz bana dilinizi ve iffetinizi koruyacağınıza garanti verirseniz ben de size cenneti garanti ederim.”⁴⁵⁹

Aralık Ayı

Hicret

Ayet

إِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيَ اثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِي الْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ
إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَمْ تَرَوْهَا وَجَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلَى وَكَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا
وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

“Eğer siz ona (Peygamber’e) yardım etmezseniz, (biliyorsunuz ki) inkâr edenler onu iki kişiden biri olarak (Mekke’den) çıkardıkları zaman, ona bizzat Allah yardım etmişti. Hani onlar mağarada bulunuyorlardı. Hani o arkadaşına, ‘Üzülme, çünkü Allah bizimle beraber’ diyordu. Allah da onun üzerine güven duygusu ve huzur indirmiş, sizin kendilerini görmediğiniz birtakım ordularla onu desteklemiş, böylece inkâr edenlerin sözünü alçaltmıştı. Allah’ın sözü ise en yücedir. Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.”⁴⁶⁰

Hadis

“Ameller niyetlere göredir. Kişi için yalnızca niyet ettiği şey vardır. Kişinin hicreti Allah’a ve Rasûl’üne müteveccih ise, hicreti Allah ve Rasûl’ünedir. Kimin hicreti de elde edeceği bir dünyalığa ve evleneceği bir kadına ise, hicreti hicret ettiği şey içindir.”⁴⁶¹

⁴⁵⁷- Kilis İl Müftülüğü, 26.11.2010 Tarihli hutbesi, Tirmizi, Birr, 48.

⁴⁵⁸- Kilis İl Müftülüğü, 26.11.2010 Tarihli hutbesi, Tirmizi, Zühd, 60.

⁴⁵⁹- Kilis İl Müftülüğü, 26.11.2010 Tarihli hutbesi, Buhari, Rikak, 23.

⁴⁶⁰- Kilis İl Müftülüğü, 03.12.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 9. Tevbe Suresi, Âyet 40.

⁴⁶¹- Kilis İl Müftülüğü, 03.12.2010 Tarihli hutbesi, Ebu Davud, Talak, 11; İbn Mace, Zühd 26; Buhari,

Veda Hutbesi ve İnsan Hakları

Ayet

لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُوفٌ رَّحِيمٌ

“Size kendi aranızdan öyle bir Peygamber geldi ki zahmete uğramanız ona ağır gelir. Onun kalbi üstünüze titrer, O müminlere karşı pek şefkatli ve merhametlidir.”⁴⁶²

Hadis

Efendimiz (s.a.v), Veda hutbesinde: “Bu vasiyetimi burada bulunanlar bulunmayanlara bildirsınler. Olabilir ki kendisine bildirilen kimse, burada bulunup da işitenden daha iyi anlayarak hıfzetmiş olur. Mekke şehri ve haram aylar nasıl mukaddes ise insanların malı, canı, namus ve şerefi de öylece mukaddes olup tecavüzden korunmuştur. Benden sonra tekrar cahiliye sapıklıklarına düşüp birbirinizin boyunlarını vurmayın! Cahiliye devrinde güdülen kan davalarının tamamı kaldırılmıştır. Kadınlar erkeklere Allah’ın bir emanetidir. Bunlar birbirlerinin haklarına riayet etmeli, namus ve aile haysiyetini kimseye çiğnetmemelidirler. Artık şeytan İslam topraklarında nüfuz ve saltanatını kaybetmiştir. Cennete girmenin yolu; namaz kılmak, zekât vermek, ramazan orucunu tutmak ve Mümin âmirlere itaat etmekten geçer”⁴⁶³

Hiz. Peygamber (s.a.v)bütün bunları tebliğ ettikten sonra ashabını şahit tutup, üç defa “**Şahit ol ya Rab**” diyerek Veda hutbesine son verdi”.⁴⁶⁴

Engellilere Karşı Görev ve Sorumluluklarımız

Ayet

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَىٰكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ

Bed’ül-vahy, 1, İman, 41.

⁴⁶²- Kilis İl Müftülüğü, 10.12.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 9. Tevbe Suresi, Âyet 128.

⁴⁶³- Kilis İl Müftülüğü, 10.12.2010 Tarihli hutbesi, İbn-u Kayyım el Cevziyye, *Zad’ul Mead*, Tahkik: Enver Baz, C, II, Basım Yeri: Dar’u İbn-i Hazm, Riyad, 2013/1432, s, 240.

⁴⁶⁴- Kilis İl Müftülüğü, 10.12.2010 Tarihli hutbesi, İbn-u Kayyım el Cevziyye, *Zad’ul Mead*, s, 240.

“Ey insanlar! Şüphesiz ki, biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık.”⁴⁶⁵

Hadis

“Bakıma muhtaç kimselerin sorumluluğu bize aittir.”⁴⁶⁶

Hız. Peygamber (s.a.v) bizzat engelli ve muhtaç kimselere sahip çıkmış, onlara şefkat ve merhamet göstermiştir.⁴⁶⁷

“Allah Rasulü (s.a.v) muhtaç kimselerin ihtiyaçlarını karşılamının Allah katında sadaka olduğunu bildirmiş, engellileri toplumun doğal bir üyesi olarak kabul etmiştir.”⁴⁶⁸

“Kardeşinin derdine sevinip gülme! Sonra Allah ona merhamet eder de, seni onun sahip olduğu ile imtihan eder.”⁴⁶⁹

“Allah katında hiçbir insanın diğerinden iman, salih amel ve takva dışında üstünlüğü yoktur. Yüce Allah insanları dış görünüşlerine, mal, mülk, makam ve servetlerine göre değil; kalplerine, gönüllerine ve amellerine göre değerlendirir.”⁴⁷⁰

Nefis Muhasebesi

Ayet

وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَىٰ “Kim de, Rabbinin huzurunda duracağından korkar ve nefisini arzularından alıkoyarsa, şüphesiz, cennet onun sığınağıdır.”⁴⁷¹

“Ben nefsimi temize çıkarmam, çünkü Rabbinin merhamet ettiği hariç, nefis aşırı derecede kötülüğü emreder. Şüphesiz Rabbin çok bağışlayandır, çok merhamet edendir” dedi.⁴⁷²

⁴⁶⁵ - Kilis İl Müftülüğü, 17.12.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 49. Hücurat Suresi, Âyet 13.

⁴⁶⁶ - Kilis İl Müftülüğü, 17.12.2010 Tarihli hutbesi, Buhari, Feraiz, 25; Müslim, Feraiz, 15.

⁴⁶⁷ - Kilis İl Müftülüğü, 17.12.2010 Tarihli hutbesi, Buhari, Mezalim, 3.

⁴⁶⁸ - Kilis İl Müftülüğü, 17.12.2010 Tarihli hutbesi, Ahmed İbn Hanbel, Müsned, II, 350.

⁴⁶⁹ - Kilis İl Müftülüğü, 17.12.2010 Tarihli hutbesi, Tirmizi, Kıyame, 54.

⁴⁷⁰ - Kilis İl Müftülüğü, 17.12.2010 Tarihli hutbesi, Müslim, Birr, 32; İbn-i Mace, Zühd, 9.

⁴⁷¹ - Kilis İl Müftülüğü, 24.12.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 79. Naziat Suresi, Âyet 40.

⁴⁷² - Kilis İl Müftülüğü, 24.12.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 12. Yusuf Suresi, Âyet 53.

“Sabah akşam Rablerine, O’nun rızasını dileyerek dua edenlerle birlikte sabret. Dünya hayatının ziynetini arzu edip de gözlerini onlardan ayırma. Kalbini bizi anmaktan gafil kıldığımız, boş arzularına uymuş ve işi hep aşırılık olmuş kimselere boyun eğme.”⁴⁷³

Hadis

“Akıllı kişi nefisini hesaba çeken ve ölümden sonrası için çalışandır. Aciz kişi ise, nefsinin arzularına tabi olan ve Allah’tan(olmayacak şeyler) temenni edip duran kimsedir.”⁴⁷⁴

İslam Tevhid Dînîdir

Ayet

وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ

“Andolsun biz her ümmete ‘Allah'a kulluk edin, tâğûttan kaçının’ diye peygamber gönderdik.”⁴⁷⁵

Hadis

“İmanın aslı Allah’tan başka ilah olmadığını tasdik etmektir.”⁴⁷⁶

Hadis kaynakta şu şekilde geçmektedir: “İman yetmiş çeşittir. Bunların en makbulü, Allah’tan başka ilah olmadığına inanmak, sonuncusu da yolda insanlara eziyet veren şeyleri kaldırmaktır.”

EK A.2.2. 2011 Yılı Hutbelerinde Okunan Âyet ve Hadisler

Ocak Ayı

Zamanı İyi Değerlendirme

Ayet

وَالْعَصْرِ , إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ , إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَّصَوْا بِالصَّبْرِ.

“Andolsun zamana ki, insan gerçekten ziyan içindedir. Ancak, iman edip de

⁴⁷³- Kilis İl Müftülüğü, 24.12.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 18. Kehf Suresi, Âyet 28.

⁴⁷⁴- Kilis İl Müftülüğü, 24.12.2010 Tarihli hutbesi, İbn-i Mace, Zühd, 31.

⁴⁷⁵- Kilis İl Müftülüğü, 31.12.2010 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 16. Nahl Suresi, Âyet 36.

⁴⁷⁶- Kilis İl Müftülüğü, 31.12.2010 Tarihli hutbesi, Müslim, İman, 52, Hadis no: 57.

sâlih ameller işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler, birbirlerine sabrı tavsiye edenler başka (Onlar ziyanda değillerdir).⁴⁷⁷

Surenin meali metin içerisinde verilmemiştir. Hutbede âyet olarak sadece aşağıdaki ayet okunmuştur:

“Öyleyse bir işi bitirince (bir) diğerine yönel.”⁴⁷⁸

Hadis

“Her doğan yeni gün (insana) şöyle seslenir: Ey Ademoğlu! Ben, yeni yaratılmış bir günüm ve senin yaptığın işlerine şahidim. O halde, beni hayır işleyerek iyi değerlendir ki lehine şahitlik edeyim. Zira ben kıyamete kadar bir daha geri gelmem.”⁴⁷⁹

Komşuluk Hakkı

Ayet

وَأَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَالْبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ
وَالصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَالسَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا

“Allah’a ibadet edin ve O’na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ana babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaşta, yolcuya, elinizin altındakilere iyilik edin. Şüphesiz Allah kibirlenen ve övünen kimseleri sevmez.”⁴⁸⁰

Hadis

“Komşusu, elinden ve dilinden güvende bulunmayan kimse mümin sayılmaz.”⁴⁸¹

“Cebrail bana komşu hakları konusunda öyle ısrarcı davrandı ki; neredeyse ‘komşunun komşuya varis olmasını emredek’ diye düşündüm.”⁴⁸²

⁴⁷⁷ - Kilis İl Müftülüğü, 07.01.2011 Tarihli hutbesi, *Kur’an*, 103. Asr Suresi, Âyet 1-3.

⁴⁷⁸ - Kilis İl Müftülüğü, 07.01.2011 Tarihli hutbesi, *Kur’an*, 94. İnşirah Suresi, Âyet 7.

⁴⁷⁹ - Kilis İl Müftülüğü, 07.01.2011 Tarihli hutbesi, Ramüzül Ehadis C, II, s, 36. Eser hakkında detaylı bilgi verilmediği için hadise ulaşılamamıştır

⁴⁸⁰ - Kilis İl Müftülüğü, 14.01.2011 Tarihli hutbesi, *Kur’an*, 4. Nisa Suresi, Âyet 36.

⁴⁸¹ - Kilis İl Müftülüğü, 14.01.2011 Tarihli hutbesi, Buhari, Edep 29.

⁴⁸² - Kilis İl Müftülüğü, 14.01.2011 Tarihli hutbesi, Buhari, Edep, 28; Ebu Davud, Edep, 123; Tirmizi,

İslam'ın Gayesi Güzel Ahlaktır

Ayet⁴⁸³

Hadis

“Kıyamet gününde bana en yakın ve katımda en sevimli olanınız, ahlakı en güzel olanınızdır. Benden en uzak ve katımda en sevimsiz olanınız ise çok lüzumsuz ve uzun konuşanlarla kibirli olanlarınızdır.”⁴⁸⁴

Ölüme Hazır Olmak

Ayet

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَانْتَظِرُوا نَفْسَ مَا قَدَّمْتُمْ لِغَدٍ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ .

“Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve herkes yarın için ne hazırladığına baksın. Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır.”⁴⁸⁵

Hadis

“Akıllı kimse (ölmeden önce) kendisini hesaba çeken ve ölümden sonrası için hazırlanan kimsedir. Aciz kimse ise, nefsanî arzularına tabi olan ve Allah'tan olmadık şeyler isteyen kimsedir.”⁴⁸⁶

Şubat Ayı

İslam' da Uhuvvat

Ayet

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبَ بَعْضُكُم بَعْضًا
أَيُّبُ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا

Birr, 28; İbn Mace, Edep, 4.

⁴⁸³ - Kilis İl Müftülüğü, 21.01.2011 Tarihli hutbesi, Âyet diğer hutbelerde de okunmuştur, (Ahzab Suresi, Âyet 21).

⁴⁸⁴ - Kilis İl Müftülüğü, 21.01.2011 Tarihli hutbesi, Tirmizi, Birr, 71, hadis no: 2018.

⁴⁸⁵ - Kilis İl Müftülüğü, 28.01.2011 Tarihli hutbesi, Kur'an, 59. Haşr Suresi, Âyet 18.

⁴⁸⁶ - Kilis İl Müftülüğü, 28.01.2011 Tarihli hutbesi, Tirmizi, Kıyame, 25.

“Ey iman edenler! Zannın birçoğundan sakının. Çünkü zannın bir kısmı gûnahtır. Birbirinizin kusurlarını ve mahremiyetlerini araştırmayın. Birbirinizin gıybetini yapmayın. Herhangi biriniz ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı?”⁴⁸⁷

Hadis

“En sağlam iman bağı Allah için birbirini sevmek ve Allah için birbirine buğzetmektir.”

Hadis hutbede belirtilen kaynağında bulunamamış; ancak başka hadis kitaplarında şöyle bir hadise rastlanmıştır: “Üç özellik kimde bulunursa o kimse imanın zevkine varır ve tadını alır: 1. Allah (c.c) ve Rasûl’ünü (s.a.v) herkesten ve her şeyden çok sevmek. 2. Allah için sevip Allah için buğzetmek. 3. Allah’a (c.c) ortak koşmaktansa büyük bir ateşe atılmaya razı olmak.”⁴⁸⁸

“Bir kişiye Müslüman kardeşine hakaret etmesi kötülük olarak yeter.”⁴⁸⁹

Kutlu Doğum (Mevlid Kandili)

Ayet

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ

“(Ey Muhammed!) Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.”⁴⁹⁰

Hadis⁴⁹¹

Namazın Hikmetleri

Ayet

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ

“Ey iman edenler! Sabrederek ve namaz kılarak Allah’tan yardım dileyin. Şüphe yok ki Allah sabredenlerle beraberdir.”⁴⁹²

⁴⁸⁷- Kilis İl Müftülüğü, 04.02.2011 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 49. Hücurat Suresi, Âyet 12.

⁴⁸⁸- Kilis İl Müftülüğü, 04.02.2011 Tarihli hutbesi, Buhârî, İman, 8; Müslim, İman, 15; Nesâî, İman, 2.

⁴⁸⁹- Kilis İl Müftülüğü, 04.02.2011 Tarihli hutbesi, Ebû Dâvûd, Edep, 35; Tirmizî, Birr, 18.

⁴⁹⁰- Kilis İl Müftülüğü, 11.02.2011 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 21. Enbiya Suresi, Âyet 107.

⁴⁹¹- Kilis İl Müftülüğü, 11.02.2011 Tarihli hutbesi, Hutbede hadis okunmamıştır.

⁴⁹²- Kilis İl Müftülüğü, 18.02.2011 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 2. Bakara Suresi, Âyet 153.

“Hakkıyla kılınan namaz cimrilik hastalığının ilacıdır.⁴⁹³ Namaz ruhu yüceltir, insanı cehennem azabından kurtarır,⁴⁹⁴ cennete götürür.⁴⁹⁵

Hadis

“Namaz dînînin direğidir.”⁴⁹⁶

“Ya Bilal! Kalk kamet getir, namaz kılalım rahatlayalım.”⁴⁹⁷

“Her kim abdestini güzelce alır, rükû ve huşusunu tamamlayarak Allah Teâla'nın farz kıldığı beş vakit namazı vaktinde kılarsa, Yüce Allah o kimseyi bağışlayacağına söz vermiştir. Böyle yapmayana Allah'ın (c.c) teminatı yoktur. Allah (c.c) bunu isterse affeder, isterse buna azap eder.”⁴⁹⁸

Temizlik Alışkanlığını Kazanabilmek

Ayet

يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ قُمْ فَأَنْذِرْ وَرَبِّكَ فَكَبِّرْ وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ

“Ey örtünüp bürünen (Peygamber!). Kalk da uyar. Rabbini yücelt, elbiseni temizle, her türlü pislikten uzak dur2.”⁴⁹⁹

“Ey iman edenler! Namaza kalkacağınız zaman yüzlerinizi, dirseklere kadar ellerinizi ve başlarınıza mesh edip, her iki topuğa kadar da ayaklarınızı yıkayın. Eğer cünüp iseniz iyice yıkılarak temizlenin.”⁵⁰⁰

Hadis

“Temizlik imanın yarısıdır.”⁵⁰¹

“Kim Müslümanların gelip geçtiği yerden onları rahatsız eden bir şeyi kaldırıp atarsa; Allah (c.c) ona sevap yazar. Allah (c.c) kime sevap yazarsa onu cennetine koyar.”⁵⁰²

⁴⁹³ - Kilis İl Müftülüğü, 18.02.2011 Tarihli hutbesi, *Kur'ân*, 70. Mearic Suresi, Âyet 21-22.

⁴⁹⁴ - Kilis İl Müftülüğü, 18.02.2011 Tarihli hutbesi, *Kur'ân*, 74. Müddessir Suresi, Âyet 41-42.

⁴⁹⁵ - Kilis İl Müftülüğü, 18.02.2011 Tarihli hutbesi, *Kur'ân*, 74. Müddessir Suresi, Âyet 40.

⁴⁹⁶ - Kilis İl Müftülüğü, 18.02.2011 Tarihli hutbesi, Tirmizi, İman, 8.

⁴⁹⁷ - Kilis İl Müftülüğü, 18.02.2011 Tarihli hutbesi, Ebu Davud, Edep, 78.

⁴⁹⁸ - Kilis İl Müftülüğü, 18.02.2011 Tarihli hutbesi, Ebu Davud, Salat, 9.

⁴⁹⁹ - Kilis İl Müftülüğü, 25.02.2011 Tarihli hutbesi, *Kur'ân*, 74. Müddessir Suresi, Âyet 1-5.

⁵⁰⁰ - Kilis İl Müftülüğü, 25.02.2011 Tarihli hutbesi, *Kur'ân*, 5. Maide Suresi, Âyet 6.

⁵⁰¹ - Kilis İl Müftülüğü, 25.02.2011 Tarihli hutbesi, Müslim, Taharet, 1.

Mart ayı

Amel-i Salih

مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْتَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

“Erkek veya kadın, kim mümin olarak iyi iş işlerse, elbette ona hoş bir hayat yaşatacağız ve onların mükâfatlarını yapmakta olduklarının en güzeli ile vereceğiz.”⁵⁰³

“İnanan ve salih amel işleyenler için, mutluluk ve güzel bir dönüş yeri vardır.”⁵⁰⁴

Hadis

“İnsanoğlu öldüğü zaman amel defteri kapanır. Ancak üç kimsenin amel defteri kapanmaz ve onlara iyilik yazılmaya devam eder. Bunlar sadaka-i cariye sahibi, ilminden faydalanılan âlim ve insanın ardından duacı olacak hayırlı evlat bırakandır.”⁵⁰⁵

Birlik Beraberlik

Ayet

وَاطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ وَاصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ

“Allah’a ve Rasûl’üne itaat edin ve birbirinizle çekişmeyin. Sonra gevşersiniz ve gücünüz, devletiniz elden gider. Sabırlı olun. Çünkü Allah sabredenlerle beraberdir.”⁵⁰⁶

Hadis

“Birlik ve beraberlikte rahmet, ayrılık da ise azap vardır.”⁵⁰⁷

“Birbirinizi kıskanmayın, birbirinizi aldatmayın, birbirinize dargın durmayın, birbirinize sırt çevirmeyin, birbirinizin bitmekte olan pazarlığını bozmayın. Ey

⁵⁰²- Kilis İl Müftülüğü, 25.02.2011 Tarihli hutbesi, Ahmed İbn Hanbel, Müsned, VI, 440.

⁵⁰³- Kilis İl Müftülüğü, 04.03.2011 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 16. Nahl Suresi, Âyet 97.

⁵⁰⁴- Kilis İl Müftülüğü, 04.03.2011 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 13. Rad Suresi, Âyet 29.

⁵⁰⁵- Kilis İl Müftülüğü, 04.03.2011 Tarihli hutbesi, Müslim, Vasiyyet, 14.

⁵⁰⁶- Kilis İl Müftülüğü, 11.03.2011 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 8. Enfal Suresi, Âyet 46.

⁵⁰⁷- Kilis İl Müftülüğü, 11.03.2011 Tarihli hutbesi, Ahmed İbn Hanbel, Müsned, c, IV, 278.

Allah'ın kulları, kardeş olun. Zira Müslüman, Müslüman'ın kardeşidir. Ona zulmetmez, onu yardımsız bırakmaz, ona hor bakmaz.⁵⁰⁸

Hadisin altı çizili bölümü belirtilen kaynakta yer almamış; ancak başka kaynaklarda altı çizili bölümle ilgili hadis bulunmuştur: “Müslüman Müslümanın kardeşidir. Ona zulmetmez; onu tehlikeye atmaz. Bir kimse din kardeşinin hacetinde bulunursa Allah da onun hacetinde bulunur. Her kim bir Müslümanın bir sıkıntısını giderirse, Allah dabu sebeple kendisinin kıyamet sıkıntılarında birini giderir. Ve her kim bir Müslümanın suçunu örtbas ederse Allah da kıyamet gününde onun suçunu örtbas eder.”⁵⁰⁹

Çanakkale Zaferi

Ayet

Allah yolunda öldürülenlere ‘ölüler’ demeyin. Hayır, onlar diridirler; ancak siz bunu bilemezsiniz.⁵¹⁰

Hadis⁵¹¹

Yaşlıların Haklarını Gözetmek

Ayet

هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ يُخْرِجُكُمْ طِفْلاً ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشُدَّكُمْ ثُمَّ لِيَكُونُوا شُيُوخًا وَمِنْكُمْ مَنْ يُوَفِّي مِنْ قَبْلُ وَلِيَتَّبِعُوا أَجْلاً مُسَمَّنًا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ.

“O, sizi (önce) topraktan, sonra az bir sudan (meniden), sonra “*alaka*”dan yaratan, sonra sizi (ana rahminden) çocuk olarak çıkaran, sonra olgunluk çağına ulaşmanız, sonra da ihtiyarlanmanız için sizi yaşatandır. İyinizden önceden ölenler de vardır. Allah bunları, belli bir zamana erişmeniz ve düşünüp akıl erdirmeniz için yapar”⁵¹²

⁵⁰⁸- Kilis İl Müftülüğü, 11.03.2011 Tarihli hutbesi, Buhari, Edep 57; Tirmizi, Birr 24.

⁵⁰⁹- Kilis İl Müftülüğü, 11.03.2011 Tarihli hutbesi, Müslim, Birr, 58.

⁵¹⁰- Kilis İl Müftülüğü, 18.03.2011 Tarihli hutbesi, *Kur'an*, 2. Bakara, Âyet 154.

⁵¹¹- Kilis İl Müftülüğü, 18.03.2011 Tarihli hutbesi, Hutbede hadis okunmamıştır.

⁵¹²- Kilis İl Müftülüğü, 25.03.2011 Tarihli hutbesi, *Kur'an*, 40. Mümin, Âyet 67

Hadis

“Merhamet etmeyene merhamet edilmez.”⁵¹³

“Küçüklerimizi sevmeyen, büyüklerimizi saymayan bizden değildir.”⁵¹⁴

“Bir genç bir yaşlıya sadece yaşından dolayı hürmet ederse Allah (c.c) da ona bir mükâfat olmak üzere, ihtiyarlığı zamanında ona hürmet edecek bir kimseyi muhakkak yaratır.”⁵¹⁵

Nisan Ayı

Peygamberimiz ve Merhamet

Ayet⁵¹⁶

Hadis

“İman etmedikçe cennete giremezsiniz, birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olamazsınız.”⁵¹⁷

Engelliler Otizm

Ayet

وَلَنبَلِّغَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالتَّمْرَاتِ وَبَشْرٍ الصَّابِرِينَ

“Andolsun ki sizi biraz korku ve açlıkla, bir de mallar, canlar ve ürünlerden eksilterek deneriz. Sabredenleri müjdele.”⁵¹⁸

“Onlar; başlarına bir musibet gelince, Biz şüphesiz Allah’a aitiz ve şüphesiz O’na döneceğizderler.”⁵¹⁹

⁵¹³- Kilis İl Müftülüğü, 25.03.2011 Tarihli hutbesi, Müslim, Fedail, 66; Buhari, Edep, 18, Tevhid 2.

⁵¹⁴- Kilis İl Müftülüğü, 25.03.2011 Tarihli hutbesi, Tirmizi, Birr, 15.

⁵¹⁵- Kilis İl Müftülüğü, 25.03.2011 Tarihli hutbesi, Tirmizi, Birr, 75.

⁵¹⁶- Kilis İl Müftülüğü, 01.04.2011 Tarihli hutbesi, Âyetler diğer hutbelerde de okunmuştur, (Tevbe Suresi 128 ve Enbiya Suresi 107. Âyetler).

⁵¹⁷- Kilis İl Müftülüğü, 01.04.2011 Tarihli hutbesi, Müslim, İman, 93-94.

⁵¹⁸- Kilis İl Müftülüğü, 08.04.2011 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 2. Bakara Suresi, Âyet 155.

⁵¹⁹- Kilis İl Müftülüğü, 08.04.2011 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 2. Bakara Suresi, Âyet 156.

Hadis

“Ey insanlığın Rabbi! Hastalığı giderip şifa ver. Sen şifa verensin. Senin şifandan başka şifa veren yoktur. Hiçbir hastalık bırakmayacak şekilde şifa ver.”⁵²⁰

Merhamet Eğitimi

Ayet

كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ

“Hayır, hayır! Onların kazançları kalplerinin üzerine pas bağlamıştır!”⁵²¹

Hadis

“Kul bir günah işlediği zaman kalbinde siyah bir nokta oluşur. Bundan vazgeçip tövbe istiğfar ettiği zaman kalbi parlar. Gunahtan dönmez ve bunu yapmaya devam ederse siyah nokta artırılır ve sonunda tüm kalbini işgal eder. İşte Allah’ın kitabında; ‘Hayır, hayır! Onların kazançları kalplerinin üzerine pas bağlamıştır’ diye anlatılan pas budur.”⁵²²

“Komşusu açken tok olarak sabahlayan bizden değildir”⁵²³

“Haksız yere bir serçeyi öldüren Cenab-ı Allah kıyamet gününde hesap soracaktır.”⁵²⁴

“Merhamet ancak kalbi katılaşmış inançsız bedbahtların kalbinden kaldırılmıştır.”⁵²⁵

Çocuk Terbiyesi

Ayet

الْمَالُ وَالْبَنُونَ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا

“Mallar ve evlatlar dünya hayatının süsüdür.”⁵²⁶

⁵²⁰ - Kilis İl Müftülüğü, 08.04.2011 Tarihli hutbesi, Buhari, Tıp, 40.

⁵²¹ - Kilis İl Müftülüğü, 15.04.2011 Tarihli hutbesi, Kur’ân, 83. Mutaffifin Suresi, Âyet 14.

⁵²² - Kilis İl Müftülüğü, 15.04.2011 Tarihli hutbesi, Tirmizi, Tefsiru’l Kur’ân, 74, hadis no: 3390.

⁵²³ - Kilis İl Müftülüğü, 15.04.2011 Tarihli hutbesi, Hakim, Müstedrek, C, II, 12.

⁵²⁴ - Kilis İl Müftülüğü, 15.04.2011 Tarihli hutbesi, Nesâi, Dehâyâ, 42.

⁵²⁵ - Kilis İl Müftülüğü, 15.04.2011 Tarihli hutbesi, Hakim, Müstedrek, Tevbe ve İnâbe, hadis no: 7632.

Hadis

“Hepiniz yöneticisiniz ve yönetiminiz altında bulunanlardan sorumlusunuz.”⁵²⁷

İslam’ın Çalışmaya Verdiği Önem

Ayet

وَأَنْ لَّيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَا

“İnsan için ancak çalıştığı vardır.”⁵²⁸

“Allah’ın sana verdiğiinden (O’nun yolunda harcayarak) ahiret yurdunu ara. Ama dünyadan da nasibini unutma. Allah’ın sana ihsan ettiği gibi, sen de (insanlara) iyilik et...”⁵²⁹

“Yeryüzüne dağılın. Allah’ın lütfundan rızkınızı araştırın.”⁵³⁰

Hadis

“Amellerin en üstünü, helal kazanç sağlamak için çalışmaktır.”⁵³¹

“Rızkını araştırın, bunun için çalışan kimse Allah yolunda cihad yapan gibidir.”⁵³²

“Helalinden çalışarak yorgun bir vaziyette yatağa giren insanın günahları affedilecektir.”⁵³³

Mayıs Ayı

İslam’da Aile Huzuru

Ayet

⁵²⁶ - Kilis İl Müftülüğü, 22.04.2011 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 18. Kehf Suresi, Âyet 46.

⁵²⁷ - Kilis İl Müftülüğü, 22.04.2011 Tarihli hutbesi, Buhari, Nikâh, 81.

⁵²⁸ - Kilis İl Müftülüğü, 29.04.2011 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 53. Necm Suresi, Âyet 39.

⁵²⁹ - Kilis İl Müftülüğü, 29.04.2011 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 28. Kasas Suresi, Âyet 77.

⁵³⁰ - Kilis İl Müftülüğü, 29.04.2011 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 62. Cuma Suresi, Âyet 10.

⁵³¹ - Kilis İl Müftülüğü, 29.04.2011 Tarihli hutbesi, Muhammed, Abdür-rauf el-Münavi, Feyzül-Kadir, Tahkik: Muhammed Hasan Zayfullah, Mustafa el-babi el-Halebi Yayınları, C, II, Kahire, 1964, Hadis no: 1238, s, 26.

⁵³² - Kilis İl Müftülüğü, 29.04.2011 Tarihli hutbesi, İmam Ğazali, İhyâ-i Ūlumiddin, C, II, Dârü'l Marifet, Beyrut, s, 89.

⁵³³ - Kilis İl Müftülüğü, 29.04.2011 Tarihli hutbesi, İmam Suyuti, Cami' us-Sağir, c. II, s, 287.

وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْعَثُوا حَكَمًا مِنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِنْ أَهْلِهَا إِنْ يُرِيدَا إِصْلَاحًا يُوَفِّقِ اللَّهُ بَيْنَهُمَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا خَبِيرًا.

“Eğer karı-kocanın arasının açılmasından endişe ederseniz, erkeğin ailesinden bir hakem, kadının ailesinden bir hakem gönderin. İki taraf (arayı) düzeltmek isterlerse, Allah da onları uzlaştırır. Şüphesiz Allah (c.c) hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdardır.”⁵³⁴

“Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de O’nun (varlığının ve kudretinin) delillerindedir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır.”⁵³⁵

“Hanımlar size örtüdürler, siz de onlara örtüsünüz.”⁵³⁶

Hadis

“Müminlerin imanca en mükemmeli, ahlakı en güzel olanı ve ailesine yumuşak davrananıdır.”⁵³⁷

Gençliğin Önemi

Ayet⁵³⁸

Hadis

“İnsanlar içinde Allah’ın (c.c) en çok sevdiği kimse, kötülükleri terk edip iyiliklere yönelmiş olan gençtir.”⁵³⁹

Olgun Müminin Özellikleri

Ayet

قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ.....

⁵³⁴ - Kilis İl Müftülüğü, 06.05.2011 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 4. Nisa Suresi, Âyet 35.

⁵³⁵ - Kilis İl Müftülüğü, 06.05.2011 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 30. Rûm Suresi, Âyet 21.

⁵³⁶ - Kilis İl Müftülüğü, 06.05.2011 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 2. Bakara Suresi, Âyet 187.

⁵³⁷ - Kilis İl Müftülüğü, 06.05.2011 Tarihli hutbesi, Tirmizi, İman, 6.

⁵³⁸ - Kilis İl Müftülüğü, 13.05.2011 Tarihli hutbesi, Âyetler diğer hutbelerde okunmuştur, (Enfal Suresi 28 ve Tekasür Suresi 8. Âyet).

⁵³⁹ - Kilis İl Müftülüğü, 13.05.2011 Tarihli hutbesi, Ulaşabildiğimiz kaynaklar çerçevesinde bu hadise rastlayamadık.

Müminler, gerçekten kurtuluşa ermişlerdir. Onlar ki, namazlarında derin saygı içindedirler, faydasız işlerden ve boş sözlerden yüz çevirirler. Onlar ki, zekâtlarını verir, ırzlarını korurlar. Ancak eşleri ve ellerinin altında bulunan cariyeleri bunun dışındadır. Onlarla ilişkilerinden dolayı kınanmazlar. Kim bunun ötesine geçmek isterse, işte onlar haddi aşanlardır. Yine onlar ki, emanetlerine ve verdikleri sözlere riâyet ederler. Onlar ki, namazlarını kılmağa devam ederler. İşte bunlar varis olanların ta kendileridir. Onlar Firdevs cennetlerine varis olurlar. Onlar orada ebedî kalacaklardır.⁵⁴⁰

Hadis

Cündüb İbnAbdullah'ın rivayet ettiğine göre Peygamberimiz (s.a.v) olgun müminin özelliklerini şöyle sıralıyor: “Dinde tavizsizlik, yumuşaklıkta tedbirlilik, imanda kesinliğe ulaşmak, ilimde aç gözlü olmak, yürekte şefkat, âlim olmakla birlikte yumuşak huylu olmak, fakirlikte sabır, tamahkârlıktan sakınmak, helâl kazanç, istikâmet üzere iyilik, doğru yolda gayret, nefsanî isteklerini dizginlemek, bitkin düşene merhamet etmek. Allah'ın mümin kulu kızdığına zulmetmez. Sevdiği kişi için günaha girmez. Kendisine emanet edilen şeyi zayi etmez. Hased etmez. Başkasının şerefini lekelemez. Sövüp saymaz. Şahidi bulunmasa da üzerindeki hakkı itiraf eder. Başkasına kötü lakap takmaz. Namazda huşu sahibidir. Zekâtını acilen verir. Sarsıcı olaylarda metanetini kaybetmez. Bollukta çok şükreder. Sahip olduklarına kanaat eder. Kendisine ait olmayan şeyi ‘benimdir’ diye iddia etmez. Başkalarının kusurlarını biriktirip intikam alma yoluna gitmez. Yapmak istediği bir işe cimrilik mâni olmaz. Öğrenmek için insanlarla haşır neşir olur. Meseleleri kavramak için insanlarla konuşur. Zulüm ve haksızlık da görse Rahman olan Allah (c.c)kendisinin intikamını alıncaya kadar sabreder.”⁵⁴¹

Üç Aylar ve Regaib Kandili

Ayet⁵⁴²

⁵⁴⁰- Kilis İl Müftülüğü, 20.05.2011 Tarihli hutbesi, *Kur'ân*, 23. Müminun Suresi, Âyet 1-11.

⁵⁴¹- Kilis İl Müftülüğü, 20.05.2011 Tarihli hutbesi, İmam Suyuti, *Camius-Sağır*, C, I, Dâru'l Fikr, Beyrut, Hadis no: 2471, s, 378.

⁵⁴²- Kilis İl Müftülüğü, 27.05.2011 Tarihli hutbesi, Âyet diğer hutbelerde okunmuştur (Haşr Suresi, 18. Âyet).

Hadis

“Recep Allah’ın ayı, Şaban benim ayım, Ramazan da ümmetimin ayıdır.”⁵⁴³

“Beş gece vardır ki bu gecelerde yapılan dualar asla reddedilmez. Bunlar; Recep ayının ilk Cuma gecesi, Şaban ayının on beşinci gecesi, Cuma geceleri, Ramazan ve Kurban Bayramı geceleridir.”⁵⁴⁴

Haziran Ayı

Üç Aylar

Ayet

يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ

“O gün ne mal fayda verir ne de oğullar. Ancak, Allah’a (c.c) temiz bir kalple gelenler başka.”⁵⁴⁵

Hadis:

“Dikkat edin! Vücudun içinde bir et parçası vardır ki; o iyi olursa bütün vücut iyi olur, o bozuk olursa bütün vücut bozuk olur. Dikkat edin! İşte o kalptir.”⁵⁴⁶

“Allah’ım, Recep ve Şaban’ı bize bereketli kıl ve bizi Ramazan’a ulaştır.”⁵⁴⁷

İslam’ da Şükür

Ayet

وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ

“Rabbinin nimetine gelince; işte onu anlat.”⁵⁴⁸

⁵⁴³ - Kilis İl Müftülüğü, 27.05.2011 Tarihli hutbesi, Acluni, Keşfu’l-Hafa, C, I, Müessesetu’r-Risale, Beyrut, 1988, s, 510.

⁵⁴⁴ - Kilis İl Müftülüğü, 27.05.2011 Tarihli hutbesi, Beyhaki, Süneni-Kübra, III, 319.

⁵⁴⁵ - Kilis İl Müftülüğü, 03.06.2011 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 26. Şuara Suresi, Âyet 88-89.

⁵⁴⁶ - Kilis İl Müftülüğü, 03.06.2011 Tarihli hutbesi, Buhârî, İman, 39, Buyu, 2; Müslim, Müsakat, 107, 108.

⁵⁴⁷ - Kilis İl Müftülüğü, 03.06.2011 Tarihli hutbesi, Ahmed İbn Hanbel, Müsned, C, I, s. 259.

⁵⁴⁸ - Kilis İl Müftülüğü, 10.06.2011 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 93. Duha Suresi, Âyet 11.

Hadis

“Üç şey vardır ki, kul onlarla dünya ve ahiret nimetlerine nail olur. Bunlar: Belaya sabır, kazaya rıza, bolluk ve rahatlıkta duadır.”⁵⁴⁹

Anne- Babaya İtaat

Ayet

وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِالدِّينِ حُسْنًا وَإِنْ جَاهَدَاكَ لِتُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

“Biz insana; ana-babasına iyilik etmesini emrettik. Şayet onlar seni, ‘hakkında hiçbir bilgin olmayan bir şeyi bana ortak koşman için zorlarsa’ bu takdirde onlara itaat etme. Dönüşünüz ancak bana olacak ve ben yapmakta olduklarınızı size haber vereceğim.”⁵⁵⁰

Hadis

Efendimiz (s.a.v) ashabı ile otururken üç defa: “Burnu yerde sürünsün!” dedi. Bunun üzerine ashap: “Kimin ya Rasûlallah?” deyince, Rasûlullah (s.a.v): “Ana ve babasından birinin veya her ikisinin ihtiyarlık haline yetişip onlara iyi muamele etmeyerek cennete giremeyen kimsenin”⁵⁵¹buyurdu.

Halktan biri: “Ey Allah’ın Rasûlü, (s.a.v) halk içinde iyi muamele yapmama en fazla layık olan kimdir?” Diye sorunca Rasûlullah (s.a.v): “Annendir, annendir, annendir. Ondan sonra babandır.”⁵⁵² Dedi.

Miraç Kandili⁵⁵³

Temmuz Ayı

Çocuklarımıza Karşı Görevlerimiz

Ayet

⁵⁴⁹- Kilis İl Müftülüğü, 10.06.2011 Tarihli hutbesi, Ramuzul-Ehadis, s, 263, Hadis:2.

⁵⁵⁰- Kilis İl Müftülüğü, 17.06.2011 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 29. Ankebut Suresi, Âyet 8.

⁵⁵¹- Kilis İl Müftülüğü, 17.06.2011 Tarihli hutbesi, Müslim, Birr, 3.

⁵⁵²- Kilis İl Müftülüğü, 17.06.2011 Tarihli hutbesi, Buhari, Edep, 2; Müslim, Birr 1.

⁵⁵³- Kilis İl Müftülüğü, 24.06.2011 Tarihli hutbesi, Âyet ve hadisler 2010 yılı “Miraç Kandili” konulu hutbede okunmuştur.

وَأَعْلَمُوا أَنَّمَا آمَوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ وَأَنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ

“Bilin ki mallarınız ve çocuklarınız birer deneme aracıdır. Allah katında ise büyük bir mükâfat vardır.”⁵⁵⁴

Hadis

Allah Rasûlü, (s.a.v) Eşlerimizi ve çocuklarımızı cehennem ateşinden nasıl koruyabiliriz sorusuna: “Allah’ın sizi nehyettiği şeylerden onları (çocukları) sakındırır ve Allah’ın size emrettiği şeyleri onlara emrederseniz bu şekilde onları korumuş olursunuz”⁵⁵⁵ cevabını vermiştir.

Günahlardan Arınma

Ayet

وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَعْفُو عَنِ السَّيِّئَاتِ وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ.

“O, kullarından tövbeyi kabul eden, kötülükleri bağışlayan ve yaptıklarınızı bilendir.”⁵⁵⁶

“Yoksa (makbul) tövbe, kötülükleri (günahları) yapıp yapıp da kendisine ölüm gelip çatinca, ‘İşte ben şimdi tövbe ettim’ diyen kimseler ile kâfir olarak ölenlerinki değildir. Bunlar için ahirette elem dolu bir azap hazırlamışızdır.”⁵⁵⁷

Hadis

“Her insan günah işleyebilir. Günah işleyenlerin en hayırlıları ise tövbe edenlerdir”⁵⁵⁸

“Aziz ve Celil olan Allah,(c.c) gündüz günah işleyenlerin tövbesini kabul etmek için gece, gece günah işleyenlerin tövbesini kabul etmek için de gündüz kulun tövbe etmesini bekler, bu durum kıyamete kadar devam eder.”⁵⁵⁹

⁵⁵⁴ - Kilis İl Müftülüğü, 01.07.2011 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 8. Enfal Suresi, Âyet 28.

⁵⁵⁵ - Kilis İl Müftülüğü, 01.07.2011 Tarihli hutbesi, Elmalılı, Hak Dini Kur’an dili, C, VII, Eser kitabevi, İstanbul, s, 5122-23.

⁵⁵⁶ - Kilis İl Müftülüğü, 08.07.2011 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 42. Şura Suresi, Âyet 25.

⁵⁵⁷ - Kilis İl Müftülüğü, 08.07.2011 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 4. Nisa Suresi, Âyet 18.

⁵⁵⁸ - Kilis İl Müftülüğü, 08.07.2011 Tarihli hutbesi, Tirmizi, Kıyame, 49, Hadis no: 2499.

⁵⁵⁹ - Kilis İl Müftülüğü, 08.07.2011 Tarihli hutbesi, Müslim, Tövbe, 31.

“Ey insanlar! Allah’a tövbe ve istiğfar ediniz, ben günde yüz kere tövbe ediyorum.”⁵⁶⁰

“Kimin yanında kardeşinin yenmiş bir hakkı var ise hakkı yiyenin iyiliklerinden alınıp kardeşine verileceği gün gelmezden evvel daha şimdidenkardeşinden helallik dilesin.”⁵⁶¹

Berat Kandili⁵⁶²

Cuma Namazının Fazileti

Ayet⁵⁶³

Hadis

“Her hangi bir cemaat ya Cuma namazını terk etmekten sakınsınlar yahut ta Allah-ü Teâlâ onların kalplerini mühürlerde gafillerden olurlar.”⁵⁶⁴

On Bir Ayın Sultanı Ramazan

Ayet⁵⁶⁵

Hadis

“Ramazan öyle bir aydır ki, Allah (c.c) gündüzleri oruç tutmayı farz, gece ibadetini de nafil kılmiştir.”⁵⁶⁶

Ağustos Ayı

Oruç⁵⁶⁷

Zekât ve Önemi⁵⁶⁸

⁵⁶⁰ - Kilis İl Müftülüğü, 08.07.2011 Tarihli hutbesi, Müslim, Zikir, 12, Hadis no: 42.

⁵⁶¹ - Kilis İl Müftülüğü, 08.07.2011 Tarihli hutbesi, Buhari, Mezalim, 10.

⁵⁶² - Kilis İl Müftülüğü, 15.07.2011 Tarihli hutbesi, 2010 yılında aynı hutbe okunmuştur.

⁵⁶³ - Kilis İl Müftülüğü, 22.07.2011 Tarihli hutbesi, Âyet diğer hutbelerde okunmuştur,(Cuma Suresi 9-10. Âyet).

⁵⁶⁴ - Kilis İl Müftülüğü, 22.07.2011 Tarihli hutbesi, Müslim, Cuma 12.

⁵⁶⁵ - Kilis İl Müftülüğü, 29.07.2011 Tarihli hutbesi, Âyet diğer hutbelerde okunmuştur, (Bakara Suresi 185. Âyet).

⁵⁶⁶ - Kilis İl Müftülüğü, 29.07.2011 Tarihli hutbesi, M.Yusuf Kandehlevi, *Asrı Saadet Hutbeleri*, Çev: Kerim Türkoğlu, Fırat Yay, İstanbul, s, 23-24. [Ebu Davud, Ramazan, 1]

⁵⁶⁷ - Kilis İl Müftülüğü, 05.08.2011 Tarihli hutbesi, 2010 yılında aynı hutbe okunmuştur.

⁵⁶⁸ - Kilis İl Müftülüğü, 12.08.2011 Tarihli hutbesi, 2010 yılında aynı hutbe okunmuştur.

İyilik ve Yardımlaşma

Ayet

مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلٍ فِي كُلِّ سُنْبُلَةٍ مِائَةٌ
حَبَّةٌ وَاللَّهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ

“Allah yolunda mallarını infak edenlerin meseli, o bir tanenin meseli gibidir ki, yedi başak bitirmiş ve her başakta yüz tane bulunmuş olur. Ve Allah Tealâ dilediğine kat kar artırır. Ve Allah Tealâ vasidir, alîmdir.”⁵⁶⁹

“Rabbinin rahmetini onlar mı paylaşıyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini bile aralarında biz paylaştırdık. Birbirlerine iş gördürmeleri için;(çeşitli alanlarda) kimini kimine maddi-manevî zenginliklerle derece derece üstün kıldık. Rabbinin rahmeti, onların biriktirdikleri (dünyalık) imkânlardan daha hayırlıdır.”⁵⁷⁰

Hadis

“Müslüman Müslümanın kardeşidir. Ona zulmetmez ve onunla barışı bozmaz. Kim kardeşinin ihtiyacını karşılarsa; Allah'ta onun ihtiyacını giderir. Kim bir Müslüman kardeşinin sıkıntısını giderirse; Allah'ta kıyamet gününde onun sıkıntılarında birini giderir. Kim bir Müslümanın aybını örterse; Allah'da (c.c) kıyamet günü o kimsenin aybını örter”.⁵⁷¹

Kadir Gecesinin Fazileti⁵⁷²

Ramazan Bayramı⁵⁷³

Eylül Ayı

İbadetlerde Devamlılık

⁵⁶⁹- Kilis İl Müftülüğü, 19.08.2011 Tarihli hutbesi, *Kur'an*, 2. Bakara Suresi, Âyet 261.

⁵⁷⁰- Kilis İl Müftülüğü, 19.08.2011 Tarihli hutbesi, *Kur'an*, 43. Zuhur Suresi, Âyet 32.

⁵⁷¹- Kilis İl Müftülüğü, 19.08.2011 Tarihli hutbesi, Tirmizi, Hudud, 3; Müslim, Birr ve Sıla, 58.

⁵⁷²- Kilis İl Müftülüğü, 26.08.2011 Tarihli hutbesi, 2010 yılı Kadir Gecesi konulu hutbede Âyet ve hadisin aynı okunmuştur. Hutbenin başında Âl-i İmran Suresi 169. Âyet okunmuş; ancak metin kısmında Kadir suresinin meali verilmiştir. Hatta hutbenin içerisinde Kadir suresi için “yukarıda okuduğum âyet-i kerime” denilmiştir.

⁵⁷³- Kilis İl Müftülüğü, 30.08.2011 Tarihli hutbesi, 2010 yılında aynı hutbe okunmuştur.

Ayet

وَأَعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّىٰ يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ

“Sanayakîn(ölüm) gelinceye kadar Rabbine ibadet et.”⁵⁷⁴

“Rabbim nerede olursam olayım beni kutlu ve erdemli kıldı ve bana yaşadığım sürece namazı ve zekâtı emretti.”⁵⁷⁵

“Tâ hâ. Biz bu Kuran’ı sana güçlük çekesindiyeyindirmedik.”⁵⁷⁶

Hadis

Peygamber Efendimiz (s.a.v) sahabelerinden İmran İbn-i Hüseyin’e; “Ayakta namaz kıl, güç yetiremezsen oturarak kıl, ona da gücün yetmezse yattığın yerde kıl”⁵⁷⁷ tavsiyesinde bulunmuştur.

Hutbede belirtilen kaynakta hadis şu şekilde geçmektedir: Basurlu olan İmran İbn-i Husayn Rasulullah’a (s.a.v) insanın ayakta namaz kılıp kılamayacağını sordu, Rasulullah da (s.a.v): “Eğer insan ayakta kılsa bu efdaldir. Her kim oturarak kılsa, ayakta kılanın yarı ecrini hak eder. Her kim de nâi-men (yani yan yatarak) kılsa, oturarak kılanın yarı ecrini hak eder” buyurdu.

Hz. Aişe (r.a) bir hadisişöylerivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v) için amellerin en sevimsi azda olsasürekli olanıydı. Bir başkarivayette ise; Rasûlullah’ın (s.a.v) en çok sevdiği ibadet, ‘sahibinin devamlı yaptığı ibadettir’⁵⁷⁸ demiştir.

Kin ve Husumetten Sakınmak

Ayet

أَدْعُ إِلَىٰ سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ
عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ

⁵⁷⁴- Kilis İl Müftülüğü, 02.09.2011 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 15.Hicr Suresi, Âyet 99.

⁵⁷⁵- Kilis İl Müftülüğü, 02.09.2011 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 19.Meryem Suresi, Âyet 31.

⁵⁷⁶- Kilis İl Müftülüğü, 02.09.2011 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 20.Tâhâ Suresi, Âyet 1-2.

⁵⁷⁷- Kilis İl Müftülüğü, 02.09.2011 Tarihli hutbesi, Buhârî, Taksîrû’s-Salât, 17.

⁵⁷⁸- Kilis İl Müftülüğü, 02.09.2011 Tarihli hutbesi, Buhârî, İmân 32, Teheccüd 18; Müslim, Müsâfirîn 221; Nesâî, Kıyâmü’l-leyl 17; İmân, 29.

“(Ey Muhammed!) Rabbinin yoluna, hikmetle, güzel öğütle çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et. Şüphesiz senin Rabbin kendi yolundan sapanları en iyi bilendir. O, doğru yolda olanları da en iyi bilendir.”⁵⁷⁹

“Ona yumuşak söz söyleyin. Belki öğüt alır yahut korkar.”⁵⁸⁰

Hadis

“Şu cahiliye çığılığını bırakınız. O ne kötü bir şeydir”⁵⁸¹

“Mümin geçim ehlidir. Geçimi iyi olmayan kimsede hayır yoktur.”⁵⁸²

Eğitim ve Öğretimin Önemi

Ayet

أَفْرَأُ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ، خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ، أَفْرَأُ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ، الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ، عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ.

“Ey Habibim! İnsanı yapışkan bir sudan yaratan Rabbinin adıyla oku. Oku! Senin Rabbin en cömert olandır, her isteyene istediğini karşılıksız verir. O, insana bilmediğini ve kalemle yazmayı öğretendir.”⁵⁸³

Hadis

“İlminden başkalarının faydalandığı bir tek âlim, körü körüne ibadet eden bin kişiden şeytana karşı daha güçlüdür. Her şeyin bir direği vardır, bu dînîn direği de ilimdir.”⁵⁸⁴

“Dünyayı isteyen ilme sarılsın, ahireti isteyen ilme sarılsın; hem dünyayı hem ahireti isteyen yine ilme sarılsın.”⁵⁸⁵

“Her şeyin bir yolu vardır, cennetin yolu ise ilimdir.”⁵⁸⁶

⁵⁷⁹ - Kilis İl Müftülüğü, 09.09.2011 Tarihli hutbesi, *Kur'an*, 16. NahlSuresi, Âyet 125.

⁵⁸⁰ - Kilis İl Müftülüğü, 09.09.2011 Tarihli hutbesi, *Kur'an*, 20. TahaSuresi, Âyet 44.

⁵⁸¹ - Kilis İl Müftülüğü, 09.09.2011 Tarihli hutbesi, Buhari, Menakıb, 11, Hadis no: 30.

⁵⁸² - Kilis İl Müftülüğü, 09.09.2011 Tarihli hutbesi, Ahmed İbn Hanbel, Müsned, C, II, 400, C, IV, 335.

⁵⁸³ - Kilis İl Müftülüğü, 16.09.2011 Tarihli hutbesi, *Kur'an*, 96. Alak Suresi, Âyet 1-5.

⁵⁸⁴ - Kilis İl Müftülüğü, 17.09.2010 Tarihli hutbesi, Hadis Kütüb-i Tis'a da bulunamamıştır.

⁵⁸⁵ - Kilis İl Müftülüğü, 17.09.2010 Tarihli hutbesi, Hadis Kütüb-i Tis'a da bulunamamıştır.

⁵⁸⁶ - Kilis İl Müftülüğü, 17.09.2010 Tarihli hutbesi, Hadis Kütüb-i Tis'a da bulunamamıştır. Hutbede bu üç hadisle ilgili dipnotta herhangi bir bilgi verilmemiştir.

İslam' da Güzel Ahlak

Ayet

وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ

“Sen elbette yüce bir ahlak üzeresin.”⁵⁸⁷

Hadis

“İslam güzel ahlaktır.”⁵⁸⁸

“Sizin bana en sevimliniz ve kıyamet gününde bana en yakınınız, ahlakı en güzel olanınızdır.”⁵⁸⁹

“Kıyamet gününde ameller tartılırken müminin mizanında güzel ahlaktan daha ağır gelecek bir şey yoktur. Şüphesiz ki Allah’u Teâla, kötü huylu, çirkin sözlü kimseleri sevmez”⁵⁹⁰

Cami-Çocuk Buluşması

Ayet⁵⁹¹

Hadis

Peygamberimiz (s.a.v) amcasının oğlu Abdullah’ı bineğinin arkasına bindirmiş yol alırlarken onunla sohbet ediyor ve ona şöyle diyordu: “Yavrum! Bak sana ne öğreteceğim. Allah’ın (c.c) hakkını koru ki, O da seni korusun. Allah’ın (c.c) hakkını koru ki, O’ nu her zaman yanında bulasın. Bir şey isteyeceğin zaman Allah’tan (c.c) iste. Yardım dileyceğin zaman Allah’tan dile. Şunu bilmelisin ki bütün varlıklar sana bir konuda yardım etmek için bir araya gelseler, Allah’ın (c.c) senin hakkında karar verdiğinden başka yardım edemezler. Yine sana bir konuda

⁵⁸⁷ - Kilis İl Müftülüğü, 23.09.2011 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 68. Kalem Suresi, Âyet 4.

⁵⁸⁸ - Kilis İl Müftülüğü, 23.09.2011 Tarihli hutbesi, Alauddin el-Hindi, *Kenzulummâl*, C, III, Müessesetu’r-Risale, Beyrut, 1979, hadis no: 5225, s, 17.

⁵⁸⁹ - Kilis İl Müftülüğü, 23.09.2011 Tarihli hutbesi, Tirmizi, *Birr*, 71.

⁵⁹⁰ - Kilis İl Müftülüğü, 23.09.2011 Tarihli hutbesi, Tirmizi, *Birr*, 62.

⁵⁹¹ - Kilis İl Müftülüğü, 30.09.2011 Tarihli hutbesi, Hutbede okunan âyet başka hutbelerde okunmuştur. (Enfal Suresi, Âyet 28.)

zarar vermek üzere elbirliği yapsalar, Allah'ın (c.c) senin için takdir ettiğinden başka bir zarar veremezler.”⁵⁹²

Peygamberimiz (s.a.v) bir gün hutbe okurken torunlarının düşe kalka geldiklerini görünce dayanamamış, minberden inerek onları yanına almış ve sonra şöyle demiştir: “Şu iki yavrunun düşe kalka yürüyüşünü görünce dayanamadım ve sözlerimi keserek onları kucağıma aldım.”⁵⁹³

Hadisin kaynağında; Hz. Peygamber'in (s.a.v) torunlarını minbere çıkarttıktan sonra hadisi söylemeden önce Enfal suresinin 28. Ayetini okuduğu belirtilmektedir (Mallarınız ve çocuklarınız ancak bir imtihan vasıtasıdır).

Ekim Ayı

Cemaatle Namaz

Ayet

أَتْلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَأَقِمِ الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ.

“(Ey Muhammed!) Kitaptan sana vahyolunanı oku, namazı da dosdoğru kıl. Çünkü namaz, insanı hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar. Allah'ı anmak (olan namaz) elbette en büyük ibadettir. Allah yaptıklarınızı biliyor.”⁵⁹⁴

Hadis

İbn-i Mesud (r.a) diyor ki, Rasûl-i Ekrem'e (s.a.v): “Hangi amel daha üstündür?” Diye sordum. Rasûl-i Ekrem (s.a.v): “Vaktinde dosdoğru kılınan namazdır” buyurdu. Sonra hangisidir? Dedim: “Ana-babaya iyilik etmektir”, Sonra hangisi? Dedim: “Allah yolunda cihâddır”⁵⁹⁵ dedi.

Hiz. Peygamber (s.a.v) sahabeye: “Herhangi birinizin kapısının önünde bir nehir bulunup da, o kimse o nehirde günde beş defa yıkansa, o kimsede kir namına bir şey kalır mı? Diye sordu. Oradakiler: “Hiçbir kir kalmaz” diye cevap verdiler.

⁵⁹²- Kilis İl Müftülüğü, 30.09.2011 Tarihli hutbesi, Tirmizi, Sıfatu'l-Kiyame, 59.

⁵⁹³- Kilis İl Müftülüğü, 30.09.2011 Tarihli hutbesi, Tirmizi, Menakıb, 31, Hadis no: 3774.

⁵⁹⁴- Kilis İl Müftülüğü, 07.10.2011 Tarihli hutbesi, Kur'an, 29. AnkebutSuresi, Âyet 45.

⁵⁹⁵- Kilis İl Müftülüğü, 07.10.2011 Tarihli hutbesi, Müslim, İmân 137-139.

Bunun üzerine Rasûl-i Ekrem (s.a.v.): “İşte beş vakit kılınan namaz da buna benzer. Allah’u Teâla namaz sebebiyle günahları siler”⁵⁹⁶ buyurdu.

“Bir kimsenin cemaatle kıldığı namazın sevabı, evde veya herhangi bir yerde tek başına kıldığı namazın sevabından yirmi yedi kat fazladır.”⁵⁹⁷

Kur’ân-ı Kerim’i Öğrenmenin Fazileti

Ayet

وَأَنْتَ مَا أَوْجَىٰ إِلَيْكَ مِنْ كِتَابِ رَبِّكَ لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ وَلَنْ تَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا

“Rabbinin kitabından sana vahyedilene oku. O’nun kelimelerini değiştirecek hiçbir kimse yoktur. O’ndan başka asla bir sığınak da bulamazsın.”⁵⁹⁸

Hadis

“Sizin en hayırlınız Kur’ân-ı Kerim’i öğrenen ve O’nu başkalarına öğretenlerinizdir.”⁵⁹⁹

“Kalbinde Kur’ân’dan bir miktar bulunmayan kimse, harap bir ev gibidir.”⁶⁰⁰

Hadisin kaynağında “Kalbinde” değil, “Yaşantısında “ denilmektedir.

“Kur’ân okuyunuz. Zira Kur’ân, kıyamet gününde okuyanların karşısına şefaati olarak çıkar.”⁶⁰¹

“Kim Kur’ân okur, onunla amel ederse; kıyamet günü onun ana babasına, ziyası güneşin ziyasından daha parlak bir taç giydirilir.”⁶⁰²

⁵⁹⁶ - Kilis İl Müftülüğü, 07.10.2011 Tarihli hutbesi, Darimi, Salat 1; Müslim, Mesacid 284.

⁵⁹⁷ - Kilis İl Müftülüğü, 07.10.2011 Tarihli hutbesi, Buhârî, Ezan 30; Salât 87.

⁵⁹⁸ - Kilis İl Müftülüğü, 14.10.2011 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 18. Kehf Suresi, Âyet 27.

⁵⁹⁹ - Kilis İl Müftülüğü, 14.10.2011 Tarihli hutbesi, Buhari, Fezail’ul-Kuran, 21; Ebu Davud, Salat, 349.

⁶⁰⁰ - Kilis İl Müftülüğü, 14.10.2011 Tarihli hutbesi, Tirmizi, Fezail’ul- *Kur’ân*, 18.

⁶⁰¹ - Kilis İl Müftülüğü, 14.10.2011 Tarihli hutbesi, Müslim, Musafirûn, 252; Tirmizi, Fezailu’l-Kur’ân, 13, Hadis no: 2905.

⁶⁰² - Kilis İl Müftülüğü, 14.10.2011 Tarihli hutbesi, Ebu Davut, Salat, 349.

Aziz Şehitlerimize

Ayet

إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَىٰ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ

“Şüphesiz Allah, (c.c) müminlerden canlarını ve mallarını, kendilerine vereceği cennet karşılığında satın almıştır.”⁶⁰³

“(Şehitler) Allah’ın nimetine, keremine ve Allah’ın müminlerin ecrini zayi etmeyeceğine sevinirler.”⁶⁰⁴

Hadis

“Nefsim kudret elinde olan Allah’a (c.c) yemin ederim ki, Allah (c.c) yolunda savaşıp öldürülmeyi, sonra yine öldürülmeyi, sonra diriltilip yine öldürülmeyi ne kadar çok isterdim.”⁶⁰⁵

İslam’da Adalet

Ayet

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَىٰ أَنفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدِينَ وَالْأَقْرَبِينَ إِن يَكُنْ غَنِيًّا
أَوْ فَقِيرًا فَاللَّهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوَىٰ أَنْ تَعْدِلُوا وَإِنْ تَلَّوْا أَوْ تُعْرَضُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا

“Ey iman edenler! Adaletle bihakkın kaim, Allah için şahit kimseler olunuz. Velevki kendi şahıslarınızın, ebeveyninizin veya en yakınlarınızın aleyhine olsun, ister zengin veya fakir bulunsun. Çünkü Allah Tealâ onlara yakındır. Artık haktan dönerek nefsinize tâbi olmayınız. Ve eğer dilinizi bükerseniz veya yüz çevirirseniz şüphe yok ki Allah Tealâ işlediğiniz şeyden bihakkın haberdardır.”⁶⁰⁶

Hadis

“Nasıl oluyor da bazı kimseler Allah’ın kanunu karşısında aracı olmaya kalkışıyorlar. Sizden öncekilerin mahvolmasının sebebi şudur: İçlerinden asil, ileri gelen birisi hırsızlık yapınca onu serbest bırakıyor, zayıf ve fakir bir kimse hırsızlık

⁶⁰³- Kilis İl Müftülüğü, 21.10.2011 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 9. Tevbe Suresi, Âyet 111.

⁶⁰⁴- Kilis İl Müftülüğü, 21.10.2011 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 3. Al-i İmran Suresi, Âyet 171.

⁶⁰⁵- Kilis İl Müftülüğü, 21.10.2011 Tarihli hutbesi, Buhari, Cihad, 7; Müslim, İmare, 103; Nesâi, Cihad, 3.

⁶⁰⁶- Kilis İl Müftülüğü, 28.10.2011 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 4.Nisa Suresi, Âyet 135.

yapınca onu cezalandırıyorlardı. Allah'a yemin ederim ki Muhammed'in kızı Fatıma hırsızlık yapsaydı onun da cezasını verirdim.”⁶⁰⁷

Kasım Ayı

Kurban İbadeti⁶⁰⁸

Kurban Bayramı

Ayet

فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا فَإِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ وَإِلَىٰ رَبِّكَ فَارْغَبْ

“Şüphesiz güçlükle beraber bir kolaylık vardır. Gerçekten, güçlükle beraber bir kolaylık vardır. Öyleyse, bir işi bitirince diğerine koyul. Ancak Rabbine yönel ve yalvar.”⁶⁰⁹

Hadis

“İnsan insanın cennetidir.”⁶¹⁰

İslam' da Aile Huzuru⁶¹¹

İlim ve İlim Adamının Fazileti⁶¹²

Eşimiz, evladımız, annemiz: Kadın

Ayet

وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُم بِالْأُنثَىٰ ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ يَتَوَارَىٰ مِنَ الْقَوْمِ مِنْ سُوءِ مَا بُشِّرَ بِهِ أَيُمْسِكُهُ عَلَىٰ هُونٍ أَمْ يَدُسُّهُ فِي التُّرَابِ أَلَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ

“Onlardan biri, kız ile müjdelendiği zaman içi öfke ile dolarak yüzü simsiyah kesilir!

⁶⁰⁷ - Kilis İl Müftülüğü, 04.11.2011 Tarihli hutbesi, Müslim Hudud, 2, Hadis no: 8.

⁶⁰⁸ - Kilis İl Müftülüğü, 06.11.2011 Tarihli hutbesi, 2010 yılında aynı hutbe okunmuştur.

⁶⁰⁹ - Kilis İl Müftülüğü, 06.11.2011 Tarihli hutbesi, *Kur'an*, 94. İnşirah Suresi, Âyet 5-8.

⁶¹⁰ - Kilis İl Müftülüğü, 06.11.2011 Tarihli hutbesi, Ebu Davud, Salat, 239. Ulaşabildiğimiz kaynaklar çerçevesinde hadise rastlayamadık.

⁶¹¹ - Kilis İl Müftülüğü, 11.11.2011 Tarihli hutbesi, Bu yılın (2011) Mayıs ayında aynı hutbe okunmuştur.

⁶¹² - Kilis İl Müftülüğü, 18.11.2011 Tarihli hutbesi, Hutbenin Âyet ve hadisleri diğer hutbelerde okunmuştur. (Alak Suresi, 1-5. Âyetler; Hadisler de 2010 yılında okunan “İslam'da Eğitim ve Öğretim” konulu hutbenin ilk üç hadisidir).

Kendisine verilen kötü müjde (!) yüzünden halktan gizlenir. Şimdi onu, aşağılanmış olarak yanında tutacak mı, yoksa toprağa mı gömecek? Bak, ne kötü hüküm veriyorlar!”⁶¹³

“Düşünüp ibret alınız diye her şeyden (erkekli dişili) iki eş yarattık.”⁶¹⁴

Hadis

“Müslüman Müslümanın kardeşidir. Ona zulmetmez, ihanet etmez, yalan söylemez ve onu sıkıntıda bırakmaz. Müslümanın kanı (canı), namusu ve malı dokunulmazdır, saygındır...”⁶¹⁵

“Sizden eşine karşı el kaldıranlarınız; hayırlı kimseler, iyi insanlar değildir.”⁶¹⁶

“Kadınlarınızın hakları konusunda Allah’a (c.c) hesap vereceğinizi unutmayın. Çünkü onlar Allah’ın size emanetidir.”⁶¹⁷

Hz. Ömer Cahiliye devrinin yanlış düşüncelerini şu sözlerle ortaya koymuştur: “Biz Cahiliye döneminde kadınları insan yerine koymazdık. İslam geldi ve bizden onlarla en iyi şekilde ilişki ve iletişim kurmamızı istedi. İşte o zaman biz, onların da bizim üzerimizde hakları olduğunu anladık.”⁶¹⁸

Aralık Ayı

Kerbela’yı Anlamak

Ayet

وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَاخْتَلَفُوا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَأُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ.

“Kendilerine apaçık deliller geldikten sonra parçalanıp ayrılığa düşenler gibi olmayın. İşte onlar için büyük bir azap vardır.”⁶¹⁹

Hadis

“Onlar cennet gençlerinin (Hasan ve Hüseyin) efendileridir.”⁶²⁰

⁶¹³- Kilis İl Müftülüğü, 25.11.2011 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 16. Nahl Suresi, Âyet 58-59.

⁶¹⁴- Kilis İl Müftülüğü, 25.11.2011 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 51. Zariyat Suresi, Âyet 49.

⁶¹⁵- Kilis İl Müftülüğü, 25.11.2011 Tarihli hutbesi, Tirmizi, Birr, 18.

⁶¹⁶- Kilis İl Müftülüğü, 25.11.2011 Tarihli hutbesi, Ebû Dâvûd, Nikâh, 42.

⁶¹⁷- Kilis İl Müftülüğü, 25.11.2011 Tarihli hutbesi, Müslim, Hac, 19.

⁶¹⁸- Kilis İl Müftülüğü, 25.11.2011 Tarihli hutbesi, Buhâri, Libâs, 31.

⁶¹⁹- Kilis İl Müftülüğü, 02.12.2011 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 3. Âli-İmran Suresi, Âyet 105.

Veda Hutbesi ve İnsan Hakları⁶²¹

Mevlana ve Hoşgörü

Ayet

أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ. الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ

“Kendilerine nimet verilen kullarım! Bilesiniz ki Allah’ın dostlarına Hiçbir korku yoktur, onlar üzülmeyeceklerdir de. Onlar iman etmiş ve Allah’a karşı gelmekten sakınmış olanlardır.”⁶²²

“Ey Rabbimiz! Biz bize indirdiğine iman ettik ve Rasul’e tabi olduk. Bizi şahitlerle beraber yaz.”⁶²³

Hadis

“Müminlerin iman yönünden en kâmil olanı, ahlakı en güzel olanıdır.”⁶²⁴

Bid’at ve Hurafeler⁶²⁵

Milli ve Manevi Değerlerimize Sahip Çıkalım

Ayet

وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ذَلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ.

“İşte bu din, benim dosdoğru yolumdur. Artık ona uyun. Başka yollara uymayın. Yoksa o yollar sizi parça parça edip, doğru yoldan ayırır. İşte bunları sakınasınız diye Allah size emreder.”⁶²⁶

Hadis⁶²⁷

⁶²⁰ - Kilis İl Müftülüğü, 02.12.2011 Tarihli hutbesi, Tirmizi, Kıyamet, 31, Hadis no: 3768.

⁶²¹ - Kilis İl Müftülüğü, 09.12.2011 Tarihli hutbesi, 2010 yılında aynı hutbe okunmuştur.

⁶²² - Kilis İl Müftülüğü, 16.12.2011 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 10. Yunus Suresi Âyet 62-63.

⁶²³ - Kilis İl Müftülüğü, 16.12.2011 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 3. Âl-i İmrân Suresi Âyet 53.

⁶²⁴ - Kilis İl Müftülüğü, 16.12.2011 Tarihli hutbesi, Tirmizi, İman, 6.

⁶²⁵ - Kilis İl Müftülüğü, 23.12.2011 Tarihli hutbesi, 2010 yılında aynı hutbe okunmuştur.

⁶²⁶ - Kilis İl Müftülüğü, 30.12.2011 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 6. En’am Suresi, Âyet 153.

⁶²⁷ - Kilis İl Müftülüğü, 30.12.2011 Tarihli hutbesi, Hadis başka hutbede okunmuştur (Tirmizi, Kıyame, 25).

EK A.2.3. 2012 Yılı Hutbelerinde Okunan Ayet ve Hadisler

Ocak Ayı

Sağlığımızı Koruyalım⁶²⁸

Umre İbadeti ve Önemi

Ayet

وَأَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ

“Haccı da, umreyi de Allah için tamamlayın.”⁶²⁹

Hadis

“Umre, daha sonraki umreye kadar ikisi arasında işlenen günahlar için bir kefarettir. Allah katında makbul haccın karşılığı ise ancak cennettir.”⁶³⁰

“Ramazan ayında yapılan umre bir hacca denktir.”⁶³¹

“Kim beni vefatımdan sonra ziyaret ederse, o beni hayatımda ziyaret etmiş gibidir.”⁶³²

Ölüm ve Ötesi

Ayet

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ثُمَّ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ

“Her can ölümü tadacaktır, sonunda bize döndürüleceksiniz.”⁶³³

Hadis

“Hiçbir kul kıyamet gününde; ömrünü nerede tükettiğinden, ilmiyle ne gibi işler yaptığından, malını nereden kazanıp ve nerede harcadığından, vücudunu nerede yıprattığından sorguya çekilmedikçe bulunduğu yerden kıpırdamaz.”⁶³⁴

⁶²⁸- Kilis İl Müftülüğü, 06.01.2012 Tarihli hutbesi, 2010 yılında aynı hutbe okunmuştur.

⁶²⁹- Kilis İl Müftülüğü, 13.01.2012 Tarihli hutbesi, *Kur'an*, 2. Bakara Suresi, Âyet 196.

⁶³⁰- Kilis İl Müftülüğü, 13.01.2012 Tarihli hutbesi, Tirmizi, Hac, 90.

⁶³¹- Kilis İl Müftülüğü, 13.01.2012 Tarihli hutbesi, Tirmizi, Hac, 95.

⁶³²- Kilis İl Müftülüğü, 13.01.2012 Tarihli hutbesi, Mansur Ali, Nasıf, et-Tac, C, II, İhya yay, 1961, s, 190

⁶³³- Kilis İl Müftülüğü, 20.01.2012 Tarihli hutbesi, *Kur'an*, 29. Ankebut Suresi, Âyet 57.

“Ağız tadını bozan ölümü çok hatırlayınız.”⁶³⁵

Zamanı İyi Değerlendirme⁶³⁶

Şubat Ayı

Mevlid-i Nebi

Ayet

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا

“Ey Peygamber! Biz seni bir şahit, bir müjdeleyici, bir uyarıcı; Allah’ın izniyle kendi yoluna çağıran bir davetçi ve aydınlatıcı bir kandil olarak gönderdik.”⁶³⁷

Hadis

“Ben Muhammed’im, ben Ahmed’im, ben rahmet peygamberiyim.”⁶³⁸

Alışverişte Dürüstlük

Ayet

وَاحِلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ

“Alışveriş helal kılınmıştır.”⁶³⁹

Hadis

“Rızkın onda dokuzu ticarettedir.”⁶⁴⁰

“Bereket ticarettedir.”⁶⁴¹

“En helal kazanç kişinin kendi elinin emeği, bir de dürüst ticaretin kazancıdır.”⁶⁴²

⁶³⁴ - Kilis İl Müftülüğü, 20.01.2012 Tarihli hutbesi, Tirmizi, Kıyâmet, 1.

⁶³⁵ - Kilis İl Müftülüğü, 20.01.2012 Tarihli hutbesi, Tirmizi, Kıyâmet, 26.

⁶³⁶ - Kilis İl Müftülüğü, 27.01.2012 Tarihli hutbesi, 2011 yılında aynı hutbe okunmuştur.

⁶³⁷ - Kilis İl Müftülüğü, 03.02.2012 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 33. Ahzab Suresi, Âyet 45-46.

⁶³⁸ - Kilis İl Müftülüğü, 03.02.2012 Tarihli hutbesi, Müslim, Kitâbul-Fedâil, 34, Hadis no: 126.

⁶³⁹ - Kilis İl Müftülüğü, 10.02.2012 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 2. Bakara Suresi, Âyet 275.

⁶⁴⁰ - Kilis İl Müftülüğü, 10.02.2012 Tarihli hutbesi, Süyûtî, a.g.e. C, I, s, 506.

⁶⁴¹ - Kilis İl Müftülüğü, 10.02.2012 Tarihli hutbesi, Münavî, Feyzû'l-Kadir, 3/224.

“Alıcı ve satıcı doğru söyler, her şeyi açıkça ortaya koyarlarsa, alış verişleri helal ve bereketli olur.”⁶⁴³

“Bizi aldatan bizden değildir.”⁶⁴⁴

Duanın Mahiyeti

Ayet

أَدْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ

“Rabbimize alçak gönüllüce ve için için dua edin. Çünkü O haddi aşanları sevmez.”⁶⁴⁵

“De ki: Duanız olmasa Rabbim size ne diye değer versin?”⁶⁴⁶

Hadis

“Allah katında duadan daha değerli bir şey yoktur.”⁶⁴⁷

“Kul elini açarak Allah’tan (c.c) hayırlı bir şey dilerse; Yüce Allah (c.c) kulun elini boş olarak geri çevirmekten hayâ eder.”⁶⁴⁸

Ağaç Dikmenin Fazileti

Ayet

وَهُوَ الَّذِي أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ نَبَاتَ كُلِّ شَيْءٍ فَأَخْرَجْنَا مِنْهُ خَضِرًا نُخْرِجُ مِنْهُ حَبًّا مُتَرَاكِبًا وَمِنَ النَّخْلِ مِنْ طَلْعِهَا قِنْوَانٌ دَانِيَةٌ وَجَنَّاتٍ مِنْ أَعْنَابٍ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانَ مُشْتَبِهًا وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍ انظُرُوا إِلَى ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَيَنْعِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

“O, gökten su indirendir. İşte biz onunla her türlü bitkiyi çıkarıp onlardan yeşillik meydana getirir ve o yeşil bitkilerden üst üste binmiş taneler, hurma ağacının tomurcuğunda da aşağıya sarkmış salkımlar, üzüm bahçeleri, zeytin ve nar çıkarırız. (Her biri) birbirine benzer ve (her biri) birbirinden farklı. Bunların meyvesine; bir

⁶⁴²- Kilis İl Müftülüğü, 10.02.2012 Tarihli hutbesi, Ahmed İbn Hanbel, Müsned, C, IV, 141.

⁶⁴³- Kilis İl Müftülüğü, 10.02.2012 Tarihli hutbesi, Buharî, Büyü, 19.

⁶⁴⁴- Kilis İl Müftülüğü, 10.02.2012 Tarihli hutbesi, Müslim, ‘İman’ 164, ‘Büyü’ 74.

⁶⁴⁵- Kilis İl Müftülüğü, 17.02.2012 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 7. Araf Suresi, Âyet 55.

⁶⁴⁶- Kilis İl Müftülüğü, 17.02.2012 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 25. Furkan Suresi, Âyet 77.

⁶⁴⁷- Kilis İl Müftülüğü, 17.02.2012 Tarihli hutbesi, Tirmizi, Dua, 1.

⁶⁴⁸- Kilis İl Müftülüğü, 17.02.2012 Tarihli hutbesi, İbn Mace, Dua, 13; Tirmizi, Deavat, 105.

mevye verdiği zaman, bir de olgunlaştığı zaman bakın. Şüphesiz bunda inanan bir topluluk için (Allah'ın varlığını gösteren) ibretler vardır.”⁶⁴⁹

“Yedi gök, yer ve bunların içinde bulunanlar Allah'ı tespih ederler. Her şey O'nu hamd ile tespih eder.”⁶⁵⁰

Hadis

“Kıyamet kopmaya başladığında birinizin elinde bir ağaç fidanı bulursa, kıyamet kopmadan onu dikmeye gücü yeterse hemen diksin.”⁶⁵¹

“Bir Müslüman bir ağaç diker veya bir bitki ekerse ondan kuş, insan veya hayvan yediğinde bu onun için sadaka olur.”⁶⁵²

Mart Ayı

Madde Bağımlılığı⁶⁵³

İslam'da İnsan Hakları

Ayet

وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ

“Andolsun, biz insanoğlunu şerefli kıldık.”⁶⁵⁴

Hadis

“Ey İnsanlar! Emanetleri sahiplerine teslim edînz. Zulmetmeyiniz ve zulme uğramayınız. Kan davası gütmeyiniz. Kadınların haklarını koruyunuz. Kimsenin hakkına tecavüz etmeyiniz. Biliniz ki Rabbiniz birdir. Babanız birdir. Hepiniz Âdem'in çocuklarıdır. Âdem ise topraktır. Allah katında en kıymetli olanınız, O'na en çok saygı göstereninizdir.”⁶⁵⁵

⁶⁴⁹ - Kilis İl Müftülüğü, 24.02.2012 Tarihli hutbesi, *Kur'an*, 6. En'am Suresi, Âyet99.

⁶⁵⁰ - Kilis İl Müftülüğü, 24.02.2012 Tarihli hutbesi, *Kur'an*, 17. İsrâ Suresi, Âyet 44.

⁶⁵¹ - Kilis İl Müftülüğü, 24.02.2012 Tarihli hutbesi, Ahmet İbn Hanbel, Müsned, C, III, 191.

⁶⁵² - Kilis İl Müftülüğü, 24.02.2012 Tarihli hutbesi, Müslim, Müsakat, 12; Tirmizi, Ahkam, 40.

⁶⁵³ - Kilis İl Müftülüğü, 02.03.2012 Tarihli hutbesi, 2010 yılında aynı hutbe okunmuştur.

⁶⁵⁴ - Kilis İl Müftülüğü, 09.03.2012 Tarihli hutbesi, *Kur'an*, 17. İsrâ Suresi, Âyet 70.

⁶⁵⁵ - Kilis İl Müftülüğü, 09.03.2012 Tarihli hutbesi, Beyhakî, Şuâbu'l-İmân, C, IV, Hadis no: 5137, s, 289.

Çanakkale Zaferi

Ayet

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَا لَكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمْ انْفِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ اتَّقَلْتُمْ إِلَى الْأَرْضِ

“Ey iman edenler! Ne oldunuz ki, size; ‘Allah (c.c) yolunda sefere çıkın’ denilince yere çakılıp kaldınız?”⁶⁵⁶

Hutbenin girişinde Arapça olarak Al-i İmran Suresi169. Ayet okunmuştur; ancak metin kısmında yukarıdaki ayet okunmuştur.

Hadis⁶⁵⁷

Yaşlıların Haklarını Gözetmek⁶⁵⁸

Kitap Okumanın ve Okutmanın Önemi⁶⁵⁹

Nisan Ayı

Kardeşlik Çağrısı

Ayet⁶⁶⁰

Hadis

“Ey insanlar! Şunu iyi bilin ki, Rabbiniz birdir, atanız da birdir. Arab’ın Arap olmayana, Arap olmayanın Arab’a, beyazın siyaha, siyahın beyaza takva dışında bir üstünlüğü yoktur.”⁶⁶¹

Kardeşlik Ahlakı ve Hukuku

Ayet⁶⁶²

⁶⁵⁶ - Kilis İl Müftülüğü, 16.03.2012 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 9. Tevbe Suresi, Âyet 38.

⁶⁵⁷ - Kilis İl Müftülüğü, 16.03.2012 Tarihli hutbesi, Hutbede hadis okunmamıştır.

⁶⁵⁸ - Kilis İl Müftülüğü, 23.03.2012 Tarihli hutbesi, 2011 yılında aynı hutbe okunmuştur.

⁶⁵⁹ - Kilis İl Müftülüğü, 30.03.2012 Tarihli hutbesi, 2010 yılında aynı hutbe okunmuştur.

⁶⁶⁰ - Kilis İl Müftülüğü, 06.04.2012 Tarihli hutbesi, Âyet başka hutbede okunmuştur, (Hücurat Suresi, 13. Âyet).

⁶⁶¹ - Kilis İl Müftülüğü, 06.04.2012 Tarihli hutbesi, Ahmed İbn Hanbel, Müsned, V, 411.

⁶⁶² - Kilis İl Müftülüğü, 13.04.2012 Tarihli hutbesi, Âyet başka hutbede okunmuştur, (Hücurat Suresi, 10. Âyet).

Hadis

“Müslümanın Müslüman üzerindeki hakkı beştir: Selamını almak, hastalandığında ziyaret etmek, cenazesine katılmak, davet ettiğinde gitmek ve ona her fırsatta dua etmektir.”⁶⁶³

Altı çizili bölüm kaynakta: “Aksırana dua etmek” şeklinde geçmektedir.

Kardeşlik ve Fedakârlığın Önemi

Ayet⁶⁶⁴

Hadis

“Birbirinize kızmayınız, birbirinize hasetlik yapmayınız. Birbirinize arkanızı dönmeyiniz. Ey Allah’ın kulları, kardeş olunuz. Hiçbir Müslüman’a üç günden fazla kardeşine küsmesi helâl olmaz.”⁶⁶⁵

Ashâb-ı Kiramın Fazileti

Ayet

وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ
وَأَعَدَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

“İslâm’ı ilk önce kabul eden muhâcirler ve ensar ile iyilikle onlara uyanlar var ya, Allah onlardan razı olmuş; onlar da O’ndan razı olmuşlardır. Allah, onlara içinden ırmaklar akan, içinde ebedî kalacakları cennetler hazırlamıştır. İşte bu büyük başarıdır.”⁶⁶⁶

Hadis

“İnsanların en hayırlısı benim asrımında yaşayanlardır. Sonra bunları takip edenlerdir, sonra da bunları takip edenlerdir”⁶⁶⁷

⁶⁶³ - Kilis İl Müftülüğü, 13.04.2012 Tarihli hutbesi, Buhari, Cenâiz, 2.

⁶⁶⁴ - Kilis İl Müftülüğü, 20.04.2012 Tarihli hutbesi, Âyet başka hutbede okunmuştur, (Hücurat Suresi, 10. Âyet).

⁶⁶⁵ - Kilis İl Müftülüğü, 20.04.2012 Tarihli hutbesi, Ebu Davud, edep, 47 ;İbn Mace ,dua 5; Tirmizi, Birr, 24.

⁶⁶⁶ - Kilis İl Müftülüğü, 27.04.2012 Tarihli hutbesi, Kur’ân, 9. Tevbe Suresi, Âyet 100.

⁶⁶⁷ - Kilis İl Müftülüğü, 27.04.2012 Tarihli hutbesi, Müslim, Fezailü’s-Sahabe 214, Hadis no: 2535.

“Ashabım hakkında Allah’tan korkun. Onları kendinize hedef edinmeyin. Kim onları severse bu bana olan sevgisi içindir, kim de onlara buğzederse bu da bana olan buğzu sebebiyledir. Onları kim incitirse beni incitmiş olur. Beni inciten de Allah’ı (c.c) incitir. Allah’ı (c.c) incitenin ise belâsı yakındır.”⁶⁶⁸

“Ashabıma dil uzatmayın. Nefsim elinde olan Zat-ı Zülcelâl’a yemin olsun ki (sizden) biri, Uhud dağı kadar altın infak etse, onlardan birinin infak ettiği çok az sadakayabedel olmaz.”⁶⁶⁹

Mayıs Ayı

Can ve Mal Güvenliği

Ayet

مِنْ أَجْلِ ذَلِكَ كَتَبْنَا عَلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنَّهُ مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا

“Kim bir insanı, bir can karşılığı veya yeryüzünde bozgunculuk çıkarma (gibi bir sebep) olmaksızın öldürürse, o bütün insanları öldürmüş gibi olur. Her kim de birini yaşatırsa bütün insanları yaşatmış gibi olur”⁶⁷⁰

“Her kim bir Mümini kasten öldürürse onun cezası, içinde ebedi kalacağı cehennemdir Allah ona gazap etmiş, onu lanetlemiş ve onun için büyük bir azap hazırlamıştır.”⁶⁷¹

Hadis

“Bu gününüz, bu ayınız ve bu beldeniz nasıl kutsal ise canlarınız, mallarınız ve ırzlarınız da öylesine kutsaldır, her türlü tecavüzdten korunmuştur”⁶⁷²

“Müslüman, elinden ve dilinden insanların emin olduğu kimsedir.”⁶⁷³

İslam’ da Vakfın Önemi⁶⁷⁴

⁶⁶⁸ - Kilis İl Müftülüğü, 27.04.2012 Tarihli hutbesi, Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi, C, I, Ankara, 1988, Hadis no: 7, s. 525.

⁶⁶⁹ - Kilis İl Müftülüğü, 27.04.2012 Tarihli hutbesi, Müslim, Fedailü’s Sahabe, 221, Hadis no: 2540.

⁶⁷⁰ - Kilis İl Müftülüğü, 04.05.2012 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 5. Maide Suresi, Âyet 32.

⁶⁷¹ - Kilis İl Müftülüğü, 04.05.2012 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 4. Nisa Suresi, Âyet 93.

⁶⁷² - Kilis İl Müftülüğü, 04.05.2012 Tarihli hutbesi, Buhari, Hac, 134, Hadis no: 216.

⁶⁷³ - Kilis İl Müftülüğü, 04.05.2012 Tarihli hutbesi, Buhari, İman, 4.

Regaib Kandili

Ayet

قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ
الْغَفُورُ الرَّحِيمُ.

De ki: “Ey kendilerinin aleyhine aşırı giden kullarım! Allah’ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Şüphesiz Allah (c.c) bütün günahları affeder. Çünkü O çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.”⁶⁷⁵

Hadis⁶⁷⁶

İstanbul’un Fethi⁶⁷⁷

Haziran Ayı

Maddi ve Manevi Temizlik

Ayet

قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّيْهَا وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّيْهَا

“Nefsini (şirk, küfür, kul hakkı ve isyandan) temizleyen kurtuluşa ermiş, kötülöklere gömüp kirleten kimse de ziyana uğramıştır.”⁶⁷⁸

Hadis

“Benim ümmetim kıyamet gününde abdestin izinden dolayı yüzleri parlak, elleri ve ayakları nurlu olarak mahşere getirilecektir. Herkes gücünün yettiği kadar bu parlaklığı arttırsın.”⁶⁷⁹

İslam’da Çevre Bilinci⁶⁸⁰

⁶⁷⁴- Kilis İl Müftülüğü, 11.05.2012 Tarihli hutbesi, 2010 yılında aynı hutbe okunmuştur.

⁶⁷⁵- Kilis İl Müftülüğü, 18.05.2012 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 39. Zümer Suresi, Âyet 53.

⁶⁷⁶- Kilis İl Müftülüğü, 18.05.2012 Tarihli hutbesi, Hadis başka hutbede okunmuştur, (Ahmed İbn Hanbel, Müsned, c, I, s, 259).

⁶⁷⁷- Kilis İl Müftülüğü, 25.05.2012 Tarihli hutbesi, 2010 Yılında aynı hutbe okunmuştur.

⁶⁷⁸- Kilis İl Müftülüğü, 01.06.2012 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 91. Şems Suresi, Âyet 9-10.

⁶⁷⁹- Kilis İl Müftülüğü, 01.06.2012 Tarihli hutbesi, Müslim, Tahâret, 35.

⁶⁸⁰- Kilis İl Müftülüğü, 08.06.2012 Tarihli hutbesi, 2010 yılında okunan hutbe birkaç değişiklikle tekrar okunmuştur.

Miraç Kandili

Ayet⁶⁸¹

Hadis⁶⁸²

Zekât ve Önemi⁶⁸³

Berat Kandili

Ayet

حَمِّهِ وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ. إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْمُبَارَكَةِ إِنَّا كُنَّا مُنذِرِينَ. فِيهَا يُفْرَقُ كَلِمَاتٍ حَكِيمٍ

“Apaçık kitaba yemin olsun ki, biz Kur’ân’ı mübarek bir gecede indirdik. Biz gerçekten uyarıcıyız. O mübarek gecede, her hikmetli iş katımızdan bir emirle ayırt edilir...”⁶⁸⁴

Hadis

“Ameller, bu ayda (Şaban) âlemlerin Rabbi olan yüce Allaha arz edilir. Ben de amellerimin oruçlu iken Allah’a arz edilmesini isterim.”⁶⁸⁵

Hadisin kaynakta şöyle geçtiği tespit edilmiştir: “Usame İbn Zeyd (r.a) Rasûlullah’a (s.a.v): “Ya Rasûlallah (s.a.v), Şaban ayındaki kadarhiçbir ayda oruç tuttuğunuzu görmedim.” dedi. Rasûlullah’da (s.a.v): “Şaban ayı halkın, Recep ile ramazan ayı arasında gafil bulunup ihya etmediği bir aydır. Hâlbuki o ayda ameller, âlemlerin rabbi olan Allah’a (c.c) arz edilir. Ben ise amellerimin oruçlu olduğum halde Allah’a arz edilmesini isterim”⁶⁸⁶ buyurdu.

Temmuz Ayı

İslam’ da Kardeşlik

Ayet

⁶⁸¹ - Kilis İl Müftülüğü, 15.06.2012 Tarihli hutbesi, Âyet başka hutbede okunmuştur, (İsra Suresi, 1. Âyet).

⁶⁸² - Kilis İl Müftülüğü, 15.06.2012 Tarihli hutbesi, Hutbede hadis okunmamıştır.

⁶⁸³ - Kilis İl Müftülüğü, 22.06.2012 Tarihli hutbesi, 2010-11 yılında aynı hutbe okunmuştur.

⁶⁸⁴ - Kilis İl Müftülüğü, 29.06.2012 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 44. Duhan Suresi, Âyet 1-4.

⁶⁸⁵ - Kilis İl Müftülüğü, 06.07.2012 Tarihli hutbesi, Ahmed İbn Hanbel V, 201; Nesâi Sıyam, 70.

⁶⁸⁶ - Kilis İl Müftülüğü, 06.07.2012 Tarihli hutbesi, Ahmed İbn Hanbel, V, 201; Nesâi, Sıyam, 70.

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ

“Müminler ancak kardeştir, öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin. Allah’a karşı gelmekte sakının ki, size merhamet edilsin.”⁶⁸⁷

“Onlar bollukta ve darlıkta Allah yolunda harcayanlar, öfkelerini yenenler, insanları affedenlerdir. Allah iyilik edenleri sever.”⁶⁸⁸

“İyilikle kötülük bir olmaz. Kötülüğü en güzel şekilde sav. Bir de bakarsın ki seninle aranızda düşmanlık bulunan kimse sanki sana sıcak bir dost oluvermiştir. Bu güzel davranışa ancak sabredenler kavuşturulur. Buna ancak (hayırdan ve olgunluktan) büyük payı olanlar kavuşturulur.”⁶⁸⁹

Hadis

“Hiçbiriniz kendisi için istediğini (mümin) kardeşi için de istemedikçe (gerçek) iman etmiş olmaz.”⁶⁹⁰

Ramazan Ayı⁶⁹¹

Sevgi ve Barış Dili Selam

Ayet

وَإِذَا حُيِّتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ حَسِيبًا

“Size bir selâm verildiği zaman, ondan daha güzeliyle veya aynı selâmla karşılık verin. Şüphesiz Allah, her şeyin hesabını gereği gibi yapandır.”⁶⁹²

Hadis

“Ey Âdem! Git, şuradaki meleklerle selâm ver! Selâmını nasıl alacaklarına dikkat et! Çünkü meleklerle aranızda geçecek olan bu selâmlaşma, bundan sonra senin ve neslinin selâmlaşması olacaktır.” Bunun üzerine Hz. Âdem meleklerle; ‘es-

⁶⁸⁷- Kilis İl Müftülüğü, 06.07.2012 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 49. Hücurat Suresi, Âyet 10.

⁶⁸⁸- Kilis İl Müftülüğü, 06.07.2012 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 3. Âl-i İmran Suresi, Âyet 134.

⁶⁸⁹- Kilis İl Müftülüğü, 06.07.2012 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 41. Fussilet Suresi, Âyet 34-35.

⁶⁹⁰- Kilis İl Müftülüğü, 06.07.2012 Tarihli hutbesi, Buhârî, imân, 7; İbn Mace, Mukaddime, 9; Tirmizi, Sıfatu'l- Kıyamet, 59.

⁶⁹¹- Kilis İl Müftülüğü, 13.07.2012 Tarihli hutbesi, 2010 Yılında aynı hutbe okunmuştur.

⁶⁹²- Kilis İl Müftülüğü, 20.07.2012 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 4. Nisa Suresi, Âyet 86.

selâmü aleyküm' dedi. Onlar da; 'es-selâmü aleyke ve rahmetullâh' diyerek karşılık verdiler."⁶⁹³

"İmân etmedikçe cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de imân etmiş olamazsınız. Yaptığınız zaman birbirinizi seveceğiniz bir şeyi size söyleyeyim mi? Aranızda selâmi yayınız."⁶⁹⁴

Bir kimse Rasûlullah'a (s.a.v): İslâm'ın en hayırlısı hangisidir? Diye sordu. Rasûlullah (s.a.v): "Yemek yedirmen ve tanıdığın tanımadığın herkese selâm vermendir"⁶⁹⁵ dedi.

"Tanıdığımız tanımadığımız herkese selâm vermek kardeşlik hakkıdır."⁶⁹⁶

"Yürüyenlerin oturanlara, küçüklerin büyüklere ve sayıca az olanların çok olanlara selâm vermesi, selâmın âdâbıdır."⁶⁹⁷

Ben Oruçluyum Diyebilmek

Ayet⁶⁹⁸

Hadis

"İnsanoğlunun yaptığı her şey kendisi içindir. Oruç müstesna. O benim içindir ve onun mükâfatını ben vereceğim..."⁶⁹⁹

"Oruç bir kalkandır. Sizden biriniz oruçlu olduğu günde kötü söz söylemesin, kavga etmesin. Ona birisi sataşır veya küfrederse, 'ben oruçluyum' desin."⁷⁰⁰

"Oruçlu kimse, yalan sözü ve yalanla amel etmeyi terk etmediği sürece, Allah'ın onun yemesini içmesini terk etmesine ihtiyacı yoktur."⁷⁰¹

⁶⁹³ - Kilis İl Müftülüğü, 20.07.2012 Tarihli hutbesi, Buhârî, Enbiyâ, 2, Hadis no: 1.

⁶⁹⁴ - Kilis İl Müftülüğü, 20.07.2012 Tarihli hutbesi, Müslim, İman, 93; Ebu Davud, Edep 131; İbn Mace, Mukaddime 6.

⁶⁹⁵ - Kilis İl Müftülüğü, 20.07.2012 Tarihli hutbesi, Buhârî, İmân, 5.

⁶⁹⁶ - Kilis İl Müftülüğü, 20.07.2012 Tarihli hutbesi, Buhari, İman, 15.

⁶⁹⁷ - Kilis İl Müftülüğü, 20.07.2012 Tarihli hutbesi, Müslim, Selâm, 1.

⁶⁹⁸ - Kilis İl Müftülüğü, 27.07.2012 Tarihli hutbesi, Âyet başka hutbede okunmuştur, (Bakara Suresi, 183. Âyet).

⁶⁹⁹ - Kilis İl Müftülüğü, 27.07.2012 Tarihli hutbesi, Buhârî, Savm, 9; Müslim, Sıyâm, 30.

⁷⁰⁰ - Kilis İl Müftülüğü, 27.07.2012 Tarihli hutbesi, Buhârî, Savm, 9; Müslim, Sıyâm, 29.

⁷⁰¹ - Kilis İl Müftülüğü, 27.07.2012 Tarihli hutbesi, Buhârî, Savm, 8; Ebû Dâvûd, Sıyâm, 25.

“Bir kimse Allah yolunda bir gün oruç tutarsa, Allah bu tutulan oruç sebebiyle o kimsenin yüzünü cehennem ateşinden yetmiş sene sürecek mesafelik yere uzaklaştırır.”⁷⁰²

Ağustos Ayı

Zekât ve Önemi⁷⁰³

Kadir Gecesi⁷⁰⁴

Sılâ-i Rahim

Ayet

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَائِي ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

“Şüphesiz ki Allah (c.c); adaleti, iyilik yapmayı ve yakınlarla bakmayı emreder; hayâsızlıktan, fenalıktan ve azgınlıktan nehyeder. Öğüt almanız için size böyle öğüt verir .”⁷⁰⁵

Hadis

“Allah’a ve ahiret gününe iman eden kimse akrabasına iyilik etsin.Kim akrabalık bağıını korursa, Allah ona merhamet eder. Kim onu koparırsa, Allah da ondan ihsan ve rahmetini keser.”⁷⁰⁶

“Her kim rızkının bol olmasını ve ömrünün uzamasını isterse akrabasını kollayıp gözet sin”⁷⁰⁷

“Ben Allah'ım. Ben Rahman'ım. Rahmi (akrabalığı) ben yarattım, kendi ismimden bir isim ona verdim. Artık kim yakınlarıyla ilgi kurup akrabalığın hakkını

⁷⁰²- Kilis İl Müftülüğü, 27.07.2012 Tarihli hutbesi, Müslim, Sıyâm, 31, Hadis no: 168.

⁷⁰³- Kilis İl Müftülüğü, 03.08.2012 Tarihli hutbesi, 2012 yılı Haziran ayı ve diğer yıllarda aynı hutbe okunmuştur. Hutbe yıl içerisinde ikinci kez okunmuştur.

⁷⁰⁴- Kilis İl Müftülüğü, 10.08.2012 Tarihli hutbesi, 2010 yılında aynı hutbe okunmuştur.

⁷⁰⁵- Kilis İl Müftülüğü, 17.08.2012 Tarihli hutbesi, *Kur'ân*, 16. NahlSuresi, Âyet 90.

⁷⁰⁶- Kilis İl Müftülüğü, 17.08.2012 Tarihli hutbesi, Buhari, Edeb, 13.

⁷⁰⁷- Kilis İl Müftülüğü, 17.08.2012 Tarihli hutbesi, Buhari, Edep, 12, Buyu, 13; Müslim, Birr, 20, 21.

yerine getirirse ona lütuflarda bulunurum, kim de akraba ile ilişkisini keserse, ben de ondan rahmetimi keserim.”⁷⁰⁸

Ramazan Bayramı

Ayet⁷⁰⁹

Hadis

“Rabbim! Biz oruç tuttuk da dilediğince ikram edenlerden olduk. Ekmeğimizi bölüştük, huzurumuzu paylaştık. Yüreğimizin kapılarını açtık kardeşlerimize. Diğerkâm olduk.”⁷¹⁰

Kul Hakkı⁷¹¹

Hasta Ziyareti ve Önemi

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ

“Şüphesiz Allah çok tövbe edenleri ve çok temizlenenleri sever.”⁷¹²

Hadis

“Hastaları ziyaret ediniz, cenazeleri kabirlere kadar uğurlayınız. Bu size ahireti hatırlatır.”⁷¹³

“Kim bir hastayı ziyaret ederse Allah’ın rahmetine dalmış olur.”⁷¹⁴

“Bir Müslüman, hasta bir Müslüman kardeşini ziyarete gittiğinde dönünceye kadar cennet içindedir.”⁷¹⁵

“Bir hastanın yanına girince, ona sağlık ve uzun ömür temennisiyle onu rahatlatın. Zira böyle yapmak onun gönlünü hoş eder.”⁷¹⁶

⁷⁰⁸ - Kilis İl Müftülüğü, 17.08.2012 Tarihli hutbesi, Tirmizî, Birr, 9.

⁷⁰⁹ - Kilis İl Müftülüğü, 19.08.2012 Tarihli hutbesi, Âyet başka hutbelerde okunmuştur, (Hücurat Suresi, 10. Âyet).

⁷¹⁰ - Kilis İl Müftülüğü, 19.08.2012 Tarihli hutbesi, Buhârî, İman, 7. (Hadis hutbede verilen bu kaynakta bulunamamıştır.).

⁷¹¹ - Kilis İl Müftülüğü, 24.08.2012 Tarihli hutbesi, 2010 yılında okunan “Kul ve Kamu hakkı” konulu hutbenin aynısı olup, sadece ismi değiştirilmiştir.

⁷¹² - Kilis İl Müftülüğü, 31.08.2012 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 2. Bakara Suresi, Âyet 222.

⁷¹³ - Kilis İl Müftülüğü, 31.08.2012 Tarihli hutbesi, Buhari, Kitab’ul-Marda ve’t-Tıbb, 4; İbn-i Mace, C, I, 500.

⁷¹⁴ - Kilis İl Müftülüğü, 31.08.2012 Tarihli hutbesi, Malik, Muvatta, C, II, s, 124.

⁷¹⁵ - Kilis İl Müftülüğü, 31.08.2012 Tarihli hutbesi, Müslim, Birr, 1989, Hadis no:2568.

Eylül Ayı

Ticaret Ahlakı

Ayet

وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ الَّذِينَ إِذَا اكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ...

“İnsanlardan alırken ölçüp tarttıklarında tam, onlara vermek için ölçüp tarttıklarında ise eksik tartan hilekârlara yazıklar olsun! Onlar düşünmezler mi ki büyük bir günde (hesap vermek için) diriltilecekler. Öyle bir gün ki, insanlar o günde âlemlerin Rabbinin huzurunda divan duracaklardır.”⁷¹⁷

Hadis

“Doğru sözlü ve güvenilir tüccar (ahirette) peygamberler, sıddıklar ve şehitlerle beraber bulunacaktır.”⁷¹⁸

“En temiz kazanç o ticaretçinin kazancıdır ki; konuştuğunda yalan söylemez, müşterilerine hainlik etmez, vaatlerini yerine getirir, sözünden dönmez, satmak için aldığı malı daha ucuza alayım diye kötülemez, satarken daha pahalıya satayım diye de malını övmez, borçlarını zamanında öder, alacakları hususunda borçlusunu sıkıştırıp zora koşmaz.”⁷¹⁹

Rasul-i Ekrem (s.a.v) bir gün bir yiyecek satıcısına uğrar, mübarek elini satışa sunulan bir hububat yığınının sokar, eline yaşlık bulaşınca satıcıya: ‘Nedir bu yaşlık?’ diye sorar. Satıcı da: ‘Ya Rasulallah! Biraz önce yağmur yağdı da ıslandı, karıştırdım, yaş kısmı altına geçti’ der. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.s): ‘O yaşlık üstünde kalmalı idi, bizi kandıran bizden değildir’⁷²⁰ buyurdu.

Hadisin kaynağında metinde geçen hububatın “Buğday” olduğu belirtilmektedir.

⁷¹⁶- Kilis İl Müftülüğü, 31.08.2012 Tarihli hutbesi, Tirmizi, Tıbb, 35.

⁷¹⁷- Kilis İl Müftülüğü, 07.09.2012 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 83. Mutaffifin Suresi, Âyet 1-6.

⁷¹⁸- Kilis İl Müftülüğü, 07.09.2012 Tarihli hutbesi, Tirmizi, ‘Büyu’, 4; İbn Mâce, Ticaret, 1.

⁷¹⁹- Kilis İl Müftülüğü, 07.09.2012 Tarihli hutbesi, Et-Tergib ve’t-Terhib, İbnu’l- Münziri, C, II, Dâru’l İhya, Beyrut, 1968, s, 586.

⁷²⁰- Kilis İl Müftülüğü, 07.09.2012 Tarihli hutbesi, Tirmizi, Büyu, 47, Hadis no: 1315.

İnsan Yetiştirme ve Çocuk Hakları

Ayet

وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا

“Rabbimiz! Eşlerimizi ve çocuklarımızı bize göz aydınlığı kıl ve bizi Allah’a karşı gelmekten sakınanlara önder eyle.”⁷²¹

Hadis

“Çocuklarınıza iyi muamele edip iyilikte ve ikramda bulununuz. Onları en güzel şekilde terbiye ediniz.”⁷²²

Selam⁷²³

Camilerin Toplum Üzerindeki Etkisi

Ayet⁷²⁴

Hadis⁷²⁵

Ekim

Cuma ve Cemaatle Namaz

Ayet

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ

“Ey iman edenler! Cuma günü namaz için çağrı yapıldığı zaman, hemen Allah’ın zikrine koşun ve alışverişi bırakın. Eğer bilerseniz bu, sizin için daha hayırlıdır.”⁷²⁶

⁷²¹- Kilis İl Müftülüğü, 14.09.2012 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 25. Furkan Suresi, Âyet 74.

⁷²²- Kilis İl Müftülüğü, 14.09.2012 Tarihli hutbesi, İbn-i Mace, Edeb, 3.

⁷²³- Kilis İl Müftülüğü, 21.09.2012 Tarihli hutbesi, Hutbede okunan Âyet ve hadisler Temmuz ayında (2012) okunan “Sevgi ve Barış Dili Selam” konulu hutbede okunmuştur.

⁷²⁴- Kilis İl Müftülüğü, 28.09.2012 Tarihli hutbesi, Âyet başka hutbede okunmuştur, (Tevbe Suresi, 18. Âyet).

⁷²⁵- Kilis İl Müftülüğü, 28.09.2012 Tarihli hutbesi, Hutbede hadis okunmamıştır.

⁷²⁶- Kilis İl Müftülüğü, 05.10.2012 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 62.Cuma Suresi, Âyet 9.

Hadis

“Üzerine güneşin doğduğu en hayırlı gün Cuma günüdür. Âdem (a.s) o gün yaratılmış, o gün cennete girmiş, o gün cennetten çıkarılmış, tövbesi o gün kabul edilmiş ve o günde vefat etmiştir. Kıyamet de Cuma günü kopacaktır.”⁷²⁷

“Cuma namazına gitmek ergenlik çağına ulaşmış her Müslümana farzdır.”⁷²⁸

Bu konu ile ilgili başka kaynaklardan şu hadislerle ulaşılmıştır: “Cuma namazı ezanı işiten herkese farzdır.”⁷²⁹

Ebü Dâvûd hadisle ilgili şöyle demiştir: Bu hadisi bir cemaat Rasulullah’a (s.a.v) kadar ref etmeden Abdullah İbn Amr’a ait mevkuf bir haber olarak Süfyan’dan rivayet etmiştir. Bu isnadı Rasûlullah’a (s.a.v) kadar sadece Kabisa ulaştırmıştır.⁷³⁰

“Köle, kadın, çocuk ve hasta dışındaki bütün Müslümanlara cemaatle Cuma namazını kılmaları farz-ı ayndır.”⁷³¹

“Cuma günü bir saat vardır ki Müslüman, bu saate isabet ederek (dua ve niyazda bulunup) hayırlı bir şey isterse Allah (c.c) ona istediğini verir.”⁷³²

“Bir kimse zarûri bir sebep olmaksızın üç Cuma namazını terk ederse (Allah katında) münâfık olarak yazılır ve Allah o kimsenin kalbini mühürler.”⁷³³

Hadisin belirtilen kaynağında “Allah katında münafık olarak yazılır” ibaresi geçmemektedir.

Ebu Davud’da da aynı hadis geçmektedir. Burada hadisin açıklama bölümünde “Özürsüz olarak üç Cuma’yı terk eden münafıklar zümresinden yazılır” denilmektedir.⁷³⁴

“Bir kimse güzelce abdest alır, sonra mescide gelir, susup okunacak hutbeyi dinlerse, gelecek Cumaya kadar ve ondan sonraki üç gün içinde işleyeceği (küçük) günahları affedilir.”⁷³⁵

⁷²⁷ - Kilis İl Müftülüğü, 05.10.2012 Tarihli hutbesi, Müslim, Cuma, 18, Ebu Davud, Salât, 201.

⁷²⁸ - Kilis İl Müftülüğü, 05.10.2012 Tarihli hutbesi, Hadis hutbede belirtilen kaynakta bulunamamıştır.

⁷²⁹ - Kilis İl Müftülüğü, 05.10.2012 Tarihli hutbesi Ebu Davud, Salat, Hadis no: 1056.

⁷³⁰ - Kilis İl Müftülüğü, 05.10.2012 Tarihli hutbesi Ebu Davud, Salat, Hadis no: 1056.

⁷³¹ - Kilis İl Müftülüğü, 05.10.2012 Tarihli hutbesi Ebu Davud, Salat, Hadis no: 1067.

⁷³² - Kilis İl Müftülüğü, 05.10.2012 Tarihli hutbesi, Müslim, Cuma, 15; Buhari, Cuma 37; Tirmizi, Cuma 2.

⁷³³ - Kilis İl Müftülüğü, 05.10.2012 Tarihli hutbesi, Tirmizi, Cuma, 359.

⁷³⁴ - Kilis İl Müftülüğü, 05.10.2012 Tarihli hutbesi Ebu Davud, Salat, Hadis no: 1052.

Aile ve Önemi⁷³⁶**Kurban ve Önemi**⁷³⁷**Bayramlaşma ve Dayanışma****Ayet**⁷³⁸**Hadis**

“Bir Müslüman’ın diğer Müslüman’a üç günden fazla dargın durması helâl olmaz.”⁷³⁹

Kasım Ayı**Komşuluk Hakkı**⁷⁴⁰**Hicret ve Yılbaşı**⁷⁴¹**Muharrem Ayı ve Aşure****Ayet**

إِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فِي كِتَابِ اللَّهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرْمٌ

“Şüphesiz Allah’ın gökleri ve yeri yarattığı günkü yazısında, Allah katında ayların sayısı on ikidir. Bunlardan dördü haram aylardır.”⁷⁴²

Hadis

Efendimiz (s.a.v) bu aya hürmet olarak, aşure günü oruç tuttu, Medine döneminde de sahabeye bu orucu tutmasını tavsiye etti. Ramazan orucu farz kılınınca Rasûlullah (s.a.v) ashabına; dileyen bu orucu tutabilir, dileyen de bırakabilir” dedi.⁷⁴³

⁷³⁵ - Kilis İl Müftülüğü, 05.10.2012 Tarihli hutbesi, Müslim, Cuma, 8, Hadis no:26.

⁷³⁶ - Kilis İl Müftülüğü, 12.10.2012 Tarihli hutbesi, 2010 yılında aynı hutbe okunmuştur.

⁷³⁷ - Kilis İl Müftülüğü, 19.10.2012 Tarihli hutbesi, 2011 yılında aynı hutbe okunmuştur.

⁷³⁸ - Kilis İl Müftülüğü, 25.10.2012 Tarihli hutbesi, Âyet başka hutbede okunmuştur, (Hac Suresi, 37. Âyet).

⁷³⁹ - Kilis İl Müftülüğü, 25.10.2012 Tarihli hutbesi, Buhârî, Edeb, 57.

⁷⁴⁰ - Kilis İl Müftülüğü, 02.11.2012 Tarihli hutbesi, 2011 yılında aynı hutbe okunmuştur.

⁷⁴¹ - Kilis İl Müftülüğü, 09.11.2012 Tarihli hutbesi, 2010 yılında aynı hutbe okunmuştur.

⁷⁴² - Kilis İl Müftülüğü, 23.11.2012 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 9. Tevbe Suresi, Âyet 36.

⁷⁴³ - Kilis İl Müftülüğü, 23.11.2012 Tarihli hutbesi, Buhari, Savm, 69. Tirmizi, Savm, 49.

“Hz. Peygamber (s.a.v.) Medine’ye geldiğinde, Yahudilerin aşure günü oruç tuttıklarını gördü. Oradakilere ‘Bu nedir?’ diye sordu. Onlar da; bu hayırlı bir gündür, Allah’ın İsrail oğullarını düşmanlarından kurtardığı, bu sebeple de Musa’nın oruç tuttuğu gündür dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.), ben Musa’ya sizden daha layığım dedi ve hem kendisi bu günde oruç tuttu, hem de başkalarına oruç tutmalarını emretti.”⁷⁴⁴

“Hz. Peygamber (s.a.v) Ramazan orucu farz kılınınca Âşûrâ gününde oruç tutmayı bıraktı. Bundan sonra Müslümanlardan isteyen tuttu, isteyen tutmadı.”⁷⁴⁵

İslam’da Kul Hakkı

Ayet

أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ

“Sizi boşuna yarattığımızı ve bize tekrar döndürülmeyeceğinizi mi sandınız?”⁷⁴⁶

“İnsan kendisinin başıboş bırakılacağını mı zanneder?”⁷⁴⁷

“Ey iman edenler! Akitlerinizi yerine getirin.”⁷⁴⁸

“Antlaşma yaptığınız zaman, Allah’a karşı verdiğiniz sözü yerine getirin. Allah’ı kendinize kefil kılarak pekiştirdikten sonra yeminlerinizi bozmayın. Şüphesiz Allah yaptıklarınızı bilir.”⁷⁴⁹

Hadis⁷⁵⁰

Aralık Ayı

Vatan Sevgisi

Ayet

⁷⁴⁴ - Kilis İl Müftülüğü, 23.11.2012 Tarihli hutbesi, Müslim, Savm,19.

⁷⁴⁵ - Kilis İl Müftülüğü, 23.11.2012 Tarihli hutbesi, Ebu Davud, Savm, 64, Hadis no: 2442.

⁷⁴⁶ - Kilis İl Müftülüğü, 30.11.2012 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 23. Müminun Suresi, Âyet 115.

⁷⁴⁷ - Kilis İl Müftülüğü, 30.11.2012 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 75. Kıyame Suresi, Âyet 36.

⁷⁴⁸ - Kilis İl Müftülüğü, 30.11.2012 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 5. Maide Suresi, Âyet 1.

⁷⁴⁹ - Kilis İl Müftülüğü, 30.11.2012 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 16. Nahl Suresi, Âyet 91.

⁷⁵⁰ - Kilis İl Müftülüğü, 30.11.2012 Tarihli hutbesi, Hutbede hadis okunmamıştır.

“Şüphesiz ki Allah, (c.c) إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفَاً كَأَنَّهُمْ بُنْيَانٌ مَرْصُومٌ kendi yolunda birbirine kenetlenmiş olarak çarpışanları sever.”⁷⁵¹

“Allah, (c.c) sizi ancak din konusunda sizinle savaşan, sizi yurtlarınızdan çıkararak ve çıkarılmanız için destek verenleri dost edinmekten men eder. Kim onları dost edinirse, işte onlar zalimlerin ta kendileridir.”⁷⁵²

Hadis⁷⁵³

İslam ve Hoşgörü

Ayet

وَلَا تَسْتَوِى الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ

“İyilikle kötülük bir olmaz. Kötülüğü en güzel bir şekilde sav. Bir de bakarsın ki, seninle arasında düşmanlık bulunan kimse sanki sıcak bir dost oluvermiştir”⁷⁵⁴

Hadis⁷⁵⁵

Sünnetin Yeri ve Önemi

Ayet

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

De ki: “Eğer Allah’ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.”⁷⁵⁶

“Peygamber size ne verdi ise onu alın ve size neyi yasakladı ise ondan da sakının.”⁷⁵⁷

⁷⁵¹ - Kilis İl Müftülüğü, 07.12.2012 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 61. Saf Suresi, Âyet 4.

⁷⁵² - Kilis İl Müftülüğü, 07.12.2012 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 60. Mümtehine Suresi, Âyet 9.

⁷⁵³ - Kilis İl Müftülüğü, 07.12.2012 Tarihli hutbesi, Hutbede hadis okunmamıştır.

⁷⁵⁴ - Kilis İl Müftülüğü, 14.12.2012 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 41. Fussilet Suresi, Âyet 34.

⁷⁵⁵ - Kilis İl Müftülüğü, 14.12.2012 Tarihli hutbesi, Hadis başka hutbede okunmuştur, (Müslim, İman, 93-94).

⁷⁵⁶ - Kilis İl Müftülüğü, 21.12.2012 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 3. Âli-İmran Suresi, Âyet 31.

⁷⁵⁷ - Kilis İl Müftülüğü, 21.12.2012 Tarihli hutbesi, *Kur’ân*, 59. Haşr Suresi, Âyet 7.

Hadis

“Bütün ümmetim cennete girer, yalnız istemeyen müstesna. Sahabe, ya Rasûlallah! Kim istemez cennete girmemeyi: Bana itaat eden cennete girer; beni dinlemeyen (bana asi olan) cenneti istememiş olur.”⁷⁵⁸

“Size iki şey bırakıyorum. Onlara sıkı bir şekilde sarıldığınız sürece yolunuzu şaşırırmazsınız. Bunlardan biri Allah’ın Kitabı, diğeri de Rasûlü’nün sünnetidir.”⁷⁵⁹

Milli ve Manevi Değerlerimize Bağlılık

Ayet⁷⁶⁰

Hadis⁷⁶¹

⁷⁵⁸- Kilis İl Müftülüğü, 21.12.2012 Tarihli hutbesi, Buhârî, İ’tisâm 2.

⁷⁵⁹- Kilis İl Müftülüğü, 21.12.2012 Tarihli hutbesi, İmam Malik, Muvatta, Kader, 3.

⁷⁶⁰- Kilis İl Müftülüğü, 28.12.2012 Tarihli hutbesi, 2011 yılında okunan “Milli ve Manevi Değerlerimize Sahip Çıkalım” hutbenin iki paragrafında kısa cümle değişikliği yapılarak aynı hutbe burada da okunmuştur. 2011 de okunan hutbedekihadis bu hutbeden çıkarılmış, âyet aynı kalmıştır.

⁷⁶¹- Kilis İl Müftülüğü, 28.12.2012 Tarihli hutbesi, Hutbede hadis okunmamıştır.

ÖZGEÇMİŞ

Ahmet Vural, 1981 yılında Kilis'in Musabeyli ilçesine bağlı Şenlikçe köyünde doğdu. İlkokulu Şenlikçe köyünde okuduktan sonra 1992-1995 yılları arasında Kilis Kesikminare Kur'ân Kursunda hafızlığını tamamladı. Daha sonra Kilis İmam Hatip ortaokul ve lisesini okudu. 2002 yılında Kilis'in Karamelik köyüne açıktan vekâleten imam-hatip olarak atandı. 2005 yılından itibaren bu görevine asaleten devam etti. 2003-2006 yılları arasında İlahiyat Önlisansı tamamladı. 2006-2008 yılları arasında da Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden (ANKUZEM, İLİTAM) mezun oldu. 2010 yılında Kilis Öncüpınar caminde müezzin-kayyımlik görevine atandı. 2011-2012 yıllarında 7 Aralık Üniversitesi caminde imam-hatip olarak görev yaptı. 2013 yılında Şanlıurfa'ya Murakıp olarak atandı. 2014 yılında da bu ile Hac ve Umre İşleri Şube Müdürü olarak atandı. Halen bu görevine devam etmektedir. Evli ve iki çocuk babasıdır.

CURRICULUM VITAE

Ahmet Vural was born in the village of Şenlikçe connected to Musabeyli in 1981 in Kilis. After finishing elementary school in the Şenlikçe village, he completed the course in Kesikminare about memorizing the Qur'an between the years 1992-1995 in Kilis. Then he studied the Kilis İmam Hatip middle school and high school. In 2002, he appointed as a preacher to Karamelik village by proxy. Since 2005, he continued this noble task. Between 2003-2006 he completed the Associate Degree of Theology. He graduated from Ankara University Faculty of Theology (ANKUZEM, İLİTAM) between 2006-2008. He was appointed to the task in the mosque muezzin-trusteeship Kilis Öncüpınar in 2010. He served as a preacher in 7 Aralık University in 2011-2012. He was appointed as the Auditors in Şanlıurfa in 2013. He was appointed as Branch Manager with the Hajj and Umrah Affairs in 2014. He still continues to this task. He is married and has two children.